

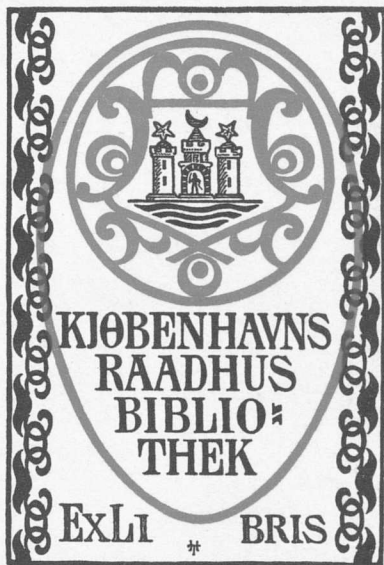
545171007

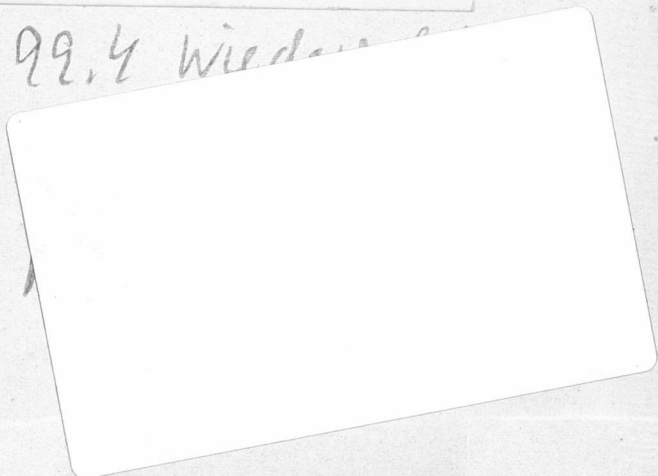
101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

99.4 Wiedewelt, Johannes Me

RHB

99.4 Wieder

FR. J. MEIER:

EFTERRETNINGER OM BILLEDHUGGEREN

JOHANNES WIEDEWELT

OG OM KUNSTAKADEMIET PAA HANS TID.

Lith efter Als' Maleri paa Rosenborg.

I.W. Tegner & Kittendorff's lith Inst.

I. Wiedewitz

EFTERRETNINGER

OM

BILLEDHUGGEREN

JOHANNES WIEDEWELT

OG

OM KUNSTAKADEMIET PAA HANS TID.

ET BIDRAG TIL DEN DANSKE KUNSTHISTORIE.

AF

FR. J. MEIER.

(FOR STÖRSTE DELEN EFTER UTRYKTE KILDER).

~~~~~  
MED JOHANNES WIEDEWELTS PORTRÆT.  
~~~~~

KJØBENHAVN.

H O S C. A. R E I T Z E L.

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE.

1877.

EFTERRETNINGER

99.4

Wiedewelt

JOHANNES WIEDEWELT

Det filosofiske Fakultet har kjendt denne Afhandling værdig til offentlig at forsvares for den filosofiske Doktorgrad.

Den 14. Juli 1877.

S. Heegaard,
d. A. Dec. fac. phil.

F. R. I. MEIER.

H. O. G. A. BEITNER.

1877.

Indhold.

Indledning. Kunsten i Slutningen af det 17. og i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede. — Barokstilen, — Ovalen, — „den skjønne Natur“, — Bernini, — Coustou, — Reaktion, — Pompeji. — Winckelmann, — Kunsten i Danmark ved Begyndelsen af den nyere Tid, — og i Begyndelsen af det 17. og 18. Aarhundrede, — saa godt som ingen Billedhuggere, — Grunden til Kunstens ringe Trivsel, — Savn af et Kunstens Akademi, — fornemme Bygmestere, — Krogk, — Gercken, Sturmberg, Ebisch. — Spor til en Kunstscole. — Akademiet i det gamle Posthus. — Efterretninger om dette, dets Lokaler, Lærere, Model, Elever. — Akademiet i Madame Lüders' Hus ved Gammel Strand. — Efterretninger om dette, Miani, Tuscher, le Clerc, Pilo, Preisler, — dets faa Elever, — en af disse var Johannes Wiedewelt, — hvorfor hans Navn er halv forglemt Side 1—13

Wiedewelts Ungdom og Læreaar. Hans Fødsel. — Hans Farfader, Hans Wiedewelt, — Just Wiedewelt, — Arbejder af ham paavises, — andre, som maa formodes at være af ham, — Johannes Wiedewelts Moder, — hans Families Omgangskreds, — det Zeiseske Haandskrift, — i Lære hos Miani, — besøger Akademiet i Madame Lüders' Hus, — i Lære hos sin Fader, men ikke hos Pezold, — Akademiet i Kristiansborg Slots Sidebygning lige for Vejerboden, — dets Lokale, — Lærere: Anthon og hans Efterfølgere, Löffler, — Norup, — Eigtved Direktør, — Elevantallet tiltager stærkt. — Wiedewelt rejser til Paris, — Coustou, — dennes Kunst efterlader tydelige Spor i Wiedewelts første

Arbejder. — Wasserschlebe. — Wiedewelt faar Understøttelse af Frederik V, — hans Forhold til Coustou, — han kommer til Rom. — Akademiet paa Charlotteborg, — dets Lokaler, — Cleo, — Eigtveds Afgang og Død, — Saly — Akademiets Fundats af 31. Mars 1754, — Wiedewelt Stipendiarius, — han studerer ivrigt Antiken, — Natoire, — Wiedewelts Omgangsvener i Rom, — Winckelmann og Wiedewelt, — Winckelmanns Fordringer til Billedhuggerkunsten, — hans Paavirkning spores i fast alle Wiedewelts Værker. — „Tanker om Smagen udi Kunsterne“, — Wiedewelt erklærer i denne Bog Dekadencens Kunst Krig, først af alle Kunstnere her i Norden. — Efterretninger om Antonius Müller. — Wiedewelt afrejser fra Rom, ledsaget af Mandelberg, — tilbage til Kjøbenhavn Side 14—49

Wiedewelt Medlem af og Professor ved Akademiet; hans talrige Arbejder. Akademiet i Kjøbenhavn; alle Professorer ere Udlændinge. — Wiedewelt Medlem af Akademiet og kongelig Hofbilledhugger, — Værksted paa Materialgaarden. — Kristian VI.s Monument. — Pezolds Dødsaar. — Marmorkirken, — Fredensborg, — Wiedewelt Professor. — Wiedewelts Elever: Karleby, Willerup, — et Arbejde af denne paavises, — Trippel og andre. — Riddersalen paa Kristiansborg. — Akademiets tidligste Æresmedlemmer, — om dets Medailler, — Professorer i Videnskaberne, — udenlandske Medlemmer. — Mandelberg Professor. — Als og Harsdorff Medlemmer. — Frederik V dør, — Dekorationer i denne Anledning. — Kristian VII.s Reskript af 25. Septbr. 1767, glimrende Løfter, som aldrig bleve indfrieede. — Wiedewelts Uegennyttighed. — Han rejser udenlands Side 49—74

Wiedewelts anden Udenlandsrejse, hans fortsatte Kunstnervirksomhed. Pilo, Akademiets Direktør. — Paris, — Herreliv i denne By. — London. — Wilkes. — Garrick. — Wiedewelt forestilles for Georg III. og dennes Moder. — Antwerpen. — Amsterdam, — tilbage til Kjøbenhavn. — Fortsat Kunstnervirksomhed. — Frederik V.s Monument. — Han faar en fast aarlig Løn af 500 Daler. — En Medaillon til Kongen af England bærer ikke Kristian VI.s, men Kristian VII.s Billede. — Den svenske Kronprins beundrer Wiedewelts Værker. — Vigtige Begivenheder ved Akademiet. — Saly og Rchette, — de danske Kunstnere rejse sig mod Saly. — Struensee, — Akade-

VII

miet skal omdannes til en teknisk Skole for Haandværkere. — Wiedewelt Medlem af den til dette Spørgsmaals Drøftelse nedsatte Kommission. — De i Re-skriptet af 25. Septbr, 1767 lovede, men hidtil ikke tilstaaede Begunstigelser erklæres bortfaldne. — Akademiets Fond nedsættes til 4000 Daler aarlig. — Ornamentskolerne op-rettes, — Pilo Direktør. — Guldberg er af samme Anskuelse som Struensee i Henseende til Akademiet. — Arveprins Frederik Præsæs. — Wiedewelt gaar til Hørsholm for at tale Akademiets Sag, men uden Held. — Pilos Fald. — Regeringens utilbørlige Fremfærd mod ham. — Wiedewelt Direktør Side 74—91

Wiedewelts syv første Direktorat, hans Kunstnervirksomhed under disse. — Als, Harsdorff og Weidenhaupt Professorer. — Regeringens Karrighed mod Akademiet og Rundhaandethed mod adskillige fornemme. — Wiedewelts Kampe for at holde Stiftelsen paa Fode, — hans og Akademiets mangfoldige Forretninger og Bryderier med Haandværkslavgene, — Kunsten lider herved. — Struensee, som udplyndrer Akademiet, Æresmedlem, — Jens Juel store Guldmedaille. — Peder Paars. — Wiedewelt og Clemens. — Rosenborg Have. — Barattas Orfevs og Evrydike, hvor disse tidligere have staaet. — Wiedewelts „Promemoria“ af 28. Januar 1774, — Akademiet faar en Gave af 500 Daler. — Wiedewelt gjen vælges enstemmig. — Akademiets trange Kaar. — Kongelig Gave af 500 Daler. — Saly død, Wiedewelt stræber forgjæves at skaffe Akademiet dennes Pension. — Akademiets Direktør og Professorer som Skuemestere. — Als død. — Ornamentskolen deles i to Klasser. — Biehl død, Hoyer Sekretær. — Det Weisseske Monument, — Portrætmedailloner. — Jægerspris. — De kongelige Gravmæler i Sorø. — Kristian V.s Rytterstatue. — Wiedewelts „Promemoria“ af 18. Febr. 1777 om Hjælp, forgjæves. — Harsdorff Direktør, Wiedewelt Justitsraad. — Kunstskolens Armod, et Vidnesbyrd herom, — Forslag af Akademiet, som ikke fører til noget. — Det tillades Akademiet at holde en Salon, — Akademiet har imidlertid Grund til at betakke sig for denne Naade. — Fortørnelse ved Hove. — Salonen af 1778, Wiedewelts rundelige Bidrag til denne. — En Række forskellige andre Arbejder. — Stor Nød ved Akademiet. — Kongelig Gave af 700 Daler. — Stanley og Abildgaard Professorer, Wiedewelt Direktør for tredje Gang. — Akademiet beder i Decbr. 1779 forgjæves om Hjælp. —

VIII

Nyt Nødraab; Vinterskolen kan ikke aabnes paa Grund af Mangel paa Lys og Brænde. — „Promemoria“ til Kongen. — Reskript af 14. Februar 1781. — Kongelig Gave af 1900 Daler. — Akademiets Fond forøges til 5000 Daler. — Forskrifter med Hensyn til det finansielle og det kunstneriske, — disse sidstes Taabelighed, — nyt Kassereglement, — der anvises aarlig 95 Daler til Anskaffelse af antike Statuer, — hvem Akademiets Skriver og Regnskabsfører var. — Th. Thaarups Klager over den mangelfulde Undervisning ved Akademiet. — Bedre Smag i Haandværksfrembringelserne. — Asmus Carstens forfremmes i Gibsskolen. — Thorvaldsen kommer i første Frihaandskole. — Holbergs Monument. — Boye Junges Monument er ikke af Wiedewelt, men af Weidenhaupt. — Forskjellige Arbejder, — disse begynde at aftage stærkt i Omfang og Betydning. — Præsens skolemestererer Akademiet. — Wiedewelt fjerde Gang Direktør. — Carstens, Akademiets Lærling, — han skyldte det Taknemmelighed, — det kjendte hans store Begavelse. — Stanley hans Ven, Abildgaard hans Uven. — Carstens' Karakter. — Han vinder den lille, — ikke den store, — Sølvmedaille, — nægter at modtage den. — Akademiets Hensynsfuldhed mod ham, — hans Trods og grove Uhøflighed mod Akademiet. — Han relegeres. — Wiedewelts Velvilje mod ham. — Akademiets Imødekommen og overordentlige Hensynsfuldhed mod ham, hans fortsatte Trods, — han er selv hovedsagelig Skyld i den ham her overgaaede Skæbne. — Jens Juel Medlem. — Thorvaldsen forfremmes. — Reglementet forandres ved kongeligt Reskript af 18. Decbr. 1782. — Wiedewelts Uegenlyttighed. — Obeliskens paa Gjentofte Bakke. — Mønt- og Medaillekabinettet. — Kobberstikkene paa det store kongelige Bibliothek, — han vælges for 5. Gang til Direktør. — Det Guldbergske Ministerium hjemsendes. — Guldberg har intet gjort for Akademiet, — hans Højagtelse for Wiedewelt. — Tiderne ere meget forandrede siden Frederik V.s Dage. — Wiedewelt for 6. Gang Direktør. — Mandelberg død, — hans Enke faar Hjælp af Fattigblokken. — Sammenligning mellem Akademikernes og Theaterfolkets Løn. — Juel Professor. — Thorvaldsen vinder den lille Sølvmedaille. — Besynderlige Forlangender, der stilles til Akademiet. — Regenfuss's Konkylieværk. — „Samling af ægyptiske og romerske Oldsager, ved J. Wiedewelt“, — der udkommer kun 1. Del. — Direktoratet udløbet. — Scene i Akademiet, Abildgaard protesterer, — Wiedewelt vælges des uagtet for

syvende Gang. — Th. Thaarup søger forgjæves at blive sukkederende Sekretær. — Wiedewelt inddrager et Stipendium for at hjælpe paa Kassen. — Boligerne paa Charlottborg. — Sagen om Lotterisalen. — Akademiets og Akademikernes Trang, — de ubetydelige Arbejder, der nu bleve bestilte hos Kunstnerne, — og hos Wiedewelt, — Sygdom. — Hoyer, Schadow og Zithens Billedstøtte. — Wiedewelts Navn højt æret ved Hoffet i Weimar. — Abildgaard Direktør. — Striden om Lotterisalen fortsættes. — Münter, — Zoëga. — Overhofmarechal Numsen fratager paa en haanlig Maade Juel dennes Atelier. — En ulønnet Lærer ved Akademiet, — dette erklærer ikke at have Raad til at illuminere i Anledning af Kronprinsens Formælingsindtog. — Erik Poulsen død. — Ramdohr, hans Dom over danske Kunstnere. — Akademiet lider en Afkortning i sin Fond af 6 p. c. — Weidenhaupt Direktør. — Akademiet faar Lotterisalen. — Thorvaldsen lille Guldmedaille. — Schadow udenlandsk Medlem. — Træk af Datidens Bornertthed. Wiedewelts Arbejder i 1789 til 1793..... Side 91—178.

Wiedewelt Direktør for ottende og sidste Gang, Juel og Meyns Direktorat. Pilo død den 2. Marts 1793. — J. M. Preisler død. — Salonen af 1794. — Akademiet og Grosserersocietetet. — Thorvaldsen store Guldmedaille. — Hans Flid og Duelighed paaskjønnes af Akademiet. — Wiedewelt og Thorvaldsen. — Wiedewelt længe syg, hans stedse aftagende Kunstnervirksomhed. — Kristiansborg Slots Brand, mange af Wiedewelts Værker gaa til Grunde. — Juel Direktør. — Byens Brand. — Wiedewelt Medlem af det svenske Kunstakademi. — Løffler død. — Meyn Direktør. — Akademiet faar en kongelig Understøttelse af 800 Daler én Gang for alle. — Thorvaldsen ankommer til Neapel. — „Troskaben“ paa Frihedsstøtten Side 178—198.

Forsøg til en Karakteristik af Wiedewelt som Kunstner, Akademiker og Menneske. Wiedewelt som Billedhugger, — hans samtidiges Beundring kunne vi ikke ubetinget dele, — hans Statuers Mangler, — hvad de udmærke sig ved, — han kan ikke fuldkommen slippe løs fra Barokstilen, — han er dog den første hos os, som prædiker Antikens Evangelium. — Hans Plads i Kunstnernes Række er midt imellem Coustou og Thorvaldsen. — Hans Buster, — Reliefer, Portrætmedailloner, — Gravmo-

numenter, — hans Genie for det dekorative, — for det arkitektoniske og maleriske, — hans Allegorier, — Haandtegninger. — Karakteristik af ham i faa Ord. — Wiedewelt som Akademiker, — hans Fortjenester af Akademiet, af Kunsten, af Haandværksdannelsen. — Han er elsket af sine Kunstbrødre, — Wiedewelt og Abildgaard, — hans Elever ære og højagte ham, — hans Velgjerninger mod Clemens og Trippel, — Karleby, Kingren, Hjernø, Rathje. — Hans Omsorg for de unge i Akademiet. — Dajon, — Lahde, Neuhausen. — Wiedewelt som Menneske, — hans skønne Ydre, — hans fine og behagelige Omgang, — hans Trofasthed i Venskab, — hans milde og venlige Væsen, — hans blide Munterhed, — hans rige Kundskabsfyldte, — hans Behandling af det danske Sprog, — andre Sprog, — Nordens Historie og Gudelære, — de antike Folks Historie og Mythologi, — Kunsthistorien, hans ikke ubetydelige Samlinger til denne, — romerske, græske og østerlandske Oldsager, — nøje Kjendskab til den hellige Skrift, — hans rastløse Aand, — et Digt af Wiedewelt, — „Sujetter“, som Vidnesbyrd om hans Smag, Opfindsomhed, Tjenstvillighed og Lune..... Side 198—228.

Wiedewelts sidste Dage, hans Død og Eftermæle.

Wiedewelts sidste Arbejder kun Stenhuggerværk. — Juel Direktør. — Harsdorff død. — Akademiets Armod, — Rarert løser uden Betaling. — Abildgaard Direktør. — Sparøsmhedsudvalg. — Elendighed. — Neuhausens for Øjet og Hjertet velgjørende Navn. — Thorvaldsens Jason. — Wiedewelts nedbrudte Helbred, — gjentagne apoplektiske Anfald, — han er for sidste Gang til Stede i Akademiet, — kan ikke underskrive Protokollen, — hans Armod, — de trange Tider, — hans hjælpeløse Ven og Slægtning, — hvem denne var. — Beskrivelse af Wiedewelts Bolig, — hans stille huslige Liv, — Frimurer. — Ulykkestilfælde berøve ham hans Spareskillinger, — hvilke vare disse Ulykker? — Samtidig Vidnesbyrd om hans bitre Armod. — Sørgelige Oplysninger af Skifterettens Protokoller, — alt, hvad der havde Værdi, pantsat, — hans Gjæld, — han er ude af Stand til at betale den, — ingen Penge, — intet Brænde i Huset, trods Vinterkulden, — hans tavse Kummer, — hans forudgangne Venner, — hans Aandskraft bukker under i Kampen, — Længsel efter Døden, — hans Forstand synes at have været rystet. — Hans Død. — Hans Dødsdag er den 17., ikke den 21. Decbr. 1802.

XI

— Hvor han søgte Døden. — Rathje. — Wiedewelts Lig findes. — Synsforretning over den døde. — Kongens Foged tillader, at Liget jordes med kirkelige Højtideligheder. — Wiedewelt er ikke kommet af Dage ved et Ulykkestilfælde. — Jens Juel død. — Wiedewelts Jordefærd. — Hans Mindestøtte paa Assistens Kirkegaard. — Akademiets Sorg. — Dajon Professor i Wiedewelts Sted. — Avktionen efter Wiedewelt. — Udgiften opsluger næsten Indtægten. — Wiedewelts Søstre og Slægtning, — der samles Almisse til dem, — deres senere Skæbne. — Nationens Sorg ved Wiedewelts Død. — Udmærkede Mænd tolke den. — Danske og fremmede Skribenter have hædret hans Minde. — Heller ikke vi bør glemme ham. — Slutning..... Side 228—256.

Tillæg 1 — 257—260.

Tillæg 2 — 261—279.

Tillæg 3 — 280.

Trykfejl og Rettelser.

Side	19,	L.	9 f. n: tværtimod, l. tvært imod.
	— 63,	„	10 f. n: Straszburg, l. Strassburg.
	— 77,	„	5 f. o: voksen, l. voxen.
	— 96,	„	3 f. o: Taksuspyramider, l. Taxuspyramider.
	— 174,	„	9 f. o: Skjæbne, l. Skæbne.
	— 185,	„	12 f. n: hæftig, l. heftig.
	— 264,	„	11 f. o: Balkonpladsen, l. Ballonpladsen.
	— 266,	„	9 f. n: Portraitmedaillon, l. Portrætmedaillon.

Indledning.

Middelalderens naiv-barbariske Kunst blev fortrængt af Renaissancens store Mestere omtrent paa samme Tid, som Videnskabernes Gjenfødelse fandt Sted. Bygningskunsten naaede med Brunelleschi og Bramante, Billedhuggerkunsten med Michel Angelo en Højde, som mindede om de antike Folkeslags bedste Tid, medens Malerkunsten i Rafael sandsynligvis overtraf alt, hvad Oldtidens Mestere have kunnet frembringe. Men med disse store Mænd havde ogsaa Kunsten naaet sit Højdepunkt. Tilbagegangen er i Begyndelsen langsom, men skrider hurtigere og hurtigere frem, paa samme Tid som Kunsten, uden at forlade Italiens Jordbund, trænger frem i stedse videre og videre Kredse mod Evropas nordligere Lande.

I Slutningen af det 17de og endnu mere i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede var det Frankrig, som angav Tonen i Kunstens Rige. Fra Hoffet i Versailles og fra Adelens pragtfulde Paladser i Hovedstaden udbredtes til alle Evropas Lande den Smag, som man den Gang kaldte den gode og fine, men som kun var en forfinet, slet og hæsleg Fordrejelse af det sande skønne. Parykstilen var begyndt. Arkitekturen, den af alle Kunster, som er det nøjagtigste og tillige i Regelen det varigste Spejlbillede af sin Tid, kastede Vrag paa de gamle, strænge, storladne

Former; en i højeste Grad overlæst Ornamentik, kunstige Snørkler og Sving, barokke, fordrejede Dekorationer, en blødagtig Tilhylling af Bygningens skarpe Grundlinier, kort, en besynderlig Blanding af Forfinelse og Barbari, karakteriserer denne Dekadencens Bygningskunst. Den græske Arkitekturs rette Linier, den romerske og romanskes Cirkel og Cirkelafsnit faldt ikke i Tidens Smag; Paryktidens Bygmestere indførte et nyt sammensat Princip, Ovalen, til hvilken Grundform ikke alene Tidens Bygningskonstruktioner og arkitektoniske Prydelser lade sig henføre, men som ogsaa gjenfindes i Møbler, Spejle og andet Husgeraads Form, ja i Klædernes Snit og Parykkens Figur¹⁾. Malerkunsten var om muligt endnu mere vanslægtet. I Frankrig, det Land, som angav Smagen, var man gennem den blødagtige, men dog endnu agtværdige Watteau og Lancret naaet til Dekadencens dybeste Punkt, til Boucher, Hjorteparkens Maler²⁾, hvis Billeder i halvt udviskede Omrids lade Hyrder med Paryk og Hyrdinder i Silkerøber, med Vifter og højhælede Sko, „magische Schatten gepuderter Armiden, mit ihrem seelenlosen Lächeln und ihren geschminkten Rosen“³⁾, drive deres letfærdige Elskovsfjas i Landskaber, der ere lige saa unaturlige som alt det øvrige. Her, som i Arkitekturen, som i Billedhuggerkunsten, drev man Naturen paa Flugt, og i Stedet for den dyrkede man et fordrejet Vrægebillede, den skjønne Natur, som man den Gang sagde. Til dette Afgudsbillede ofrede Skulpturen fuldt saa vel som de øvrige Kunstarter. Antikens strænge og rolige Majestæt indjog disse Dekadencens blødagtige Sønner en Slags Rædsel; Tidens Fordærvelse fandt Behag i bløde, yppige Bølgelinier, i smægtende Udtryk og vellystige Attituder hos Kvindeskikkelser, i en unaturlig svulstig Muskulatur hos de mandlige. Italieneren Ber-

1) Estlander, de bild. k. hist., Side 7.

2) Henri Martin.

3) Karl Justi: Winckelmann I, Side 254, om Rosalba Carrieras Pasteller (forhen) i Venustemplet i Pillnitz.

nini og de talrige Kunstnere af hans Skole lode haant om Formernes Adel og Skjønhed, Liv skulde der være i Marmoret, man skulde ligesm male i det, man skulde ane Pulsslaget i den haarde Sten. Derfor behandledes de blottede Dele med det yderste Raffinement, tilfældige Folder i Huden, Forskydningen af de fulde Dele ved et uden fra kommende Tryk, aldeles momentane Attituder, et aandløst, stereotyp Smil skulde levendegjøre Kjødet, medens et uroligt, brusende Klædebon og svære Stoffer skulde danne Kontrast til de runde, glattede, oftest blankt polerede Kjødpartier¹⁾. Paa en Maade er det virkelig lykkedes Bernini og hans Skole gennem et helt Aarhundrede at levendegjøre Stenen, men „deres Marmor gløder ikke af Prometheus' Ild, men af Overfladens Vellyst“, deres Værker ere „ikke Skjønhedens Apotheose, men Kjødets“²⁾. Ikke bedre stod det til med Billedhuggerkunsten i Frankrig: fra Pujet og Coysevox synker Skulpturen med voxende Hastighed til den yngre Coustou, der i sin Kunst er det samme, som Boucher i Malerkunsten. Utallige Dianaer og Floraer, Nymfer og Najader opfyldte Tuilerihaven og Parken ved Versailles, men det er hverken hos Antiken eller Naturen, at Coustou har søgt Modellerne til dem; det er Hertuginderne og Markiserne ved Ludvig XV.s usædelige Hof, der have inspireret Kunstneren, og hvis Marmorbilleder, lemlæstede, mosgroede, medtagne af Tid og Vejr, nu, da Parykstilen forlængst er sunken i Graven, opfyldte Beskueren med de mest blandede Følelser.³⁾

Som de skønne Kunsters Tilstand var i Frankrig, saaledes var den ogsaa i Evropeas øvrige Lande, thi overalt angav det franske Folk Tonen. Det i 1668 oprettede franske Akademi i Rom stillede snart Akademiet San Luca i Skygge. I enhver nogenlunde betydelig Hovedstad var det en fransk Kunstner, der angav Tonen og ind-

¹⁾ Goethe: Winckelmann u. s. Jahrh., Side 198.

²⁾ Justi I, Side 269 f.

³⁾ Sml. Estlander.

førte den i Frankrig herskende Smag, — i Berlin Lesueur, i Petersborg Falconet¹⁾, i Stockholm Bouchardon den yngre, i Kjøbenhavn Saly —; overalt oprettedes der Kunstskoler efter fransk Mønster og ledede af Franskmand; Barokstilen trængte igjennem til alle Lande, endog, og det næppe i ringere Grad end anden Steds, til England, trods dettes hundredaarige Had til alt, hvad der var fransk. Men, som det gik i Gjenfødselsens Tid, saaledes gik det ogsaa nu. Da Forfaldet havde naaet sit dybeste Punkt, fulgte den uundgaaelige Reaktion. Første Gang var det Italien, som gik i Spidsen for Landene og førte Kunsten ud af Middelalderens Barbari; denne Gang var det i Frankrig, at Tilbagevirkningen mod Forfaldet i alle dets Tilsyneladelser, — saa vel i Statslivet og det borgerlige Liv som i Kunster og Videnskaber —, først kom til Udbrud. Jævnside med, ja endog før den store Revolution af 1789 gaar en lignende Omvæltning i Kunsten. Soufflot, Gabriel og Antoine kæmpede kraftigt og med Held mod den slette Smag i Bygningskunsten, Pajou og Houdon, Julien og Chaudet gjorde det samme i Billedhuggerkunsten, og Republikaneren David kaster sin Slægtning og Lærer Boucher og hele hans Skole til Jorden. Ligesom i Gjenfødselsens Tid fremstaa de gamles Kunstværker af Graven for at redde den gode Smag: Pompeji og Herkulanum træde frem af Jordens Skjød, og Winckelmann henviser med kraftige og begejstrede Ord til den græske Oldtids Værker, hvis Tolk faa har været som han; trindt i alle Lande følge duelige Kunstnere hans Kald.

For Danmarks Vedkommende stod i Slutningen af Middelalderen sikkert Bygningskunsten højest af de skjønne Kunster. Kirker og Klostre udmærkede sig ved deres skjønne Bygningsmaade, men vare vist nok for største Delen opførte af Udlændinge. Malerkunsten frembragte saa godt som udelukkende Kalkmalerier af højst forskjellig Værd, som i vore Dage til Dels ere blevne fremdragne

¹⁾ Falconet var en Schweitzer, men af fransk Skole.

under den Overmaling, hvormed misforstaaet Religionsiver i Reformationens Dage havde overdraget dem, og Billedhuggerkunsten, som vi her nærmest have at sysselsætte os med, var næsten ene repræsenteret ved udskaarne, malede og forgyldte Altertavler, Munkestole og andre Kirkeprydelser, som endnu hist og her ses i vore Kirker, hvor Reformationens Billedstormere have skaanet dem, men som „aldeles overvejende maa betragtes som indførte fra Tyskland eller forarbejdede af indfødte tyske Kunstnere“¹⁾. Dette er saaledes Tilfældet med Altertavlen i vor Frue Kirke i Odense, der er udført efter den under Kong Hans fra Lübeck indkaldte Klavs Bergs Udkast²⁾, med Hans Brüggemanns berømte Altertavle i Slesvig³⁾ og formodentlig ogsaa med den i Aarhus Domkirke⁴⁾, i Faaborg o. fl. St. Omtrent samtidig med Reformationen begynder ogsaa Renaissancen i Danmark; den kom til os nærmest fra Nederlandene, med hvilke vort Fædreland i de Tider stod i saa mangehaande Forbindelser, men Billedhuggerkunsten udøvedes nu som før af udenlandske Mestere (Kristian III.s Epitaf i Roskilde, af Kornelis Floris fra Antwerpen, Frederik I.s i Slesvig Domkirke, ligeledes forfærdiget i Antwerpen, — af Caprara⁵⁾ —, Herluf

¹⁾ Langes Oversættelse af Lübkes Kunsthistorie. -- Kristian I. indkaldte saaledes fra Westfalen Billedhuggeren Daniel Aretæus der skal have forfærdiget det oldenborgske Horn, Weinwicks Kunsthist. Kbh. 1811, Side 2, — Nyerup: hist. stat. Skildr. af Tilst. i Danmark og Norge IV, Side 300, — Langebek: over Kr. 1, 62. — Schlegel: Gesch. d. Kön. v. Dänemark I, Side 50.

²⁾ Weinwich Side 8 ff, — Høyen: Klavs Berg, i nye kirkehist. Sml. III, — Kbh. Skild. 1806, 1829, — Dansk Mag. I, 24, -- Odense Kathedralskoles Program for 1813, — Hoyens Værker II, 339 ff.

³⁾ Weinwich Side 20, — Schlesw. Kunst-Beyträge 1792, 2, Side 82 ff, — Westphalens mon. ined. II, Side 593, — Dansk Atl. VII, Side 602 f, — Høyen II, 151 ff. o. fl.

⁴⁾ Sml. Nyerup og Abildgaards antikv. Rejse i Aarhus Stift, Side 34 f.

⁵⁾ Spengler: artist. Efterretn. Side 9, — D. Atl. VII, Side 610 f. Weinwich Side 24.

Trolles, formodentlig af en af de ældre Kunstnere af Familien Qvellinus¹⁾.

Ogsaa i de følgende Aarhundreder dyrkedes Kunsten i Danmark saa godt som udelukkende af indkaldte eller indvandrede fremmede (Arkitekterne Johannes Stenwinkel de Embda, Inigo Jones, Pelli; Malerne Jakob Binck, Karl van Mandern, Jacques de Poindre²⁾, Abraham Wuchters, Jacques d'Agar, Johann Salomon Wahl, Benoît Coiffre, Jean Louis le Tocqué³⁾, Balthasar Denner⁴⁾ o. fl.; Billedhuggerne Heinrich Golzius, Abraham César l'Amoureux og Thomas Qvellinus; Kobberstikkerne Albert Haelwegh, — der dog mulig var dansk af Fødsel —, Hubert Schaten o. fl. Der nævnes kun overordentlig faa danske Mestere, saaledes blandt andre Klavs Andersen, der udbedrede Viborg Domkirkes Taarn 1569, Jørgen Friborg, der virkede ved Frederiksborg Slots Opførelse, Malerne Peter Isaksen fra Helsingør, Remert Petersen fra Kjøbenhavn (c. 1640)⁵⁾, Peter Andersen, rimeligvis en Normand, „Hofskildrer“ i Frederiksborg⁶⁾, Portrætmalerne Peter Jochumsen⁷⁾,

¹⁾ Weinwich Side 44.

²⁾ Om denne se: C. v. Manderns Schilder Boek 149, Baldinuci: Notizie dei Proff. del Disegno IV, fol. 69. Han døde her i Danmark omtrent 1570. Sandvig Side 103.

³⁾ Død 1772, 76 Aar gammel (Univ. Bibl. Mskrpt. Wied. Sml. Foliant, Fol. 31).

⁴⁾ Denner var fra Altona. — Portrætmaleren Andreas Møller, „Engländeren“ kaldet, var vel født (1684) i Kjøbenhavn, men rejste næsten bestandig i Tyskland, Italien og England og bosatte sig tilsidt i Berlin, hvor han døde 1762. (Univ. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Foliant).

⁵⁾ Sandvig, Side 102.

⁶⁾ Han var Magnus Bergs Læremester. Danske Magazin I. — Weilbach, Kunstnerlexikon, 32 f.

⁷⁾ Han var Ismael Mengs' første Læremester (Spengler: artist. Eft. Side 36) og gift med Johannes Wiedewelts Tante Katharina Maria (se Tillæg 1). Døde 1711 i Pestens Tid (Univ. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Foliant Side 457).

Bendix Grottschilling, Nikolaj Wichmann, Vigilius Erichsen¹⁾ og William Wilcken Riboldt²⁾, Malere, af hvilke ingen, med Undtagelse af Vigilius Erichsen, synes at have hævet sig over den jævne Middelmaadighed, — men saa godt som ingen Billedhuggere³⁾. Skjøndt Kobberstikker- og Stempelskærererkunsten blev dyrket ikke uden Held⁴⁾ af Andreas Reinhard, Peter Berg og Michael Avgust Røg, Holbergs Skoleven⁵⁾, stod det dog i det hele lige saa maadeligt til hermed, som med de øvrige Kunster, der, som det af det oven for anførte fremgaar, gjennemgaaende stode paa et saare lavt Trin i Danmark i Begyndelsen af forrige Aarhundrede. Vort Land laa for langt borte fra Italien og Frankrig, og det var kun de store og mægtige, der besøgte Kunstens Hjem, ikke — eller dog kun sjældent — af Begejstring for dens Frembringelser, men for at søge Adspredelse og Nydelse under en evig klar Himmel. Her hjemme, i det kolde og fattige Danmark, fandtes der ingen Kunstscole eller Akademi, som udsendte sine Lærlinge til Syden; man tegnede og malede, mejslede og skar, som Fædrene havde gjort det, som Tidens fordærvede Smag medførte det i Nabolandene, navnlig Tyskland og Nederlandene, eller som de indkaldte eller indvandrede Udlændinge lærte det. Musæer og Kunstsamlinger fandtes der her ingen af, thi de af Kristian IV og Frederik III i Udlandet indkjøbte Sager, mest af den hollandske Skole og paa faa Undtagelser nær

1) Endskejnt denne blev afvist ved den første Guldmedaille-Konkurs ved Akademiet i Kjøbenhavn (1757), vandt han dog senere i Rusland stor Berømmelse som Portrætmaler. Weinwich Side 163 f. Han døde 1782.

2) Sandvig Side 109.

3) Kaj Gabriel Cibber, der i England skaffede sig et anset Kunstnernavn, var født i Flensborg. Sandvig 34, Walpole III, 80, Fiorillo V, 473.

4) De faa bedre Kunstnere i dette Fag, som Meybusch og Hedlinger, vare Udlændinge.

5) Sml. L. Holbergii opusc. qvæd. lat. Lips. 1737 Side 76.

uden betydeligt Værd, egnede sig kun i ringe Grad til Studium og Belærelse og vare derhos vanskelig tilgængelige. Kunsten havde ikke, som nu, sine Skoler og offentlige Høresale; der var ingen Lærere, ingen Tilhørere, ingen fremragende Mester, som ved sine Værker og sit Exempel kunde opildne de unges Begejstring og tjene dem til Forbillede, og Savnet af et Kunstens Akademi blev ikke afhjulpet ved de af Frederik IV paa hans italienske Rejse gjorde Indkjøb af enkelte for sin Tid virkelig gode Kunstværker. Og Billedhuggerkunsten var endnu langt uheldigere stillet end Maleriet: medens den unge Maler dog kunde studere en Karl van Mandern, en Jakob Jordans, en Abraham Wuchters, for saa vidt det lykkedes ham at bane sig Adgang til deres i de kongelige Slotte begravede Arbejder, var den vordende Billedhugger saa godt som udelukkende henvist til sig selv; her hjemme var der faa eller ingen, der kunde raade, hjælpe og vejlede ham, ingen Mester, i hvis Fodspor han kunde træde, intet Mønster, hvorefter han kunde studere, intet Forbillede, hvorefter han kunde danne sin Smag. Saa han sig ikke i Stand til at komme til Antwerpen eller Paris og opnaa en Plads i en Qvellinus' eller Coustous Værksted, var han henvist til her hjemme at studere de faa af Rokosmagens maniererede Værker, som havde fundet Vej her til Landet eller til at søge Vejledning hos de enkelte udenlandske, ofte højst middelmaadige Billedhuggere, som endnu af og til paa kortere eller længere Tid gjæstede Danmark. Der blev opført Slotte og Pragtbygninger nok, og Bygningskunsten havde for saa vidt gode Dage, men Arkitekterne vare næsten alle højststaaende Officerer eller Ingeniører (Generalbygmester Lambert v. Haven, Generalmajor Elias David Hausser, Admiral Oluf Jüdichær, Oberst Lavrits de Thurah) og vilde have taget det meget ilde op, om nogen havde villet sætte dem i Klasse med Malere og Billedhuggere; til saadanne trængte de ganske vist, naar det gjaldt om Bygningernes indre og ydre Udsmykning og Dekoration, men det var endnu stedse

fra Udlandet eller hos Udlændinge, at man skaffede sig de Skulpturarbejder, der havdes Brug for, thi af indfødte Danske havde man ingen, som kunde udføre noget, der hævede sig over den jævne Middelmaadighed, medens man derimod i hans Majestæts Kancelliraad og Hofmaler Henrik Krogk havde, om ikke en Kunstner, saa i det mindste en Hurtigmaler af første Rang.

Det var til visse i det mindste Billedhuggerkunstens magre Aar her i Danmark, hvad man saa end har sagt om Frederik IV.s og Kristian VI.s varme Kjærlighed til Kunsten ¹⁾.

Det kan derfor ikke undre nogen, at den, som forsker i den danske Billedhuggerkunsts Historie, lige til Midten af det 18de Aarhundrede kun støder paa Mestere uden Betydning, paa klangløse, tyske Navne, som faa eller ingen i vore Dage kjender. Der nævnes en Diderik Gercken, som har forfærdiget Frederik IV.s og Dronning Lovises Sarkofager i Roskilde, og som omtales af Thurah med Ros ²⁾, en Leonhard Schwabe (1703), Andreas Gercken, „Stenhugger“ (1706), Abraham Breusigem (1706), Kristian Nerger ³⁾; endvidere en Del saakaldte Hofbilledhuggere, en Titel, der formodentlig var laant fra det franske Hof, som man jo her hjemme i alle Henseender efterlignede, som J. C. Sturmberg, Simon Stanleys Lærer, der, som Weinwich formoder ⁴⁾, havde forfærdiget

¹⁾ Krogk stod i høj Gunst ved Hoffet; ogsaa den norske Billedskærer Magnus Berg og den alsidige Tysker Markus Tüscher vare vel ansete. Dansk Mag. T. 3, Side 142 f, T. 1, Side 226 f, — Nyt D. Mag. IV, 145 ff, — Athene VII, 542, — Büsching: om de tegn. Kunster, Side 275, — Kjöb. Skild. 1829. — Thiele: Kunstakad. og Hestst. paa forsk. Sted.

²⁾ D. Vitruv. II, Side 153 o. f.: „een af vore største og erfarneste Bildhuggere“. — Weinwich Side 120, — J. Møller Mnemosyne III, XCIV, — Behrmann: Roskilde Domk. Side 105, — Sandvig Kollekt Side 47. — Han døde omtrent 1748, sml. Dansk Vitruv. anførte Sted.

³⁾ Om disse se Friis: Saml. til dansk Bygn.- og Kunsthistorie.

⁴⁾ Wienwich Side 120, — Büsching III, Side 194 kalder ham „berømt“.

de fire Herkulesstøtter, som fordem stode paa Holmens Bro, og som havde Frederik IV.s Navnetræk paa Fodstykket — Friedrich Ebisch, af hvem der 1705 omtales en Herkules af Bly¹⁾ og som i 1740 af Marmor og Alabast forfærdigede det pragtfulde, men smagløse Gravmæle i Tjele Kirke over Ritmester Levetzau²⁾, ligesom han ogsaa forsynede Rosenborg Slotshave med slette Billedstøtter, — Hænel, der døde 1761, og hvis Enke ægtede Johann Gottfried Grund, der 1762 blev Hofbilledhugger og har gjort de slette Stenbilleder i Normandsdalen ved Fredensborg³⁾. Alle disse Kunstnere vare af saare ringe Betydning, maaske med Undtagelse af Diderik Gercken; hans Værker kunne endnu fortjene at ses, medens de andres enten ikke ere Beskuelsen værd eller ere forsvundne som Dug for Solen.

Trangen til en virkelig Kunstens Skole var imidlertid bleven saa stor, at dens Dyrkere selv toge Initiativet til Oprettelsen af en saadan, da Regeringen ikke gjorde det. Allerede i det første Aaringer af det 18de Aarhundrede findes det første Spor til en saadan i et lille Selskab af Kunstnere, — af hvilke vi formodentlig have opregnet de vigtigste, — som holdt deres Sammenkomster og Øvelser i det Ahlefeldtske Hus paa Hallandsaas,

— Det store Relief over Porten og de to Genier med Frederik IV.s Navnetræk over Indgangsdøren paa Kancellibygningen ere uden Tvivl Arbejder af Sturmberg.

- 1) Weinich Side 121. — Denne Herkules stod i Rosenborg Have, Sandvig Side 41. — En Del Loftskdekorationer paa Rosenborg ere af Ebisch og hans Svende. Friis Sml. — I Gehejmearkivet gjemmes en Del Tegninger af ham.
- 2) Nyeste Skilderi af Kbhvn., Avg. 1812. — Dette Mindesmærke kostede 7000 Daler. Pont. D. Atl. IV, Side 402.
- 3) Grund var født i Meissen den 28. April 1730 og Søn af Gibstøberen Johannes Georg Grund ved den der værende Porcelænsfabrik. Af ham havdes bl. a. et Monument i Frue Kirke i Kjbh. over Professor Holm, udført i 1778. Sandvig Side 53. Om Hænel s. St. — Grund døde i Kbhvn. den 20. Februar 1796. Adresse Kont. Eft. 1796 Nr. 242.

det senere Hôtél d'Angleterre¹⁾. Formodentlig var det den ved Hove vel ansete Henrik Krogk, som henlede Kong Frederik IV.s Opmærksomhed paa denne ydmyge Tegneskole, og Kongen tilsagde den sin Beskyttelse og anviste den en ringe Understøttelse. Under Navn af Maler- og Billedhugger-Akademiet i det gamle Posthus fik den i 1738 af Kristian IV anvist Lokale i den forrige Postgaard bag Børsen samt en lille aarlig Understøttelse. Dette Akademi i det gamle Posthus raadede kun over to Værelser, men der tegnedes dog baade efter Gibs og arbejdedes efter den levende Model. Der gaves Undervisning af en Medaillør Georg Vilhelm Wahl og en af Maler Markus Cardes, som hver havde 200 Daler aarlig i Løn. Modellen var en Franskmand ved Navn la Tour. Elevernes Antal var 14 til 16²⁾. Da Krogk imidlertid døde den 18. November (1738), „henstod det hermed noget, indtil det med *M. Tuscher, le Clerc* og *Miani* blev fortsat, samt *Academiet* dernæst forflyttet hen i et *particulair* Huus ved gammel Strand, skraas for Vejer Boden hos en Enke ved Navn *Mad^{me} Lüders*³⁾, hvor bemelte *Miani* logerede“⁴⁾. Her blev der ligeledes arbejdet efter den levende Model og „efter Tegninger“. Elevernes Antal var sunket ned til 10 eller 12. Pilo og Preisler, to af vore betydeligste Kunstnere, sluttede sig snart efter til denne beskedne Kunstscole og deltog i dens Bestyrelse tillige med le Clerc og Miani. Denne sidste forlod Danmark i 1745.

1) Den 21. Oktober 1701 „holdt det lovlige Kunst *Accademie* . . . *St. Lucas Festin*“ i det Ahlefeldtske Hus. (Gl. kgl. Sml. Mskpt. in fol. 949, fol. 26 f.).

2) Univ. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Foliant. — Cardes kaldes her snart Markus, snart Michael; Wahl findes nævnt som Walker.

3) Univ. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol. — Endnu i 1797 boede Anna Maria Jakobsdatter, afgangne Hattemager Kn. Lüders' Enke i Huset Nr. 7 ved gammel Strand. Kristen Schifter: Hof- og Stadsretsbekjendtgj. 1797.

4) Univ. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.

Den ene af Lærlingene i dette „espèce d'Academie où huit à dix élèves dessinaient après un assez mauvais modèle“¹⁾, var Johannes Wiedewelt, Danmarks første betydeligere Billedhugger.

Det gaar med Kunstnere af ulige stor Betydning som med Lysgivere af forskjellig Styrke. Ligesom det svagere Lys blegner, ja endog kan kaste Skygge, naar det er i umiddelbar Nærhed af det stærkere, saaledes naar den Kunstner, hvis Lod det blev at træde frem paa Verdens Skueplads umiddelbart før eller umiddelbart efter et epokegjørende Genie sjælden eller aldrig den Anerkjendelse, som under andre Omstændigheder vilde blive ham til Del. Hvor fortjenstfulde hans Værker end hver for sig kunne være, tabe de dog uforholdsmæssigt ved Sammenligning med den endnu større Mesters, der staa Side om Side med dem, deres mulige Ufuldkommenheder voxe i Beskuerens Øjne til Fejl lige over for det alt overstraalende Genies fejlfri og formfuldendte Skabninger, det skjønne og ædle ved hans Arbejder kommer ikke til sin Ret lige over for det endnu skjønnere og herligere, den anden har frembragt, hele hans Betydning som Kunstner formindskes i Samtids og Eftertids Øjne i samme Grad, som hans Overmand staa ham nær i Tid og Rum, og tidt bliver ikke alene Mangel paa fortjent Paaskjønnelse hans Lod, men endog hel eller delvis Forglemmelse af hans Værker, af hans Betydning for Kunsten, ja stundom af hans Navn, af hele hans Livs Gjerning.

Johannes Wiedewelt, Danmarks første betydeligere Billedhugger før Thorvaldsen, er vel ingenlunde fuldstændig glemt, men hans Eftertid har af oven anførte Grunde aldrig ydet ham fortjent Paaskjønnelse.

Nævner man Wiedewelts Navn for den nu levende

¹⁾ Hennings Side 47, — Nyerup og Lahde Side 8, — Büsching Side 275. — Om den ringe Opmuntring, Kunsterne nøde i Danmark, se Barth. Roque: Danmarks Forlystelser, Kbhv. 1747, Side 21.

Slægt, da vandre ganske vist mangfoldiges Tanker til Frihedsstøtten uden for Vesterport, eller til Gravkapellerne i Roskilde Domkirke. Men lige saa vist er det, at kun faa kjende andre af hans Værker end Troskabens Billedstøtte, Gravmælerne i Roskilde og Støtterne paa Jægerspris og i Fredensborg, og endnu færre have hørt andet og mere om den fortjente Kunstners Liv og Skæbne end hans tragiske Død som højtbedaget Olding.

De følgende Blade ville oprulle for os Billedet af et langt og rastløst Kunstnerliv i et Land, hvor de nødvendige Betingelser for Kunstens Trivsel manglede. De ville, haabe vi, bidrage — om end kun lidet — til at drage det Slør til Side, som i mange Tider har dækket hans Navn og hans Eftermæle med ufortjent Glemsel.

Wiedewelts Ungdom og Læreaar.

Johannes Wiedewelt blev født i Kjøbenhavn den 1. Juli 1731 om Natten¹⁾. Faderen, Justus Wiedewelt, kongelig Billedhugger paa gammel og ny Holm, var en aldrende Mand, Moderen, Birgitte Lavritsdatter, var

- ¹⁾ Nye kgl. Saml. in fol. 1396, n, hvoraf noget er skrevet af Kunstnerens egen Haand. — Bedstefaderen, Hans W., var født 1646 i Schlaitz i Voigtländerkredsen, i det daværende Markgrevskaab Meissen, og kom i Februar 1670 til Kjøbenhavn, hvor han nedsatte sig som Murermester og Arkitekt, og som saadan udfoldede en betydelig Virksomhed. For Kronprinsen, senere Frederik IV. byggede han saaledes i Forening med tre andre Mestere en Gaard^{a)} paa Tuller Høj udenfor Kjøbenhavn, — det nuværende Frederiksberg Slot —, for Wigand Michel Becher^{b)} det nuværende Prinsens Palais ved Frederiksholms Kanal, ligesom ogsaa „die mehrsten ansehnlichen Gebäuden i den Kallebuden von ihm herrühren.“ End videre opførte han det saa kaldte gamle Kapel ved St. Petri Kirke, ved hvilken han var fast ansat Murermester, reformert Kirke i Gotersgaden, Opera-bygningen, som siden blev omdannet til et Kadetakademi, i Dronningens Bredgade, — efter Pellis Tegning og under Generalbygmester W. F. v. Platens Overbestyrelse, — det Gylden-

^{a)} Mskpt. 1369 n, — Pontopp. D. A. II, Side 223.

^{b)} Groshandler og forhenværende kongelig Kjøldermester, Gisbert Wygandt Michelbecker bebyggede 1680 en Del Byggegrunde i den nys anlagte og derfor efter ham opkaldte Wigandtsgade, som nu hedder ny Vestergade. Jonge: Kbhvns. Beskr. I, Side 62, 79, 80 f.

fra Jylland, formodentlig — ligesom ved Thorvaldsens Moder — af Bondeæt *å*). Da Familien hørte til den tyske Menighed, blev den nyfødte, ligesom sine øvrige Søsken-

løveske Palais, — det nuværende Charlotteborg, der skal være opført af Stenene fra det nedbrudte Kalø Slot *a*) —, paa Halandsaas, og det Danneskjoldske — senere Thottske — Palais samme Steds, foruden adskillige „*particulair* Häuszer“ omkring i Staden. Efter Sønnesønnens Optegnelser har han ligeledes bygget Højbro over Kanalen ved Kristiansborg Slot *b*), muligen ogsaa Garnisonskirken paa St. Annæ Plads. Efter denne betydelige Virksomhed at dømme maa Hans Wiedewelt have været en duelig Mand i sit Fag og en agtet, velhavende Borger i Staden. Han ejede sit eget Hus, som gik til Grunde i den store Ildebrand 1728, og beklædte en Kapitajns Værdighed ved Kjøbenhavns Brandkompagnie). I Aaret 1674 havde han ægtet „*Maria Marcussinn*“ fra Laaland og efter dennes Død Agnete Ströbel fra Odense (April 1681), hvilket Ægteskab var velsignet med en talrig Børneflok, se Tillæg 1. I November 1722 mistede den gamle Mand denne sin anden Hustru. Men en endnu haardere Prøvelse var ham forbeholdt, idet han kort efter for bestandigt mistede Synet. Da nu endelig ogsaa, som anført, hans Hus afbrændte 1728, og han saaledes maaske havde mistet den største Del af, hvad han ejede, blev den blinde Olding paa sin allerede nu halvhundredaarige Søns Foranstaltning bragt til sin anden Kones Slægtninge i Jylland for der at nyde bedre Pleje, og her *d*) afgik han ved Døden i Aaret 1730, omtrent 84 Aar gammel. (Mskpt. 1396 n). — Hans Søn af første Ægteskab, Justus Wiedewelt, var født i Kjøbenhavn den 18. November 1677. Fra 1692 til 1696 lærte han Billedhuggerkunsten hos Thomas Qvellinus *e*), der siden 1694 var bosat i Lübeck og udførte adskillige betydelige Arbejder til Danmark, saaledes Kort Adelters, Gyldenløves og Markus Goyes Gravmæler (Weinwich Side 145, Nagler 12,

a) Se bl. a. Thiele: Kunstakad. og Hestst, Side 1.

b) Altsaa en ny Bro i Stedet for den af Kr. IV „med Hvelvinger af Steen, prins Christians bilager til i huekomelse“ opførte. Wolf: Encomion Regni Danie (1654), Side 156.

c) Mskpt. 1396 n, — St. Kgl. Bibl. Mskpt. Thottske Sml. in fol. 708: General-Roule over Brandfolkene i Kbh., saaledes som 'de bleve mynstrede 1714; heri opføres Side 1 Hans Wiedewelt som Lieutenant. Kapitajnspladsen ubesat. I Slutningen af Haandskriftet — under 14. Januar 1715 — hans, næsten ulæselige, Underskrift.

d) Eck. nord. Bl. Side 32 lader ham fejlagtigen dø i Kjøbenhavn.

e) Univ. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol. Side 457 o. a. St.

å) Hendes Broder, Knud Lavritsen, var Skipper. Mskpt. 1396, n.

døbt i St. Petri Kirke. Daabshandlingen fandt Sted den 3. Juli og forrettedes af Sognepræst, senere (1736) Konsi-

Side 159 f, Jonge 1, Side 167, Univ. Bibl. Mskpt. Wied. Saml. Fol.) Det var formodentlig paa denne sin Læremesters Raad, at han i 1696 drog til Antwerpen, hvor han i to Aar „conditionirte“, ventelig hos en eller anden af den store Kunstnerfamilie Qvellinus. I 1698 gik han til Paris, hvor han opholdt sig i 17 Aar, og hvor han formodentlig har arbejdet under Coysevox (død 1720) eller Coustou den ældre (død 1733). Ved Juletid 1715 kom han tilbage til sin Fødeby. Kort efter sin Hjemkomst gjorde han af italiensk Marmor Kong Frederik IV og Dronning Lovises Brystbilleder, som „præsenteredes“ de kongelige Herskaber af Generalmajor v. Wilster og bleve betalte af Kongens Kasse med den Pris, som Kunstneren forlangte. Busterne skulle findes paa Fredensborg. Senere udførte han ogsaa en Del Arbejder til nogle af de kongelige Epitafier i Roskilde Domkirke og anden Steds; formodentlig har det været Diderik Gercken, som stod i Venskabsforhold til hans Familie, der har skaffet ham disse Bestillinger. Som Kunstner har han dog næppe bragt det vidt eller staaet i nogen større Anseelse, og først i 1734 opnaaede han den beskedne Ansættelse som kongelig Billedhugger ved gammel og ny Holm^{a)}, i hvilket Embede han forblev til sin Død. At der kun kjendes saa faa Værker fra Justus Wiedewelts Haand, ligger selvfølgelig deri, at hans fleste Arbejder vare udførte i Marinens Tjeneste^{b)}. I November 1726 havde han ægtet Birgitte Lavritsdatter af Vivild i Sognet af samme Navn, Sønderhalds Herred, Aarhus Stift. Hun var

a) Da Simon Stanley var kommen til Kjøbenhavn (1746) og havde aflagt Prøver paa sin Duelighed, fik han „Expectance“ paa Just Wiedewelts Embede ved Holmen. Büsching III, Side 197, hvor ogsaa Stanleys Liv kan efterlæses.

b) Thiele, Side 44. — I den kgl. Kobberstiksamling gjemmes en meget stor, smagløst komponeret, men godt udført Tegning i Tusk, Sepia og Farve, som udgives for at være af Just Wiedewelt. De to Statuer ved Siden af Søjlerne paa Alteret i Helliggejstes Kirke ere af ham (Univ. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.) Den prægtige Stændørkram paa Guldslager Melchior Zeises Hus i Helliggejst-Stræde Nr. 11, som skriver sig fra 1732, er upaatvivlelig af Just Wiedewelt, der var Zeises Svoger. — Justitsraad Fr. Fabricius, hvis Fader, Otto Fabricius, i 1789 blev Sognepræst til vor Frelzers Kirke paa Kristianshavn, har meddelt en gammel og paalidelig Ven af Forfatteren, at han af sin Fader havde erfaret, at en Del af Billedhuggerarbejdet paa Alteret — fuldendt 1732 — i den nævnte Kirke og det skønne Træskærerarbejde paa Orgelet hidrørte fra Wiedewelts Haand. Forholder dette sig saaledes, maa det være Just Wiedewelt.

storialraad Anton Kristofer Rhone. Barnets Døbevidner vare:

Mme Magdalena Margaretha Hofnagel, født Schrader,
 Jomfru Kristina Schrader,
 Guldslager Melchior Friedrich Zeise,
 „Stenhugger“ Diderik Gercken,
 Guldsmed Karsten Hofnagel,
 „Monsieur“ Paulus Sass, senere Præst i Jylland¹⁾.

Sammenholde vi ovenstaaende Liste med de endnu opbevarede²⁾ Fortegnelser over vor Kunstners Søkendes Daabsvidner, — hvori optræde en Sieur Børge Lauritzen Schultz, Brændevinsbrænder, en Væver Kroyer, en Spore-mager Kristofer Velau, en Mme Fincke, Klejnsmed Jonas Jensen Adzer³⁾, Materialforvalter Dajon⁴⁾ o. s. v. —, og med den ligeledes bevarede⁵⁾ Fortegnelse

født den 2. November 1699 og saaledes 22 Aar yngre end sin Ægtefælle. Deres Søn var Johannes Wiedewelt, om hvem de følgende Blade skulle handle. Om deres øvrige Børn henvises til Tillæg 1. Den aldrende Justus W., der havde en ikke ubetydelig Familie at forsørge, og som formodentlig ved Ildebranden 1728 har mistet den største Del af sit Gods, har vist nok levet i temmelig trange Kaar. Den 3. September 1757 mistede han sin Hustru, der tre Dage efter blev jordet paa St. Petri Kirkegaard i Kjøbenhavn, og den næstfølgende Dag fulgte den næsten firesindstyveaarige Olding hende i Døden og blev begravet ved hendes Side a) (12 Septbr.). Deres Søn Johannes rejste siden et Gravmæle paa sine Forældres Grav.

a) Mskpt. 1396 n.

¹⁾ Mskpt. 1396 n. — Om alle disse henvises til Tillæg 1.

²⁾ Mskpt. 1396 n, se Tillæg 1.

³⁾ Fader til Medailløren Daniel Jensen Adzer (død 1808) og til Rahbeks Lærer J. L. Jensen Adzer (Rahbeks Erindring. I, 44 o. fl. St.). Adzerne vare i Slægt med Preislerne gennem den Preisler, som i 1728 var Brandmajor i Kjøbenhavn (Samme, I, 70).

⁴⁾ Fader til den senere bekendte Billedhugger af samme Navn. Død den 10 Mars 1794.

⁵⁾ Det Zeiseske Mskpt. (af Johannes Wiedewelts Fætter Peter Friedrich Zeise), i Hr. Cand. phil. Zeises Eje.

over Fadderne til Guldslager Melchior Zeises Børn: Kancelliraad, Dr. Herfordt, Juvelerer Normann, Guldsmed Borris, Maler Getreuer¹⁾, Brygger Johan Paulsen o. fl., -- saa kunne vi omtrent konstruere Familien Wiedewelts Omgangskreds og derfra igjen slutte os til dens materielle og ideelle Standpunkt, hvad der for Johannes Wiedewelts Vedkommende er saa meget vigtigere, som alle andre Kilder til Oplysning om, hvorledes hans Barndom henrandt, fuldstændig mangle. Det var, som man ser, jævne Borgerfolk, som Familien omgikkes med, og i denne Kreds har formodentlig Dr. Herfordt og „der Materialverwalter Hr. *Dajon* und seine Frau Liebste“²⁾ været de fornemste eller mest fremragende. Det kunstneriske Element repræsenteres, foruden af Husfaderen selv, af Diderik Gercken, og den akademiske Dannelse af den theologiske Kandidat, Monsieur Paulus Sass. Skjønt Familiens jordiske Vilkaar saaledes vist nok næppe have været glimrende, har det dog været et jævnt, godt, borgerligt Hus, besøgt af brave, agtbare Haandværksmestere, maaske ogsaa af de faa daværende Kunstnere, og den unge Johannes maa saaledes være opvoxet i en agtet og agtværdig Kreds. Da hans Familie jo var tysk af Herkomst, og dens Omgangskreds, hvad Navnene udvise, for en meget stor Del bestod af Tyskere, er det en Selvfølge, at vor Kunstners Opdragelse og Undervisning er foregaaet paa Tysk, — hvad der jo den Gang kun var alt for almindeligt i Kjøbenhavn —, men allerede her turde det være Stedet til at fremhæve, at han selv altid levende følte sig som dansk og satte en Glæde og Ære i at være dansk, hvad mange af hans egenhændige Optegnelser vidne om, og som til Overflod vil fremgaa af det følgende.

1) Vist nok Faderen til Hofmaler og Forgylder Kristian Peter Getreuer, som i 1786 oprettede den Getreuerske Stiftelse i Kjøbenhavn.

2) Mskpt. 1396 n. Agnete, født Plum (død 1787), Datter af Præsten Klavs Plum i Vetersløv. Lengnick.

Efter forudgaaet Undervisning i Religionen blev Johannes Wiedewelt den 1. Oktober 1746 konfirmeret af Dr. theol., Pastor Eberhard David Hauber, og Handlingen foregik i St. Petri Kirke. Allerede før hans Konfirmation var imidlertid hans kunstneriske Uddannelse begyndt, da han, som der berettes¹⁾, var i Lære hos den italienske Historiemaler H.(?) Miani, der opholdt sig i Kjøbenhavn en halv Snes Aar og, som vi have set, styrede den beskedne Kunstscole i Madame Lüders' Hus ved gammel Strand²⁾. Efter sin Læremesters Bortrejse (1745) forlod nu Wiedewelt Pensel og Palet og lagde sig efter Billedhuggerkunsten, vejledet af sin gamle Fader³⁾., som den 21. Avgust gjorde ham til Svend („er wurde freigesprochen“)⁴⁾. Som tidligere omtalt, havde han tillige besøgt Akademiet i Madame Lüders' Hus ved Stranden og nydt godt af den Undervisning, der kunde ydes af denne beskedne Kunst-

¹⁾ Weinwich Side 128 og 215, — sammes Kunstnerlexikon Side 189, — Eck: nord. Bl. Side 32, — Büsching Side 276, — Hennings: Essai etc. Side 98, — Nyerup og Lahde: Saml. af fortjente danske Mænds Portr. o. s. v. Side 4.

²⁾ Om Mianis Arbejder paa Kbhvns Slot henvises bl. a. til Thiele. — Denne Maler har selv stukket sit store Billede Frederik V, som Kronprins, til Hest (1745). Her efter at dømme har han været en middelmaadig Kunstner — Peter Cramer har stukket Dronningens Rejse over Mandsejde - Fjeldet i Norge (Unv. Bibl. Mskpt. W. Sml. Fol.) efter en af Miani i 1733 forfærdiget koloreret Tegning.

³⁾ Mskpt. 1396 n., — Hennings Side 98 o. fl. — Nogle lade Wiedewelt, foruden hos sin Fader, tillige have lært hos Pezold. Da vor Kunstner imidlertid intet Steds i sine efterladte Optegnelser taler om Læreaar hos Pezold, men tværtimod udtrykkelig bemærker, at det var hans Fader, der gjorde ham til Svend, kan det ikke have sin Rigtighed med denne Angivelse. Det skulde da være, fordi Wiedewelt var Lærling af Kunstscoleen i Madame Lüders' Hus og Pezold uden al Tvivl gav Undervisning samme Steds. Men saa kunde man med samme Ret kalde vor Kunstner en Elev af le Clerc og Stanley, som begge (?) ligeledes virkede i den nævnte Kunstscole. Se omst.

⁴⁾ Mskpt. 1396 n.

skole. Den Gang var der ganske vist tre skolerigtige Billedhuggere i Kjøbenhavn, nemlig le Clerc, Pezold og Stanley; om den første af disse vide vi med Vished, at han deltog med Miani i Styrelsen af Akademiet hos Madame Lüders, og det maa antages, at de to andre heller ikke, lige saa lidt som Pilo og Preisler¹⁾, have holdt sig borte fra den ydmyge Tegneskole ved gammel Strand og dens ti eller tolv Elever, men de nævnte tre Billedhuggere vare uden synderlig Betydning baade som Kunstnere og Lærere, den gamle Just Wiedewelt var just heller ikke nogen stor Mester — hvad et Blik paa hans to Statuer i Helliggejstes Kirke viser, — og det fejler saaledes næppe, at den talentfulde Yngling snart har indset Utilstrækkeligheden af den Undervisning, som blev ham til Del, og Nødvendigheden af at uddanne sig i fremmede Lande.

I 1751 flyttede Kunstskolen fra Madame Lüders. Den 26. April „tog *Academiet* sin Begyndelse i en vel *apteret* Sal i *Christiansborg* Slots Sidebygning lige over for *Veyer Boden*, samt 2de andre Sale, hvor *Informatorerne* skulde øve deres Videnskaber“²⁾. Foruden af Wahl og Cardes gaves der Undervisning af Oberstlieutenant og Hofbygmester Eigtveds Bygningskonduktør Georg David Anthon³⁾ og af Ernst Heinrich Løffler. Akade-

1) Sml. foran, Side 11. — „*Pilo* og *Preisler* har ieg seet Tegne der (hos Madame Lüders), her Tegnede ieg efter den levende *Modell*“.
Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.

2) Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.

3) Anthon blev ansat som Informator den 3. Maj 1751 (Unv. Bibl. Wied. Sml. Fol.) og virkede ved Akademiet til Udgangen af Maj 1760. Om hans Død senere. — Hans Efterfølger blev Arkitekten Johan Daniel Hansen (fra 1 Oktbr. 1760 til Slutn. af Septbr. 1763); derpaa kom den senere Stadsbygmester Georg Erdmann Rosenberg (fra 1. Oktbr. 1763 til Slutningen af Mars 1765), saa Hans Næss, hvem Weinwich Side 226 beklager aldeles intet at vide om, uden hans Navn og at han var Bygmester (fra 1. April 1765 til han i 1782 blev udnævnt til kongelig Renteskriver), og dernæst (1783) Josef

miets faa Ejendele styredes af Forvalteren Thomas Frandsen Norup. Markus Tuscher, som uden Tvivl i den sidste Tid havde været den ledende, afgik ved Døden i dette Aar, og strax derefter blev Nikolaj Eigtved udnævnt til Akademiets Direktør. Eigtved „giorde den fornødne Indretning“¹⁾, og snart tiltog Elevantallet betydeligt. Den 11. Juni 1751 var „Tallet paa Ungdommen“ 60; den 25. Februar det følgende Aar var der endog 100 „*Discentes*“²⁾.

Men da Akademiet saaledes begyndte at komme „i Flor“, var Johannes Wiedewelt allerede i Udlandet³⁾. Formodentlig for at skaffe sig Rejsepenge havde han forfærdiget Kongens, Frederik V.s, og Dronning Lovises Buster, smaa og paa „Postamenter“; de bleve støbte i Tin og i Mars 1750 aller underdanigst overrakte Majestæterne, som betalte de derfor forlangte 120 Daler⁴⁾.

Saaledes forsynet med Penge tiltraadte da vor Kunstner sin første Udenlandsrejse. Det var den 6. Juni 1750, at han, efter at have taget en kjærlig Afsked fra sine gamle Forældre, som han aldrig mere skulde faa at se, forlod Kjøbenhavn og fra Hamburg til Søs gik til Rouen. Man rejste ikke saa hurtigt i de Dage, som nu; han naaede først sidst nævnte By den 3. August og Paris to Dage efter. Paa Anbefaling af daværende Justitsraad Wasserschlebe, fra 1744 til 1750 kongelig dansk Legationssekretær ved det franske Hof, og som under sit Ophold i Paris havde staaet paa en særdeles venskabelig Fod med de mest fremragende franske Kunstnere, lykkedes det

Kristian Lillie (Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.). — Løfflers (og Cleos) Efterfølgere ville blive omtalte paa sit Sted.

¹⁾ Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.

²⁾ s. St.

³⁾ Efter at have meldt om Indretningen af Akademiet i Madame Lüders' Hus tilføjer Wiedewelt (Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.): „her forlod ieg *Academiet* og Reyste uden Lands *Ao* 1750.“ — Ny kgl. Sml. Mskpt. in fol. 1396 n.

⁴⁾ s. St.

Wiedewelt at blive antaget i Guillaume Coustou den yngres Værksted. Hos denne Dekadencens navnkundige Billedhugger var der ganske vist meget for den unge Kunstner at lære, navnlig i Henseende til Marmorets tekniske Behandling; i de fleste andre Henseender kunde derimod Coustou ikke i Længden tilfredsstillende den unge Nordbos sunde og ufordærvede Kunstnernatur. Coustou kjendte eller agtede hverken Naturen eller Antiken, men kun sin fordærvede Tids yppige Smag og forskruede Unatur. Hans Antiker, siger Houssaye, vare ikke i Rom, men i Versailles, og hede Coysevox og Coustou. Det var ikke Begejstringen for det skjønne, der luede i ham, men Overfladens Vellyst. Den Skole, han tilhørte, havde opnaaet at afføre Marmoret dets kyske Nøgenhed¹). Sin Navnkundighed skyldte han mere sin Slægts Ry end sine egne Værker; „il vivait, ou plutôt il sommeillait, avec les artistes de son temps, et faisait exécuter ses ouvrages par de jeunes sculpteurs sans fortune, dont le talent était peut-être supérieur au sien“²).

At Wiedewelt imidlertid, trods sin kyske og ufordærvede Kunstnernatur, ikke ustraffet var Coustous Lærling i henvendte tre Aar, ses — bl. a. — af de første større Arbejder, han efter sin Hjemkomst til Fædrelandet udførte, Grupperne i Fredensborg. Skjønt han, inden han skabte disse, havde gjort grundigt Bekjendtskab baade med Antiken og med dens begejstrede Tolk, Winckelmann, bære disse Arbejder dog endnu umiskjendelige Spor af Coustou, hans Skole og hans Tid.

Opholdet i den dyre By udtømte snart den fattige unge Kunstners faa Hjælpekilder, og maaske havde han maattet vende hjem efter et kort Ophold i Paris uden at have

¹) Justi: Winckelmann II, Side 80.

²) Saaledes Dupré, som udførte Frontonen til Ste. Geneviève for ham. Biogr. univ. art. Coustou, — Nagler: Neues allg. Künstler-Lex.; — d'Argenville: Vie des arch. et des sculpt., — Lessore: Enc. des gens du monde.

naaet Rom, altsaa som halvfærdig Kunstner, hvis ikke Kongen af Danmark havde rakt ham en hjælpende Haand. Wasserschlebe havde under sit Ophold i Paris sluttet Venskab med Kobberstikkeren Charles Nicolas Cochin den yngre, og Wiedewelt formaaede nu gennem Coustou denne til at være hans Talsmand hos Justitsraaden og gennem denne hos Kong Frederik V. Cochin skrev derfor til Wasserschlebe ¹⁾:

Monsieur et Amy

. Coustoux mon Amy m'a prié de vous recommander un jeune sculpteur danois que vous avez mis chez lui qui est un excellent sujet et qui a les plus grandes dispositions, il s'appelle Wilwel (je me doute bien que j'estropie son nom, mais vous aurez la bonté de deviner) tout ce qui lui manque pour se perfectionner c'est un peu de secours, car il est difficile d'étudier lorsqu'on est toujours obligé de travailler à des choses lucratives, il faut quelquefois avoir le temps de faire des ouvrages purement d'étude vous feriez sans doute une action utile à la patrie si par quelque petite pension vous arrosiez une plante de votre terroir dont la fleur est belle et qui ne demande que porter des excellents fruits, vous sçavez ce qu'il en coute pour en transplanter d'un autre pays qui à la verité sont d'une belle venüe, mais ce serai dommage de negliger celles qui viennent de votre crû surtout lorsqu'il y a presque certitude qu'elles seront de bon rapport

Denne hædrende Dom af en saa anset Kunstner som Cochin — og indirekte af Coustou — har vist nok været af stor Betydning, og samtidig med, at Wiedewelt gennem den danske Afsending i Paris, Grev Reventlow, indgav et Andragende om kongelig Understøttelse, tilskrev han Wasserschlebe under 11. August 1752 fra Paris saaledes:

¹⁾ Brevet findes i de Wasserschlebeske Papirer paa det store kgl. Bibliothek.

Höch und Wohlgeborner Hr. *Justits Rath*¹⁾
 Ihre Wohlgebohrnen werden sich belieben zu erinnern, dasz ich mich die Freiheit genommen und ihnen durch *Monsieur Cochein* zu bemühen für mich bei ihre Königl. Majest. ein guter führsprecher zu sein um alhier ein *Pension* zu gelangen, um zu studiren, weil ich schon etzliche Jahren mich alhier aufhalte, und nur habe suchen müssen meines Lebens Aufenthalt zu gewinnen, welches mich zurückhält in meine *Studie* zu *avanciren* weil ich mich die meiste Zeit die ich alhier bin bei *Monsr. Coustou* in *Marbre* arbeite. Wohin ihre Wohlgebohrnen, die Güte gehabt haben mich bei meiner Ankunft in *Paris* hin zu *Recommendiren*. Wie ich denn jetzt beschlossen bin meine *etudie* zu machen um dasz ich ihre Königl. Majest. als ein Landes Kind mit Nutzen zu dienen möge würdig erkannt werden, solches aber in mein Vermögen gar nicht bestehet, sondern nur auf ein Königl. *Pension* beruhet, welches ich unsern *Herrn* Abgesandter Dhr. Cammerherren *Reventklau* habe bekannt gemacht und er die Güte für mich gehabt meine *Memorial* an ihre Königl. Majestät überzusenden, also gelanget an Ihre Wohlgebohrnen, mein unterthänigste Bitte bei Allerhöchst Gedachte Ihre Königl. Majest. ihre gütige *Recommendation* um Hülfe o. s. v.

Paa Wasserschlebes Anfefaling behagede det nu hans Majestæt Kong Frederik V aller naadigst at befale, at der af den kongelige Partikulærkasse skulde udbetales vor Kunstner 200 Rigsdaler aarlig i to Aar, fra 1 Juli 1752 at regne.

At Wiedewelt har sendt en Taksigelsesskrivelse til Wasserschlebe, som fra den Tid var hans bestandige og trofaste Ven og Velynder, er vel hævet over enhver Tvivl, skjønt vi ikke have kunnet forefinde en saadan Skrivelse; i de Wasserschlebeske Papirer findes derimod fra Cochin et Brev, dateret Paris, den 19de September 1752, hvori det hedder:

¹⁾ Wasserschlebeske Papirer.

„Monsieur. Vous avez fait merveilles et le bon M. Wiedewelt doit être bien content de trouver un pareil protecteur que vous,“ o. s. v.

Da nu saaledes det daglige Udkomme foreløbig nogenlunde var sikret, kastede den unge Kunstner sig med fornyet Iver over Studierne. I 1753 vandt han den første Sølvmedaille ¹⁾ i „Academie Royale de Sculpture et Peinture“. „Wie solches Ihro Königl^m Maj^t von Dänenmarck vorgebracht worden, haben Allerhöchst Dieselbe geruhet, durch Dero derzeitigen *Envoyé* in Frankreich, ihn wegen seines bey dieser Gelegenheit angewandten Fleisches und der *Nation* zu Wege gebrachten Ehre, mit einer gewissen *Summa* Geldes Allerhuldreichst zu *gratificiren*“ ²⁾.

At denne nye kongelige Naade ligeledes skyldtes Wasserschlebes Indflydelse, fremgaar af Wiedewelts Brev til denne, dateret Paris den 17. Januar 1754 ³⁾. Efter i denne Skrivelse hjærteligt at have takket sin Beskytter og udtalt sin Længsel efter Italien giver han Oplysninger om sit Forhold til sin Læremester Coustou.

„ . . . Mr. Coustou veut me persuader de rester encore à Paris un an ou davantage en me flattant de pouvoir gagner en ce temps-ci le grand prix de l'Academie; mais etant etranger je ne vois point à quoi il me serviroit à moins que je ne fixe mon sejour dans ce pays-ci, à parler franchement sur ce point, le susdit Monsr n'aime pas à me quitter, et moi je ne voudrois pas être contraire à son conseil si par la je prevoyois mon avantage aussi bien que son intérêt, car il y aura chez lui force ouvrage moins considerable. le quelle durant je n'aurois aucun lieu de rendre mes experiences plus parfaites, ce seroit seulement pour lui complaire et pour faire écouler ma jeunesse sans geuere (guère) profiter dans mes Etudes, il-y-a

¹⁾ Mskpt. 1396 n, — Hennings Side 99, — Büsching Side 277, — Eck Side 33, — Weinw. Side 215, — sammes K.-Lex. Side 189.

²⁾ Mskpt. 1396 n, —

³⁾ Wasserschl. Papirer.

bien des autres qui tous m'ont sagement conseillé de ne pas retarder à partir pour l'Italie osv.“¹⁾).

Det ses saaledes, at Wiedewelt higede efter at komme til Rom, — hvad han i øvrigt næppe havde Midler til, — medens Coustou vilde, at han endnu i nogen Tid skulde fortsætte sine Studier ved Akademiet i Paris, hvorved uægtelig den franske Kunstner endnu i nogen, — maaske i lang — Tid vilde kunne beholde den duelige nordiske Arbejder i sit Værksted, men hvorved paa den anden Side denne ogsaa næppe vilde have kunnet undgaa at blive en Kunstner i Smag med Coustou og hans Skole.

Wasserschlebe, der var bleven underrettet om denne Meningsforskjellighed mellem Mesteren og Lærlingen, havde forlangt den retsindige Cochins upartiske Mening om Sagen, og Cochin skrev under 20. Januar 1754 fra Paris:

... Mr. Coustou est d'avis ainsi que moy, qu'il (c: Wiedewelt) devoit encore achever cette année à Paris . . . Nous aurions souhaité qu'avant que de partir pour Rome, il se fut exercé à faire un prix à l'academie afin de mieux connoître ses talents . . . Nous voudrions donc que Mr Wildewelt fit précisément le chemin que nous faisons faire à nos eleves. Dog, fortsætter Brevskriveren, var der ingen Sandsynlighed for, at Wiedewelt, trods hans uomtvistelige Dygtighed, kunde vinde Prisen for det første; det foregaaende Aar havde der været tre konkurrerende, der vare af en næsten lige stor Dygtighed, og der var ingen Udsigt til, at Wiedewelt vilde kunne sejre over de to til overs blevne af disse det forrige Aars Aspiranter. Dog vilde det være ønskeligt, om Wiedewelt, trods dette, konkurrerede; Kappelysten vilde anspore ham til at frembringe et Værk, der, om det end ikke vandt Prisen, dog sikkert vilde bringe ham baade Ære og Fordel. At Wiedewelt følte sig hendragen til Italien, var i øvrigt naturligt, „car il ne faut point s'aveugler il y a de plus belles choses en Italie et en plus grand nombre qu'en

¹⁾ Sml. foran Side 22.

france. Somme toute je conclus qu'il ne faut point que Mr. Wildewelt retourne en Dannemarc qu'il ne soit excellent sculpteur et qu'il lui faut encore quatre ou cinq années ou à Rome ou à Paris . . ." ¹⁾).

Formodentlig har vor Kunstners Forhold til Coustou i Slutningen af hans Ophold i Paris været noget køligt, og tilsidst forlod han endogsaa ganske sin Mesters Værksted. „In der letzten Zeit zu Paris har er nicht *conditionnirt*, sondern nur gesucht sich mehreres zu *habilitiren* und seine *Studien* zu *prosequiren* . . ." ²⁾).

Hans Beskytter Wasserschlebe drog ham ud af disse uheldige Forhold. Da han vist nok fandt Wiedewelts Grunde for at forlade Paris mere bifaldsværdige end Coustou og Cochins Grunde for ham til at blive der, havde han hos Frederik V udvirket en kongelig Resolution af 29. December 1753 ³⁾, der tilstod den unge danske Kunstner en Pension af 400 Daler aarlig for de næste to Aar.

Fra Paris sendte Wiedewelt under 15. Mars 1754 en hjertelig Taksigelsesskrivelse til sin trofaste Beskytter og tiltraadte endelig i Begyndelsen af Maj Maaned sin Roma-rejse. Vejen gik over Lyon og Marseille. Fra sidst nævnte By skrev han den 18. Maj et kjærligt Brev til sine gamle Forældre og sender ærbødig Hilsen og venlige Komplimenter til Wasserschlebe og „Mr. Salis“, o: Saly ⁴⁾).

¹⁾ Wassersch. Papirer.

²⁾ Mskpt. 1396 n. — Wiedewelts Venner Arben og Mandelberg arbejdede den Gang i Paris.

³⁾ Sammenholdes disse tre Datoer: 29. Decbr. 1753, 17 Jan. 1754 (Wiedewelts Brev til Wasserschlebe) og 20. Jan. 1754 (Cochins Brev til samme), ses det, at Wiedewelt i tidligere Breve maa have underrettet sin Beskytter om Forholdet til Coustou, og at Wasserschlebe ikke har afventet Cochins Votum, i det mindste ikke det af os anførte, for at handle.

⁴⁾ Saly var ankommen til Kbhvn. den 6. Oktbr. 1753 (Thiele, Side 82). Wiedewelt har altsaa lært ham at kjende i Frankrig. — Brevet, der af Faderen blev tilstillet Wasserschlebe, i hvis Samling det findes, har paa Foden nogle til denne stiledede Linier, der

Efter i nogen Tid at have ventet paa en pavelig Galej, som han agtede at gjøre Rejsen med, forlod han endelig Marseille, landede i Civita „*Vechia*“ og ankom til den evige Stad den 7. Juni 1754¹⁾.

Rom saa den Gang anderledes ud end nu. Staden var langt mere end i vore Dage den katholske Verdens Hovedstad, alt var Klokkeklang og Kirkesang, hvert andet Menneske, man saa paa Gaden, en Abbé, talrige Kardinaler og andre høje Gejstlige holdt Hof i Peterskirkens og Vatikanets højtidelige Skygge. Hvad det kunstneriske, — særlig Billedhuggerkunsten, — angaar, da vare Kirker og Paladser fulde af Berninis, Algardis og deres Efterfølgeres Værker, men det antike Rom laa endnu halvt begravet under Aarhundreders Grus. Septimius Severus' Triumfbue blev først helt udgravet i 1803, Titusbuen var halvt tildækket og misprydet med elendige Tilbygninger; den, saa vel som Konstantinsbuen, kom først helt for Dagens Lys i 1804, Trajansforum blev afdækket i 1812, Scipionernes Grave i 1780, o. s. v.²⁾.

Medens mangfoldige af de gamles Kunstværker laa begravne i Grus, var Rom derimod den Gang i Besiddelse af mange andre Antiker, som nu ere spredte om i Verden. I Villa Medici paa Mt. Pincio fandtes saaledes den Gang den Capranicanske Samling, som nu er i Florens, og de 15 Statuer af Niobegruppen, foran hvilke Winckelmann første Gang beundrende fik Øjet op for den høje Stil. Ogsaa disse Billedstøtter ere siden 1770 i Florens.

I Villa Borghese var der den Gang alene i Haven og paa den udvendige Side af Kasinoet 43 Statuer, 70 Buster og 144 Basreliefer. I det indre stod endnu den gamle Satyr med Dionysosbarnet. Kentavren med Eros, Savro-

sandsynligvis er det eneste skriftlige, der eksisterer fra den gamle Justus Wiedewelts Haand.

1) Mskpt. 1396, n. — Dassdorf II, 250 fejler, naar han lader Wiedewelt fra Frankrig gennem Tyskland drage til Italien.

2) Justi, Winckelmann, II, I.

ktionos o. m. a. I Villa Ludovisi fandtes den slanke Favntorso, den hvilende Mars og Gruppen Thesevs og Æthra (eller Fædra og Hippolyt), men rigtig nok ogsaa Berninis Proserpinas Bortførelse; — i Villa Negroni de to prægtige Statuer af Komædiedigterne Posidip og Menander, som nu ere i Vatikanet; — i Villa Mattei Amazonen, Jupiter Serapis, Cato og Porcia (nu i det kapitolske Museum). Paa Monte Cavallo knejsede, den Gang som nu, de kolossale Hestebetvingere og paa Kapitolium M. Avrelius' Rytterstatue; i det der værende Museums første Værelse kunde man beundre de herligste Reliefer: Amazoneslaget, Endymionssarkofagen, de tolv Guders Vase o. s. v.; i det næste Værelse, — hvor nu Favnen af rosso antico findes, — den siddende Agrippina, Mars og Venus, Amor og Psyche; i den store Sal den døende Fægter, Harpokrates, Antinous, og i Kejsersalen den guddommelige kapitolske Venus.

Paa den øverste vatikanske Terrasse stod den Gang kun Statuegaarden og Innocens VIII's gamle Havehus med Mantegnas Kapel. De mange Musæer og Nybygninger begyndte man først en Snes Aar senere at anlægge og tilbygge. Her kunde Kunstskeren fortabe sig i Beskuelsen af den uforlignelige Apollo, Laokoon, Torsoen, og naar hans beundrende Blik med Møje havde revet sig løs fra disse herlige Mesterværker, mødte det ikke, som nu, Canovas sødlige Persevs og samme Mesters modbydelige Nævekæmpere. —

Wiedewelt havde ikke været mange Dage i Rom, før han fik betydningsfulde Efterretninger fra sit Fædreland. Akademiet havde, rimeligvis ved Eigtveds Indflydelse, i Slutningen af 1753 faaet Værelser anviste paa Charlottenborg Slot, hvorfra hans Majestæts italienske Opera var bleven henflyttet til Hofteatret¹⁾. Det nye Lokale omfattede en Forsamlingssal, et Værelse til Arbejde efter den levende Model, et Værelse til Tegning efter Gibs, to Stuer,

¹⁾ Overskou, den danske Skueplads. II, 153.

hvori Anthon, som den 30. Septbr. 1751 var bleven Bygningsinspektør, underviste i Geometri, Perspektiv og Arkitektur, samt to andre, hvori Løffler og en ny Lærer, Hans Cleo, vejlede Ungdommen i Frihaandstegning¹⁾. Alt dette var visselig ikke meget, men dog altid noget. Dernæst havde Saly holdt sit triumferende Indtog i Akademiet og faaet dettes første Direktør, Eigtved, fjærnet²⁾, det kongelige Skildrer-, Billedhugger- og Bygnings-Akademis Fundats, givet paa Kristiansborg den 31. Mars 1754, var offentliggjort den 1. Juli samme Aar og vor Kunstner erklæret for „abseiten der *Academie* reisendes *Subjectum*“, hvorhos han efter Fundatsens § 10 fik det til 400 Daler aarlig fastsatte Stipendium, hvilket Beløb han fik udbetalt for hele det løbende Aar. Herved absorberedes de ham, som anført, ved kongelig Resolution af 29. December 1753 for to Aar tilstaaede 400 Daler aarlig. Den anden Stipendiarius var Maleren Antonius Müller, der gik til Paris, og som senere vil blive omtalt.

Den antike Kunst, som alle Vegne i Rom traadte den talentfulde Yngling imponerende i Møde, gjorde et mægtigt Indtryk paa ham, der endnu kun kjendte Fædrenehjemmets tarvelige Middelmadighed og den franske Skoles forskruede Unatur, og med Flid og Ihærdighed arbejdede han paa sin yderligere kunstneriske Uddannelse. „Alles daselbst befindliche, so nur *remarquable* ist, hat er vor sich selber abgezeichnet“³⁾. Skjønt han i Rom ligesom den sidste Tid af sit Ophold i Paris ikke „conditionirte“, savnede han dog derfor ikke ældre Kunstneres og erfarne Kunstkjenderes Vejledning. Hans Beskytter Wasserschlebe havde forsynet ham med Anbefalingsbreve til M. Charles Joseph

¹⁾ Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.

²⁾ Den fortjente Nikolaj Eigtved, Akademiets Organisator og første Direktør, afgik ved Døden den 7 Juni s. A.

³⁾ Mskpt. 1396 n. — Flere hundrede af hans rom. Tegninger paa Kunstakademiet.

Natoire¹⁾, Professor ved Akademiet i Paris og Direktør for det berømte franske Akademi i Rom²⁾. Denne Kunstner, der, skjønt han var Elev af le Moine, aldrig opnaaede nogen stor Betydning som Maler, men som derimod skal have været en udmærket korrekt Tegner, har vist nok som saadan ikke været uden Indflydelse paa vor Kunstner og undlod i øvrigt ikke at staa den talentfulde Nordbo bi med Raad og Daad. I Natoires gjæstfrie Hus lærte han ogsaa dennes aandrige Søster, en begavet Pastelmalerinde, at kjende³⁾. Rimeligvis har Wiedewelt, i det mindste i Førstningen, mest bevæget sig blandt det franske Akademis Medlemmer⁴⁾; af andre fremmede Kunstnere kom han i Berørelse med Rafael Mengs, hvis Fader Ismael Mengs jo var en Kjøbenhavnerv og Lærling af vor Kunstners forlængst afdøde Onkel Peter Jochumsen, med Mengs' Svoger, Ridder Anton Maron, med Pompeo Battoni⁵⁾, med Giambattista Casanova, den senere Direktør for Kunstakademiet i Dresden⁶⁾, og vel sagtens ogsaa med de tyske Malere Adolf Friedrich Harper (død 1806), Georg Adam Nagel (født 1712, død 1779), som før 1750 havde besøgt Danmark, den württembergske Hofmaler Beyer og en middelmaadig preussisk Landskabsmaler Reclam, som alle vare Omgangsvener af Winckelmann⁷⁾ og vel saaledes ogsaa af Wiedewelt. Af Nordboer omgikkes han Antonius Müller, der først i Begyndelsen

1) Sml. Breve fra Natoire til Wasserschlebe af 17. Septbr. 1754. (Wasserschle. Pap.)

2) Dette havde sine Lokaler i Palazzo Moncini, hvor ogsaa Natoire havde Bolig. Justi.

3) Sml. nye kgl. Sml. Mskpt. in fol. 111, h. —

4) Disse omtales meget ufordelagtigt af Winckelmann i Brev til Berendis af 29. Januar 1757. Goethe: W. u. s. Jahrh.

5) Denne var en Ven af Mandelberg (Prof. Hviid i „Minerva“ 1786: Mandelberg omgikkes i Rom med Winckelmann, „Pompei, Battoni“, Mengs) og saaledes utvivlsomt ogsaa af Wiedewelt.

6) Mskpt. 1396 n. — Brev fra Winckelmann til Wiedewelt, Rom den 3. Februar 1762 og 24. Maj 1764 (Dassdorff II, Side 266 ff).

7) Justi II, Side 14.

af November ankom fra Paris¹⁾, Mandelberg²⁾ og Peder Als, der 1756 kom i Arbejde hos Natoire og senere hos Mengs³⁾.

Men den, som først ret aabnede Wiedewelts Øje for den antike Kunsts Storhed, som mægtigst bidrog til at rense og lutre hans Smag, til at danne og forædle hans Aand, var den store Winckelmann. Denne, som senere ved sin rige Kundskabsfyldte, sin ædle Smag og sit grundige Kjendskab til den klassiske Oldtids Værker blev en af Hovedbanebryderne for en ny Retning i Kunsten, Antikens Studium, sluttede i Rom et inderligt Venskab med den unge Nordbo, den modne Mands⁴⁾ Venskab for den talentfulde og fremadstræbende Yngling, et Venskab, som uden at afbrydes eller kølnes vedvarede fra Sommeren 1756⁵⁾ lige til Winckelmanns tragiske Død 1768. Deres Samliv i den evige Stad var saa inderligt, at de endog i sex Maanedes⁶⁾ delte Værelse sammen og vare, som man siger, uadskillelige. Da Wiedewelt endelig var vendt tilbage til Fædrelandet, begyndte der en hyppig og stadig Brevvexling mellem de to Venner, som viser begges ædle Karakter i det skjønneste Lys, og som til Dels er bevaret⁷⁾. Endnu mange Aar efter at Døden havde røvet ham den elskede Ven, mindedes den alderstegne Wiedewelt med Stolthed og Rørelse sit lykkelige Samliv med den store afdøde; saaledes skriver han⁸⁾:

1) Brev fra Wiedewelt til Wasserschele, Rom den 17. November 1754 (Wassersch. Pap.).

2) Brev fra Wiedewelt til Wasserschele, Rom den 17. Novbr. 1754 (i Wassersch. Pap.), — Kbhvns. Skilderi 1829, Side 881, o. a. St.

3) Weinwich Side 160, — sml. Brev fra Als af 31. Decbr. 1756 i Sandvigs Kollekt. Side 6, — Kbhvns. Skilderi 1829, Side 881.

4) Winckelmann var født den 9. December 1717.

5) Justi II, Side 79.

6) Justi II, Side 80.

7) Se Dassdorff: Winckelmanns Briefe an seine Freunde, I—II, 1777—1780, — Neue Bibl. d. sch. W. u. d. freyen Künste, Leipz. 1781, Side 235 f, — Eck Side 33 f, Justi II, Side 79 ff.

8) Ny kgl. Sml. Mskpt. in fol. 111, 1, 1.

... ieg kan tilforladelig sige, at *Winkelmans Portrait* Malet i *Rom* af *Maron* og Stukken af *Bause* i *Leipzig* 1776, er overmaade ligt: derimod det, som findes udj Neye Bibliot: der schönen Wissenschaften und freyen Künste i *Leipzig* 1766, 3t Bind 1te stykke: slett intet! ieg kan sikkert Dømme derom, som ieg har omgaaet daglig i 4re Aar¹⁾ i *Rom*, denne kiære Mand . . .

ligeledes²⁾:

M. V.

De vill vide hvem den unge Danske Bildhugger kan være, som *Winckelman* i *Rom* har Boet og Levet med i Nogle maandr. med: som han siger udj et Brev till *Bibliothek. Franken?*³⁾ da kan ieg have den Ære at sige Dem, at ded Var mig selv, som endog till hans Død ey sauvt Hans Brev Vexling.

I sine Breve dvæler *Winckelmann* ofte med Glæde ved Erindringen om sit Samliv med *Wiedewelt* i den evige Stad. „Wie freundschaftlich und frölich,“ skriver han saaledes fra *Rom* den 11. April 1767 til vor Kunstner⁴⁾, „lebten wir nicht einst zusammen in einem Zimmer, wie genau und herzlich war nicht unsere Verbindung, wo jeder es dem andern an Liebe und wechselseitigen Gefälligkeiten zuvor zu thun bemühet war. Immer erinnere ich mich noch jener gemeinschaftlichen Vergnügungen, unserer munter Scherze, und wenn Sie wollen, auch aller der kleinen Polissonerien, die uns nach unsern ernsthaften Beschäftigungen aufheiterten“⁵⁾. Ligeledes skriver han fra *Rom*

¹⁾ Denne Angivelse er unøjagtig. *Winckelmann* kom til *Rom* i Efteraaret 1755, og *Wiedewelt* forlod ham og den evige Stad i Juli 1758. Deres Venskab og daglige Omgang skriver sig ogsaa først fra Sommeren 1756. Se foran.

²⁾ Ny kgl. Sml. Mskpt. in fol. 111, 1, 1.

³⁾ Brev fra *Winckelmann* til *Francke*, *Rom*, Mars 1757, hos *Dassdorff I*, Side 75.

⁴⁾ *Dassdorff*, 6te Brev.

⁵⁾ Muligen det af og til er gaaet hel lystigt til hos de to Venner. *Winckelmann* var i det mindste ingenlunde nogen Fjende af et

den 23. Juli 1767¹⁾): „Erinnern Sie sich in Ihrer Residenz an unsere muntern und freundschaftlichen Unterhaltungen, die wir des Morgens an dem Kamine in unserer, oder vielmehr in Ihrer Wohnung²⁾ zu Rom hatten, wo ich von Ihnen das Geschäfte des Thekochens erhielt, und es so gern übernahm. Spielte ich dabey meine Rolle nicht gut, und sorgte ich nicht recht ehrlich für das Vergnügen und die Zufriedenheit meines Stubenpurschen? Wären Sie nur hier, mein guter Wiedewelt, ich wollte noch heute dieses alte Aemtgen gern wieder über mich nehmen“. Men derhos forsømmer han ingen Lejlighed til at opmuntre sin Ven til Iver og Fremgang i Kunsten eller til at indprænte ham de samme gyldne Skjønhedsregler, som han tidligere saa ofte havde holdt ham for Øje. „Schreiten Sie“, skriver han fra Rom den 18. Avgust 1759³⁾, „von Tage zu Tage in dem Studio des Schönen und Erhabenen fort, und ver-

lystigt Drikkelag, skjønt han, selv i sin mest overstadige Munterhed, aldrig fornægtede sin naive, barnlige Karakter. Man se saaledes Casanova: Denkw. VII, Side 209, Hernis Udg., hvor den store lærde ved et Gilde hos Mengs ligesom de øvrige Gjæster beruser sig og derpaa støder Kuldbøtter paa Gulvet med Mengs' Børn. — Ogsaa skriver Winckelmann selv: Eine von meinen Curen ist, mich mit guten Bekannten einmal des Monats über den Durst einzuladen... ich Sorge selbst für guten Vorrath (Justi II, Side 15). Et andet Sted skriver han: Habe ich Lust, mich auszulassen und tapfer in Gesellschaft zu trinken, so gehe ich zu jenem (Mengs). Justi II, Side 32. Mengs, der udenfor sit Hus var meget ædruelig, plejede hjemme at drikke megen Genzanovin. Justi II, Side 31. Dette bekræfter Casanova, Denkw. XI, Side 104, i stærke Udtryk.

- ¹⁾ Dassdorff, 8de Brev. — I et andet Brev fra Rom af 9. Septbr. 1767 siger han: „... die Dänen, meine ältesten Freunde, ...“. Hertil maa ogsaa henregnes Als, som Winckelmann i høj Grad yndede, og hvis Malerier han satte større Pris paa, end de vist nok fortjente. Weinwich, Side 161, — sammes K. L. Side 8.
- ²⁾ I Goethes Winckelm. u. s. Jahrh. Side 97 skriver Winckelmann i sit 18de Brev: „... seit dem Junio (1757) wohne ich bequem und umsonst bey einem jungen dänischen Bildhauer und Pensionair des Königs...“
- ³⁾ Dassdorff, 1ste Brev.

feinern darüber Ihre Begriffe. Die edle Majestät des Apollo, das hohe Ideal des Torso, und die reizende und englische Schönheit des Borghesischen Genius und der Niobe bleibe Ihnen tief eingepägt!“ — „Suchet die edle Einfalt in den Umrissen und in der Kleidung,“ hedder det i et Brev fra Rom af 14. April 1761¹⁾, . . . „fliehet die gelehrte Andeutung vieler Dinge des Michel Angelo, und suchet, wie der Apostel sagt, nicht überweise zu seyn. Erzeuget eine griechische Schönheit unter dem Cimbrischen Himmel, die noch kein Auge gesehen . . . Dieses sey Euer höchster Zweck, mein Freund! und wo Ihr fehlet, werde ich Euch beschämen durch eine umständliche Beschreibung nach allen ihren Theilen in meiner Geschichte der Kunst.“ Og da Udgravningerne i Herculanium og Pompeji daglig bragte større og større Skatte for Lyset, tænkte Winckelmann atter med Længsel paa sin fraværende Ven og skriver ham til fra Rom²⁾: „Der Aufenthalt von einem einzigen Monat in Rom würde jetzo von ungemeinen Nutzen für Euch seyn. Wie viel herrliche Sachen sind seit ein paar Jahren gefunden!“

Den berømte lærdes Venskab gjengjældte Wiedewelt paa sin Side med oprigtig og inderlig Hengivenhed; han samlede med Iver Subskribenter paa dennes geniale Værker³⁾ og var utrættelig i at udbrede sin Vens Hæder. Der var heller næppe noget Land, hvor Winckelmanns Navn var mere kjendt og højagtet end i Danmark; der gjordes endog et forgjæves Forsøg paa at faa ham indkaldt her til⁴⁾.

Det er ikke her Stedet til at udvikle Winckelmanns Indflydelse paa Kunsten i Almindelighed, men vel til i store Træk at paavise de vigtigste af de Fordringer, han stillede til Billedhuggerkunsten i Særdeleshed.

Winckelmann brød fuldstændigt Staven over

¹⁾ Dassdorff, 3die Brev.

²⁾ Samme II, Brev af 14. April 1761.

³⁾ Han samlede 14 Subskribenter paa Winckelmanns „Monumenti“. Justi II, Side 81, — Dassdorff, 6te Brev,

⁴⁾ Weinwich, Side 149, — Justi II, 2, Side 9.

Dekadencens „skjønne Natur“, der, som tidligere berørt, kun var et usandt og fordrejet Vrægebillede af det skjønne, og henviste til den græske Plastik i dens bedste Tid som den ægte Kunsts sande Kilde. „Die Neueren,“ siger han mere træffende end smukt, „sind Esel gegen die Alten . . . und Bernini ist der gröszte Esel unter den Neueren“¹⁾. Allerede før var det sket, at man henviste unge Lærlinge i Kunsten til Antiken, — saaledes f. Ex. Labruyère i sine *Caractères*, — men kun som et akademisk Kursus, et Grundlag, hvorpaa de nyeres Vansmag skulde opbygges. Winckelmann vil nu ubetinget Tilbagevenden til det rent-antike. Kunstens Forfald hos de nyere viser sig a) i disses Mangel paa Sans og Følelse for den rene græske Kontur, for den rette „*Gleichgewicht zwischen dem Mageren und dem Fleischigen*.“ De overskride bestandig Skjønhedslinien til begge Sider, snart „*schwülstige Ausdehnung des Fleisches*“, „*Dunst und überflüssiger Ansatz*“, snart „*ausgehungerte Contouren mit mageren Spannungen und eingefallenen Hölungen*“; — b) i deres uskjønne Naturalismus, navnlig i Henseende til Fremstillingen af Figurernes Overflade. Grækerne søgte ikke Natursandhed ved skuffende Efterligning af Tilfældigheder ved Overfladen, ved Huden eller det under denne liggende Fedtlag. De kjendte ikke disse smaa og altfor stærkt udtrykte Hudfolder, som opstaa ved Trykken paa de bløde Dele, lige saa lidt som de mange og altfor stærkt angivne Smaafordybninger eller Gruber, som i Hagen, Kinderne, Albuerne og Hænderne; — c) i Udtrykkets „Fyrighed og Vildhed“ (Berettini og Lanfranco i Maleriet, Bernini og hans Skole i Skulpturen); man forlangte frem for alt Bevægelse, Ild, Lidenskab, Affekt, man fandt kun Behag i usædvanlige Stillinger, Grupperinger og Handlinger, „*die ein freches Feuer begleitet*.“ Hvor ganske anderledes hos Grækerne. Kjendetegnet paa et græsk Mesterværk er netop „den

¹⁾ Justi II, Side 79.

ædle og stille Storhed saa vel i Stilling som i Udtryk“. En vis blid Hilaritet var derhos udbredt over de gamles Værker; intet Steds forefindes skræk- eller frygtindjagende Fremstillinger. Selv Trækkene i Medusa-hovedet ere skjønne, og Thanatos er en dejlig Yngling, medens Bernini har indført den hæslige Benrad i Plastiken.

I Stedet for de modbydeligt yppige, i Stoffets Behandling til det yderste raffinerede Kvindeskikkelser, i Stedet for de svulstigt muskuløse eller mere kjødløse, knoklede og naturalistisk modellerede mandlige Figurer, som den herskende Smag, — siden Berninis og Algardis Dage, — udelukkende forlangte, fordrede nu Winckelmann rene, slanke og ædle Former, en sand og ren græsk Kontur, som Oldtidens største Mestere have frembragt den; i Stedet for den ildfulde Affekt, den lidenskabelige Bevægelse, Svæven eller Flugt, ja endog Overgang fra en Tilstand til en anden eller Forvandling¹⁾, som Billedhuggerne siden Berninis Tid hyppigt fremstillede Figuren i, ønskede han Antikens tavse og alvorlige Majestæt og „plastiske“ Ro, ikke de ægyptiske Billedstøtters stive og døde Ubevægelighed, men Ro og Hvile med antydet og indlysende Bevægelsesevne hos det frem-

¹⁾ Saaledes f. Ex. Berninis Dafne, der forvandles til et Lavrbærræ. Lignende og endnu værre Udskejelser i Skulpturen kunne paavises i stort Antal. Man erindre f. Ex. Antonio Corradinis tilslørede Pudicitia i Neapel, „Manden i Nettet“ (il disinganno) af Francesco Qveirolo samme Steds, den flaaede St. Bartholomæus med sin Hud over Skulderen, af Marco Agrate, i Majland, Nymfen, hvis ene Ben forsvinder næsten til Knæet i skummende og brusende Marmor-Vand (af den ældre Adam fra Nancy omtr. 1750), i Haven ved Sanssouci, eller Calvarie-Kapellet i Kirken St. Roch i Paris. Alteret der er prydet med Urner, af hvilke der opstiger Marmor-Røg. Dette Galmandsværk er udført efter Falconets Tegning. (Dulaure: hist. de Paris, I, Side 341, Udg. af 1875). Talrige ligesaa mærkværdige Tilsyneladelser af Datidens Kunstneres Bestræbelser for at optage maleriske Motiver i Skulpturen, — Skyer, Glorier, Solstraaler o. s. v., — kunne ses i saa godt som alle vore Kirker, i Loftsdekorationer i Slotte o. a. St.

stillede; i Stedet for det smaaligt krusede, uroligt brusende, heftigt flagrende, oftest koket og raffineret behandlede Klædebon forlangte han simpelt, roligt og djærvt Foldekast i Draperiet; han vilde ikke tilstede den i de Dage saa almindelige Stræben efter at male i Marmoret, efter at optage et malerisk Element i Billedhuggerkunsten, men fordrede, at hver af de to Kunster skulde holde sig paa sine egne Enemærker, og endelig forlangte han i Stedet for den sædvanlige Overlæsselse i dekorativ Henseende streng Sparsommelighed i Anbringelsen af Prydelser og Attributioner, der kun henlede Opmærksomheden fra det væsentlige til det uvæsentlige og vanskeliggjøre Forstaaelsen af det hele.

Disse „köstliche Grundstellen“ (Goethe) er det bedste og væsentligste af Winckelmanns Dresdner - Skrift „Gedanken über die Nachahmung der griechischen Werke“ (Leipzig og Dresden 1754), og indbefatte i Korthed de betydningsfuldeste af de Fordringer, som den store Kunstfilosof stillede til Skulpturen. Andre Partier af den nævnte Bog ere derimod mindre tilfredsstillende, saaledes svarer hele Slutningen, om Allegorier, — som Caylus allerede havde erklæret sig imod, — under hvilket Begreb Winckelmann rigtig nok indbefatter hele Mythologien —, ingenlunde til det foregaaende. Ogsaa hans senere „Versuche einer Allegorie, besonders für die Kunst, 1764“, lader en Del tilbage at ønske. Ikke desto mindre indeholder hans Dresdner Bog, den første, han offentliggjorde, som Herder siger „einen reichen Keim alles dessen, was Winckelmann nachher in seinen Werken entwickelt hat.“

Wiedewelt var, hvad der efter den nys givne Skildring af Vennernes Samliv i Rom og deres senere nøje og inderlige Udvexling af Tanker og Ideer ikke kan forundre nogen, en af de Mænd, som først og fuldstændigst gjorde den store lærdes reformatoriske Ideer til sine egne og fra Theorien stræbte at føre dem ud i Praxis. Og hvor var det vel muligt andet, end at en klart og sundt dømmende Kunstner med et ingenlunde ubetydeligt Talent og en

frisk, ufordærvet Natur, som paa sin ene Side saa Pigale, le Moine og Coustou, Dekadencens dybeste Punkter i naturalistisk og i maniereret idealistisk Retning, og paa den anden Side Winckelmann og en ny Renaissance, skulde kunne undlade for bestandigt at bryde med hine og sværge til disses Fane!

Winckelmanns Paavirkning kan i større eller mindre Grad spores i alle Wiedewelts Værker, mindst dog i de faa Statuer, som Tiden og Elementerne have levnet os. Hvad der endog i det enkelte og i det hele kan være at udsætte paa disse Værker, — hvorom senere, — saa er det dog umiskjendelig en ganske anden Aand end Coustou og hans Skoles, som har besjælet den, der skabte Dødens Genius¹⁾ og det sørgende Danmark paa Frederik Vs Grav, disse skjønne, ædle og kyske Skikkelser, i al deres plastiske Rø fulde af kraftig Karakteristik, som Samtiden saa højt beundrede, og som vore Dage næppe vurdere efter Fortjeneste. Ikke mindst i Wiedewelts monumentale Arbejder træder Winckelmanns Indflydelse og Studiet af den antike Kunst umiskjendelig frem: Stilen er ren, ædel og konsekvent gennemført, Forholdene skjønne og harmoniske, Opfindelsen, paa ganske enkelte Undtagelser nær, fortræffelig, Orneringen smagfuld uden at være rig, karakteristisk uden at være overlæsset.

Den tyske lærdes Paavirkning fremtræder især tydeligt i en lille Bog, som vor Kunstner under Mærket J. W. udgav i Aaret 1762, hvori han formelig lyser sin berømte Vens reformatoriske Ideer i Kuld og Kjøen og saaledes, først af alle Kunstnere her i Norden, aabent erklærer Dekadencen Krig. Titelen paa dette lille Værk, som vi her, skjønt ved et Brud paa den kronologiske Orden, maa kaste et Blik paa, er: Tanker om Smagen udi Kunsterne i Almindelighed. Med Lune og Dygtighed angriber han her sin Samtids forskruede Smag, erklærer Naturen og Antiken for de to Hovedkilder,

¹⁾ Paa det Weisseske Gravmæle.

hvoraf Kunstneren skal øse og advarer, hvad han i sine efterladte Papirer oftere vender tilbage til, mod Misbrug af Attributioner og symbolske Tegn samt mod dekorativ Overlæsselse. Roms Pantheon gjør et mere storartet Indtryk end Peterskirken paa Grund af den majestætiske og konsekvent gennemførte Stil, medens ved Peterskirken „de alt for mange Neben-Ting af overflødige *Decorationer*, samt en *irregulier Plan*, vare det som betog den det virkelige Syn af et *Tempel*.“ Thi „en Kirke *destingveres* fra en anden Bygning ikke ved dens Størrelse eller Højde, men en Storhed og *majestætisk Harmonie* udi *Architecture*“¹⁾. — „Naturen bliver det *Chaos*, hvoraf en Konstner skal udsøge det *Skønneste*, og samle de fuldkomneste Deele“²⁾. — „Naar en Konstner bygger paa denne Grund (o: Antiken), og lader sig leede denne Vey, da kan han ikke feile, men med destostørre Sikkerhed siden overlade sig til at eftersøge Naturen, og foreene de fuldkomne Skønheder udi alle Deele. Thi den som bestandigen træder udi en andens Fodspoer, kommer aldrig foran“³⁾. — „*Antiquiteten* bliver da en Konstners Skat-Kammer, og en Kilde, der fører ham ud i en aaben Søe, som er Naturens Rige“⁴⁾. — „De fleeste Billeder udi *Cesar Ripa* hans *Iconologie*⁵⁾ forleede alt for ofte til Vildfarelse, og den største Deel af *Deviser* og Sind-Billeder, som oversvømmede i sær det Tydske Rige udi forrige *Seculo*, bliver for en Konstner *monotoniske Figurer* og *hieroglyphiske Chimerer*“⁶⁾. — Saaledes dadler han ogsaa⁷⁾ Saly's Udkast til Danmarks og Norges med alt for mange Attributioner forsynede Figurer⁸⁾: „*Character, action* og *expression* er Siælen udi

¹⁾ Tanker om Smagen, Side 9.

²⁾ s. St., Side 14.

³⁾ s. St., Side 19.

⁴⁾ s. St., Side 21.

⁵⁾ Rom, 1603.

⁶⁾ Tanker om Smagen, Side 32.

⁷⁾ Nye kgl. Sml. Mskpt. in fol. 111, 1, 1.

⁸⁾ Sml. Saly: Description de la Statue Equestre etc. Copenh. 1771.

Konsten, den som hældig kan thone disse Strenges, behøver liden Hiælp af *Attributa*¹⁾.

Som man ser, slutter Wiedewelts lille Bog sig paa det nøjeste til Winckelmanns Dresdner Skrift, som han paa sine Steder saa godt som ordret gjengiver. Men skjønt de kunstneriske Grundsætninger, han i sin Bog opstiller, i saa mange Henseender ere sande og almengyldige, bør det dog ikke fordølges, at Wiedewelt stundom ogsaa overrasker Læseren med Smagløsheder og Vildfarelser. Han deler Winckelmanns ubetingede Beundring af Ideen og Kompositionen i Rubens' og Lebruns allegoriske Malerier, han hylder, lige som sin Ven, den Vildfarelse, at man kan samle en idealsk Skikkelse stykkevis sammen af Naturen, han mener, at Kunsten er i Stand til at frembringe en Skabning, som Naturen ikke kan naa, han siger: „... den gode *Architecture* (o: Renaissencens) kom frem, den *Gothiske* Smag, som havde vanskabt (!) og oversvømmet *Europa*, blev forkast . . .“²⁾, — han vil iblandt et kongeligt Slots Dekorationer have „Zirater, som kunde hentydes paa en u-indskrænket Magtes Regiering“³⁾, og i et Landhus „et Kammer, som forestiller en underjordisk Huule, hvorudi findes *Pythagoras*, studerende paa et *Géometrisk Problema*“⁴⁾, osv.

Hvad vi i øvrigt have at meddele om Wiedewelts Ophold i Rom er ikke meget. Af hans Optegnelser vide vi, at han, lige som i den sidste Tid af sit Ophold i Paris, optraadte som selvstændig Kunstner, — nicht *conditionirte*⁵⁾,

1) I øvrigt lader Wiedewelt Salys uomtvistelige Genie vederfares al Ære: „*Frederic V Statue* bliver sin *Autor* et udødeligt Minde, . . . en *Statue* som *Triumpherer* mit imellem en *Chirardon*, en *Coiceveaux* (Coysevox), en *Boucharдон*, en *Pigall* osv.“ Mskpt. 111, 1, 1.

2) Tanker om Smagen, Side 7.

3) S. St., S. 11.

4) S. St., S. 12. — Eck: nord. Bl., 38, Busching, 278, Hennings, 97 f, omtale Wiedewelts lille Bog i yderst hædrende Udtryk.

5) Mskpt. 1396, n.

— at han tegnede flittigt i Musæer og private Samlinger og at han, vejledet af Winckelmann, ivrigt studerede Antiken. Spørges der, hvilke af de klassiske Mesterværker han især udkaarede sig til Studium og Efterlignelse, da ere vi i Forlegenhed med Svaret. Hvor højt han beundrede Mesterværkerne i Belvederen paa Vatikanet, vide vi af hans egne Ord; i et Brev til hans Lærling Dajon, hvilket vi senere skulle meddele et Uddrag af, staar det at læse med klare og tydelige Træk. Men noget mærkeligt Spor har Studiet af og Beundringen for de belvederiske Billedstøtter næppe efterladt i Wiedewelts Værker, uden for saa vidt de i Almindelighed have bidraget til at danne og forædle hans Smag. Han giver kun yderst sjældent, og endda kun i sine tidligste Arbejder, som endnu bære kjendelige Spor af Coustous Skole, den nøgne Skikkelse; siden ere hans Figurer stedse mere eller mindre, ofte endog maaske for meget, hyllede i Draperiet. Dette tænker han i antik Smag; han har intet af Rokokotidens flagrende, urolige, brusende Klædebon. Bernini og hans Efterfølgere, Wiedewelts Forgængere og Samtidige, kjende ikke, eller ville ikke kjende Draperiets plastiske Betydning. Hos dem er det ikke Legemets Bevægelse, der afgiver Motivet for Foldekastet; Klædebonnet anmasser sig en selvstændig, umotiveret og usand Bevægelse. Hos Wiedewelt er det anderledes. Snarere gaar han til den modsatte Yderlighed og lader Draperiet slutte sig for nøje til Formerne. At han har studeret romerske Togestatuer, er vel hævet over enhver Tvivl; da han imidlertid næsten udelukkende giver kvindelige, mere eller mindre draperede Skikkelser, turde man maaske, især naar man ser hen til den ubeskrivelige, vemodige Ynde, der, — saa synes det os, — hviler over alle hans Skikkelser, udtale den Gisning, at Niobe-gruppen nærmest har tjent ham til Forbillede i mange af hans Værker. Denne herlige Gruppe stod den Gang, som vi have meldt, i en Slags Kiosk eller Tempel i Villa Medicis Have paa Mt. Pincio. Winckelmanns Beundring for disse Billedstøtter er bekjendt, og det kan ikke fejle,

et han og hans uadskillelige nordiske Ven mange Gange have staaet for dem, fortabte i Beskuelse og Studium¹). At Wiedewelt ligeledes med Iver og Interesse har studeret de antike Sarkofagreliefer, som han siden i saa rigt Maal fandt Lejlighed til at efterligne, er en Selvfølge.

Med Slægtninge, Venner og Bekjendte i Danmark og i andre Lande stod han i en levende Brevvexling²). Navnlig var dette Tilfældet med hans ædelmodige Beskytter Wasserschlebe, og en Del Skrivelser til denne opbevares endnu i de Wasserschlebeske Papirer. I et af disse Breve, af 17. November 1754, omtaler han Antonius Müllers Ankomst til Rom og Oprettelsen af det kapitolinske Akademi, i et andet³) lykønsker han sin Velynder i Anledning af Aarskiftet, af et tredie⁴) erfare vi, at Greverne Moltke og Reventlow havde gjort ham den Ære at besøge ham for at se hans Værker.

Disse have formodentlig for største Delen været Kopier efter Antiken og Tegninger⁵). En saadan sendte han Wasserschlebe gennem Kunstakademiet i Kjøbenhavn⁶) samtidig med, at han gennem den danske Konsul i Livorno, Mr. Bartels, tilstillede Kunstscolen her hjemme et Basrelief „*en terre quide*“⁷). I et senere Brev⁸) skriver han: „je me trouve embarrassé de faire embarquer quelqu'un de mes propres études.“ Nogle saadanne Studier existere imidlertid næppe mere eller kunne i alt Fald ikke mere sikkert paavises. Det samme gjælder om en Buste af Arbien, som han havde foræret denne sin Ven, og om en i „Salonen“

¹) Sml. det S. 35 anførte Uddrag af Winckelmanns Brev af 18. August 1759.

²) Koncepter til mangfoldige Breve paa Unv. Bibl.

³) Af 25. Decbr. 1754.

⁴) Af 3. Maj 1755.

⁵) Sml. S. 30, Note 3.

⁶) Brev fra Wiedewelt til Wasserschlebe, Rom, 9. Avg. 1755.

⁷) Brev fra samme til samme, Rom, 12. Juli 1755.

⁸) Brev fra samme til samme, Rom, 4. Febr. 1758.

1769 udstillet og i Rom udført Gibsbuste af Abbé „*Brazzi*“¹⁾. Om vor Kunstners romerske Arbejder henvises i øvrigt til Tillæg 2.

Wiedewelts Studier lede et Afbræk ved, at han i Begyndelsen af 1755 fik en Absces i Svælget, som han maatte underkaste sig en Operation for²⁾. Samtidig hermed var han paa Grund af Remissernes Udeblivelse i „le plus cruelle Embarase ou un hommes puis se trouver“³⁾, hvoraf dog den utrættelige Wasserschlebe drog ham ud. Om hans Taknemmelighed mod sin ædle Beskytter findes der Vidnesbyrd i alle hans Breve: snart sender han ham en Tegning eller et Kobberstik, snart meddeler han ham Efterretning om kunstneriske Emner, snart udbeder han sig hans Befalinger med Hensyn til mulige Indkjøb af Kunstsager, snart bringer han ham Efterretninger om eller Hilsener fra M. og Mlle. Natoire, Bernstorff, Winckelmann og Mandelberg. I et af sine Breve giver han efter Wasserschlebes Ønske Oplysninger om det københavnske Akademis anden Pensionær, Maleren Antonius Müller⁴⁾, fra hvem man i lang Tid intet havde hørt her hjemme: Mr. Müller

¹⁾ Domenico Agostino Bracci (født 11. Oktbr. 1717, død omtrent 1792), en Florentiner og middelmaadig Antikvar. Omtrent i 1760 blev han en Uven af Winckelmann, hvis tiltagende Ry vakte hans Skinsyge. Han har skrevet *Memorie degli antichi incisori*, Firenze 1784, hvis Hovedfortjeneste vist nok bestaar i, at han et Par Steder retter Winckelmannske Udtydninger af Stoschske Gemmer. *Justi II*, S. 270 ff. — Braccis Levnet kan efterlæses i *Tipaldo: Biogr. degl. Ital. ill.*

²⁾ Brev fra Wiedewelt til Wasserschlebe, Rom, 3. og 31. Maj 1755.

³⁾ Nys anførte Brev af 31. Maj.

⁴⁾ Brev fra Rom af 30. Juli 1757. Se endvidere herom Spenglers artist. Eft. Side 51, hvor Müller siges at have levet i Klosteret til en høj Alder. — „Muller,“ skriver Wasserschlebe, „étoit un mauvais sujet. Il copia des desseins de Boucher & me les donne pour les avoir composés. Il supposa des témoignages de m. Nattoire, fort en sa faveur, mais que celui ci n'avait jamais vû. Quand il s'agissoit de revenir de Rome Muller se fit Catholique & entra dans un Couvent.“ (Nye kgl. Sml. Mskpt. in 4to, Nr. 309, g).

s'est fait Catholique Romain depuis 7 ou 8 mois. il-ya deja quelques tems que j'ai su ça & que la bruit en est couru partout un bien longtems qu'il a cessé de fréquenter aucun de nous autres, nous â donné l'idée de rechercher l'occasion d'en etre instruit. C'est dans l'Eglise de St. Ignace qu'il a fait l'abjuration. je l'ai vu moi même dans la dite Eglise faire ses offices avec des Ceremonies plus rigoureux que les gens de la Religion même cela et bien facheuse qu'il se trouve un tell, surtout entre les premiers qui devoit plutôt chercher à donner l'esperance à l'intention & le bon jdé de sa Majesté“

Medens Wiedewelt saaledes i Rom under stadigt og omhyggeligt Studium af Antiken skred frem til større og større Fuldkommenhed i sin Kunst, fik han pludselig fra Hjemmet højst sørgelige Efterretninger. Hans Moder var den 3. September 1757 afgaaet ved Døden, og hans gamle Fader havde faa Dage efter fulgt hende i Graven (den 8. September). Skjønt hans eneste uforsørgede Søster Agneta formodentlig har fundet Optagelse i sin Svoger, The- og Porcellænshandler Schifters Hus¹⁾, bragte disse Dødsfald dog vor Kunstner til at tænke paa Hjemrejse til Danmark, og det saa meget mere, som hans Rejsetid som Akademiets Pensionær lakkede ad Enden og udløb den 1. Juli 1758. Før han vendte hjem, vilde han dog se Neapel og de for ikke lang Tid siden opdagede Levninger af Pompeji og Herculanium. Den 8. April 1758 forlod han derfor Rom, overnattede i Velletri, Piperno, Fondi og St. Agate og kom den 12. om Aftenen til Neapel, hvis dejlige Omegn og mageløse Beliggenhed gjorde et dybt Indtryk paa ham. Hele Dagen den 20. tilbragte han i Portici, hvor de nys under Aske og Lava fundne Oldsager bevaredes, og hvor han navnlig beundrede de to Rytterstatuer af M. Nonius Balbus²⁾. To Dage efter var han atter hele Dagen i Portici, den 24. ligeledes, og ved

¹⁾ Se Tillæg 1.

²⁾ Nu i Neapel.

samme Lejlighed besteg han Vesuv. At han ligeledes ivrigt studerede Neapels talrige Kunstsamlinger, navnlig dem, som fandtes paa Capo di Monte, er en Selvfølge. Paa Tilbagerejsen til Rom gjorde han Holdt i Velletri for at bese Berninis Pavestatue paa Torvet der. Efter en Maanedes Fraværelse kom han tilbage til Rom¹⁾.

Efter at have taget Afsked med de tavse og majestætiske Antiker i Kunstens høje Sale og med de kjære Omgangsvener, vel sagtens i det gamle engelske Kaffehus paa den spanske Plads²⁾, forlod Wiedewelt den evige Stad. Det var den 1. Juli 1758³⁾, netop samme Dag, som hans Rejsetid som Akademiets Pensionær udløb, og hans syv og tyvende Fødselsdag. Rejsepenge havde han faaet udbetalt af den kongelige Kasse med 400 Daler⁴⁾. Desuden havde hans Svoger Schifter gennem Etatsraad Fabricius sendt ham 100 Daler⁵⁾. Tillige med ham forlod hans Omgangsven Mandelberg Rom og ledsagede ham paa hele Hjemrejsen. Denne unge svenske Maler havde ved Bernstorffs og Wasserschlebes Indflydelse i nogle Aar faaet Understøttelse af den danske Regering og var derved bleven vundet for Danmark⁶⁾. Han gik nu til Kjøbenhavn, hvor han snart efter blev Professor i Perspektiven. Efter at de to Venner havde beundret Vignolas berømte Værk, Slottet Caprarola, og beset Domkirken i Siena, kom de den 6. Juli til Florens. De utallige Kunstskatte i denne Mediceernes prægtige Hovedstad vakte de to unge Nordboers levende Interesse. Allerede Dagen efter Ankomsten til Byen besøgte de Gallerierne i „Palazzo Arnaldi“, blandt hvis Malerier Trevisanis Billede „*le vent (!) de Joseph* ist ein recht schönes Stück“⁷⁾. Dog var det ingenlunde alt,

1) Mskpt. 1396, n.

2) Sml. Brev fra Wasserschlebe til Wiedewelt at „6 X br.“ 1755.

3) Hennings Side 105 har fejlagtigt 1759.

4) Mskpt. 1396, n.

5) Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Pakke 4.

6) Hennings Side 104, — Weinwich Side 162, — Thiele Side 125.

7) Mskpt. 1396, n.

der fandt Naade for Wiedewelts Øjne; Omgangen med Winckelmann og Mengs havde ikke alene lutret hans Smag, men ogsaa skærpet hans kritiske Sans. Giovanni da Bolognas Kentavr omtaler han med Ros, men sammes Billedstøtte af Storhertug Ferdinand af Medici „ist nur mäszig“; Mindesmærket over Michel Angelo i Kirken Sta. Croce er „von ganz mäsziger Arbeit“, og Mediceernes Gravmæler (af Michel Angelo) i Kirken San Lorenzo „sind schlechter, als man sich einbilden sollte. Die 4 Figuren sind auch nicht von der Schönheit, als dessen *Moses* zu Rom.“ Det er, som man ser, Winckelmanns Kulde lige over for Michel Angelo, som her kommer til Orde i Wiedewelts Mund. Den store Florentiners geniale Kjømpkraft, som dog undertiden slaar over i det forvredne og krampagtige, forekom ham kun lidet at svare til Antikens strænge og rolige Majestæt. Den sammes fire Statuer i Grotten i Haven Boboli „sind nur *ébauchirt*. u. von einer sehr unförmlichen Gestalt.“ Antikerne i Galleria degli Uffizi tiltalte Wiedewelt mere; „unter der groszen Sammlung von *Statuen* und *Busten*, ist das Wilde Schwein das beste“¹⁾.

I denne By besøgte vor Kunstner sin Winckelmanns fortrolige Ven, Baron Wilhelm Stosch, og besaa hans berømte Samling af Gemmer, som den store tyske lærde saa flittig har syslet med. Ligeledes gjorde han Bekjendtskab med „Hr. *Kocci*“²⁾, Arkivarius ved Museo Imperiali, hvis Samlinger vore rejsende under dennes Vejledning besaa.

Efter 16 Dages Ophold i Florens toge Wiedewelt og Mandelberg Afsked med den engelske Billedhugger Fran-

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

²⁾ Hvis Wiedewelt ved denne „*Kocci*“ mener Lægen Antonio Cocchi, en Tid lang Kustode ved Antikerne og i Galeriet, gjør han sig skyldig i en Fejltagelse: Antonio Cocchi døde den 1. Januar 1758; hans Efterfølger i Embedet, Giovanni Bianchi, omtales ingenlunde fordelagtigt. Justi II, 240. — Om Cocchi se Fabroni: *Vitæ Ital. doct. excell.* T. II.

cesco Haroudt, i hvis Hus de havde boet, og kom næste Dag til Pisa. „Der hangende Thurm zeugt mehr von *Caprice*, als das einiges gereimtes daran sollte zu finden seyn. in *Campo Santo* sind die Mauern voll von Malhereien von *Cimabue*, so aber nicht viel taugt“¹⁾.

Derfra gik Rejsen over Carrara og Lucca til Bologna. I denne By opholdt Vennerne sig nogle Dage for at gjøre sig bekendte med de der værende Kunstsamlinger. Guido Reni sætter Wiedewelt meget højt, og af moderne Plastik erklærer han Algardis halshuggede Sct. Paulus for det bedste der. Kunstakademiet, som vore rejsende ligeledes besøgte, var vel indrettet, navnlig med Hensyn til Anatomimens Studium.

Den 7. Avgust kom de til Padua, som var fuld af alskens Lystighed og Fester, da den nys udvalgte Pave²⁾ havde været Biskop der, og næste Dag til Venedig, hvor de bleve i en fjorten Dages Tid. Billedhuggerarbejdet her „ist aber nicht sonderlich“, dog med Undtagelse af nogle antike Statuer i Forsalen til Bibliotheket paa St. Markuspladsen. Paul Veroneses umaadelige „Bryllup i Kana“ sætter Wiedewelt meget højt, skjønt han ingenlunde overser dets Anakronismer, hvilke han andet Steds skarpt dadler³⁾.

Den 20. forlode de rejsende Venedig og kom over „*Maestro*“ (Mestre), Trient og Innspruck til Augsburg. Hr. Johann Daniel Hertz von Hertzberg modtog de fremmede Kunstnere med Gjæstfrihed og viste dem sine Kunstsamlinger; de vare „eben nicht sonderlich.“ Indbyggerne i Byen tiltalte heller ikke Wiedewelt; „sie sind zu höflich und voll von *Compliments*“⁴⁾.

¹⁾ Det er vist nok hævet over enhver Tvivl, at disse Malerier, — som ere meget bedre, end Wiedewelt mener, og af hvilke nogle endog ere vidt og bredt berømte, — ikke ere af Cimabue.

²⁾ Klemens XIII Rezzonico.

³⁾ Tanker om Smagen, Side 25.

⁴⁾ De anførte Citater af Mskpt. 1396, n.

I Cassel besaa Venerne det landgrevelige Galeri med dets fortræffelige nederlandske „Stillebensstykker“, og som en Modsætning hertil passerede de den 19. September ved Nordheim gjennem hele den franske Armé i fuld Marche under Prinsen af Soubise. Over Hannover ankom de den 24. til Hamburg og endelig den 6. Oktober til Kjøbenhavn.

Wiedewelts Ophold i Udlandet havde saaledes varet fra 6. Juli 1750 til 6. Oktober 1758, altsaa i næsten halvniende Aar.

Wiedewelt Medlem af og Professor ved Akademiet; hans talrige Arbejder.

Wiedewelt vendte hjem som moden og selvstændig Kunstner, der berettigede til store Forhaabninger. I Coustous Skole havde han til Fuldkommenhed lært Marmorets tekniske Behandling, ved uafbrudt Studium af Antiken havde han erhvervet sig et grundigt Kjendskab til denne, hvis rene, majestætiske og kyske Stil han af hele sin Sjæls Kraft stræbte at gjengive i sine Værker, — hvad der, som vi have set, var alt andet end almindeligt paa den Tid, — og endelig havde hans Omgang med Winckelmann i høj Grad dannet og forædlet hans Aand, rensat og forfinet hans Smag, fordoblet hans energiske Iver for Kunsten. Her hjemme fandt han ved Akademiet kun én, der var ham voxen; det var Kunstskolens paa den Tid almægtige Direktør, Jacques François Joseph Saly.

Denne, som var indkaldt fra Frankrig for at udføre Rytterstatuen paa Amalieborg Plads, var uden Sammenligning den dygtigste af alle de fremmede, som havde Sæde i Akademiet siden dets Grundlæggelse, og som vare indforskrevne fra Udlandet for ret at bringe det i Blomst-

ring. Man havde ikke været synderlig heldig i Valget af disse indkaldte fremmede Kunstnere. Louis Auguste le Clerc var allerede en Mand paa et halvt Hundrede Aar, da han kom til Danmark (1735); han var rigtig nok Søn af den store Kobberstikker Sébastien le Clerc og havde lært Billedhuggerkunsten af Coysevox, men han var vist nok en ypperligere Tegner end Billedhugger¹⁾, skjønt han i denne sidste Egenskab, som det synes, fortrængte den tidligere nævnte Diderik Gercken fra Arbejdet paa Kjøbenhavns Slot²⁾. Nogen større Kunstneranseelse opnaaede han aldrig. Det samme var Tilfældet med den anden af de indkaldte Professorer i Billedhuggerkunsten, Simon Karl Stanley, en Elev af Sturmberg, og som fra England kom til Kjøbenhavn i Aaret 1746, og i endnu højere Grad med Johann Kristofer Pezold, Elev af Permoser og Donner, som i 1738 var indkaldt til Danmark fra Dresden. Misfornøjet med den efter hans Formening alt for ringe Paaskjønnelse, han nød, — Hennings finder dog hans ved Børsrampen opstillede Merkur „digne d'attention“³⁾, — havde Pezold i øvrigt allerede ved det Tidspunkt, hvortil vi ere komne, forladt Danmark (1757). Af Brødrene Jardin var den yngste, Louis Henri, aldeles betydningsløs som Arkitekt og var kun „et Appendix“⁴⁾, der i Følge Kontrakten fulgte med Broderen, der var indkaldt for at opføre „Marmorkirken“. Derimod vare Nicolas Henri Jardin, Kobberstikkeren Johann Martin Preisler fra Nürnberg og den svenske Maler Karl Gustaf Pilo delige og ansete Kunstnere. Den ualmindeligt alsidige og talentfulde Nürnberger Markus

1) Sml. Thiele Side 47.

2) Dette er bemærket af Thiele anf. St. og synes at fremgaa af forskellige Breve fra Kristian VI til Schulin (fra 1737), som opbevares i Gehejme-Arkivet og ere meddelte af Professor Jens Møller i Mnemosyne III, XCIV.

3) Side 53, — ligesaa Weinwich, Side 136.

4) Thiele, Side 99. — Han døde den 8. Oktober 1759 (Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.).

Tuscher, som maaske var den eneste, der kunde have holdt Saly Stangen, var død i 1751, og den slebne og intrigante Franskmand, der, som vi have fortalt, i 1754 havde fortrængt den fortjente Eigtved fra Direktoratet, havde uden synderlig Møje opnaaet en høj Grad af Indflydelse paa sine Embedsbrødre, de andre Professorer, og var eneraadende over Akademiet og dets Elever. De danske Kunstnere vare endnu kun en opvoxende Slægt, og Wiedewelt var den ældste af dem. Arbien¹⁾, Weidenhaupt, Harsdorff, Als, Jens Pedersen Lund, Kornelius Hoyer, Mænd, hvis Navne siden fik en god Klang som Kunstnere, vare den Gang saa godt som alle kun umyndige Lærlinge af Akademiet²⁾ og bøjede sig i tavs Lydighed for den myndige Franskmands Avtoritet og store Kunstneranseelse, tilmed da hans Stilling i høj Grad styrkedes ved den Gunst, han stod i ved Hove. Det er imidlertid indlysende, at den Tid en Gang maatte komme, da den danske Bestanddel af Akademiet maatte faa Overvægten over den fremmede, skjønt der gik over en halv Snes Aar endnu, inden de indfødte Kunstnere med Wiedewelt i Spidsen sejrede over Saly og de fremmede og derved gjorde den danske Kunstscole til en national.

At Saly med Glæde har set den talentfulde danske Billedhugger tage Sæde i Akademiet, er ikke rimeligt, men det stod ikke i hans Magt at hindre det. Strax efter sin Hjemkomst havde Wiedewelt nemlig begyndt paa sit Receptionsstykke, en hvilende Herkules i Gibs³⁾,

¹⁾ Arbien var fra Norge.

²⁾ Arbien var bleven Akademiets første Medlem den 4. April (eller 28. Mars [?]) 1757; Als havde vundet Stiftelsens Guldpræmie i 1755, Lund og Harsdorff den 5. April 1756, Weidenhaupt opnaaede denne Ære den 9. April 1760. (Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.). — Skjønt Hoyer var en af Europas første Miniaturmalere og Medlem af flere udenlandske Akademier, har han dog aldrig vundet nogen Guldmedaille her hjemme.

³⁾ Det er yderst betegnende fra Wiedewelts Opgaaen i Antiken og i Winckelmanns Læresætning om plastisk Ro, at hans Herkules

og den 29. Mars 1759 maatte Direktør Saly præsentere dette Arbejde for hans Majestæt Kong Frederik V paa Charlottenborg Slot. Den følgende Dag holdt Akademiet Plenarforsamling samme Steds og optog ved denne Lejlighed Johannes Wiedewelt som virkeligt Medlem, hvorhos han, i Følge den i 1758 udviede Fundatses § 8 blev kongelig Hof-Billedhugger¹⁾.

Vor Kunstner synes, som Thiele bemærker²⁾, at være bleven i høj Grad beskyttet oven fra, og det var rimeligvis atter hans Velynder, den ved Hoffet højt anskrevne Wasserschlebe, som her var hans Talsmand. Allerede i 1759, snart efter sin Hjemkomst fra Udlandet, fik Wiedewelt ved kongelig Bevilling anvist Atelier paa Staden Kjøbenhavns civile Materialgaard³⁾, hvor i vore Dage H. V. Bissen har havt Værksted, og snart efter overdrog hans Majestæt ham at udføre et Gravmæle i hvidt italiensk Marmor over højsalig Kong Kristian VI. Allerede den 9. Juni fremlagde han i Akademiet Udkastet til dette Mindesmærke, og i November godkjendtes hans Tegninger af Akademiet og derpaa af Kongen. I Følge den afsluttede Kontrakt, som ratihaberedes i Januar 1760, skulde Arbejdet være udført i fire Aar, og Modellen var ogsaa færdig allerede i December samme Aar og blev offentlig udstillet, men imidlertid havde Hoffet overvældet Kunstneren med

var hvilende. De aller fleste Billedhuggere paa den Tid vilde have dannet en rasende Herkules, — en saadan udførte Canova endnu mange Aar senere, nu i Palazzo Torlonia, — eller Herkules, der kaster sig paa Baalet, som Pezold havde udført for at reciperes af Akademiet i Kjøbenhavn. Sml. Justi II, Side 82, — Büsching, Side 367, — Mskpt. 1396, n, — Hennings, Side 99, — Eck, S. 38, — Nyerup og Lahde, S. 11. — Dette Arbejde var udstillet i Salonen 1769 og blev opstillet i Akademiets Forsamlingssal.

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

²⁾ Side 120.

³⁾ Mskpt. 1396, n. — Her havde tidligere Diderik Gercken havt Værksted. (Brev fra Kristian VI til Schulin, Frederiksberg den 14. Febr. 1737, Gehejme-Arkivet, meddelt af Professor J. Møller i Mnemosyne III, XCV).

nye Bestillinger, der skulde fremmes af al Magt, og det herlige Kunstværk blev derfor først færdigt i Aaret 1768¹⁾.

Som bekjendt havde Kong Frederik V anlagt den nyeste Del af Kjøbenhavn, Frederiksstaden, hvor det ene Palads var tryllet frem af Jorden efter det andet paa Nikolaj Eigtveds Bud. En ny Kirke maatte naturligvis heller ikke savnes, og i 1746 havde Monarken nedlagt Grundstenen til Frederikskirken, som nu i 1760 under Jardins Ledelse var skreden saa vidt frem, at man kunde begynde at tænke paa dens Udsmykning med Billedhuggerarbejde. Direktør Saly havde nok at gjøre med Frederik V.s Rytterstatue og var ogsaa ved Kontrakt kun bunden til at udføre denne; af de øvrige Professorer i Skulpturen gik den gamle Stanley paa Gravens Rand, Pezold, der misfornøjet havde forladt Danmark, var borte og blev borte²⁾, og den 72aarige le Clerc havde aldrig vidst at gjøre sig synderlig bemærket³⁾. Altsaa henvendte man sig til hans Majestæts Hofbilledhugger, Johannes Wiedewelt, der allerede kunde glæde sig ved en ikke ringe Kunstneranseelse. „Udj Aaret 1760,“ skriver vor Kunstner⁴⁾, „har ieg efter Allerhøist Kongl. Befahning, angivet *Sujeterne* til *Statuerne* og *Basreliefferne*, som skulde anbringes paa den nye *Friderichs-Kirke* i den nye *Friderichs Stad* og maatte indgive samme paa fransk og paa Tydsk udi ded da værende *Geheime Conseille*, da Bygmesteren var en

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

²⁾ Pezold kan ikke være død 1760, som almindelig anføres, (saaledes Thiele, Side 45), men derimod i November eller December 1763. Dette Aarstal-angiver Wiedewelt udtrykkelig gjentagne Gange (Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.) og tilføjer ydermere (Side 463), at man den 9. Decbr. 1763 fik Efterretning om, at han var død. — I sin „danske Kunstner-Stat“, 1854, lader Thiele ham dø 1764.

³⁾ Thiele, Side 47. — Kristian VI satte dog stor Pris paa ham som Kunstner. (Forskj. Breve fra denne Konge til Schulin fra Aaret 1737, Gehejme-Arkivet, meddelte i Mnemosyne III).

⁴⁾ Mskpt. in fol. 111, l, i nye kgl. Sml.; — sml. Pontopp. D. Atlas, II, Side 195.

fremmed“, og derpaa følger den svimlende lange Fortegnelse over de angivne „*Sujeter*“: — 24 Figurer, Profeter, Evangelister og allegoriske Skikkelser, i nederste Række, 24 Figurer i øverste Række, 2 Basreliefer over Portalgavlene, 4 Basreliefer over Hjørnedørene, alt udvendigt paa Kirken; 16 Figurer i Pillernes Nicher, 12 Basreliefer mellem Buerne i anden Række, 11 i Panacherne i samme Række og det kongelige Vaaben med Genier, over Kongens Stol, alt i det indre. Man falder i Forbavselse over denne overordentlige Lethed og Hurtighed i Kompositionen af nys anførte uendelige Række af Statuer og Reliefer, „womit er auch schon Ausgangs *Martii* d. A. (1760) völlig fertig gewesen“¹⁾, men Forbavselsen stiger endnu mere, naar man erfarer, at han ikke alene komponerede „*Sujeterne*“, men ogsaa gjorde Modellerne til samtlige fyrretyve Statuer og tredive Basreliefer. „Er hat das Bildwerck zu der prächtigen *Friderichs-Kirche* modelliret . . . und . . . sothane *Modellen* von sich abgeliefert . . .“²⁾. Skjønt selvfølgelig disse Modeller kun have været af ringe Størrelse og vist nok meget skizzemæssigt behandlede, maa man dog beundre Kunstnerens frodige Indbildningskraft og overordentlige Arbejdsdygtighed, baade i Henseende til Komposition og Udførelse, Egenskaber, som allerede samtidige priste hos ham³⁾.

„Marmorkirken“ henstaar endnu „som en ganske smuk Ruin“⁴⁾; den blev ikke færdig⁵⁾, lige saa lidt som Wiede-

1) Mskpt. 1396, n.

2) Mskpt. 1396, n, — Pont. D. A. II, 195, — Weinw. 155.

3) Hennings, Side 97 f. . . . il dessine & compose avec une très grande facilité, . . . dans la quantité d'ouvrages qu'il fit exécuter la vivacité de son génie lui était d'un grand secours . . .“

4) Thiele, Side 161.

5) Den 1. Novbr. 1770 fik Jardin Befaling til at standse Arbejdet. Allerede i Avgust havde man ladet Stilladserne nedtage. Man vilde sælge hele Kirken til Nedbrydning, men fandt ingen Kjøber. Den 10. Novbr. gaves der Befaling til at sælge alle Materialier, og fjorten Dage efter holdtes der Auktion over dem, men da ingen vilde købe, vilde man hugge Marmoret ud

welts Værker, der skulde smykke den. For vor Kunstners Vedkommende kan dette kun beklages; som Statuarius fik han siden sjældent Lejlighed til at vise sine Evner. Hans ovenfor omtalte talrige Modeller og Udkast kunne ikke mere paavises; formodentlig har Kunstneren i Harme over sin spildte Tid og Møje tilintetgjort dem.

Hvad vi have anført var imidlertid ingenlunde alt, hvad der i Aaret 1760 udgik fra vor Kunstners Værksted. Den pragtlystne Frederik V kunde fortræffeligt bruge den smagfulde og hurtigt skabende Wiedewelt. Fredensborg Slot og Have skulde efter en storartet Maalestok smykkes med Billedhuggerarbejder og kunstige Anlæg, — det maatte jo ligne Versailles —, og det overdroges derfor hans Majestæts Hofbilledhugger at foranstalte det fornødne i denne Henseende. „Mit dieser Arbeit, so aus *Decorationen, Cascade, Monumenten, Grouppen, Trophæen, einem Obelisco, einer Colonne*, nebst verschiedenen Wasen mit mehrerem bestehet, wurde schon Ao. 1760 der Anfang gemacht, und hat es damit fortgedauert bis Ao. 1769, in welchem Jahre die letzteren *Grouppen* fertig wurden“¹⁾. Af disse vidtløftige Arbejder, — der bleve stukne i Kobber af Johan Gottfr. Bradt²⁾ og udgivne

i Kvadrer og brolægge Vesterbro fra Porten til Frederiksberg dermed, hvilket dog fandtes for bekesteligt. Nye kgl. Sml. Mskpt. 711, b.

¹⁾ Mskpt. 1396, n. — Disse Arbejder omtales med største Ros i Eck: nord. Bl. S. 152 ff., i Hirschfeld: Theorie d. Gartenkunst III, Side 171—196 o. m. a. St. Se ogsaa D. Atl. II, Side 266—268, — Büsching, S. 277, — Essai sur l'état présent des sciences ... et beaux arts en Dannemarc, par un Anglois, Copenh. 1772, Side 20, — Hauber: Beschr. v. Kopenh., Side 233, — Nyerup og Lahde, Side 14 ff., — Dansk-norsk hist. Bibl. ved G. L. Baden, Odense 1815, Side 177 o. fl. — Det var formodentlig for at berolige hans Majestæts forventningsfulde Utaalmodighed, at Wiedewelt i 1762 tilstillede aller højstsamme 37 Tegninger til Parkens Dekoration (se Tillæg 2) og lod sine „Forklaringer over Tegninger til Kongen“, Kbhvn. 1762, 8o., Dedikation (af 31. Mars) og 32 Sider Text, — hvorom senere, — medfølge.

²⁾ Bradts Stik ere kun Begynderarbejde.

under Titel af „*Monumenta Fridensburgica jussu Frederici Vti erecta*“, 1765—1768, 37 Blade i Folio —, nævne vi:

de fire Aarstider, Statuer paa Fodstykker af Sten, opstillede paa Terrassen foran Slottet;

tvende 62 Fod lange Dekorationer, Fodstykker og Balustrader af norsk Marmor, to siddende, 8 Fod høje Figurer, Danmark og Norge, samt Vaabnene af hvidt italiensk Marmor; opstillede i Parterret foran Slottet;

to Grupper i Sten: Helena bortføres af Paris, og Æneas, Ankhises og Askanius, samme Steds;

to andre Grupper i Sten: Zefyr og Flora, Persevs og Andromeda, for Enden af den lange Allé lige for Slottet;

en Obelisk af norsk Marmor med Frederik V.s Portrætmedaillon af italiensk Marmor, paa den saa kaldte Ballonplads;

et Monument af italiensk Marmor, som paa den ene Side forestiller Dydens, paa den anden Side Ærens Tempel; paa Terrassen ved Ballonpladsen;

en 22 Fod høj Søjle af norsk Marmor med Basrelief af italiensk Marmor forestillende Gratierne, paa en lille Ø i Skoven;

to liggende Børn af italiensk Marmor, paa Enderne af et Marmorbrøstværk i Særhaven uden for Dronningens Kabinet.

Wiedewelts Værker i Fredensborg, — af hvilke en Del kun have Betydning i dekorativ Henseende, — bleve højt beundrede af Samtiden og stode ogsaa virkelig langt over, hvad Billedhuggerne her hjemme, — Saly undtagen, — hidtil havde frembragt. Men disse Arbejder vise dog endnu ikke ubetydelige Reminiscenser af Coustou og hans Skole, skjønt ganske vist en stærk Paavirkning af Antiken er umiskjendelig. Der er endnu, — i Grupperne i den lange Allé lige for Slottet, — en Efterklang af Pariser-skolens muntre Liv, Bevægelse og Affekt, af Kjødets „*morbidezza*“ og af det lette og flyvende i Draperiet. De

to kolossale siddende Figurer, Danmark og Norge, skille sig derimod paa en særdeles i Øjne faldende Maade fra Grupperne: i Figurerens Holdning og Fysiognomi, i Formernes anerkjendelsesværdige Konturer, i det simple, naturlige Foldekast i Draperiet, i den tavse Højhed og Ro, som hviler over disse Marmorskikkelser, aabenbarer sig et Glimt, — det første her i Norden, — af Antikens Herlighed. Man føler, at Mesteren er dybt greben af Oldtidens klassiske Kunst, og at han af hele sin Aands Kraft stræber efter at nærme sig den.

For de Fredensborgske Arbejders Vedkommende har Wiedewelt kun i de nævnte to Statuer naaet at minde om Antiken; Grupperne, Basreliefet Gratiernerne og de liggende Børn ere endnu halvt i Rokokostilen, de øvrige Arbejder ubetydelige¹⁾.

Men hvad der overhovedet end med Rette kan være at indvende mod disse Værker, — som Dekorationer, og dertil vare de jo bestemte, ere de af stor Virkning. Det er om dem, Klopstock synger:

Der Garten des Fürsten verdorrt, und wächst
Zu Gesträuch, über des Strauchs Wildnisz hebt
Sich der Kunst meisterhaft Werk dauernd empor²⁾.

I Slotshaven fandtes der den Gang en ikke ubetydelig Mængde ældre Billedhuggerarbejder af saare ringe Værd, og det blev nu Wiedewelt paalagt at udsondre de sletteste af disse samt ordne og opstille de tilovers blevne paa passende Maade. Dette skete i Aaret 1761, og Kong Frederik V bevidnede Kunstneren sin Tilfredshed med hans Virksomhed ved i egen aller højeste Person at overrække ham en kostbar Guld-Tobaksdaase³⁾.

¹⁾ Om disse henvises til Tillæg 2.

²⁾ Anført af Justi, hvis Dom over de Fredensborgske Arbejder kan efterlæses II, Side 83. — Forklaringer og Anmærkninger om adsk. af disse findes paa Universitetsbibliotheket (Wied. Sml., Mskpt. II, 22), Tegninger af dem paa Kunstakademiet.

³⁾ Mskpt. 1396, n.

Da Kongehuset, som det af det anførte tilstrækkelig fremgaar, yndede og beskyttede den talentfulde danske Kunstner, er det en Selvfølge, at Hoffet, de store og mægtige ligeledes bærede ham med deres Gunst og overvældede ham med Bestillinger. I 1761 udførte han saaledes et Gravmæle i hvidt italiensk Marmor over Overkammerherre, Grev Reventlows Moder, Hedevig Ida, født Buchwald; det kom til Grevens Slot Altenhof i Holsten og blev saa almindelig beundret for sin mesterlige Udførelse, at det allerede næste Aar blev stukket i Kobber af den i 1757 fra Tyskland til Kjøbenhavn indvandrede Maler og Kobberstikker Wilh. Andr. Müller. For Landraad Fr. Buchwald forfærdigede han dernæst en Sarkofag af hvidt italiensk Marmor; den kom ligeledes til Holsten og blev stukken i Kobber 1762 af den nævnte Müller. Af den mægtige og talrige Moltkeske Familie fik han ligeledes Bestilling paa Arbejder, som bleve udførte i de følgende Aar, og som senere ville blive omtalte.

Endelig udførte Wiedewelt i 1761 Epitafiet „für die Frau *Klopstockinn*“ paa Kirkegaarden i Ottensen; det er af norsk Marmor, bærer en berømt Indskrift og er stukket i Kobber af fornævnte Müller¹⁾.

Medens Wiedewelt saaledes i sit Værksted udfoldede en frodig Virksomhed, var en Lærestol i Billedhuggerkunsten bleven ledig ved Akademiet, idet den gamle Stanley var afgaaet ved Døden den 17. Februar 1761²⁾.

1) Mskpt. 1396, n. — Tegning af dette, som af de fleste andre større Gravmæler, paa Kunstakademiet.

2) Nye kgl. Sml. Mskpt. in 4to, 309, g. — Sandvig, Side 118, — Adresse-Kont. Eft., 1761, Nr. 16. — Et Aars Tid før havde Wiedewelt mistet en kjær Ven og Akademiet en ypperlig Kunstner, idet Hofmedaillør Magnus Gustav Arbien den 26. Jan. 1760 var afgaaet ved Døden, 43 Aar og 4 Maaneder gammel. Som fortalt var han det første Medlem af Akademiet (Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.). Arbien var en Normand og Lærling af Hedlinger, men stod næppe tilbage for sin berømte Lærer. Om ham se Weilbach, Kunstnerlex. 34 ff.

Paa Akademiets Generalforsamling den 16. April s. A., der overværedes af Præsæs, Grev Moltke, skulde der vælges en ny Professor i den afdødes Sted, og da ingen stod nærmere til eller havde større Adkomst til at blive valgt, blev det Johannes Wiedewelt, der som den første danske Professor ved Akademiet tog Sæde mellem de fremmede, Saly, Pilo, Preisler og Jardin¹⁾.

I Følge Fundatsen af 31. Mars 1758 var saaledes Wiedewelt, som Professor ved Modelskolen, Akademiets Official og havde som saadan Rang med virkelige Kancelliraader. Han og de øvrige Professorer ved Modelskolen skulde, hver i sin Maaned, stille Modellen, selv tegne til godt Exempel og efterlade Tegningerne til Skolens Brug. De maanedhavende Professorer skulde for hver Maaned, de stillede Modellen, nyde 25 Daler²⁾. Det var ikke glimrende Kaar for den unge danske Kunst, men Saly og de øvrige indkaldte fremmede vare jo dækkede ved deres Kontrakter, og Lønningerne til de danske Professorer kunde ikke blive større, da hele den Sum, den kongelige Naade af Partikulærkassen aarligen anviste til Akademiets samtlige Fornødenheder, kun udgjorde 2400 Daler, — paa samme Tid som det asiatiske Kompagni for Støbesand til Statuen paa Amalieborg maatte betale 5454 Daler, i Rejseomkostninger for Broncestøberen, M. Gor, fra Paris til Kjøbenhavn 4896 Daler, for Brevtasker, File og Huggejern til Støberiet 11899 Daler!³⁾.

Wiedewelt var imidlertid ulige heldigere stillet end de andre danske Kunstnere, da den Gunst, han stod i ved Hove, i Forbindelse med hans stadigt voxende Ry vedblev at bringe ham den ene Bestilling efter den anden. Navnlig synes den Moltkeske Familie, som tidligere berørt,

1) Mskpt. 1396, n, — Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol., — Weinw. Side 215, — sammes K. Lex. Side 190.

2) Efter Thiele, Side 114 ff.

3) Kbhvns. Skilderi 1809 Nr. 76, — Thiele, Side 103. — Her, som overalt i dette Skrift, naar ikke andet udtrykkelig anføres, skal ved „Daler“ forstaas „Rigsdaler dansk Kurant“.

at have begunstiget ham meget. Fra 1762 til 1764 udførte han saaledes det herlige Gravmæle i Karise Kirke over Akademiets Præses, Grev Moltkes første Hustru. Det er prydet med Billedstøtter i halv naturlig Størrelse, Basreliefer og den afdødes Portræt i Medaillon. I 1763 forfærdigede han for Etatsraadinde Ulrike Augusta Moltke en Sarkofag af blaåt norsk, saa kaldet lilienskjoldsk Marmor, med Ornamenter af hvidt italiensk Marmor, hvilket Arbejde kom til Stege, og endelig (1763—1764) Grevens Portrætmedaillon med Dekoration og Vaaben af hvidt italiensk Marmor, i Ramme og paa Fodstykke af norsk Marmor¹⁾. Dette Kunstværk, som blev opstillet i Naturaliekabinettet i det Moltkeske Palais i Frederiksstaden, men som siden blev henflyttet til Karise Kirke, blev almindelig beundret. „Paa dette Stykke“, siger Pontoppidan²⁾, „haver Professor Wiedewelt anvendt saa stor Fliid og Kunst, samt i at treffe de fineste Lineamenters Liighed, været saa særdeles lykkelig, at dersom man ikke paa Fredensborg og andensteds, havde seet flere Prøver paa hans fortreffelige Genie, da var denne eene nok til at sette hans Navn i den øverste Classe af saadanne store Mestre, som Europa, end sige vort Fæderne Land nogen Tiid haver frembragt“, en Dom, som vi hid sætte som et Vidnesbyrd om, hvor højt smagfulde og dannede samtidige skattede vor Kunstner. Ogsaa Moltke bevidnede ham sin Anerkjendelse og skjænkede ham (1764) „auszer der sonstigen *generouse*n Belohnung, noch überdem zum Zeichen Dero *Satisfaction* über den in seinem *Metier* angewandten Fleis“ en stor Guldmedaille med sit Portræt, slaaet i Anledning af Akademiets Foundation³⁾.

De nævnte betydelige Arbejder vare imidlertid ingenlunde de eneste, som i disse Aar udgik fra den flittige

1) Mskpt. 1396, n. — Dette Arbejde er stukket i Folio af Marie Boizot i Paris.

2) D. Atl. II, Side 188.

3) Mskpt. 1396, n.

Kunstners Værksted. Allerede i 1761 havde han paa Monarkens Befaling paabegyndt en Portræt-buste af Frederik V.s Dronning Lovise; den blev præsenteret i Gibs den 29. Januar 1762 for Kongen og Kronprinsen, derpaa udført i Marmor og efter sin Fuldendelse 1764 hensat i det kongelige Galeri paa Kristiansborg Slot, hvor den, som saa mange andre af Wiedewelts Værker, gik til Grunde ved Slotsbranden 1794¹⁾. Samtidigt hermed havde han for Etatsraad og Politimester i Kjøbenhavn Erik Torm udført et Epitaf over dennes Bedstefader, Stiftsprovst og Professor Erik Olufsen Torm (død den 2. Juni 1667), da det tidligere Monument over denne gejstlige var gaaet til Grunde ved Byens Brand 1728²⁾. Samme Skjæbne ramte Wiedewelts Værk ved Frue Kirkes Brand den 5. September 1807. Det var af sort Marmor, prydet med Giverens og hans Bedstefaders Portrætmedailloner og blev saa beundret for sin Skjønhed, at det blev stukket i Kobber af den tidligere nævnte Hofminiaturmaler W. A. Müller, nu Medlem af Akademiet. I Aaret 1763 havde han for Sønnerne af Højesterets-Assessor, Dr. med. Georg Fr. Frankenau (død den 7. Maj 1732) udført et sort Marmor-Epitaf over denne; det var prydet med Portrætmedaillon af den afdøde og blev opsat i Frue Kirke, hvor det gik til Grunde ved Branden 1807³⁾. Endelig forfærdigede Wiedewelt i 1764 et stort og prægtigt Epitaf over Etatsraadinde Elise Magdalene Bartholin, Datter af Kaspar Thomæsøn Bartholin og Enke efter Ole Rømer og Thomas Thomæsøn Bartholin; det var af italiensk Marmor, med tre Portrætmedailloner, Vaser, Vaabenskjolde og allegoriske Figurer samt en lang Indskrift af Konferensraad Luxdorff, og blev opstillet i Frue Kirke, hvor det gik til Grunde 1807⁴⁾.

¹⁾ Mskpt. 1396, n, — Nyerup og Lahde, Side 40.

²⁾ Mskpt. 1396, n, — Nyerup og L., Side 33, — Jonge 1, 172 ff.

³⁾ Mskpt. 1396, n, — Nyerup og L., Side 33, — Jonge 1, 171 f.

⁴⁾ Mskpt. 1396, n, — Nyerup og L., Side 33, — Jonge 1, 171.

Der herskede saaledes idel Travlhed i Atelieret paa Materialgaarden, hvor Wiedewelt arbejdede, omgivet af talrige Lærlinge¹⁾. Blandt disse nævne vi Jens Karleby²⁾, født 1730 i Aarhus Stift; han havde arbejdet under Simon Stanley og Jardin, før han kom i Wiedewelts Værksted, blev senere Hofbilledhugger, men forfærdigede kun Buster og Urner af italiensk Marmor og døde i Kjøbenhavn den 21. November 1812³⁾; — Frederik Kristian Willerup, født i Kjøbenhavn den 5. Februar 1742, som i 1766 vandt den lille og næste Aar den store Guldmedaille og blev kongelig Billedhugger ved Holmen og saaledes Gottskalk Thorvaldsens foresatte; han døde den 7. Maj 1819⁴⁾; — fremdeles Alexander Trippel, født i Schaffhausen 1744⁵⁾, der 1767 vandt den lille og næste Aar den store Guldmedaille og døde i Rom 1793 efter at have erhvervet sig et berømt Kunstnernavn⁶⁾; — endvidere Jens Hjernø, en Billedhuggersøn fra Horsens, født den 2. Juni 1748, der havde lært hos sin Fader, før han kom til Wiedewelt, og som senere, jævnsides med Skulpturen, dyrkede Bygningskunsten under Harsdorffs Vejledning; han døde den

1) Son atelier était rempli d'artistes & d'ouvriers. Hennings, S. 97.

2) Weinich, Side 172. — Han ægtede Harsdorffs ældste Søster og arbejdede endnu, efter at han var bleven Hofbilledhugger (1767) i to Aar i Wiedewelts Værksted. Sandvig, 81 ff.

3) Weinich K. Lex. Side 29, — Adresseavisen for 1812, Nr. 276, velvillig Meddelelse af Hr. Cand. Filip Weilbach.

4) Forseglings-Protokol 1819, Hof- og Stadsrettens Arkiv, Raadhuset. — Reliefet paa Gaarden Nr. 17 i Ny Vestergade er af Willerup. Tegningen til det findes paa den kgl. Kobberstiksamling.

5) L. Spengler skriver: Der Hr. Prof. Wiedewelt nahm ihn (Trippel) auf mein Ansuche zu sich, und lehrte ihn die Bildhauerkunst. Er that vieles, nach seinem guten und vortreflichen Herzen, an diesem jungen Menschen, — Sandvig, Side 123 f. — Se Breve fra Kornelius Hoyer til Wiedewelt, aftrykte i Kbhvns. Skilderi 1829, Nr. 80.

6) Nagler XIX, 96, — Bibl. d. sch. Wiss. v. Chr. Felix Weisze, — Weinich Side 217 f.; — Trippel ligger begravet ved Foden af Cestiuspyramiden.

13. November 1801 i sin Fødeby, hvor adskillige større Bygninger hidrøre fra ham¹⁾; — Kingren, hvem Weinwiche²⁾ henregner blandt de „skønne Arbejdere“; — Jesper Johansen Holm, som 1775 fik den store Guldmedaille i Billedhuggerkunsten, og som tillige var en udmærket Medaillør³⁾; — Nikolaj Dajon, som siden blev Professor ved Akademiet, men kun en middelmaadig Billedhugger; — Magdeburgeren Michael Kristian Wohler⁴⁾, født 1754, der 1779 vandt den store Guldmedaille og døde i Potsdam som preussisk Hofbilledhugger omtrent 1806⁵⁾; — fra en senere Tid Hans Kristian Rathje⁶⁾, født ved Flensborg 1767, som forlod sin Lærer Hjernø i Horsens for at uddanne sig i Kjøbenhavn, hvor han i 1799 vandt den lille Guldmedaille og døde i Neapel den 20. Oktober 1805⁷⁾. To ellers ikke bekjendte Billedhuggere, Høst og From, som tillige med Kingren og Dajon arbejdede i Wiedewelts Atelier paa Frederik V.s Monument, maa vel ogsaa henregnes til Kunstnerens Lærlinge⁸⁾. En Arbejder, der vel ikke var fremragende i Kunsten, men som dog i en saa frugtbar Billedhuggers Værksted havde sin ikke ringe Betydning, var den saa kaldte Jens Spækhøker,

¹⁾ Weinwiche Side 219 f.; — hans Nekrolog i Minerva for 1801, Novbr., Side 166 ff.

²⁾ Side 219. — Levede endnu ved Wiedewelts Død, men hans senere Skjæbne ubekjendt.

³⁾ Weinwiche, Side 235. — Døde den 7. Januar 1828 i sit 80de Aar. Adresseavisen 1828, Nr. 5. Velvillig Meddelelse af Hr. Cand. Filip Weilbach.

⁴⁾ Weinwiche, Side 218, — Brev fra Kornelius Hoyer til Wiedewelt, Strazsburg den 25. Novbr. 1788, aftrykt i Kbhvns. Skilderi 1829, Nr. 80, — Spengler: artist. Efterretn., Side 85, — Nicolai III, Side 54.

⁵⁾ Nagler.

⁶⁾ Om ham, saa vel som om flere andre af Wiedewelts Lærlinge, mere senere.

⁷⁾ Adresse-Kont. Eft. 1805, — Weinwiche, Side 219; — sml. Brev fra Gottskalk Thorvaldsen, hos Thiele, Side 153, — Akademiets Dagebog 1799.

⁸⁾ Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. II, 23.

der forlod sin i hans Tilnavn antydede Næringsvej for at dyrke de skjønne Kunster, og som med megen Hurtighed udspidsede og punkterede Marmorfigurerne for sin Herre¹⁾. Endelig have vi forefundet²⁾ Stenhuggerne Retzke, Erik Elkjær og Niedersee samt Formeren Løgstrup, — der alle fire, ligesom de fire oven for nævnte, arbejdede paa Frederik V.s Gravmæle, — omtalte som Arbejdere i Wiedewelts Værksted.

Trods sin overordentlige Produktivitet havde Wiedewelt i disse Aar fundet Tid til at sysle med literære Sager. I 1762 havde han under Mærket I. W. udgivet sit lille Skrift „Tanker om Smagen udi Konsterne i Almindelighed“, som vi allerede tidligere have omtalt som en Frugt af Winckelmanns vækkende og aandsbefrugtende Omgang og som en Affødning af den tyske lærdes Dresdner Skrift, og som vi her vende tilbage til, dels for gjentagende at hævde det Æren for at være det første æsthetiske Arbejde, som hos os aabent brød med Parykstilen og opstillede Naturen og Antiken som den ægte Kunsts Hovedkilder, dels for at yde Forfatteren den Anerkjendelse, at han, skjønt opdragen paa Tysk, dog udtrykker sig med stor Letthed og Færdighed i det danske Sprog og i saa Henseende ingenlunde staar tilbage for de aller fleste af vore Skribenter fra den Tid, ligesom en varm, dansk, patriotisk Tone klinger igjennem hele det lille Arbejde.

Fra 1762 skriver sig ligeledes Wiedewelts forhen berørte lille Skrift „Forklaringer over Tegninger til Kongen“. Det er kun 32 Sider stort, og om det end ikke, lige saa lidt som det foregaaende Skrift, kan frikjendes for et vist Pedanteri i Fremstillingen, noget, der jo er almindeligt i saa godt som alle den Tids literære Arbejder, saa udmærker det sig paa den anden Side ved et efter Omstændighederne smukt og flydende Sprog og vidner derhos om, at dets Forfatter var i Besiddelse af et

1) Weinwich, Side 219.

2) Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. II, 23.

hos den Tids Kunstnere vist nok yderst sjældent Kjendskab til de antike Folkeslags Kunst og Videnskabelighed. —

Var Wiedewelt utrættelig i at udføre, saa var Kong Frederik V utrættelig i at forlange.

Aar 1765 overdrog han Kunstneren at forfærdige Billedhuggerarbejderne til Riddersalen paa det af Kristian VI nys opførte Kristiansborg Slot. Wiedewelt udførte da Billederne af de tolv Konger af den oldenborgske Stamme, indfattede i Medailloner, der vare omgivne af Lavrbærkranse, og som fik Plads øverst oppe langs Salens to Langsider¹⁾; dernæst tolv her til hørende Trofæer med forskellige Attributioner, der hentydede til de mærkeligste Begivenheder i hver Konges Regeringstid; derpaa fire imod Pyramider staaende Billedstøtter, „*Felicitatum Sæculum, Pax, Renommée og Liberalité*“, til den ene Ende af Salen; endvidere fire Basreliefer, „*Clementia, Fides exercitus, Securitas og Tranqvillitas*“, paa Skjolde, der vare ophængte paa Palmetræer, til Salens anden Ende; dernæst otte andre Trofæer, Allegorier paa Enevoldsherredømme, Land- og Sømagt, Videnskab, Søfart o. s. v., til Salens fire Hjørner, og endelig endnu et Basrelief, Æren og Dyden staaende ved et Alter. Denne forbavsende Række af Arbejder, der samtlige gik til Grunde ved Slottets Brand, blev fuldendt i — ni Maaneder, „da diese Arbeit mit aller *force* betrieben wurde“²⁾, og vi se heri et

¹⁾ Modellerne til disse Medailloner, som i mange Aar efter Kunstnerens Død henstode paa Materialgaarden, opbevares nu i forderuet Tilstand i Kjælderne under Prinsens Palais. (Velvillig Meddelelse af Hr. Justitsraad Strunk). Nogle af Medaillonerne ere stukne af Maria Boizot i Paris. Originaltegningerne, i rødt Kridt og ypperligt udførte, paa Kunstakademiet.

²⁾ Mskpt. 1396, n, hvor de nævnte Arbejder, — der vare udførte i Stuk (Minerva, 1786, Side 329 ff.), — nærmere beskrives, — Kbhvns. Adresse-Kont. Eft. 1766, Nr. 181, — Büsching, S. 277, — Ramdohr, Side 93, — Nyerup og L., Side 40 ff., — Jonge I, Side 512 og 516 ff., der udtaler sig med den største Anerkjendelse baade om Kunstneren og hans Værker.

nyt Vidnesbyrd om Kunstnerens frodige Fantasi og overordentlige Frembringelsesdygtighed.

Men disse Evner gave sig endnu flere Vidnesbyrd i disse paa Værker saa frugtbare Aar 1765 og 1766. I dem udgik nemlig ligeledes fra Wiedewelts Værksted det store og pragtfulde Epitaf over Justitsraad og Amtsforvalter Emanuel Thygeson (død den 18. Juli 1764), som findes i Mattrup Kirke ved Horsens¹⁾, — ligeledes Epitafiet over Prokantsler Erik Pontoppidan (død den 20. December 1764), som blev rejst paa Kirkegaarden ved Petri Kirkes Kapel²⁾, og endelig en Billedstøtte af gullandsk Sandsten, „Tavshed og Troskab“ (o: Harpokrates), til Gehejmerraad, Grev Bernstorffs Lystslot ved Gjentofte³⁾, for ikke at tale om de ikke faa Medailler, han komponerede, og om hvilke henvises til Tillæg 2. Hans dekorative Arbejder fra denne Tid ville strax blive omtalte.

Kunstsikolen gik imidlertid sin vante Gang i den myndige Saly Ledebaand. Tre samfulde Aar før nogen Kunstner var bleven optaget til Medlem, havde Akademiet med skyldig Underdanighed mod Hoffet og de store udvalgt et klækkeligt Antal Æresmedlemmer. I Mødet den 25. Juli 1754, ikke længe efter at Saly havde holdt sit Indtog i Akademiet, havde dette paa Forslag af dets Præses, Grev Moltke, hædret Grev Thott, — der dog frabad sig denne Ære, — Kammerherre Kristian von Stöcken, Justitsraad Wasserschlebe og Professor Bernhard Møllmann med denne Værdighed. Den 20. Jan. 1755 optoges Karl Frederik Gram, Gehejmekonferensraad og Amtmand, og Hestgardens Chef Frederik Kristian von Plessen til Æresmedlemmer. Den 12. Januar 1756 var det samme Tilfældet med Baron Johann Friedrich Bachof von Echt, Ridder af

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

²⁾ Mskpt. 1396, n. — Jonge I, S. 34 f., — Nyerup og L., S. 32.

³⁾ Mskpt. 1396, n. — Eck, S. 158, — Nyerup og L., S. 25.

Danebroge, Etatsraad og Sendebud ved den romerske Kejsers Hof, og den 28. Februar 1757 med Kammerherre, Grev Schmettau. Ved den nye Fundats af 31. Mars 1758 bestemtes det derpaa, at Tallet af Æresmedlemmer ikke maatte overstige otte. Ligeledes forordnedes det heri, at der for Fremtiden skulde uddeles én stor og én lille Guldmedaille i hvert Fag, medens der forhen var uddelt tre Guldmedailler, alle af samme Værd, én for hvert af de tre Kunstfag, Skulptur, Malerkunst og Arkitektur, og ekstraordinære Guldmedailler, naar Kobberstikkere eller Gravører havde meldt sig til Konkurs, og deres Arbejder vare befundne saadan Ære værdige. De i Kraft af samme Fundats oprettede Lærestole i Geometri og Anatomi bleve samme Aar besatte med Kronprinsens Lærer Reverdil og Livlægen Berger¹⁾. Af udenlandske Medlemmer var der de franske Malere le Lorrain, le Tocqué²⁾ og Nattier. Af Professorerne i Akademiet var endnu lige til 1763 Wiedewelt den eneste danske. Mandelberg blev den 9. December nævnte Aar Professor i Malerkunsten. Af de unge danske Kunstnere bleve senere Als og Harsdorff, som den 8. August 1764 vare blevne optagne som Medlemmer af Akademiet, udnævnte til Professorer, henholdsvis i Malerkunsten og i Perspektiven (den 9. April 1766). Den store Guldmedaille var i 1764 vundet af Maleren Peter Brünniche og af en Elev af Saly, Dominique Rchette, og i 1765 af Billedhuggeren Hartmann Beeken; i 1766 blev den vunden af Maleren Johan Kristian Almer og af Wiedewelts Elev, Billedhuggeren Nikolaj Dajon, i 1767 af Maleren Nikolaj Abraham Abildgaard og af Wiedewelts forhen nævnte Elev Frederik Kristian Willerup, i 1768 af Alex-

¹⁾ Akad. Protokoller fra disse Aar, — Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Folianten, paa forskj. Steder, — Büsching II, Side 366 og III Side 203 og 670. — Fundatsen kan efterlæses hos Büsching II, Side 177—185. — 1758 blev Moltke Æresmedlem.

²⁾ Se foran, Side 6.

ander Trippel og af Maleren Anton Kristofer Røde. Som man ser, skøde de unge haabefulde Kunstnere frodigt frem, og vi have endda ikke nævnt uden de bekjendteste¹⁾. Ogsaa Elevernes Antal var voxet stærkt. I 1752 var der, som vi have fortalt, 100 „*Discentes*“, i 1757 var der omtrent 150 eller 160²⁾, i November 1764 var Tallet paa Akademiets Lærlinge voxet til 216³⁾, deraf 20 i Modelskolen, 8 i Gibsskolen, 30 i Bygningsskolen, 28 i Frihaandstegneshkolen og 130 i den første Begyndelsesskole⁴⁾.

Den 13. Jan. 1766 døde Kong Frederik V, Kristian VII besteg Tronen og ægtede noget efter Prinsesse Karoline Mathilde af England. Disse Begivenheder gave Anledning til en Række Højtideligheder af forskjellig Art, og for den kunstneriske Udsmyknings Vedkommende henvendte man sig atter til den utrættelige Wiedewelt, der saaledes fik Lejlighed til at vise sit Talent fra en ny Side. Han opfandt og udførte nemlig en Række af „Dekorationer“, der vidne om Opfindsomhed og Smag, livfuld Fantasi og dyb poetisk Følelse, Egenskaber, som allerede samtidige priste hos ham⁵⁾, nemlig:

ved Frederik V.s Ligtog
en Illuminations-Dekoration foran Raadhuset,

1) Akademiets Dagebøger fra disse Aar, — Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol. paa forskj. Steder, — Weinwich. — Thiele, Kunstner-Stat.

2) Büsching III, Side 203.

3) Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.

4) Ak. Dagebog.

5) Hennings, Side 97 f.: Jean Wiedewelt, dont le génie poétique est accompagné d'une connaissance parfaite de l'antique, a beaucoup contribué à développer dans le Nord le germe de l'art statuaire & à former en général le goût pour les décorations & dans les ornements. Son goût le plus décidé est un goût de fête; . . . dans toutes ses compositions on voit régner un esprit agréable . . . On reconnaît ses talens pour la décoration dans plusieurs morceaux d'architecture qu'il a inventés & élevés à Copenh., et son discours sur le goût . . . prouve son génie poétique & son imagination vive & fleurie. — Büsching, S. 278.

102 Fod lang, i Midten 56 Fod høj, som forestillede Indgangen til Dydens Tempel, med Sarkofag og Kongens Brystbillede i Midten. Den blev paa Magistratens Bekostning stukken i Kobber af J. G. Bradt og vor Kunstner af Magistraten hædret med en Sølvterrin paa Fad¹⁾; for den kongelige oktrojerede Bank en lignende Dekoration i samme Anledning, foran Børsen, ligeledes stukken af J. G. Bradt 1766; samt endelig en ikke mindre end 120 Fod lang og paa Midten 52 Fod høj Illuminations-Dekoration uden for Grev Thotts Palais paa Kongens Nytorv²⁾; ved Karoline Mathildes Indtog: for Kjøbenhavns Magistrat en 106 Fod lang, 70 Fod høj og 30 Fod dyb Dekoration foran Raadhuset, forestillende en korinthisk Portikus med 10 Søjler. Magistraten lod den paa sin Bekostning stikke af Bradt og hædrede Wiedewelt med en skjøn og vægtig Gulddaase; for Sø-Etaten, tværs over Gaden ved Admiralitetet en Æreport med Kuppel, 106 Fod høj, 66 Fod bred, prydet med korinthiske Søjler, 4 Statuer, 4 Basreliefer, 8 Medailloner o. s. v.; ligeledes stukken af Bradt³⁾; endelig Tegninger til tvende Dekorationer i samme Anledning, som skulde have været opsatte foran den engelske Afsending Walter Titleys Gaard paa Nørregade og foran Kammerherre, Baron Knuths Gaard ved Holmens Kanal, men som ikke udførtes, da det, mærkværdigt nok, forbødes private at opføre saadanne⁴⁾. Ogsaa disse to Dekorationstegninger bleve stukne af Bradt.

En udførlig Skildring af disse saa vel som af flere senere Dekorationer, — der i øvrigt ere ganske karakteri-

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

²⁾ Mskpt. 1396, n, — Adresse-Kont. Eft. 1766, Nr. 43, — sml. Sandvig, S. 30.

³⁾ Basreliefer, Medailloner o. s. v. vare malede. Denne Dekoration fik Wiedewelt betalt med 400 Daler. (Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Pakke IV, 64).

Mskpt. 1396, n, — Nyerup og L., Side 37 f.

stiske som Vidnesbyrd om, hvilket storartet Apparat, selv om det kun var bestemt til nogle faa Øjeblikkes Varighed, det forrige Aarhundredes undersaatlige Følelse lige over for Enevoldsherskeren satte i Bevægelse, — forbyder Pladsen os at give her. Dog turde muligvis en kort Beskrivelse af en af de mindre af disse Dekorationer læses med Interesse.

Bankens Illuminations-Dekoration ved Frederik V.s Ligtog bestod af en Portikus af sex Søjler paa en Sokkel, der strakte sig tværs over Opgangen til Børsrampen fra Pezolds Merkur til hans Neptun, hvilke to Statuer omsluttedes af begge Fløjene og saaledes akkompagnerede Dekorationen. Alle de udvendige arkitektoniske Linier, Søjler og Gesimser vare illuminerede og prydede med Festoner af brændende Lamper. Midt paa Façaden, som var hævet et Par Trin over Sokkelen, var der anbragt en rund Hvelving, hvori et Alter med flammende Ild, en Hentydning til Evigheden. Alteret stod paa en Forhøjning af ni Trin, og ved dets Fod sade tvende „Pleureuses“. Oven over Hvelvingen var i ophøjet Arbejde en Figur af Bronze, Overflødigheden, der udstrøede Mynter og Klenodier, paa Siderne af denne to andre Figurer, Forsigtighed og Standhaftighed, alt prydet med Festoner af Egeblade. Mellem de to inderste Søjler, paa begge Sider af Hvelvingen var der anbragt to Tavler med Indskrift (af Luxdorph); Tavlerne hvilede paa Løvehoveder og vare rundt om behængte med Draperi. Mellem de to yderste Søjler paa begge Sider fandtes krigerske Trofæer med Danmarks og Norges Vaabenskjolde og over disse to hvilende Figurer med Urner, Nordsøen og Østersøen. Aller øverst oppe saas den afdødes Billede, „in der ewigen *Gloire* vorgestellt“¹⁾.

Denne og de andre forhen nævnte Dekorationer, som vi nu kun have i middelmaadige Stik²⁾, bleve højt be-

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

²⁾ Wiedewells Originaltegninger til de fleste af dem bevares i Akademiet.

undrede af Samtiden. Vor Tids Smag vil dog imidlertid næppe i alle Maader dele denne Beundring.

Tronskiftet gik ikke hen uden Følger for Akademiet, skjønt det i Begyndelsen lod til, at Kunsten nu ret skulde gaa lykkelige Dage i Møde. Ved Kong Kristian VII.s Reskript af 25. September 1767 bestemtes det, vist nok navnlig ved Akademiets Præsæs, Grev Moltkes Indflydelse, at de ved Kunstskolen Tjeneste gjørende Akademikere, saa vel Professorer som Medlemmer, for Fremtiden skulde have Løn for deres Arbejde, samt at der skulde sørges for fortjente Kunstneres Enker. Til disse Øjemeds Opnaaelse oprettedes der en aarlig Fond af 6000 Daler, der skulde anvendes til 6 Pensioner à 600 Daler aarligt til Akademiets Officiales, som vare Kunstnere, 6 Pensioner à 300 Daler aarligt til Kunstnere, som ved deres Hjemkomst fra Rejser bleve optagne i Akademiet, og endelig 3 Pensioner à 200 Daler aarligt til Enker efter fortjente Officiales. Samtlige disse Pensioner skulde Akademiet derhos selv uddele. Da Monarken endvidere, jævnsides med at han bekræftede Akademiets Fundats og Privilegier, tillige forhøjede den af Partikulærkassen til Kunstskolen hidtil aarligt udbetalte Sum af 2400 Daler til 5000 Daler, vil man kunne fatte, hvilken Glæde og Tillidsfuldhed der herskede blandt de allerede nu temmelig talrige danske Kunstnere¹⁾.

Da i 1768 Pensionæren Kornelius Hoyer vendte hjem et Aar før hans Rejsetid var udløben, og Kassen saaledes sparede 400 Daler, vedtog man, — hvad man troede sikkert at kunne gjøre, skjønt de i oven nævnte Reskript givne kongelige Tilsagn om Pensioner og anden Herlighed for Akademiet endnu ikke vare indfrieede, — at anvende disse 400 Daler til at forøge Pulos hidtil havde Aarpenge med 100 Daler og af de øvrige 300 Daler at realisere én af de ovenfor omtalte lovede mindre Pensioner, som da skulde tilfalde Wiedewelt, Mandelberg eller Harsdorff,

¹⁾ Efter Thiele, Side 135 f.

som alle hidtil ikke havde havt nogen Indtægt af Akademiet. Den uegennyttige Wiedewelt gjorde for sit Vedkommende Afkald paa denne Pension til Fordel for den fattige Mandelberg, som ogsaa fik den.

„Dette var — — Alt, hvad der kom Akademiets Professorer, Medlemmer og Enker tilgode af den Kongelige Kundgjørelse af 25. September 1767!“¹⁾ Snart skulde der følge Tider, hvor Akademiets Tilværelse endogsaa svævede i Fare. Foreløbig beholdt det dog de nys nævnte 5000 Daler til Bestridelse af sine Fornødenheder, og Wiedewelt blev i Kraft af den kongelig stadfæstede Fundatses Paragrafer 4 og 5 udnævnt til første „*Trésorier*“ eller Kasserer for Akademiets Fond²⁾.

Den Yndest, vor Kunstner havde staaet i hos den afdøde Konge, blev ham ogsaa til Del under den nye. I 1767 var han bleven kaldet til Frederiksborg Slot for at udføre Kong Kristian VII's Billede i Medaillon; Monarken sad flere Gange for ham, men foreløbig blev Arbejdet kun udført i Gibs³⁾ og først i 1769 hugget i Marmor⁴⁾. Samme Aar (1767) begyndtes der i Værkstedet paa Materialgaarden paa en prægtig Sarkofag af norsk Marmor, med Portrætmedaillon, Vaabenskjold og Indskriftstavle af italiensk Marmor, for Grev Bothmar; den blev ligeledes først fuldendt 1769 og kom til Meklenburg. Rimeligvis var det ogsaa i 1767, at han udførte sin heden-gangne Faders, Just Wiedewelts Portrætmedaillon, da den allerede i 1768 blev stukken i Kobber af Rösler fra Nürnberg; selv angiver han i sine Optegnelser ingen Tid for dette Værks Tilblivelse lige saa lidt som for den Hermafrodit, som han udførte „til sig selv“, og som vi, da den nævnes nogenlunde i Forbindelse med Faderens Billede, tro ligeledes at turde henføre til dette Tidspunkt⁵⁾.

1) Thiele, Side 143.

2) Mskpt. 1396, n.

3) Mskpt. 1396, n.

4) Det er stukket i Kobber af Marie Boizot i Paris.

5) Mskpt. 1396, n.

Hoffet og de store vedbleve ufortrødent at sysselsætte vor Kunstner. I Anledning af Enkedronning Juliane Maries Fødselsdag maatte han paa Frederiksborg Slot foranstalte en Illumination, hvorfor han af Dronning Karoline Mathilde hædredes med en Tobaksdaase af Agat, indfattet i Guld (1768), og da Kongen spiste til Aften hos Admiral, Grev Ahlefeldt-Laurvig, og Wiedewelt efter dennes Ønske havde arrangeret en Illumination i denne højtidelige Anledning, overrakte Greven ham en smuk, emaillet Gulddaase¹⁾. I Maj s. A. (1768) tilbragte han efter Indbydelse fjorten Dage hos Kammerherre Walmoden paa hans Gaard Fuglsang paa Laaland og angav og udførte en Del Forandringer i Dekorationen af Hus og Have²⁾, og hele Juli Maaned var han hos Konferensraad Lehn paa det dejlige Hvidkilde, hvis Have blev omdannet efter Wiedewelts Plan, forsynet med „*Dekorationer*, Kaskade“ o. s. v., altsaa i den af Lenôtre indførte franske Stil³⁾.

Efter den utrættelige Virksomhed, som Wiedewelt, hvad vi have set, havde udfoldet lige siden sin Hjemkomst, er det ikke saa forunderligt, at han, der tilmed var nedbøjet af Sorg over sin elskede Winckelmanns Død⁴⁾, følte Trang til en oplivende og adspredende Rejse. Da nu Kristian VI.s Gravmæle derhos var færdigt fra Kunstnerens Haand, og intet større Arbejde for Øjeblikket gjorde hans Forbliven i Kjøbenhavn til en Nødvendighed, besluttede

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

²⁾ Af alt dette er der nu saa godt som ikke Spor tilbage. Fuglsang Hovedbygning blev senere omdannet til Lade og nedbrændte aldeles i 1851. Haven blev, paa et ubetydeligt Stykke nær, omlagt omtrent i 1845. — Ogsaa Hvidkilde Have, som strax vil blive omtalt, er omlagt. (Velvillig Meddelelse af Hr. Cand. phil. F. Andersen, forhen Forpagter af Fuglsang).

³⁾ Mskpt. 1396, n. — En af Wiedewelt tegnet og koloreret Plan over Hvidkilde Have findes paa Unv. Bibl. (Mskpt. Wied. Sml. II, 229); andre Tegninger fra Opholdet dér findes i Akademiet.

⁴⁾ Den 8. Juni 1768.

han sig til at ledsage Professor Jardin, som efter mange Aars Fraværelse fra Frankrig stod i Begreb med at besøge sit Fødeland.

Wiedewelts anden Udenlandsrejse, hans fortsatte Kunstnervirksomhed. Pilo Akademiets Direktør.

Om Middagen den 24. Oktober 1768 forlode Jardin og Wiedewelt Kjøbenhavn og kom over Land til Holsten, hvor de i to Dage opholdt sig paa Altenhof og Emkendorf, to Godser, som tilhørte Gehejmerraad, Overkammerherre, Grev Reventlow. Derfra gik Rejsen over Hamburg, Osnabrück og Münster til Düsseldorf, som den Gang vel ikke var den Kunstnerby, som nu, — det senere saa berømte Akademi var først stiftet Aaret før af Kurfyrst Karl Theodor, — men hvis Galleri til Gjengjæld var langt betydeligere end i vore Dage, hvor dets ypperste Mesterværker ere bragte til Pinakotheket i München. Hele den 5. November tilbragte vore rejsende i Galeriet, besaa ligeledes Kurfyrst Johann Wilhelms kolossale Rytterstatue paa Torvet og kom den følgende Dag til Aachen, hvor de berømte varme Bade som og Raadhuset med Billederne af alle de fremmede „Ambassadører“ og Sendemænd, som i 1748 her havde sluttet den store Fred, som gjorde Ende paa den østerrigske Arvefølgekrig, interesserede meget. Over Liège, Namur, Bruxelles og Valenciennes ankom de endelig den 11. November til Paris.

Kong Kristian VII var paa den Tid i Paris og boede i Hotel d'York, hvor de tvende Professorer allerede Dagen efter deres Ankomst gjorde Monarken deres aller underdanigste Opvartning. I Kong Kristians Følge deltog vore Kunstnere i alle de Fester, som til Ære for den nordiske Konge bleve givne i Versailles, Paris og hos alle de

franske Prinser af Blodet, og dette Herreliv varede ved, til Kristian VII den 9. December om Middagen forlod Frankrigs Hovedstad.

Vore to rejsende bleve derimod i Paris endnu i nogen Tid, og skjønt Wiedewelt ikke udtrykkelig anmærker det, staar det dog til troende, at han har fornyet Bekjendtskabet med sine gamle Lærere og Velyndere Coustou og Cochin, der begge levede endnu i bedste Velgaaende¹⁾. Men da Jardin nogen Tid efter fik kongelig Befaling til at indfinde sig i England, besluttede Wiedewelt at nytte denne Lejlighed til i en Vens Selskab at besøge dette mærkelige Land.

Forfaldet var, som vi allerede have bemærket, i lige saa høj Grad trængt igjennem i England som i Evropas øvrige Lande. Men medens den nye, fra Frankrig udgaaende Gjenfødelse af Kunsten snart sporedes i alle Lande, unddrog England sig den. Her begyndte nemlig allerede en national Kunst at udfolde sig, skjønt rigtig nok Antikken havde saa ringe Indflydelse paa dens Fremkomst og Udvikling, at Navnet Renaissance her knap kan anvendes²⁾.

Den første Sejer over Forfaldets Kunst havde William Kent vundet, paa et Omraade, hvor man mindst skulde vente det, i Haveanlægget. Det var ham, som i England overvandt Lenôtre og blev Fader til det saa kaldte engelske Anlæg (omtrent 1715), som senere trængte igjennem til alle Lande. En halv Snes Aar senere var Hogarth optraadt, som med djærv Realisme angreb den herskende Fordærvelse, baade i Sæderne og i Kunsten, og som værdigt staar ved Siden af Swift, Addison, Fielding og andre Satirikere. Hogarth fandt snart mange Efterlignere, der iblandt talentfulde Mænd, som Bunbury, Gillray, Collet og Rowlandson. Disse ligne alle mere eller mindre Hogarth i den ubegrænsede Realisme;

¹⁾ Coustou døde den 13. Juli 1777, Cochin først den 29. April 1790.

²⁾ Estlander, de bildande konsternas hist., 1867, Side 12.

de male slet, men tegne godt, de savne det poetiske Syn, men have et stærkt udviklet realistisk Blik og betragte den skolerigtige Dannelse med Foragt. Hogarth havde bestandig i den gamle Kunstscole i St. Martins Lane set en Plantescole for aandløs og idéforladt Slendrian og paa det kraftigste modsat sig Stiftelsen af et nyt Akademi. Et saadant kom des uagtet i Stand (1768), fire Aar efter hans Død, just paa samme Tid, som Wiedewelt besøgte England. Den første Præsident for dette Akademi var Joshua Reynolds. Denne store Maler traadte i sine Værker, — som den hellige Familie (nu i Kensington Museet), det bedende Barn (den saa kaldte Samuel), Ugolino, Herkulesbarnet med Slangerne (i Petersborg), — i kraftig Opposition til den slette Smag, skjönt ad en anden Vej end Hogarth; han blev derhos den første egentlig store engelske Portrætmaler, — hans Medbejler, den sødladne Romney, kommer ham ikke nær, — og omtrent paa samme Tid lagde Gainsborough (død 1788) Grunden til det engelske Landskabsmaleri.

Men medens Malerkunsten saaledes begyndte at fremblomstre, stod det hel kummerligt til med Billedhuggeriet. Da Wiedewelt var i London, ejede England — som bekjendt — ikke den lykiske Samling eller de Elginske Marmorværker, der nu gjøre British Museum til Hovedkilden for Kjendskaben til Hellas' højeste Kunst. Af Billedhuggere var der saa godt som ingen, og af Billedhuggerarbejder heller ingen, uden de endnu seværdige Frembringelser af Flensborgeren Cibber, de middelmaadige Værker af den forlængst afdøde Gibson, de forskruede Rokokoarbejder af Roubillac, en Lærling af Coustou d. æ., som i sin Tid spillede en stor Rolle i England som Kunstner, og de lige saa slette Produkter af Thomas Banks, — som den komiske og den tragiske Muse paa British Institution, Pall Mall. Nollekens, der endnu langt fra kan løsgjøre sig fra Parykstilen, havde endnu ikke opnaaet nogen videre Anseelse, og Flaxman,

som siden skulde opnaa et berømt Navn og skabe Værker i græsk Aand, var kun 13 Aar gammel¹⁾.

Noget Udbytte for sin Kunst kunde Wiedewelt saaledes ikke høste i England; dér var ingen ham paa langt nær voksen.

Den 31. Mars forlode vore to Venner Frankrigs Hovedstad og kom den 4. April (1769) til London, hvor de den følgende Dag aflagde et Besøg hos den kongelig danske „*Envoyé*“ ved det engelske Hof, Baron von Diede. Denne anbefalede vore rejsende til en Dr. Verdun, der skulde gjøre dem bekendte med Byens og Omegnens Seværdigheder, samt viste dem, saavel under dette, som under deres senere Ophold i London, den største Opmærksomhed.

Den 6. April besaa de to Kunstnere Englands Bank, Børsen, Mindesmærket for den store Ildebrand 1666 med Cibbers bekendte Relief og St. Paulskirken. Monumenterne i Westminster-Abbediet fandt Wiedewelt kun middelmaadige; Smagen i Bygningskunsten „bei den Engelmännern ist *Palladio* und *Scamozzi*“²⁾.

Nogle Dage senere overværede de Kuren i St. James og saa ved denne Lejlighed hele det brittiske Kongehus, de fremmede Magters Sendemænd, Ministrene og hele den høje Adel, og den næste Dag (den 10. April) beundrede de det prægtige Invalidehus i Greenwich. Intet undgik de tvende rejsendes Opmærksomhed: efter at have besøgt Towers uhyggelige Mordhuler saa de med Interesse det kongelige Menageri; derpaa kom Turen til de italienske Mestere i Hertugen af Devonshires Hotel, til „die Wasser-Machine, so vom Feuer getrieben wird,“ til Dronningens to Elefanter. Den 12. vare de i Chelsea, hvis Invalidehus omtales med Ros, og om Aftenen paa den berømte „*Promenade Renegault*, die *magnifiqueste* und *sonderbareste rendesvous nocturnæ*, so irgendwo zu finden“, hvis Park var oplyst af flere hundrede Lamper og forsynet med

¹⁾ Sml. Estlander, 13—62.

²⁾ Mskpt. 1396, n.

Pavilloner og „chinesiske“ Telte. Af den midt i Parken staaende Bygning, hvis Sal var 185 Fod i Diameter, giver han Plan og Façade¹⁾.

Just paa den Tid, da vore rejsende opholdt sig i London, var den uhyre Stad i den voldsomste Gjæring. Den berømte — eller berygtede — Almuefører John Wilkes, hvis hæslige Ansigtstræk Hogarth har udødeliggjort i en uovertræffelig Karrikatur, havde allerede i flere Aar, støttende sig til Folkets lavere Lag, med stor Voldsomhed kæmpet baade mod Konge og Ministerium. Navnlig havde han i 1763, i det 45de Nummer af sit i 1762 stiftede Blad the North-„*Britain*“ (o: Briton) angrebet Regeringen saa heftigt, at han maatte vandre i Tower, hvorfra man dog snart blev nødt til at løslade ham. Senere var han bleven valgt til Parlamentsmedlem for Middelsex, men af forskjellige Grunde erklæredes dette Valg for ugyldigt. Han blev imidlertid atter og atter valgt i samme Kreds, Parlamentet kasserede atter og atter hans Valg, og Regeringen lod ham sætte fast. Folket stormede vel Fængslet og befriede ham, men den kloge Folkefører vendte frivillig tilbage dertil. Et nyt Valg blev udskreven til den 13. April (1769). Samme Dags Morgen forlode Jardin og Wiedewelt London for at kjøre til Hamptoncourt. Men snart fandt de det nødvendigt at gjøre Holdt for at sætte en blaa Kokarde paa Postillonens Hat og lade Vognen overalt bemale med „Nr. 45“, thi Turen gik just gennem den Del af London, hvor Valget fandt Sted, og „sonsten wäre es zu befürchten gewesen, das sie vom Pöbel hätten *insultirt* werden können“. Og da de i Hamptoncourt havde spadseret gennem de rummelige Sale „von *purem Holz*, so weder gemahlet noch vergoldet ist“, og med Glæde set Karl van Manderns Billede i naturlig Størrelse af Kristian

¹⁾ Mskpt. 1396, n. — Ved denne Promenade Renegault menes utvivlsomt Forlystelsesanstalten Ranelagh, som omtales hos Smollett (Humphry Clinker I, Side 136 f., Edit. Lond. 8o. 1796) og Casanova (Denkw. IX. Side 208 f.).

IV, bleve de paa Tilbagevejen paa Grund af det paamaalede Nr. 45 „mit *Hura-* und *Vivat-Geschrey* begleitet, gleich als wenn sie von dessen Parthey wirklich gewesen wären¹⁾“.

Fra Hamptoncourt havde de gjort en Udflugt til Garricks „sehr artige Landhaus“ en halv Mils Vej fra Slottet og vare blevne modtagne med den største Opmærksomhed af den berømte Skuespiller. Den følgende Dag besaa de Lord Mansfields Have nogle Mile fra Hovedstaden; den var „von sonderbarer Einrichtung und *veritable* Englisch... ihre Gärten stellen *en general* eine *Imitation* der Natur, ohne alle Ordnung und *regularité* vor, so wie die Landschaften und *Pittoresque*-Stücken sich darstellen²⁾“. Næste Dag kom Turen blandt andet til de kongelige Stalde i London, „so nicht viel auf sich haben“. Da vore rejsende den næste Aften kom forbi Wilkes' Fængsel, og denne, der tilfældigvis stod ved Vinduet, fik Øje paa de fremmede, aflagde de ham efter hans Ønske et Besøg, hvilket i høj Grad tiltalte de umaadelige Folkemasser, som baade Dag og Nat omgave Fængslet³⁾, Wilkes fandt stor Fornøjelse i at se og tale med en Dansk og beviste i øvrigt vore Kunstnere den største Artighed.

Den følgende Dag saa de Lordmayoren i sin hele Pragt drage gennem Staden og toge derpaa til Lord Tilneys til 300,000 £ vurderede Herresæde nogle Mile fra London, da der i Slottet fandtes Afstøbninger af Antiker og nogle Originaler. „Eine *Grotte* in dem Garten ist besonders merkwürdig und musz *absolute* gesehen werden. Sie ist zusammengesetzt von sehr kostbaren Stein Arten, und wohnt in sothaner *Grotte* eine ganze Familie“.

Næste Dag (den 17. April) kom Turen til „*Manshon*“ House med the Egyptian Hall, hvor Banketten for Kri-

1) Mskpt. 1396, n. — Udfaldet af Valget blev, at Wilkes for fjerde Gang blev valgt. Senere udsonede han sig med Regeringen, blev 1774 Lordmayor i London og døde 1797.

2) Mskpt. 1376, n.

3) Kings bench.

stian VII. var bleven given, og om Aftenen besøgte man Theatret, hvor „die vornehmste *Actrice* eben so gut *declamirte* als *Mme Vestrice* (o: Vestris) zu *Paris*“. Der gaves ogsaa en „*Opera Buffo* und alles wurde wohl *executirt*“. Ligeledes besøgte Theatret i „*Convent*“garden, hvor der udførtes „eine sonderbare *Pantomime*“, hvis „sehr *ingenieuse* Verwandlungen und eine *Mechanique*, so beym ersten Anblicke unmöglich scheinen sollte“, afgav en behagelig Underholdning¹).

Den 19. om Morgenen aflagde vore rejsende, forsynede med Adgangskort af Baron Diede, et Besøg i British Museum, hvor de med stor Artighed bleve viste omkring af en Dr. „*Matteys*“. Om Eftermiddagen tog man til Slottet Kensington, hvis Have er „sehr grosz und *champêter*“. I Slottet fandtes en Del italienske Malerier og en uhyre Sortkridtstegning efter og i samme Størrelse som Rafaels „Opstandelse“, udført for Lord Baltimore²), — der atter havde skjænket den til Kongen, — af den vor Kunstner personlig bekjendte Casanova, der allerede havde begyndt paa dette sære Arbeide, da Wiedewelt i 1758 forlod Rom³).

Den næste Dag besøgte vore rejsende det ærværdige Oxford, som Wiedewelt, besynderligt nok, sammenligner med det gamle Athen „wegen der angenehmen Ruhe und Stille“. Ledsagede af en Dr. Gosset besaa de med stor Interesse Universitetet og dets talrige Samlinger, og vor Kunstner skrev som god Undersaat aller underdanigst sit Navn under Kristian VII.s, der stod indridset i Blyet paa Bibliotheksbygningens Kuppel⁴).

Den 22. April besøgte man Hertugen af Marlboroughs

¹) Mskpt. 1396, n.

²) Om denne Særlings Liv og Død kan man blandt andre efterse Justi, Casanova (Denkw. XI., Side 316) og Barthold (Gesch. Persönl. in Casanovas Mem. II., 305 f.).

³) Mskpt. 1396, n.

⁴) s. St.

Slot Blenheim. Den doriske Søjle med Hertugens Billedstøtte i romersk Triumfatordragt tiltalte ikke Wiedewelt, som fandt Statuen alt for lille i Forhold til Søjlen. Om Aftenen saa han i London sin nye Ven Garrick spille, ved hvilken Leilighed der var en saadan Trængsel, at det næppe var til at udholde¹⁾.

Medens Wiedewelt saaledes efter sin Sædvane uden at lade et Minut gaa tabt benyttede Tiden til at se og lære, kom der fra Paris Efterretning om, at det havde behaget hans Majestæt Kong Ludvig XV. at hædre Saly, Jardin og flere andre med St. Michelsordenens Ridderkors. Da Jardin altsaa havde at give Møde i Paris paa Kapiteldagen den 8. Maj, besluttede vor Kunstner at ledsage ham derhen. Efter at Vennerne derfor havde gjort en Del Afskedsbesøg og spist til Middag hos den danske Afsending, forlode de London den 28. April og kom om Aftenen til Dover. Da Paketbaaden, som skulde bringe dem til Calais, imidlertid ikke kunde afgaa paa Grund af Vindstille, benyttedes det tvungne Ophold til at bese Byen, Havnen og Fæstningen. Indbyggerne i Byen gjorde et godt Indtryk paa vor Kunstner, navnlig „das Frauenzimmer“, som han fandt „wohl erschaffen“. Endelig gik de da under Sejl og landede den 29. om Aftenen i Calais. Næste Morgen gik Rejsen videre, over St. Omer, Lille, Peronne til Paris, hvor de i god Behold ankom den 2. Maj om Aftenen²⁾.

Opholdet i Frankrigs Hovedstad var denne Gang ikke af lang Varighed. Da Kapiteldagen var forbi og nogle Besøg aflagte hos gamle Venner, forlode vore rejsende Paris og kom den 18. Maj til Calais. Paa Overfarten over Strædet gjorde man Bekjendtskab med Signora Zamperini, en italiensk Sangerinde, der havde Ansættelse ved Operaen i London. Efter endnu en Gang at have beset Englands Bank, som Wiedewelt sammen-

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

²⁾ s. St.

ligner med en tyrkisk Moské, St. James Park, „*Waxhall*“, Hittebørnshuset og Bedford House, der, som han anmærker, er bygget af Inigo Jones, foretoges der en Udflugt i Londons Omegn, til Bath og Salisbury, hvis Cathedral-kirketaarn han lader være 457 Fod højt, til det berømte Stone Henge, til Windsor, hvor man overværede et Hestevæddeløb, og derfra tilbage til London. Hele denne Rundrejse, paa hvilken han regner at have tilbagelagt 280 (engelske) Mile, glæder han sig — naivt nok — over at have „*absolvirt*“ i det korte Tidsrum af 6 Dage¹⁾.

Af den danske Afsending, Hr. von Diede, bleve vore rejsende den 31. Maj forestillede for Enkeprinsessen af „*Wallis*“, den regerende Konges Moder, og faa Dage efter modtoges de i Avdiens af Kong Georg III, der viste dem den største Naade og i en hel Time underholdt sig med dem om forskjellige Ting angaaende Kunsten. Derhos befalede hans Majestæt den kongelige Bygnings-Kontrollør Mr. Chambert at føre de fremmede om i Haven ved Richmond og vise dem de der værende Seværdigheder. Dette skete et Par Dage efter, og ved samme Lejlighed saa Wiedewelt Planeten Venus gaa forbi Solen (den 3. Juni 1769, Kl. 7, 24' 1''²⁾).

Efter endnu at have besøgt Popes Landsted en halv Snes Mile fra London og taget Afsked med den gjæstfrie Garrick, forlode vore Kunstnere Englands Hovedstad og kom over Dover, Calais, Dunkerque og Gent til Antwerpen (10. Juni). Da man imidlertid maatte ile med at komme hjem, blev Opholdet i denne By, hvor de ypperste Værker af Rubens og van Dyck findes, kun saare kort, og efter at have beset det ikke videre mærkelige Kunstakademi med dets tarvelige Modelskole, kom man om Aftenen den følgende Dag til Breda, der var fuld af alskens Lystighed og Fester, fordi Prinsen af Oranien, Hertugen af Gloucester og Prinsen af Hessen-Cassel just opholdt sig der i Byen.

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

²⁾ s. St.

I Gjæstgivergaarden Duc de Brabant spiste man derfor naturligvis i talrigt og glimrende Selskab; en almindelig hollandsk Skik, som Wiedewelt imidlertid kun havde kjendt fra Teniers' og Ostades Malerier, traadte ham her i Møde i hele sin Besynderlighed: „zum *Desert* wurden Pfeifen und Tabak, nebst Töpfe zum Speichel aufgesetzt¹⁾“.

Over Utrecht kom Wiedewelt og hans Rejsefælle den 12. Juni om Aftenen „mit der Treck-Schöyte“ til Amsterdam, hvor Tidens Knaphed kun tillod dem at bese Børsen og en Mr. Bramcamps fortræffelige Samling af Nederlændere, og efter en Udflugt til Leyden, Haag, „*Scheveling*“ (ø: Scheveningen) og Rotterdam begav man sig paa Hjemvejen til Danmark. Den 23. Juni om Morgenen kom de rejsende til Hamburg, opholdt sig nogle Dage paa Grev Reventlows foran nævnte Godser, besøgte Grev Bothmar paa Travendal, — ved hvilken Lejlighed man tillige besaa Segeberg Gibsbjerg, — og kom endelig den 1. Juli tilbage til Kjøbenhavn efter en Fraværelse af noget over otte Maaneder²⁾.

Skjønt denne Rejse, efter Bestemmelsen, i Hovedsagen havde været en Rekreationstur og ikke nogen Kunstrejse i stræng Forstand, aflagde Wiedewelt dog strax efter sin Hjemkomst Beretning til Akademiet om, hvad han havde set og lært, medens han var borte. Derpaa tog han med fornyet Kraft fat paa Arbejdet, der atter strømmede ind paa ham. En pragtfuld Sarkofag til den engelske Af-sending, Sir Walter Titley (død den 27. Februar 1768) var allerede paabegyndt før hans Udenlandsrejse; den blev færdig snart efter hans Hjemkomst og hensat i Petri Kirkes Kapel³⁾. Sarkofagen for Højesteretsassessor Andreas Lowson (død den 19. Juni 1758), hensat i Lyngby Kirke ved Kjøbenhavn, storladen i al sin Simpelt-hed, tog heller ikke lang Tid op (1769—1770⁴⁾), og en ny

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

²⁾ s. St.

³⁾ Mskpt. 1396, n. — Jonge, 32 f. — Nyerup og L., 30 f.

⁴⁾ Mskpt. 1396, n.

og stor Bestilling paa et Arbejde, der fremfor alle andre har gjort Wiedewelts Navn berømt, Kong Frederik V.s Gravmæle, var indløben omtrent samtidig med, at Kunstneren fik et andet Bevis paa den Yndest, han stod i paa aller højeste Sted, idet det nemlig i September Maaned behagede hans Majestæt Kong Kristian VII. at tilsikre ham en fast aarlig Gage af 500 Daler fra 1. Juli s. A. at regne, at udbetale af den kongelige Partikulærkasse, en vel fortjent Gunst, der i de Modgangens Aar, som ventede den fortjente Kunstner, var saa godt som hans eneste Indtægtskilde¹⁾.

Kontrakten om Forfærdigelsen af Frederik V.s Gravmæle blev afsluttet den 26. August 1769. Modellen var snart færdig, og den 9. August 1770 tilstillede Wiedewelt det kongelige Partikulærkammer en nøjagtig Specifikation over det til Mindesmærket nødvendige italienske og norske Marmor. Samtidig hermed var Kristian VI.s Monument, der var færdigt fra Kunstnerens Haand, bleven indpakket i Kister og hensat i Materialgaarden (Juni 1770), indtil Harsdorff havde fuldendt det Kapel i Roskilde Domkirke, hvor det skulde opstilles, og hvor det fandt sin endelige Plads i November 1777.

Sarkofagen, som er $12\frac{1}{2}$ Fod lang og $5\frac{1}{2}$ Fod høj, hviler paa fire Sfinxer. Paa dens Laag hviler paa en Pude Kronen, Scepteret og Sværdet, alt af stærkt forgyldt Metal. Paa begge Endestykkerne ophøjede Tavler med Indskrift af forgyldte Metalbogstaver.

Paa begge Sider af Sarkofagen er der anbragt allegoriske Fremstillinger i Relief. Det paa Kistens venstre Side hentyder til Forbundet med Rusland, Sverige og Storbrittanien, til Handelens frodige Blomstren og til det asiatiske og ostindiske Kompagnis Stiftelse. Aarvaagenheden griber til Værget, — en Hentydning til Rustningerne i 1743, — men den landsfaderlige Kjærlighed søger Midler

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

til med Ære at vedligeholde Freden, hvilket opnaas ved Afsluttelsen af hæderlige og gavnlige Traktater.

Relieffet paa Kistens højre Side viser Kong Kristian VI. siddende; en Genius træder frem for Monarken og viser ham Grundplanen til Kristiansborg Slot. Denne Genius føres for Kongens Aasyn af Pallas Athene, der ledsages af Kunster og Videnskaber, som have medvirket ved det nævnte Slots Opførelse. Bag Monarken staar Troskaben, Retfærdigheden (med Lovens Bog), Freden (med Oliegren) og Overflødigheden (med Horn).

For Enderne af Sarkofagen tvende siddende Figurer. Den ene, en saa kaldet Pleureuse, er ganske indhyllet i sit kraftigt og simpelt foldede Klædebon og skjuler sit grædende Aasyn med sine Hænder og med en Flig af sin Kjortel. Den anden Skikkelse er Berømmelsens Genius; Skulderen og den ene Arm er blottet; med frejdigt hævet Aasyn og udstrakt Haand fremviser den Monarkens Billede for en taknemmelig Efterslægt til evig Ihukommelse.

Som man ser, bringer vor Kunstner den hedengangne Enehersker sin undersaatlige Hyldest i temmelig stærke Udtryk. Men mangfoldige af det 17. og 18. Aarhundredes Mestere gjorde det i endnu langt højere Grad. Man erindre saaledes den ældre Coustous balletagtige Værk i Louvre: Apollo viser det taknemmelig henrykte Frankrig Ludvig XIV.s Buste, eller samme Mesters Portrætstatue af Maria Lezinska (samme Steds) med Paafuglen, Skysamleren Zevs' Hustrus Fugl. Ludvig XV., „en herlig Jupiter!“¹⁾

De to store Reliefer ere, trods den uheldige stærke Allegoriseren, kjækt modellerede, godt udførte og i det hele taget tiltalende. Figurerne ere vel grupperede og vise ved deres plastiske Ro og vel motiverede Drapering, at Kunstneren for fulde Sejl styrer bort fra Rokokotidens theatralske Marmorscener med deres smagløse Effekjtjageri, deres lidenskabeligt bevægede Skikkelser og brusende Klæde-

¹⁾ Lübke, Geschichte d. Plastik, II.

bon. Man erindre vel, at disse Reliefer omtrent ere de første, den danske Billedhuggerkunst har frembragt, i det mindste de første af kunstnerisk Betydning.

Kristian VI.s Monument er stukket i Kobber af G. C. Schule, 1783, Tværfolio¹).

Det er allerede fortalt, hvorlunde Kong Kristian VII. i Aaret 1767 lod sig afskildre af Wiedewelt i en Gibbsmedaillon, som i 1769 blev hugget i Marmor. I Januar Maaned 1770 begyndte vor Kunstner at modellere Monarkens Buste. Kongen sad fem Gange for Kunstneren og blev afbildet i romersk Dragt og med Kappe. Modellen var allerede færdig i Mars Maaned, og da Værket i September 1772 var fuldført i fineste italienske Marmor, blev det af Arveprins Frederik højtideligen overrakt hans Majestæt paa dennes Fødselsdag den 29. Januar 1773 og derpaa hensat i Malergaleriet i Løngangen mellem Slottet og Kancellibygningen, hvor det, ligesom Kunstnerens Marmorbuster af Dronningerne Lovise og Juliane Marie gik til Grunde i Slotsbranden 1794²).

Ogsaa i „græsk Dragt“ lod Monarken sig afbilde i en Medaillon af en Alens Gjennemsnit, som var omgiven af en fire Tommer bred Ramme og prydet med en Perlekrans af Metal. Dette Værk, der var udført i fineste italienske Marmor, og som blev skabt i den utrolig korte Tid af halvanden Maaned, blev af Kristian VII. sendt som Gave til den engelske Konge, der skjænkede det til Universitetet i Oxford, gennem Hr. von Diederik takkede Kunstneren samt lod ham ved Konferensraad Fabricius overrække en kostbar Guld-Tobaksdaase (29. Oktober 1770³).

¹) Mskpt. 1396, n. — Büsching, 277, — Eck., 157, — Nyerup og Lahde, 26, — Friis, Roskilde Domkirke, 140. f., o. fl.

²) Mskpt. 1396, n.

³) Mskpt. 1396, n. — Den omtalte Portrætmedaillon forestiller ikke Kristian VI., som oftere findes angivet, saaledes endog hos Nyerup og L., 38. Her hen hørende Dokumenter paa Unv.

Ligeledes viste den svenske Kronprins, — den senere Gustaf III., — som i Slutningen af 1770 besøgte Kjøbenhavn, den fortjenstfulde danske Billedhugger den største Opmærksomhed. Ledsaget af sin Gouvernør, Rigsraaden Grev Scheffer, og et stort Følge af fornemme Herrer lod han sig den 2. December føre til Wiedewelts Atelier, hvor han modtoges og komplimenteredes af Akademiets Præses, Grev Moltke. Hans kongelige Højhed forblev her i flere Timer og udtalte sig med den største Anerkjendelse om Kunstneren og hans Arbejder, ja den foregaaende Dag havde Prinsen dvælet saa længe i Fredensborg Slotshave, fortabt i Beskuelsen af Mesterens Værker, at han var kommen til at støde an mod Hofetiketten ved at komme for sent til hans danske Majestæts Taffel¹⁾.

Fra denne Tid skriver sig ogsaa et Par mindre betydelige Epitafier²⁾, om hvilke henvises til Tillæg 2.

Imidlertid vare vigtige Begivenheder forefaldne ved Akademiet. Direktør Saly, hvem Kunsts-kolen unægtelig skyldte meget, og paa hvis Foranstaltning den første Kunstudstilling eller Expositionssalon, som det den Gang hed, nys havde fundet Sted (Februar 1769), vilde tvært imod Fundatsens Bestemmelser have en af sine Elever, den tidligere nævnte Dominique Rchette, optagen som Medlem af Akademiet, skjönt denne som Udlænding ikke kunde blive dansk Pensionær, end sige Medlem. I Forsamlingen den 16. Juli 1770 forkastedes Sals Forslag om Rchettes Agreation med alle Stemmer mod to, Sals og Jardins, og da den iltre Franskmand med vanlig Myndighed forlangte en Forklaring, rejste de danske Akademikere sig som én Mand for at ryste Udlændingens Aag af Nakke. En Protest mod Direktørens Opførsel blev undertegnet af Pilo, Wiedewelt, Als, Harsdorff og Akademiets Se-

Bibl. (Mskpt. Wied. Sml. II., 24, 207). En prægtig Tegning af den i rødt Kridt paa Akademiet.

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

²⁾ s. St.

kreter, Kristian Æmilius Biehl og tilstillet Grev Moltke, Stiftelsens Præses¹⁾. Dette var Dødsstødet for Salys Herredømme; fra nu af var hans Afgang kun et Tidsspørgsmaal.

Men medens det saaledes stod klart for enhver, at Akademiet stod i Begreb med at frigjøre sig for de fremmedes Herredømme og blive en i Sandhed national Kunstanstalt, trak der mørke og truende Skyer op fra alle Sider. Struensee, Kongens og Dronningens Yndling, havde styrtet Bernstorff, ophævet Gehejmeraadet og afskediget dets Medlemmer. Iblandt disse var ogsaa Grev A. G. Moltke, Akademiets Præses, der berøvedes alle sine Embeder, saa at Kunstskolen, der i ham mistede en nidkjær Talsmand og Forsvarer, pludselig stod værgeløs lige over for den nye Kabinettsministers i denne Henseende højst uforstandige Reformplaner. Disse gik hovedsagelig ud paa at omdanne Akademiet til en teknisk Skole for Haandværkere og Industridrivende, og allerede i Februar 1770 var en Kommission bleven nedsat for at tage dette Spørgsmaal under Overvejelse. Pilo, Wiedewelt, Harsdorff og Berger bleve, vist nok meget imod deres Vilje, beordrede til at indtræde i denne Kommission, som skulde bryde Staven over den unge danske Kunst²⁾. At ikke alt gik tabt, skyldes saaledes for en Del maaske disse Mænd. Kabinettsministeren selv, hvor dannet og kundskabsrig han end var, synes i en overraskende Grad at have manglet Sans for det skjønne; Nyttens og Ærens af en national Kunstskole kunde han, der foragtede alt, hvad der var Dansk, ikke fatte; at indskrænke Hoffets utilbørlige Ødselhed til det mindst mulige var et af hans

¹⁾ Thiele, 145 f. — Se ogsaa Akad. Dagebog under 3, Maj 1773.

²⁾ Thiele, Side 152, beretter, at den nævnte Kommission (i 1771) allerede havde arbejdet et Aars Tid, „uden at der var givet Akademiet eller Nogen fra Akademiet Leilighed til at udtale sig“, hvilket efter Wiedewelts oven for anførte Vidnesbyrd (Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.) maa være unøjagtigt. — Wasserschl. Papirer.

Hovedformnal, og denne Hensigt var prisværdig, men at beklippe det fattige Kunstakademis tarvelige Indkomster før at spare nogle faa hundrede Daler for Kongens Kasse, var uskjønsomt, uforsvarligt og uforstandigt i højeste Grad. Det skete dog alligevel. I Akademiets Forsamling den 21. Februar 1771 forelagde Direktør Saly en af Kong Kristian VII. undertegnet Befaling af 16. s. M., hvorved de i det kongelige Reskript af 25. September 1667 lovede 6000 Daler aarlig, — hvoraf Akademiet endnu ikke havde set en Skilling, — for Fremtiden bortfaldt. Mærkværdigt nok fratog man dog ikke Pilo de 100 Daler og Mandelberg de 300 Daler aarlig, som Akademiet, hvad der tidligere er berettet, i sin overstrømmende Glæde over de gyldne Løfter i oven nævnte Reskript, af sine Sparepenge havde tilstaaet dem.

Men det blev ikke herved. Ved en ny Kabinettsordre af 6. August 1771 fratog man Akademiet 1000 Daler aarlig af den Forøgelse i Indtægt, man i 1767 havde tilstaaet det, saa at det kongelig danske Maler-, Billedhugger- og Bygningsakademi nu i ét og alt til samtlige sine Fornødenheder havde — 4000 Daler¹⁾.

Paa denne Maade beskyttede og fremmede Gehejmekabinettsminister, Grev Struensee, den unge danske Kunst!

Man kan ikke fortænke Saly i, at han under saadanne Omstændigheder begyndte at længes efter sit skønne Frankrig, som han i saa mange Aar ikke havde set, og han havde derfor benyttet et fra Kancelliet under 21. Juni 1771 udstedt nyt Reglement for det kongelige Maler-, Billedhugger- og Bygnings-Akademi, — der i Haandværksstandens Interesse oprettede de før den Tid ikke hos os kjendte Ornamentalskoler, — til i Akademiets Forsamling den 15. Juli at nedlægge sit Direktørebede. Pilo blev hans Eftermand, lige som Guld-

¹⁾ Akad. Dagebog 1771, — Kbhvns. Skilderi, 1829, S. 1122, — Thiele, Side 157.

berg kort efter blev Struensees, men Akademiet vandt intet ved disse Forandringer, thi Pilo var slet anskreven ved Hove, og Guldberg, der ellers var en oplyst og for alt, hvad der var Dansk, varmt følende Mand, hyldede i Henseende til Akademiet ganske den styrtede Ministers Anskuelse, at Kunsts-kolen skulde træde i et nøje Forhold til Haandværksdannelsen, og at der burde spares og atter spares. Pilo søgte at støtte den faldende Stiftelse ved at skaffe den en Præses af kongeligt Blod, og Arveprins Frederik blev ved hans Majestæts Resolution af 29. Febr. 1772 beklædt med denne Værdighed, men den forventede Medbør fra Hoffet udeblev des uagtet, og da Akademiet i sin Nød sendte sin Direktør og Wiedewelt, der var vel set ved Hove, til Hørsholm for at tale den betrængte Stiftelses Sag paa aller højeste Sted, vendte de tilbage med den Besked, at det endnu ikke var Tid at melde sig, men Akademiets Tarv og Bedste skulde paa alle mulige Maader blive „observerede“¹⁾.

Muligvis har Pilos Holdning under disse Omstændigheder ikke været ydmyg og resigneret nok og saaledes været en af Grundene²⁾ til hans Fald. Paa en haanlig og brutal Maade gav man ham Afsked med en usel Pension (Septémbér 1772) og bød ham uden Frist forlade Kongens Riger og Lande. Den saa uforsvarligt behandlede Kunstner gik til sit Fædreland Sverige, hvor Gustaf III modtog ham med aabne Arme, og hvor han faa Aar efter blev Direktør for det svenske Kunstakademi³⁾.

At Wiedewelt vilde blive den fordrevne Pilos Eftermand som Direktør for Akademiet i Kjøbenhavn, vidste alle paa Forhaand, men alle vare ogsaa enige i at indrømme, at ingen havde bedre Adkomst dertil end han. I

¹⁾ Thiele, S. 166, — Nyerup og Lahde, Side 11.

²⁾ Om de andre sandsynlige Grunde til Pilos Unaade se Thiele, S. 164—167. Herhen hørende Aktstykker ere aftrykte i Kbhvns. Skilderi 1829, 715 ff. — Rahbeks Erindr. 1, 132 f. — Om Pilos Død vil senere blive meldt.

³⁾ Pilos svenske Biograf, sv. biogr. Lex., — Estlander, 540.

Forsamlingen den 5. Oktober 1772 valgte Præsæs, Æresmedlemmerne og Akademikerne, med ti Stemmer mod én, den ældste af de danske Professorer, Johannes Wiedewelt, til Direktør for det kongelig danske Billedhugger-, Maler- og Bygnings-Akademi, og hermed begynder dettes Historie som national Kunstanstalt¹⁾.

Wiedewelts syv første Direktorater, hans Kunstner-virksomhed under disse.

Uagtet Akademiet nu var bleven de fremmede²⁾ — skjønt endnu ikke deres Aand — kvit, skjønt det havde faaet en Prins af kongeligt Blod i Højsædet, Nordens anseteste Kunstner til Direktør og sine ypperste Fostersønner paa Lærestolene: — Als (siden 1766) i Malerkunsten, Harsdorff³⁾ i Arkitekturen som Jardins Efterfølger (1771) og Weidenhaupt i Anatomien (efter Berger, 1771), — kom dets Sager dog ingenlunde paa bedre Fod. Bestandig gjorde den mest lurvede Paaholdenhed fra Regeringens Side sig gjældende, bestandig hed det: der maa spares og atter spares. Til Lønninger for Professorer og Lærere, til Diplomer og Patenter, til Præmier og Stipendier, til Samlingernes Vedligeholdelse og Forøgelse, til Modeller og Undervisningsapparater, til Brændsel og Lysning, til Bygningers og Inventariers Udbedring, til Skatter og Afgifter, til Kontorhold og Sekretærløn, til hele det tjenende Personale maatte det kongelig danske Kunst-Akademi endnu

¹⁾ Mskpt. 1396, n. — Thiele, 172.

²⁾ Jardin den yngres, Pezolds, Stanleys og Salys Afgang er forhen omtalt. Jardin den ældre havde i 1771 nedlagt sit Professorat og var vendt tilbage til Frankrig, hvor han døde i 1799. Den gamle le Clerc afgik ved Døden den 8. Mars 1771. Tilbage var kun den udmærkede, fordringsløse Joh. Martin Preisler (og — om man vil — Mandelberg).

³⁾ Sml. foran, Side 67.

stedse lade sig nøje med de tidt ommeldte 4000 Daler og det paa samme Tid som Regeringen tilstod den brutale Oberst Køller 4400 Daler, den bornerte General Eickstedt 7000 Daler og den uhæderlige Ranzau-Ascheberg 8000 Daler i aarlig Pension, altsaa blot for denne sidstes vedkommende netop det dobbelte af hele den Sum, den kongelige Naade i ét og alt forundte den velgjørende og fattige Stiftelse, der blandt sine Fostersønner talte Mænd som Wiedewelt, Weidenhaupt, Harsdorff, Abildgaard og Juel, og hvorfra en Gang Bertel Thorvaldsen skulde udgaa. Kassen var derfor altid tom, Kunstscolen maatte gjøre Gjæld hos Papirhandlere og Lysestøbere, hos Murere, Snedkere og Brændehandlere, Regningskrav fra alle Sider strømmede ind, mangen Gang uden at man kunde betale dem, og næsten periodisk maatte Direktøren paa den saa uforsvarligt behandlede Stiftelses Vegne aller underdanigst ansøge om en kongelig Naadegave, naar Nøden og Kreditorernes Raab var stegen til det højeste. Saaledes gik det i Maj 1774 og i Februar 1776, da man af Partikulærkassen tilkastede Akademiet — 500 Daler som Tilskud én Gang for alle, og saaledes gik det i September 1778, da „Zahlkassen“ fik Befaling til at afgive 700 Daler til det kongelige Kunstakademis altid tomme Pengekasse.

Under saa ydmygende Forhold er det en Selvfølge, at Wiedewelts Stilling som Direktør maa have skaffet ham baade Sorger og Krænkelser, og man maa derfor i saa meget højere Grad beundre den Opofrelse og Kraft, hvormed han og hele Akademiet med ham kæmpede og stred uden Haab om at sejre. Hertil kom endnu, at Reglementet af 21. Juni 1771 i en alt for overdreven Grad lagde Beslag paa Direktørens og Akademikernes Tid og Kræfter ved „for Haandværksstanden at lægge en god og bred Vej gennem Kunstscolen“, saa at „den gode Smag med al Flid blev udbredt til Værkstederne“¹⁾. Midlet hertil var den frie Tegneundervisning og de i høj Grad prisværdige

¹⁾ Thiele, 173.

Ornamentskoler¹⁾, som bleve stærkt besøgte, og som snart paa det umiskjendeligste viste deres gavnlige Indflydelse paa Haandværksdannelsen, — og havde man indskrænket sig hertil, havde alt været saare godt, — men uheldigvis gik man endnu langt videre. Enhver Haandværkssvend, der vilde gjøre Mesterstykke, skulde indsende Tegning af dette til Akademiet; dette skulde erklære sig om, hvor vidt vedkommende var moden til at udføre det, og det færdige Mesterstykke atter synes af Akademiet, godkjendes eller forkastes²⁾. At dette var til stort Gavn for Haandværksdannelsen i det hele, er indlysende, men det tør næppe betvivles, at en vel indrettet og vel udstyret teknisk Skole, forsynet med duelige, vel lønnede, akademisk dannede Lærere og stillet under Akademiets Overtilsyn, vilde have kunnet udrette det samme, og det er indlysende, at den skønne Kunst som saadan maatte lide ved, at dens ypperste Udøvere maatte anvende den Tid, der skulde have været ofret Muserne og Gratierne, til at varetage Forretninger, der vedkom Oldermænd og Skuemestere i de forskjellige Haandværkslaug.

Trods al den Modgang, Akademiet saaledes maatte friste, trods de mørke Tordenskyer, der svævede over det, og fra hvilke de kongelige Resolutioner af 16. Februar og 6. August 1771 nedslyngedes over den fattige Stiftelse, trods Bryderier og Kjævlerier med Haandværkslavgene, trods de travle Forberedelser til Ornamentskolens Aabning, havde man dog i 1771 havt Tid baade til at optage Æresmedlemmer og til at holde Konkurs for Guldmedaillen. Den ilde medhandlede Kunstscole havde maattet kysse den Haand, der plyndrede den: i Forsamlingen den 19. August vare Gehejmekabinetminister, Grev Struensee, Grev Enevold Brandt, Justitsraad Sturz, Finansdeputeret Struensee, Livlægen Berger og Hofintendanten, Oberst-

1) Ornamentskolen aabnedes den 12. Oktober 1772 med Almer som Lærer. (Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.).

2) Reglement af 21. Juni 1771, 4de Afdl., Artikel 3.

lieutenant Wegener optagne som Æresmedlemmer¹⁾. Hvad Konkursen angaar, da havde det i 1770 vist sig, at ingen af dem, som havde meldt sig som Aspiranter til Guldmedaillen, var værdig til at erholde den, — i 1769 var den vundet af den senere fordelagtigt bekjendte Arkitekt Johan Boye Magens²⁾; — ved Konkursen i 1771 var nu den sejrende „En ved Navn *Juel*“³⁾. Det var vor store og berømte Maler Jens Juel³⁾.

Det vist nok ringe Otium, som de utallige Forretninger som Akademiets Direktør i disse travle og bevægede Tider levnede ham, havde Wiedewelt anvendt til rastløst Arbejde i sit Værksted. Alt det arkitektoniske af Frederik V.s Gravmæle, Sökkelen, Søjlen bag Sarkofagen o. s. v., blev færdigt i Løbet af 1772, men derpaa blev Arbejdet foreløbig stillet i Bero, da det forlangte italienske Marmor endnu ikke var ankommet⁴⁾. Midt i November s. A. blev Kunstneren kaldet til Hove for at modellere Enkedronning Juliane Maries Buste. Den blev støbt i Gibs 1773, derpaa udført i italiensk Marmor og den 21. Mars 1775 af Arveprinsen højtideligt præsenteret hendes Maje-stæt⁵⁾. Om denne Bustes endelige Skjæbne er tidligere talt.

Omtrent paa samme Tid forfærdigede Wiedewelt ti Medailloner i Gibs, forestillende Apollo og de ni Muser⁶⁾. Hvad der er bleven af disse Medailloner, se vi os ikke i Stand til at oplyse. —

Hvor utroligt det end lyder, hørte den eneste fuldstændige Udgave, som den Gang havdes af Holbergs komiske Heltedigt Peder Paars, — den af 1720, —

1) Diplomerne vare ved Struensees Fald endnu ikke tilstillede vedkommende og bleve derfor, af Frygt for de nye Magthavere, skaffede af Vejen.

2) Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml.

3) Fra dette Aar blev der i Henhold til Reglementet af 1771 kun afholdt Konkurs om den store Guldmedaille hvert andet Aar.

4) Mskpt. 1396, n.

5) Mskpt. 1396, n.

6) Katalog over Akad. Expos. Salon 1778.

allerede til de største Sjældenheder. Slette og ufuldstændige Eftertryk vare derimod mere udbredte. For at skaffe dette uovertræffelige Værk en passende Udstyrelse besluttede nogle patriotiske Mænd at besørge en ny Udgave af det, og Wiedewelt, der var én af disse¹⁾, paatog sig at levere de til Værket fornødne Tegninger²⁾, som bleve stukne i Kobber af en fattig ung Kunstner, hvem Wiedewelt venlig rakte en hjælpende Haand³⁾, Johan Frederik Clemens. Endskjønt disse Tegninger, som i vore Dage ere blevne optrykte paa ny, ingenlunde savne sund og djærv Komik og af Samtiden bleve beundrede som uovertræffelige, svare de dog ikke til, hvad man i vore Dage venter og forlanger af komiske Illustrationer, og det samme er Tilfældet med de i sin Tid saa højt priste Karrikaturer fra Wiedewelts Haand, som man endnu hist og her kan finde i private Samlinger, og som vi her nøjes med at berøre. Ogsaa Dedikationskobberet til Luxdorpha Carmina, Kvartudgaven 1775, Vignetterne til de ved det Arnæ-Magnæanske Legats Hjælp udgivne Skrifter, til første Tome af Niebuhrs Rejse i Arabien og Schjønningss Udgave af Snorro har Wiedewelt leveret Tegningerne til, og det samme er Tilfældet med et i Anledning af — Struensees Fald udkommet lille Kobberstik af Preisler, og med Artillerilieutenant Terkel Kleves bekjendte Stik: Apollo og de ni Muser (1776), som her til Lands vare de første Kobbere, der udførtes i den saa kaldte „Kridtmanér“⁴⁾.

Ogsaa Rosenborg Slotshave blev Gjenstand for Wiedewelts kunstneriske Omsorg. Den lignede den Gang

1) De andre vare Luxdorph, Schumacher, Augustin og Klokker Lavritschow ved Helliggejstes Kirke. — Mskpt. 1396, n, — Eck, 159.

2) Titeltobberet er efter Als.

3) Mere herom siden.

4) Mskpt. 1396, n, — Büsching, 351, — Eck, 158, — Sandvig, 85, — Alm. dansk Bibl. 1778, II, 127. — Disse Tegninger vare udførte efter de nys omtalte Medailloner.

i ingen Henseende den nuværende „Kongens Have“, men var anlagt i den franske Stil med brede, lige Gange, klippede Hækker, Taksuspyramider og Vandspring. Nede ved Kanalen, hvor nu den saa kaldte Herkulespavillon staaer, fandtes der den Gang et lille og i slet Smag udført Lysthus, som kaldtes Kristian IV.s Badstue; Gange og Plæner vare opfyldte med enkelte gode og en stor Del elendige Billedhuggerarbejder, som dels af tidligere Konger vare hjembragte fra Udlandet¹⁾, dels udførte af de foran nævnte tidligere Hofbilledhuggere, som Sturmberg og Ebisch²⁾, eller af andre samtidige Kunstnere, som Leonhard Schwabe (1703) og Abraham Breusegem (1706)³⁾. I Struensees korte Regeringstid var derhos Haven, som den Gang var betydelig større end nu, bleven brugt som et Forlystelsessted, tilmed af den sletteste Art, navnlig af Folkets lavere Lag. Dette blev anderledes under den nye Regering, som derhos besluttede at rense Haven for de mange slette Billedhuggerarbejder, som misprydede den. Ved Skrivelse af 30. Maj 1772 fra den kongelige Overbygningsdirektion anmodedes Wiedewelt om

¹⁾ Saaledes Barattas „Samson“ — eller Herkules — og samme Kunstners Orfevs og Evrydike. Disse sidste to Statuer „stode først i den forrige Amalienborgske Have, hvor *Friederichs* Staden nu er opbygget, og have nu deres Stæd i *Rosenborg* Hauge udj *Logen*, hvor forbemelte *Hercules* er anbragt“. (Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol. 73).

²⁾ Af Ebisch var der en Herkules af Bly, to andre store Statuer og otte smaa Blystatuetter.

³⁾ Af denne sidste fandtes i *Rosenborg* Have otte Statuetter af gullandsk Sten og otte Børnstatuetter, som alle vare betalte med ti Daler Stykket. Nye kgl. Sml. Mskpt. 309, 1, — Friis: Sml. til d. Bygn. og Kunsth. 123 ff. — Derhos nævnes der en Gladiador og en Bathseba, begge af Bly og muligen identiske med de to ovenfor omtalte store Statuer af Ebisch, en Merkur af forgyldt Kobber, en Flora af Simon Stanley (Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.) og mere (se Side 97 f.). — Allerede de la Vrigny (*Relation d'un voyage fait en Danemarck, 1706*) dadler de slette Billedhuggerarbejder i Haven, ligesaa Ramdohr, 150).

i Forening med Harsdorff at optage et Syn over Billedhuggerarbejderne i Rosenborg Have og afgive Erklæring om, „hvilke og hvor mange aldeles burde borttages og hvilke uden Vanziir kunde blive staaende, saa og hvad disse sidste, tillige med de ellers i Haven værende gode emblematiske Afbildninger kunde koste at istandsætte“. Den 5. Juni s. A. indgav Wiedewelt sin Betænkning. Barattas Herkules (eller Samson) er et godt Arbejde „og et mere anstændigt *Postament* værd“. Men det bør anbringes enten i en Niche eller og imod en Bygning eller en Hæk, og ikke, som Tilfældet er, staa midt paa en aaben Plads. Løven, der sønderriver Hesten, er en meget god Støbning, „men *Postamentet* er ikke rummeligt nok, og har hverken *Characteer* eller *Proportion* overeensstemmende med *Sujettet*, . . . det vilde være rigtigt og anstændigt, at samme blev giort af Marmor . . .“¹⁾. „*Fontainen*, der forestiller en Dreng legende med en Svane, burde eftersees, da den i sin Art er et godt Stykke Arbeide²⁾. De talrige Blybuster af romerske Keisere kunne bevares, da Stilen derudi er god, endskiøndt Støbningerne ere meget plumpe; de to Løver af drevet Kobber kan vel *decorere* et Hjørne, men maa ikke *examineres* i Nærheden; det samme giælder om syv Sandsteensbilledstøtter af græske Guder³⁾, der burde *placeres* — i en *Distance*, saaledes at de aldrig blive seete i Nærheden; en siddende *Venus*, en ung *Bacchus*, en *Flora*, fire Børn af *carrarisk* Marmor og de to Kampesteens Søiler, som ere noget af det Værdigste blandt Havens *Decorationer*⁴⁾, kunne bevares; alt det øvrige derimod er ikkun Misfostre af Konsten og Vanskabninger, som ikke kan fornøie nogen skønsom *Spectator*, og nøiere

¹⁾ Dette er den Dag i Dag endnu ikke sket.

²⁾ Den nuværende Springvandsfigur er af H. E. Freund og støbt af Dahlhoff i 1837; den tidligere var af Sandsten. (Friis: Sml., Side 128).

³⁾ Formodentlig Abraham Brøusegems Værker.

⁴⁾ Disse bleve senere borttagne, men i Forf.s Barndom atter oprejste.

Kiendere ansee saadant ikkun med Vemmelse!“ Omkostningerne, — saaledes slutter han sin Betænkning, — ved de foreslaaede Forbedringer, — der indskrænkede sig til et Par nye Fodstykker, — kunde ikke blive store, da man jo havde Forraad nok af norsk Marmor¹⁾.

Kort efter fik Harsdorff Befaling til at nedbryde det omtalte Lysthus ved Kanalen, og i dets Sted opførtes den i al sin Simpelhed tiltalende Herkulesloge. Samson og de to mindre Billedstøtter fik nye Fodstykker i vor Kunstners Værksted²⁾ og hensattes i Logens Nicher, og oven over disse indsattes tvende af Wiedewelt udførte Basreliefer, Herkules og Omfale (1773)³⁾.

Etatsraad Ryberg, en af Hovedstadens rigeste Kjøbmænd og en kunstelskende Mand, ejede en prægtig Gaard i store Kongensgade, til hvilken der hørte en temmelig stor Have, og Wiedewelt, hvis Smag og Alsidighed var almindelig kjendt og beundret, maatte nu ogsaa paatage sig denne Haves Anlæggelse. Han prydede den med

1) Skjønt vi ikke Ord til andet have anført Betænkningen, have vi dog troet at burde beholde dens gammeldags Skrivemaade. — Betænkningen findes aftrykt i Kbhvns. Skilderi, 1829, 949—952. — De herhen hørende Dokumenter findes paa Univ. Bibl. (Mskpt. Wied. Sml. II, 27, 277). — Se ogsaa Friis, 123 ff.

2) Mskpt. 1396, n.

3) Mskpt. 1396, n. — Friis, som næppe har kjendt Mskpt. 1396, n, formoder S. 128, at disse Reliefer ere af Wiedewelt. — Endnu i 1776 stod største Delen af de slette Billedstøtter i Haven. Slotsgartneren indberettede, at Statuerne og Børnebillederne vare meget ødelagte, og ønskede derfor en Synsforretning. Den 8. August s. A. underretter (den senere Konferensraad) Hjorthøy den kgl. Bygnings-Direktion om, at en Gladiatorstatue i Haven var saa beskadiget, at den hang ned over sit Fodstykke. Wiedewelt og Harsdorff fik Befaling til at undersøge den nævnte Billedstøtte og afgave den 21. s. M. den Erklæring, at den var saa slet og forfalden, at den ikke var værd at istandsætte (Bygn. Dir. indk. Skr. 1777, Nr. 321, hos Friis, 128). — Ved kgl. Ordre af 16. Novbr. 1785 befaledes Bassinets Forandring og Løvernes og Statuernes Flytning. — Først i 1821 til 1823 blev Haven omlagt i engelsk Stil. (Friis, 132 f.).

Vaser o. s. v. og byggede i Havehuset et prægtigt Marmorbad med tilhørende Varmeovn. Derhos indrettede han Værelserne og angav deres Dekoration, som udføres af Mandelberg (1773)¹⁾. Paa Bestilling af den samme Rigmand begyndte vor Kunstner i det følgende Aar at modellere en Buste af Grev Johan Hartvig Ernst Bernstorff, i Elefantordensdragt og med spansk Paryk²⁾; den blev udført i italiensk Marmor og i Juni 1776 afleveret til Etatsraaden. Samtidig med disse Arbejder udførte han det skønne Gravmæle i Holmens Kirke over Etatsraad og Højesterets-Assessor Hoppes Hustru Elisabeth født Holst (1774), — en sort Marmorpyramide med Indskrift, Vaabenskjolde og to siddende Figurer, „amor dei og amor conjugalis“³⁾, — samt paa Bestilling af en Kapitajn Elphinstone et Epitaf over Mrs. Ann Kjernander (død den 9. Juni 1773), Missionæren John Zacharia Kjernanders⁴⁾ Hustru, hvilket Gravmæle kom til Bengalen (1774)⁵⁾. Et nyt Vidnesbyrd om Kunstnerens store dekorative Talent var den for det kongelig oktrojerede asiatiske Kompagni i Anledning af Arveprins Frederiks Gemalinde, Prinsesse Sofie Frederike af Mecklenburg-Schwerin-Güstrows højtidelige Indtog udførte prægtige Dekoration. Den bestod hovedsagelig i tvende 84 Fod høje og med Handelsattributer og Festoner prydede Obelisker og blev opført paa Kompagniets Plads nede ved Kanalen (1774)⁶⁾. Den prægtige Medaille, som Kunstakademiet i samme højtidelige Anledning lod slaa, og som den 27. Juli 1774 i dets Navn overraktes hans kongelige Højhed af Direktør Wiedewelt, var ligeledes komponeret

1) Mskpt. 1396, n.

2) Mskpt. 1396, n, — Nyerup og Lahde, S. 38. — Om denne Buste mere senere.

3) Mskpt. 1396, n.

4) Denne nævnes i et af Kristian VI.s Breve (Geh.-Ark., aftrykt af J. Møller i Mnemosyne).

5) Mskpt. 1396, n.

6) Mskpt. 1396, n.

af denne. Denne Medaille, som vejer $37\frac{3}{4}$ Species Dukater, var skaaren af en duelig Kunstner, en Ven af den Wiedeweltske Familie, Daniel Jensen Adzer¹⁾; den samme, men i mindre Format, blev slaaet i Sølv og tilstillet Kongehusets Medlemmer, de fornemste Hofmænd, Akademiets Æresmedlemmer, Direktør, Professorer og Sekretær²⁾.

Som man ser, lod den fattige Kunstscole det ikke mangle paa underdanig Opmærksomhed mod de mægtige, men man maatte jo ogsaa vise sin dybe Taknemmelighed for de 500 Daler, der, som vi have fortalt, nys vare blevne ydede Akademiet som Tilskud én Gang for alle, og som Stiftelsens yderst sørgelige økonomiske Tilstand, som med levende Farver var bleven skildret af Direktør Wiedewelt i en aller underdanigst „*Promemoria*“ af 28. Januar s. A., havde gjort det uundgaaelig nødvendigt at afse³⁾.

Med Aaret 1774 udløb Wiedewelts Direktorat. Før man nu skred til at vælge en ny Styrer for Akademiet, udsendte den fratrædende en af Sekretæren, den gamle Kristian Æmilius Biehl, udfærdiget Rundskrivelse til Kunstskolens Professorer, „for at enhver kunde melde sine Tanker, som derefter skulde samles og forelægges hans kongelige Højhed Præses til nærmere Afgjørelse“. Det samme maatte ske med Kasserer-Embedet, som Harsdorff hidtil havde beklædt, men nu „*efter Reglementets Artikel 2*“ nedlagde⁴⁾.

Professorernes Vota vise, i hvor høj Grad baade Wiedewelt og Harsdorff vare yndede af deres Kunstbrødre. Preisler, Schlegel — Reverdils Efterfølger som Professor i Geometrien, — og Weidenhaupt, — siden 1773 Professor i Modelskolen⁵⁾, — ønskede begge de fratrædende Embedsmænd gjenvalgte og udtalte deres Tillid til og Hengivenhed

1) Sml. foran Side 17, Note 3.

2) Mskpt. 1396, n.

3) Akad. Dagebog.

4) Mskpt. 1396, n, hvor Wiedewelt forvexler Reglementets Artikel 2 med dets 5te Afdelings første Artikel.

5) Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.

for dem i de mest hædrende Udtryk; Mandelberg ønsker dem ligeledes gjenvalgte, hvis Reglementet kunde forandres¹⁾; Harsdorff erklærer sig villig til atter at overtage Kassererposten trods sin stærkt optagne Tid og foreslaar Spørgsmaalet om Direktørvalget henstillet til Arveprinsens Afgjørelse, hvorimod Als holder sig strængt til Reglementet og foreslaar til Direktør enten Preisler, Mandelberg, Harsdorff eller Weidenhaupt. Et kongeligt Reskript af 6. Januar 1775 bestemte imidlertid, at Reglementets første Afdelings anden Artikel og femte Afdelings første Artikel ikke skulde være til Hinder henholdsvis for Wiedewelts og Harsdorffs Gjenvalg, „da Vi kjende deres Duelighed dertil og fredelige Sind og redelige Iver for Vore Hensigters Opnaaelse ved *Academiet*“²⁾, og vor Kunstner blev saaledes den 11. Januar paa ny valgt til Direktør for de næste to Aar.

Første Gang var Wiedewelt bleven valgt til Kunstskolens Styrer med ti Stemmer mod én³⁾, anden Gang blev han valgt énstemmigt⁴⁾.

Men heller ikke under dette hans andet Direktorat indtraadte der nogen Forandring i Akademiets sørgelige økonomiske Tilstand. Tiderne bleve trangere og Behovet større, Udgifterne stege, men Indtægterne ikke. I den sidste Halvdel af 1771 havde man — i Stedet for det halve af den normerede Fond, 2000 Daler — brugt 2191 Daler, i 1772 var der i Stedet for 4000 Daler medgaaet 4390 Daler, det følgende Aar 4208 Daler, i 1774 — med

2) Første Afdelings 2den Artikel i Reglementet af 21. Juni 1771 er saa lydende: *Director* vælges blandt en af de 7 *Professores* i Konsterne. Men, efter Toe Aars Forløb, vælges en anden i hans Sted, dog kand han, naar 2 Aar ere forløbne efter hans Betienings Tiid, igien komme paa Valg . . .; den 5te Afdl. 1ste Art.: Han (o: Kassereren) vælges iblandt *Professorernes*, *Medlemmernes*, eller de ordentlige Ære-Medlemmers Tal, og omvexles hvert andet Aar.

3) Akademiets Dagebog 1775.

3) Ak. Dageb. 1772. — Se foran Side 91.

4) Ak. Dageb. 1775.

500 Dalers Tilskud i Maj s. A. — endogsaa 4320 Daler¹⁾. Fonden var altsaa øjensynlig aldeles utilstrækkelig, Stiftelsen sank dybere og dybere i Gjæld, og Direktøren maatte saa godt som uophørligt anraabe Arveprinsen, af hvis Præsidium man havde ventet sig saa meget, om at gjøre sin Indflydelse ved Hove gjældende til Gunst for den nødlidende Kunstskole. Ved Udgangen af Aaret 1775 var Trangen saa stor, at Regeringen ikke kunde andet end som tidligere berørt træde hjælpende til. I Akademiets Forsamling den 4. Mars 1776 meddelte Direktør Wiedewelt, at Kongen „formedelst vores høye *Præsidis* naadigste *Intercession* den 24. *Februarii* havde skiænket *Academiet* den *Summa* femb Hundrede Rixdaler til at betale de 306 Rd. 43 Sk. og øvrigt, som *Academiets Cassa* til de indkomne Regningers Udtilgelse icke formaaede at udrede²⁾“.

Men denne Hjælp var saa ubetydelig, at Nøden derved kun for et Øjeblik blev afhjulpen. Trangen var snart større end nogen Sinde, og Wiedewelt, der baade med Kraft og Klogskab kæmpede for den Stiftelse, hvis Forstander han var, maatte allerede i Forsamlingen den 3. Juni s. A. foranledige Akademiet til paa ny at henvende sig til Arveprinsen med Bøn om at hjælpe paa dets fortrykte Kaar. Saly var nemlig død i Paris (4. Maj 1776), og Wiedewelt troede nu muligen at kunne faa Akademiets Fond forøget med den Saly for Livstid tilstaaede Efterløn af 1000 Daler aarlig. „*Academiet* finder“, hedder det i dets Henvendelse til Præses, „den lykkelige Leilighed underdanigst at forestille Deres kongelige Høyhed, hvorledes samme, uden at det paa nye skal falde den kongelige *Cassa* til Byrde, Kand Komme til sin forige hafte *Fond* nemlig 5000 rd. i steden for de nu hafvende og ei tilstreckende 4000 rd. Denne ved *Salys Død vacante, ad dies vitæ* hafte *Pension* af 1000 rd. har desuden ved Hans Kongelige Mayst.s aller-naadigste *Confirmation* paa det Kongl. danske Skildrer-

¹⁾ Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. III., 295 ff.

²⁾ Akad. Dagebog, 1776.

Bildhugger- og Bygnings-*Academie* i *Kiöbenhafn* forhen allernaadigst forundte Bevillinger og Frieheder med viidere af *Dato* 25. *Septembris* 1767, naar samme ved *Salys Død* blev ledig, een Gang for alle, været tillagt *Academiet*, og Kom da ickun, saa at sige, tilbage til sit forige Sted, naar det naadigst maatte behage Deres Kongelige Höyhed at see *Academiet* samme igjen tilveye bragt, den daglige Mangel, *Academiet* lider, blef derved, paa eengang forekommet, og *Academiet* satt i Stand med Friemodighed, og uden Bekymring, hvor det skal tages fra, at bestride og afgjøre, sine saa ofte hafvende og ei forudseende Udgifter . . . ¹⁾“
Men dette Nødraab førte ikke til det forønskede Resultat, i det Regeringen koldblodigt strøg den ved *Salys Død* besparede Pension i Statskassen.

Man maatte altsaa nøjes med sine 4000 Daler aarlig og arbejde videre under de ugunstigste Omstændigheder. Den nøje Forbindelse, som Reglementet af 21. Juni 1771 havde til Veje bragt mellem Haandværkslavgene og Kunstakademiet, overvældede Direktøren, Professorerne og Lærerne med Forretninger. Malere, Murere og Tømrere, Vognmagere, Laasesmede og Lygtefabrikanter lagde uaf-ladelig Beslag paa deres Tid. I enhver af Akademiets Forsamlinger fremlagdes, prøvedes, godkjendtes eller forkastedes Svendetegninger og Mesterstykker; enkelte og dobbelte Laase, Vognlygter, Kommoder og Dragkister, Tobaksdaaser og mangfoldige andre Haandværksfrembringelser fremstilledes paa Akademiets Bord; Mænd som Wiedewelt, Weidenhaupt, Preisler og Harsdorff maatte undersøge og bedømme disse Gjenstande; de af Akademiet afgivne Bedømmelser affødte ikke sjældent Rivninger mellem dette og de forskjellige Lavg, og Broderparten af disse Ubehageligheder faldt selvfølgelig i Direktørens Lod. Des uagtet arbejdede denne lige ufortrødent i den af Regeringen foreskrevne og ved enhver Lejlighed paa ny indskærpede Retning: at gjøre alt for at bringe de skønne

¹⁾ Akad. Dagebog, 1776.

Kunster og Haandværksdannelsen i saa nøje og inderlig Forening som muligt. Et af Midlerne hertil, den nys oprettede og særdeles formaalstjenlige Ornamentalskole, blev til overordentlig Nytte for Haandværksdannelsen; Skolen blev vedvarende stærkt besøgt og trængte i høj Grad til mere Plads; da derfor Professor i Malerkunsten, Peder Als, afgik ved Døden (den 8. Juli 1776¹⁾), blev hans Værksted paa Charlottetborg anvendt til at udvide Ornamentalskolens trange Lokale, og den 2. September 1776 deltes den nævnte Skole i to Klasser²⁾. Undervisningen dreves nu med fornyet Kraft, og Wiedewelt viste sin Velvilje mod og Interesse for disse Skoler ved at skjænke dem en Del i hans Værksted udførte Smaaarbejder³⁾.

Fra 1776 er et af Wiedewelts skjønneste og fuldendteste Værker, Monumentet i Petri Kirkes Kapel over Etatsraad Weisse (død den 17. Juli 1730). Dets Højde er omtrent syv Alen. Paa et lavt Fodstykke staar Sarkofagen, som er yderst simpel og ædel i sine Forhold og ganske uden Prydelser. Paa Siderne af denne bære to flade, riflede Lisener, for oven skraat nedbuede, en monumental Gesims, hvori en Niche med Lampe, øverst oppe Topstykke med Vaabenskjold.

Paa Sarkofagen Dødens Genius, en hvilende Yngling paa Grænsen af Barnealderen. Hovedet synker i Døden, Øjnene ere lukkede, Aasynets Udtryk blid, uendelig

¹⁾ I Akademiets Dagebog for 1776 angives fejlagtig Als at være afgaaet ved Døden den 7. Juli. Den 8. underskrev han imidlertid sit Testamente. Se Sandvigs Kollektanea. Wiedewelt anfører selv flere Gange (saaledes Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol. Side 464) den 8. som Als' Dødsdag. Weinwich Side 161 lader ham aldeles fejlagtig dø 1775. — Als var Broder til den ypperlige Skuespiller Iver Als (død den 30. August 1770). Overskou II., 420, — Sandvigs Kollekt. — Den 29. Mars 1777 døde Akademiets gamle Sekretær, Kristian Æmilius Biehl, 69 Aar gammel. Kornelius Hoyer blev hans Efterfølger. (Adresse-Kont. Eft. 1777).

²⁾ Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.

³⁾ Disse findes anførte i Tillæg 2.

Slummer. Vingerne synes at falde, navnlig den venstre er af stor og gribende Virkning ved sin døende Hensynken. Hovedet og den venstre Arm hviler paa Askeurnen, som den venstre Haand har prydet med Cypreskransen; den højre holder den omvendte og udslukte Fakkell. Venstre Ben er indhyllet i Draperiet, som bølger bag det svagt bøjede højre Ben, og paa en mesterlig, utvungen Maade udfylder Mellemrummet mellem Figurens venstre Side og Urnen. Underkroppens Former ere maaske lidt vel kvindelige og Forkortningen af det i Draperiet indhyllede Ben ikke aldeles rigtig, men des uagtet er hele Skikkelsens blide, døende Hensynken af stor Virkning.

Man sammenligne dette skjønne, ædle og dybt følte Værk med Paryktidens andre Billedhuggeres Gravmæler, med Pigales theatraleske Marmorscene i Strassburg, med Berninis Gravmæle i Peterskirken over Urban VIII., hvor Døden med Knokkelhaand skriver Pavens Gravskrift paa et Marmorblad, eller med Alexander VII's Monument samme Steds, hvor Skelettet som et grinende, uhyggeligt Spøgelse løfter Forhænget, der skjuler Gravens Indgang, som om det opfordrer til at træde ind. Ogsaa i tidligere Tid afbildede man Benraden paa Gravstene, men i Dødens Ro; her er Skræmselen levende uhyggelig virksom, Indtrykket næsten gruopvækkende. Det er ikke Berninis og hans Efterfølgeres Knokkelmand, men de gamles Thanatos, Wiedewelt vil gjengive. Det er klart, at han ogsaa her betegner et mægtigt Fremskrid.

Det Weisseske Monument blev højt beundret af Datiden og er alt for lidet kjendt af Nutiden. Dog, heri deler det kun Skjæbne med de fleste af Mesterens øvrige Værker. De da levende forstode bedre at skatte det, og de smagfuldeste Kunstdommere priste „Dødens Genius“ i stærke Udtryk. Ogsaa den kyndige Hennings beundrer denne Skikkelse¹⁾, navnlig Vingernes Fald. Dog tilføjer han: „Le racourci de la jambe gauche semble être un peu

²⁾ Side 102.

géné“. — Fra disse Aar skriver sig dernæst Monumentet over Oberstlieutenant Peder Rosenørn i Hersom Kirke, Viborg Stift. Det blev opsat i Oktober 1777; i en Niche af blaåt norsk Marmor holde to Figurer i naturlig Størrelse og af hvidt italiensk Marmor, Religion og Dyd, den afdødes Portrætmedaillon; Fodstykket er af norsk Marmor med Vaabenskjold og Indskriftstavle¹⁾. Det sidste større monumentale Arbejde fra disse Aar er Sarkofagen for Gehejmekonferensraad, Baron Jens Krag Juel Vind til Juellinge og Stensballegaard, (død den 30. April 1776); den er af norsk Marmor med Indskrift paa Laaget, Portrætmedaillon og Vaabenskjold af italiensk Marmor for Enderne, blev udført i Aaret 1777, men først to Aar senere opsat i Hellested Kirke ved Juellinge²⁾ i Sjælland³⁾.

Foruden de nævnte større Arbejder udførte Wiedewelt i Aarene 1776 og 1777 efter Anmodning fra forskellige Sider⁴⁾ en Række Portrætmedailloner i Gibs, som afgive et nyt Vidnesbyrd om hans overordentlige Arbejdsdygtighed. Alene i Februar Maaned 1776 afbildede han Kongen, Enkedronning Juliane Marie, Arveprinsen, Arveprinsessen, Gram, Holberg, Augustin og Bygnings-Kommissær Dajon i Medailloner, i Mars og April fem andre! Og des uagtet bare disse Arbejder ingenlunde noget Spor af Hastværk, men vare tvært imod dygtigt og smagfuldt udførte. Afstøbninger af de fleste af dem bleve hensatte i den botaniske Haves Bibliothek.

Arveprins Frederik ejede den Gang det smukke Gods Jægerspris og paalagde Wiedewelt, hvem han synes i høj Grad at have yndet, at pryde Haven og Parken med

¹⁾ Mskpt. 1396, n. — Dette Mindesmærke kostede 1500 Daler. Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Pakke 5, K., Side 275.

²⁾ Under Bregentved.

³⁾ Mskpt. 1396, n. — Herhen hørende Aktstykker, deriblandt Grundtegnning og Plan af Hellested Kirke, (Blyant) paa Unv. Bibl. (Mskpt. Wied. Sml. Pakke 5, m., Side 303).

⁴⁾ . . . „sie wurden verschiedentlich begehrt“. (Mskpt. 1396, n.), Nyerup. og L. 39.

Billedhuggerarbejder. Kunstneren udførte da fire Vaser af gullandsk Sandsten, med forskellige Figurer, der forestillede de fire Elementer, paa Laagene; de bleve tillige med en Søjle af italiensk og norsk Marmor, med en Urne af først nævnte Stof paa Toppen, opstillede i Haven 1776¹⁾.

Samme Aar aabnede man en Kæmpehøj paa Jægerspris Gods²⁾, og Arveprinsen befalede, at den skulde være hans Moder, Juliane Marie, helliget og bære hendes Navn. I 1777 blev Indgangen til Julianehøj indfattet i Marmor, en Indskriftstavle blev anbragt oven over og syv runde Søjler af norsk Marmor, alle éns, med gamle Kongers Navne paa, bleve opstillede trindt om Højen paa den nederste Terrasse³⁾.

Disse Arbejder vare imidlertid kun Begyndelsen til den gennem flere Aar fortsatte Række af dekorative Monumenter, hvorved Wiedewelt forvandlede den tavse Lund ved Jægerspris til et nordisk Pantheon⁴⁾. De 54 Mindestøtter for berømte Nordboer kunne vel ikke i streng Forstand kaldes for Kunstværker, men vidne dog saa levende om Mesterens rige Fantasi og fine Smag i Henseende til det allegoriske og dekorative, at man kan tiltræde Ecks hædrende Dom over dem. „Hohe Einfach“, siger den nævnte Forfatter⁵⁾, „ist der Charakter dieser Denksteine, die sich durch ihre richtige, freye und höchstmannichfaltige Form, vortrefflich gewählte, sehr einfache Symbole auszeichnen“. Ogsaa Hirschfeld udtaler sig

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

²⁾ Se Adresse-Kont. Eft. 1776, Nr. 132, — Alm. dansk Bibl. 1781, I., 3, 205.

³⁾ Mskpt. 1396, n.

⁴⁾ Eck: „vaterländisches Pantheon“, — P. E. Müller: „et Poecile“. — Dokumenter angaaende disse Arbejder findes paa Unv. Bibl. (Mskpt. Wied. Sml. II., 23, 91); samme Steds to Tegninger i Tusk og Sepia af Støtter paa Jægerspris, ligeledes fra Kunstnerens Haand. Flere andre herhen hørende Tegninger bevares i Akademiet.)

⁵⁾ Side 155.

med stor Anerkjendelse om disse Wiedewelts Arbejder og giver i sit Værk¹⁾ Afbildninger af 6 af dem. De bleve stukne af Clemens og udgivne med Text af Peter Topp Wandal, hvis des værre ufuldendte²⁾ Arbejde atter er oversat paa Tysk af Christfried Ulrich Dau.

I 1777 opstilledes 6 af disse Mindesmærker; 6 lignende, „Gelegenheits-Monumenta“, udførtes paa Bestilling af Gehejme-Statsminister Schack Rathlou og opstilledes i Haven ved dennes Gaard Rathlousdal i Jylland. De vare af Marmor og forsynede med Indskrifter, hvoraf enkelte vare ganske karakteristiske. Et bar saaledes Paaskriften: Honor Religioni, Civibus, Moribus redditus post d. 17to Jan. MDCCLXXII o. s. v. Et andet var opsat til Amindelse om Loven om Indfødsretten, et tredje til Erindring om Gustaf III. og Sofie Magdalenes Formæling o. s. v.³⁾

Samme Aar blev det af Regeringen overdraget Wiedewelt at udbedre de i Sorø Kirke værende højst forfaldne kongelige Gravmæler. Levningerne af Kong Kristofer II.s Monument bestode af denne Konges, Dronning Evfemias og den lille Prinsesse Agnes' Billeder i naturlig Størrelse og af Metal samt af nogle Basreliefer og Ornamenten af samme Stof; alt dette blev samlet og restavreret samt tillige med Valdemar IV.s sorte Marmor-kiste, der ligeledes blev efterset og udbedret, hensat bag Alteret, hvorhos en blaa Marmortavle med en Beretning om den foretagne Istandsættelse indmuredes midt imellem begge de nævnte Gravmæler⁴⁾.

Et Mindesmærke af en anden Natur over endnu en af

1) Theorie o. s. v. 197—209.

2) Ved Kristiansborg Slots Brand forgik Pladerne til Stikkene hos Wandal og dennes Kollektanea til Fortsættelsen af Værket.

3) Mskpt. 1396, n.

4) Mskpt. 1396, n. — Herhen hørende Dokumenter paa Unv. Bibl. (Mskpt. Wied. Sml. V., d. III. ff.) Udgiften til begge Mindesmærker beregnedes til 541 Daler 32 Skilling (s. St.). Tegninger i Akad.

Danmarks Konger blev det ligeledes paalagt Wiedewelt at efterse og om muligt udbedre. Den Rytterstatue i Bly af Kong Kristian V., som Abraham César l'Amoureux for hundrede Aar siden havde opstillet paa Hallandsaas, var allerede i 1751 under Pezolds Ledelse bleven underkastet en Udbedring, som maa have været ret grundig, at dømme efter de i den Anledning udbetalte Summer: til Guldslager „Zeyser“¹⁾ 316 Daler, til Smeden Dajon 116 Daler, til Pezold selv 550 Daler o. s. v., — men nu var den igjen saa medtagen, at den truede med at falde helt sammen. Efter Anmodning af den kongelige Bygnings-Direktion af 1. Maj 1777 toge Wiedewelt og Harsdorff et Syn over Statuen. Af Undersøgelsen fremgik det, at Jærnstængerne, som udgjorde Statuens Skelet, vare ødelagte af Rust, Blymassen revnet og paa sine Steder ude af Stand til at bære sin egen Vægt, Hestens Forkrop sunken betydeligt og det indre af Statuen gennem talrige Brud og Aabninger tilgængeligt for Atmosfærens opløsende Indvirkning. I deres Betænkning af 9. s. M.²⁾ tilraade derfor de to Kunstnere en grundig Udbedring, et nyt og højere Fodstykke samt Fjærnelsen af „de slette Figurer, som ere omkring *Postamentet*, og som ere ikkun til Vanziir“. At det for de sidste to Punkters Vedkommende blev ved det gamle, er kun alt for bekjendt; om selve Rytterstatuen blev underkastet den tilraadede Udbedring, derom have vi ikke forefundet andet at berette, end at den blev bronceret³⁾, og at man vel altsaa sagtens har flikket lidt paa den hist og her, før man broncerede den.

Wiedewelts Direktorat udløb med den 11. Januar 1777, hvilket han i Forsamlingen den 6. s. M. tilmeldte

¹⁾ o: Melchior Friedrich Zeise, se foran, Side 17 f. og Tillæg 1.

²⁾ Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. II., 29, 293. — Betænkningen er aftrykt i Kbhvns. Skilderi 1829, 978 ff.

³⁾ Hauber i sin Beschreib. Kopenh. 1782 melder om den nævnte Rytterstatue, at den „vor einigen Jahren bronzirt wurde“. Side 57.

Akademiet, for at dette kunde være betænkt paa et nyt Valg¹⁾. At et saadant forestod, blev under 24. Februar underdanigst tilmeldt hans kongelige Højhed Præsens²⁾. Indtil Valget var foregaaet, vedblev Wiedewelt imidlertid at fungere som Direktør og gjorde sig hæderlig fortjent af den fattige Kunstscole ved i disse faa Dage at gjøre endnu et Forsøg paa at bevæge de mægtige til at forbedre den nødlidende Stiftelses usle Kaar. Under 18. Februar tilstillede han Præsens en „*Pro Memoria*“, et sandt Nødraab, hvori det hedder: „da udi alle *Academiets* Skoler og Værelser hafvende *Meubler* og *Effecter*, efter 22^{ve} Aars Forløb ere meget forfaldne og endeel deraf næsten ubrugelige, saa har det været hoystfornødent i Tide at lade sligt i Stand sette og Komme det til Hielp...;“ end videre: „ved Ornamentalskolens Forflytning og Udbredelse og Forbedring ere endeel nye Jndretninger bragte i Stand, og de *antique Statuer* ere derhos blevne *formeerede* med adskillige og fleere Stycker, hvoriblandt er den store og skønne *Vaticanske Apollo*, men *Academiets Fond* har ey været tilstreckelig til at bestyre de, i Anledning af forbemeldte *Reparation*, Istandsettelse og Forøgelse forvoldte Udgifter, ligesom ey heller noget i særdeleshed er henlagt, som til deslige Kunde *employeres*, hvorfor *Academiet* nødsages til allerunderdanigst at ansøge Deres Kongelige Höyheds Naade at erholde et Tilskud af 7—800 Rixdaler, til at erstatte, saavel det som efter *General Extractens* Udviisning for afvigte Aar er taget af *Academiets Fond* og forbrugt til uomgiengelig fornødne Forskudder, der beløber over 400 *Rdl.*, som og for deraf at udrede det, som o. s. v. I Betragtning af det store Antal forskellige Kunstnere, *Professionister* og Haandværkere, som ved *Academiet* blifve opelskede, underviiste og anførte til almindelig Nytte for Landet, haaber *Academiet* o. s. v.³⁾“.

¹⁾ Akad. Dagebog 1777.

²⁾ Akad. Dagebog 1777.

³⁾ Akad. Dagebog 1777.

Men Akademiet fik Lov til at leve i Haabet endnu i samfulde halvandet Aar. Først i September 1778 tilkastede man det en lille Gave, hvad der senere skal blive meddelt.

Imidlertid var Harsdorff valgt til Direktør og fungerede som saadan i Mødet den 29. Mars, medens den utrættelige Wiedewelt overtog Kassererposten for de næste to Aar.

I Akademiets Forsamling den 1. April var Præses og Æresmedlemmerne til Stede. Hans kongelige Højhed uddelede ti store og otte mindre Sølvmedailler, lod derpaa Preisler og Wiedewelt kalde ind til sig „i det ved den store Sahl beliggende Værelse, hvor de af Hoystsamme i de naadigste udtryk, i Hans Mayestæt Kongens Navn bleve *gratulerede* til virkelige Justits Raader¹⁾“.

Akademiets finansielle Tilstand var lige saa sørgelig under Harsdorffs Direktorat som under hans Forgængers²⁾. Den normerede Fond, 4000 Daler, kunde paa ingen Maade slaa til, og Stiftelsen sank derfor dybere og dybere i Gjæld. Den nye Direktør saa sig om til alle Sider om Hjælp, men uden at kunne øjne nogen Hjælper. Harsdorff troede at skaffe Akademiet mægtige Talsmænd ved at skabe nye Æresmedlemmer, — disses Antal var i de sidste Aar forøget med en Del fyrstelige og kongelige Personer, der iblandt Kong Gustaf III, og — naturligvis — med Gehejmeraad Guldberg, — og i Mødet den 10. Juni 1777³⁾ valgte man Joakim Gottske Moltke samt Gehejmeraadene Luxdorff og Hjelmstjerne til „*membra hono-*

¹⁾ Akad. Dagebog 1777.

²⁾ Et talende Vidnesbyrd herom er følgende. I Forsamlingen den 27. Oktober 1777 foreslog Harsdorff paa Professor Schlegels Vegne, at Akademiet skulde anskaffe et Værk, betitlet „Description des arts et métiers“. Forsamlingen vedtog „at *subscribe* for eet *Exemplar*, naar Hr. Justitsraad Schlegel kand bie med Pengene, indtil *Cassens* Omstændigheder bliver bedre“. (Akad. Dagebog 1777).

³⁾ Akad. Dagebog 1777.

raria“, men disse tre mod Kunsten og dens Dyrkere særdeles velvilligt stemte Mænd formaaede ikke at gjøre Regeringen mere rundhaandet mod den nødlidende Stiftelse. Denne indgik da paa Foranledning af Harsdorff med et mærkværdigt aller underdanigst Forslag til Kongen, hvori det hedder: „.... at naar den *Fond*¹⁾, som paa (Charlotteborg) Slottets *Reparation*²⁾ aarlig anvendes, maatte henlægges til *Academiets Casse*, saa forpligter *Academiet* sig, for den samme *Summa* at vedligeholde Slottet, saa vel som og at bestyre *Academiets extraordinaire Udgifter*³⁾“. Harsdorff mente nemlig, at man ved Orden og den strængeste Paaholdenhed maatte kunne spare et Par hundrede Daler om Aaret af den nævnte *Fond*, og disse Sparepenge vilde Akademiet fortræffeligt kunne faa Brug for. Akademiets Forslag fremkaldte en Skrivelse fra Finanskollegiet, som blev fremlagt i Forsamlingen den 25. August. Kollegiet havde ladet gjøre en Beregning over, hvad Udgifter den kongelige Kasse de sidste ti Aar i Gjennemsnit havde havt for Charlotteborg Slots Vedkommende. Til Reparationer, til Bomolie, Tran, „Vandværkerens“ Vedligeholdelse, Renovationsudførsel o. s. v. var der medgaaet i alt 1717 Daler 55 Skilling, og Kollegiet henstiller derfor til Akademiet, om det efter disse Oplysninger endnu blev ved sit Ønske. Men da Akademiet maatte formene, at den nævnte aarlige Udgift 1717 Daler, for hvilken man i Aarene 1767 til 1777 havde kunnet bestride de til Bygningernes Vedligeholdelse fornødne Omkostninger, ingenlunde, paa Grund af Pengenes stedse synkende Værd, vilde være tilstrækkelig i de kommende Aar, aller mindst naar Akademiet derhos af den nævnte *Fond* 2000 Daler skulde udrede sine „*extraordinaire*“ Udgifter, erklærede det, at det aller underdanigst vilde betænke sig⁴⁾. Og saa gik den Sag i Glemmebogen.

1) 2000 Daler.

2) De Akademiet anviste Lokaler maatte dette selv vedligeholde.

3) Akad. Dagebog 1777.

4) Akad. Dagebog 1777.

Da Regeringen saaledes var døv for den fattige Stiftelses Nødraab, besluttede Harsdorff at gjøre et Forsøg, om den ikke skulde kunne hjælpe sig selv, og foreslog derfor Akademiet at holde en „Expositionssalon“. Det var nu otte Aar siden, at en saadan var bleven afholdt. Oprindeligt havde det været Bestemmelsen, at der skulde være Salon hvert andet Aar, men allerede i 1771 blev det klart, at det „paa Grund af de faa Kunstnere, Akademiet bestod af, ikke var muligt at tilveiebringe saamange Arbeider, at der kunde blive en Udstilling¹⁾“. Nu troede Harsdorff imidlertid, at Tingen vel var gjørlig, og Akademiet udbad sig derfor af Regeringen Tilladelse til at holde en Salon. Ved Skrivelse af 9. Oktober 1777 fra Overhofmarechal Holstein blev det derpaa Akademiet meddelt, at Kongen aller naadigst havde tilladt det at holde den omtalte Udstilling i Dagene fra — den 1. Januar til den 1. Maj 1778. Men dels vilde Akademiet, næst efter at skaffe sig en højst fornøden Indtægt, fejre sin og sin Stifters Fødselsdag og ikke den aandssvage Kristian VII.s, som lod det leve i Nød og Trang, dels var det til Udstillingens Afholdelse anviste Rum, den Sal, hvor Klasselotteriet blev trukket, alt for latterlig lille, og endelig vare de kolde og mørke Januar- og Februar-Dage saa uheldige som vel muligt til Beskuelse af Kunstværker; man betakkede sig derfor for den tiltænkte Naade. Men herover fortørnedes man ved Hove, og under 6. November 1777 udslyngedes der følgende Tordenkile mod den opsætsige Kunstanstalt:

„Til *Academiet!*

Hans Maiestæt vil, at den Sal, hvorpaa *Classe-Lotteriet* hidtil har været trækkeret, skal efter Paaske forblive til samme Brug, og derimod maa ingen Forestilling gjøres.

Fridrich²⁾“.

¹⁾ Forklaring over Akad. Expos. Salon 1778, 3.

²⁾ Akad. Dagebog 1777.

Saa maatte man da holde Salon, enten man vilde eller ej. Den blev aabnet paa Kongens Fødselsdag den 29. Januar (1778) og indbefattede i alt 212 Nummere. At Wiedewelt gjorde sit til, at Udstillingen kunde blive saa righoldig som muligt og Akademiet opnaa en rundelig Indtægt, fremgaar deraf, at han alene for sin Person udstillede — dels af ældre, dels af nys fuldendte Arbejder — tre Marmorbuster, fire Portrætmedailloner af samme Stof, to og tyve Gibsmedailloner¹⁾, ti Gibsmodeller²⁾ og nitten Tegninger³⁾; end videre sit eget Billede i Buste⁴⁾, i Maleri⁵⁾ og i Kobberstik⁶⁾, samt endelig én Tegning og otte Malerier, som Mandelberg havde skjænket ham, — i alt 70 Nummere eller omtrent Tredjedelen af alt, hvad der var udstillet⁷⁾.

De tre Marmorbuster vare Kongens, Enkedronningens og Bernstorffs. Man fandt, at de vare „mesterligen udførte“, og de „foraarsagede et stærkt følsomt Indtryk⁸⁾“. Af Gibsmodellerne vakte især Gruppen Floras Bortførelse almindelig Beundring⁹⁾. Men den betydeligste af disse var dog Modellen til Frederik V.s Gravmonument, af hvilket de arkitektoniske Dele for længst vare opsatte i det af Harsdorff byggede, men endnu ikke fuldførte Kapel i Roskilde Domkirke, og hvoraf Resten nu stod saa godt som færdig i Mesterens Værksted¹⁰⁾. Vi hidsætte her en kort Beskri-

1) Deriblandt Apollo og de ni Muser, der, som vi have fortalt, bleve stukne af Terkel Kleve efter Wiedewelts egne Tegninger.

2) Deriblandt „*Psyche*, der aabner den mysterieusiske Daase“, 1 Al. 6 Tom. høj.

3) Se Tillæg 2.

4) Af Hartmann Beeken. Den var mærket med et W.

5) Af Miniaturmaler W. A. Müller (for Receptionen).

6) Af J. M. Preisler efter Als' Maleri.

7) Forkl. over Akad. Expos. Salon 1778.

8) Büsching 278.

9) Büsching 278, — Hennings 103, — Alm. dansk Bibl. 1778, 1ste og 3dje Hæfte. — Se Bemærkningerne om denne og de andre Fredensborgske Grupper foran, Side 56 f.

10) Forkl. over Akad. Expos. Salon 1778.

velse af dette berømte Monument, „das erste von allen, welches die Dänen mit Recht als den Triumph des groszen Meisters betrachten, das in höchsten Style gearbeitete kolossalische Begräbniszmonument Friedrichs 5.¹⁾“, og som fremfor alle hans andre talrige Arbejder har gjort hans Navn berømt.

Af to Trin -- af gulflammet akershusisk Marmor — stiger man op til Sarkofagens Fodstykke, der, ligesom de øvrige Sokler og Søjlen bag Kisten er af blaåt lilienskjoldsk Marmor. Urnen oven paa Søjlen er af sort, alt det øvrige af fineste hvide italienske Marmor. Fodstykkets eneste Prydelse er et omtrent én Fod bredt Ornament af fint udarbejdede og skjønt slyngede Akanthusblade. Oven paa et andet og mindre Fodstykke staar den mere end 6 Alen lange og 3 Alen høje Sarkofag. Dens Endestykker bære tykke Bladguirlander; for oven paa den mod Beskueren vendte Side ses simple, men fint udmejslede Bladornamenter og midt paa samme Side et stort Relief mellem tvende flade riflede Lisener med — overflødige — Bladprydelser i Riflerne.

I Midten af Reliefet en lavrbærkronet Hjelms hvilende paa et Skjold, hvorpaa Lynstraaler og Tordenkile, en efter hine Dages Tænkemaade ingenlunde besynderlig Hyldest at bringe den fredelskende, nydelsessyge og alt andet end olympiske Frederik V.s Manes. Paa begge Sider heraf tvende kvindelige Skikkelser, de to inderste staaende, de to yderste fremad skridende. Disse Figurer betyde — efter den officielle Udtydning i Akademiets Expositions-katalog for 1778 — Forsigtighed, Standhaftighed, Fred og Lyksalighed, men Allegorien er saa mørk og utydelig, at man, som det af den følgende Beskrivelse vil ses, lige saa godt kan holde dem for Bellona og Hygieia med Han-

¹⁾ Eck. 155. — Modellen var i halv Størrelse og stod for sig selv i et Slags Kapel, som var skilt fra den store Sal. Lyset faldt alene ned oven fra Kuppelen, og dette foraarsagede en ypperlig Virkning. Büsching 282, Hennings 100 f.

delens og Søfartens Genier, der sørgende samles ved den afdøde Monarks til den alt overvindende Død hjemfaldne spolia opima. Den første Skikkelse til højre bærer et Diadem og staar, ligesom den tilsvarende Figur til venstre, en face for Beskueren; i den ene Haand holder den et Ror, hvorpaa en Delfin, og trykker den anden mod Brystet. Stillingen er rolig og betænsom, Klædningen lang, naaende lige til Fødderne, Livet omgjordet med et Bælte. Foldekastet, navnlig i de nedre Partier, er djært og vel motiveret, i Overklædningens nederste Rand findes den hos Wiedewelt ikke ualmindelige diagonale Slangelinie. Den anden Skikkelse til højre er langsomt fremad skridende; i den ene Haand holder den en Kaduceus og har ved sin Side tvende Overflødhedshorn. Denne Figur synes os at staa tilbage for den nys beskrevne. Den første Skikkelse til venstre er, lige som sin Pendant, fremstillet i en rolig betænsom Stilling. Den ene svagt bøjede Arm er omsnoet af en Slange, Overklædningens Kant har, ligesom den tilsvarende Figurs, den bugtede Diagonallinie. Den sidste af disse fire allegoriske Skikkelser er, ligesom sin Pendant, fremad skridende; hun har grebet Søsterens fremrakte Haand, som hun kryster med Smerte, og holder i sin anden en mod Jorden vendt brændende Fakkell. Klædebonnet er noget flagrende og Skulderen blottet; over det ene, noget bøjede Ben synes Foldekastet os umotiveret. Ved hendes Fod ses krigerske Attributer: Pilekogger, Sværdbalg, Herkuleskølle. Denne Figur synes os at være den svageste af de fire; de to mellemste holde vi for de bedste.

Skjønt dette Relief, — hvis Udførelse i Marmoret i øvrigt er fortrinlig, — saaledes har sine svage Punkter, bør det dog, baade for dets egen Skyld og fordi det er et af de første, af en dansk Mester forfærdigede Reliefer, betragtes med varm Interesse og gjør ogsaa i det hele et godt Indtryk, selv paa os, som have beundret Frembringelserne af Thorvaldsens Genius. Hvor meget mere maatte dette da ikke være Tilfældet med vore Fædre, for hvem

Relieffremstillinger før Wiedewelts Dage vare saa godt som ukjendte!

Oven over Reliefet findes en Indskrift, som melder, hvem den var, som her har fundet sit sidste Hvilested.

Paa Sarkofagen hviler den kongelige Krone paa en Pude, halv skjult under et Sørgeflor. Bag Kisten hæver sig paa et forhøjet Fodstykke Søjlen, skjøn og ædel i sine Forhold. Skaftet er prydet med Lavrbær- og Egekrånse, Kapitælet med Akanthusblade. Paa Toppen en sort Marmor-Urne med Kongens Fødsels- og Dødsdag. Midt paa Søjlen ses den hensovede Monarks Billede i Medaillon, i en Ramme, der dannes af tvende Overflødhedshorn. Den afdøde er fremstillet i romersk Dragt, ikke, — som mange af den Tids Billedhuggere ved lignende Fremstillinger plejede, — med Paryk, men med sit eget Haar omvundet med et Baand, som fra Issen gaar ned over Nakken. Udførelsen af denne Medaillon er fortræffelig, men i Forhold til Monumentets øvrige kolossale Forhold¹⁾ synes den os noget for lille, lige som vi formene, at hele Søjlen med Tilbehør hellere burde have været erstattet af en Portrætstatue.

Ved Enderne af Sarkofagen sidde tvende kolossale, ni Fod høje Kvindeskikkelser, Danmark og Norge, kjendelige paa deres Hovedprydelser. Den ene støtter sine foldede Hænder paa Kistens Fodstykke og vender sit sorgfulde Aasyn op mod Sarkofagen, som gjemmer Kongeliget. Hun er hensunken i sin Sorg, den dybeste Vemod taler ud af hele Skikkelsen. Den ene Fod er støttet paa Trinnet foran Fodstykket, den anden trukket noget tilbage, en temmelig stærk Drejning i Hofterne bevirker, at Figuren i sin øverste Del viser sig for Beskueren i Profil, i sin nederste Del en face, hvad der minder mere om Michel Angelo end om Antiken²⁾. Klædebonnet falder i svære, naturlige Folder

1) Højden af hele Monumentet er 13 Alen 7 Tommer, Længden 12 Alen 10 Tommer, Dybden 7 Alen 3 Tommer. Mskpt. 1396, n.

2) Justi, Winckelmann, II, I.

lige ned til Fødderne; disse bære Sandaler. Fra Hovedet bølger et langt Sørgeflor ned over Figurens Sider.

Den anden Skikkelse indhyller sørgende sit Hoved i sit Klædebon, hvis yderste Flig hun kummerfuld knuger med den ene Haand. Den venstre Arm er støttet med Albuen til Kistens Fodstykke. Bag Skulderen bølger Kjortelen i rige, tunge Folder hen ad Fodstykket. Det venstre Ben er lidet, det højre noget mere bøjet. Klædningen naar til de sandalklædte Fødder. Over det ene Bryst gaar en umotiveret Fold i Draperiet. Denne Figur synes os at staa noget tilbage for den anden¹⁾.

Det er baade interessant og lærerigt at sammenligne dette Wiedewelts Hovedværk med lignende Arbejder af andre Mestere.

I 1792, — altsaa længe efter, at Frederik V.s Monument stod fuldendt i sin Mesters Værksted, — blev Canovas Gravmæle over Klemens XIII. opsat i Peterskirken.

Øverst oppe knæler den afdøde, med andægtigt foldede Hænder, iført den pavelige Kaabe med rig, men raffineret udmejslet Bræmme, paa en Pude, med den tredobbelte Krone foran sig. En lignende Figur, staaende eller knælende, kunde vi have ønsket hos Wiedewelt i Stedet for Søjlen med Urne og Portrætmedaillon, og i dette Punkt staaar utvivlsomt Canovas Værk højere. Reliefet paa den pavelige Sarkofags Forside giver to siddende, stærkt draperede, allegoriske Figurer, — Allegorien var endnu stedse uundgaaelig, —: Haabet, med Anker og Lavrbærkrans, og den kristelige Kjærlighed, med Hænderne korslagte over Brystet. Canovas Allegori er, navnlig fordi den kun omfatter to Figurer, simplere og tydeligere end Wiedewelts, Skikkelserne vist nok ogsaa genialere undfangede og skabte,

¹⁾ Hennings, 101 f.: „l'ensemble de ce monument est mâle et frappe par son ordonnance simple & élevée“; — Eck, 157: „Besonders schön sind die weinenden Figuren, und der Faltenwurf ist ganz unvergleichlich“. — Ligesaa beundrende Domme over dette Monument fældes af Dassdorff (II, 251), Büsching, 277 (i den danske Overs.) o. a.

og den italienske Mester staar ogsaa i dette Punkt højere end sin ældre nordiske Kunstbroder. De to store Statuer paa Siderne af Pavens Sarkofag tiltale os derimod langt mindre. Den ene af disse, Religionen, er staaende, den anden, Dødens Genius, siddende. Den første er en robust kvindelig Figur, iført en mere modernt end antikt tænkt Kjortel. Hovedet bærer en Straalekrone, et malerisk Motiv, som ikke hører hjemme i Billedhuggerkunsten, og hvortil intet tilsvarende findes i det Wiedeweltske Værk. Den anden Figur, Døden, fremstilles som en sovende Genius af et sødligt Totalindtryk, med bløde, noget kvindelige Former, med en omvendt Fakkell i Haanden. Det fortræffeligste ved hele Canovas Værk er efter vor Formening de tvende, ved Foden af de nys skildrede to Billedstøtter hvilende sørgende Løver, prægtige, som Canova forstod at danne dem. Men den kvindelige Skikkelse, Religionen, forekommer os at mangle sand Højhed, de blankt polerede Marmorlemmer hos Dødens Genius gjøre et uhyggeligt, halvt sansepirrende, halvt spøgelseagtigt Indtryk, og Kompositionen udgjør ikke nogen harmonisk Helhed, da den siddende Genius ikke kan gjælde for tilstrækkelig Pendant til den tre eller fire Alen højere staaende Kvindestatue.

Hvor ganske anderledes hos Wiedewelt! Et Højdesnit fra Urnens Laag til Fodstykket deler Frederik V.s Monument i to næsten kongruente Halvdele.

Hvor herligt og stort Wiedewelts Værk for sin Tid var, fremgaar endnu klarere ved at sammenligne det med et aldeles samtidigt af samme Art.

I 1776 havde Pigale fuldført sit Monument over Marechalen af Sachsen, i Thomaskirken i Strassburg. I elleve Aar havde Kunstneren arbejdet paa dette Værk. Det udfylder hele Korets Endevæg, den tekniske Udførelse lader lidet eller intet tilbage at ønske, Ideen er ædlere gennemført end i de fleste andre samtidige Værker¹⁾, og dog, hvor lidet kan det taale en Sammenligning med Wiede-

¹⁾ Lübke, Gesch. d. Plastik, II.

welts! Dettes høje, ædle, monumentale Ro og blide Vemod er der ikke Spor af hos Pigale; hans Monument viser os en fuldstændig Ballet- eller Operascene, udført i Marmor og unægtelig af ikke ringe Virkning. Marechalen, en i øvrigt vel udkastet og vel udført Helteskikkelse, skrider med Krigerens værdige Holdning, fuld af stolt Selvfølelse, ned af Trinene, som føre til Graven, hvis umiddelbare Nærhed han ikke synes at ænse eller at ane, en Hentydning til hans tidlige og uventede Død. En nedbøjet Kvindeskikkelse, det sørgende Frankrig, stræber forgjæves at holde Helten tilbage, men ved den aabne Grav venter Døden ham med sine Knokkelhænder. Benraden, som er halvt indhyllt i et stort Ligklæde, gjør en i høj Grad frastødende, næsten gruppvækkende Virkning, medens paa den anden Side en firskaaren Herkules, der græder, og Leoparden, Løven og Ørnen, de af Helten besejrede Rigers heraldiske Dyr, som i vild Forfærdelse styrte bort over hverandre ved Synet af den frygtelige, gjøre en aldeles modsat, en vist næppe tilsigtet komisk Virkning.

Pigale var sin Tids berømteste Billedhugger, men hvor langt renere og ædlere var ikke Wiedewelts Genius! Hvad Canova angaar, da var han den Gang kun en ukjendt, uerfaren og uberømt Yngling.

At Wiedewelts Monument staar tilbage for dem, som Thorvaldsens Mesterhaand skabte et halvt Aarhundrede senere, er sandt, thi Thorvaldsen staar lige saa højt over Wiedewelt, som denne over Pigale, Coustou og sin Tids øvrige Billedhuggere. Men naar vi, som nu leve, og som have beundret de mest fuldendte Værker, som Billedhuggerkunsten siden Fidias' og Praxiteles' Dage har frembragt, se Manglerne ved Wiedewelts Monument, og naar vi i de tvende sørgende Kvindeskikkelser „føle Stenen for meget og Livet for lidt“¹⁾, — da maa vi ogsaa indrømme, at

¹⁾ Friis, Roskilde Domkirke, 132. — Dokumenter dette Monument angaaende findes paa Unv. Bibl. (Mskpt. Wied. Sml. II, 23, 71). — Det er stukket i meget stort Format af Clemens. — Tegninger og Studier til det paa Akademiet.

Frederik V.s Gravmæle for hundrede Aar siden i enhver Henseende langt overtraf alt, hvad man endnu havde set af Billedhuggerkunst i Danmark, Salys Rytterstatue paa Amalieborg Plads maaske ene undtaget.

Det blev aldrig Wiedewelt forundt at se dette sit Hovedværk paa dets Bestemmelsessted. Jorden dækkede for længst baade hans og Harsdorffs Ben, da Monumentet blev opsat og Kapellet indviet (den 12. September 1825)¹⁾.

Foruden alt det anførte, — om hvilket i øvrigt henvises til Tillæg 2, — udførte vor Kunstner end videre paa dette Tidspunkt en Portrætmedaillon i Gibs af den afdøde Baronesse Dorothea Sofie Haxthausen, paa Bestilling af Faderen, Gehejmestatsminister Schack Rathlou (1778)²⁾, og en Gibsbuste af den nys afdøde Frederik Wolf Karl Reitzenstein³⁾. For den sidst nævnte afdødes Fader, Gehejmekonferensraad og Amtmand Wolf Veit Reitzenstein, leverede han dernæst det særdeles skønne og prægtige Monument⁴⁾ i Sorø Kirke, en Pyramide af norsk Marmor med Indskrift, Vaser og Vaabenskjolde, samt for Rigsgravinde Anna Ranzau, født Buchwald, en mere end fem Alen høj Mindestøtte over denne Dames den 21. Maj 1777 afdøde Ægtefælle Kristian Æmilius Ranzau, hvilket Monument blev hensat i en Allé „i Nærheden af Kiel“⁵⁾. Fra det følgende Aar (1779) skriver sig Portrætmedaillonerne i Gibs af Simon Paulli, Thomas Bartholin den ældre og Ole Borch, som fik Plads i den botaniske Haves Bibliothek⁶⁾; — et Epitafium, som blev opsat paa Kirkegaarden ved Petri Kirkes Kapel over Kunstnerens hedengangne Fader, Just Wiedewelt, den tidligere omtalte Portrætmedaillon ud-

1) Friis, 40.

2) Mskpt. 1396, n.

3) Mskpt. 1396, n.

4) Mskpt. 1396, n.

5) Mskpt. 1396, n; denne Støtte staar i Parken ved Slottet Rastorf, en halv Mils Vej fra Preetz, og er nu meget medtaget.

6) Mskpt. 1396, n.

ført i italiensk Marmor, paa et Fodstykke af norsk Marmor¹), og Monumentet samme Steds over Dr. theol. og Sognepræst E. D. Hauber (død den 13. Februar 1765), som blev rejst denne hæderlige gejstlige af hans Venner²). I 1778 var der paa Jægerspriis rejst 13 Mindestøtter³); i 1779 opsattes der otte, deriblandt Absalons — med Bispestav, Sværd, Lavrbærkrans og Pergamentsrulle, — Prins Benedikt Svendsøns — med Hjælm og Stridshammer omvundne med en Egegren, — og Hertug Ferdinand af Braunschweigs⁴). Denne Fyrste, der var Arveprinsens Morbroder, havde Aaret i Forvejen aflagt et Besøg ved det danske Hof, og paa højeste Ordre havde Akademiet den 6. Juni maattet forsamle sig og optage den fremmede Prins til sit Æresmedlem⁵). For yderligere at hædre den tyske Hertug maatte Wiedewelt nu paa Arveprinsens Befaling rejse det nys berørte Æreminde for ham i Kredsen af de berømte og fortjente danske Mænds: paa et Skjold er Tysklands Kort afbildet og de Steder, hvor Prinsen havde sejret i Krigen, afsatte; for oven ses der en lavrbærkronet Hjælm, for neden en Egekrans⁶). At den ham saaledes vederfarne Hæder har været den tyske Prins saare behagelig fremgaar deraf, at han efter Hjemkomsten til sit Land befalede Wiedewelt at sende ham et Exemplar af de imidlertid udkomne kobberstukne Afbildninger af hans og de andre berømte Mænds Hædersstøtter paa Jægerspris, og efter Modtagelsen heraf betænkte han Kunstneren med et værdifuldt Guldur⁷). —

I Mødet den 22. Februar 1779 meddelte Harsdorff, at hans Direktorat var „*expireret*“ og udbad sig, „at det

1) Mskpt. 1396, n. — Nyerup og L., 32, o. a. — Medaillonen, som er et udmærket Arbejde, er nu indmuret i Kirkens indre Væg.

2) Mskpt. 1396, n. — Nyerup og L., 32, — Jonge, 35 f.

3) Mskpt. 1396, n.

4) Mskpt. 1396, n.

5) Akad. Dagebog 1778.

6) Mskpt. 1396, n.

7) Mskpt. 1396, n.

forestaaende Valg underdanigst maatte vorde H. Kongl. Høyhed *rapporteret*¹⁾. Den fratrædende Direktør havde, som vi have set, kæmpet med Kraft og Udholdenhed for at hjælpe den fattige Stiftelse til bedre Vilkaar, men med lige saa ringe Held som hans Forgænger. Den knappe Indtægt, som Expositionssalonen, der blev afholdt under de ugunstigste Forhold, havde givet, og som Kunstnerne udelukkende kunde tilskrive sig Æren for, var kun en Draabe i Havet, og i September 1778 havde Akademiets gamle Materialforvalter Norup maattet erklære, „at det ikke var ham mueligt at *Fournere* det til *Academiets* Brug fornødne Brænde, Bomollie *etc.*, førend hans tilgode havende *Summa* stor 614 *Rd.* 5 $\frac{1}{2}$ 9 β blev ham udbetalt; men saa snart han af *Academiet* erholdt sin Betaling, skulle uden ringeste Forhaling i følge *Academiets requisition* af ham gøres den fornødne *Leverance*“²⁾. I denne yderlige Nød besluttede Akademiet at bringe de 700 Daler, hvorom det allerede for længe siden havde anholdt, i Finanskollegiets velvillige Erindring, og Sekretæren henvendte sig i den Anledning til Gehejmerraad Moltke, der endnu samme Dag udstedte de fornødne Ordre til Pengenes Udbetaling af „Zahlkassen“³⁾.

Ikke desto mindre var ved Udgangen af Aaret 1778 Akademiets Gjæld 1291 Daler⁴⁾, medens dets Udgift i det nævnte Aar havde været 5406 Daler⁵⁾, o: 1400 Daler mere end den normerede Fond.

At Harsdorff under saa fortvivlede og ydmygende Omstændigheder med Glæde har set sit Direktorat „*expirere*“, og at Wiedewelt, Mandelberg, Weidenhaupt, eller hvem der ellers kunde tænkes at ville blive hans Efterfølger, med et tungt Hjærte have set det forestaaende Valg i Møde, er vist nok hævet over enhver Tvivl. I Forsamlingen

1) Akad. Dagebog 1779.

2) Akad. Dagebog 1778.

3) Akad. Dagebog 1778.

4) Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. III.

5) Samme Steds, 295 ff.

den 15. Mars, hvor Valget skulde foregaa, var næsten hele Akademiet til Stede, deriblandt to yngre Kunstnere, der kort før havde taget Sæde i de ældres Kreds, og af hvilke den ene skulde blive en Pryd for Akademiet: Karl Frederik Stanley, Simon Stanleys Søn, som den 26. Maj 1778 var valgt til Professor i Skulpturen, og Nikolaj Abraham Abildgaard, der samme Dag var valgt til Professor i Malerkunsten¹⁾. Fra Præsens var der indløbet et skriftligt Votum, dateret Kristiansborg den 12. Mars, saa lydende: „Til *Directeur* giver ieg min Stemme for Justitsraad, Professor *Wiedewelt*; og til *Casserer*²⁾ maa min Stemme være for dem, som ellers har de fleeste Stemmer. *Friderich*“. — og fra Guldberg et lignende af 15. Mars. Udfaldet af Valget blev, at Wiedewelt for tredje Gang blev valgt til Akademiets Direktør med de fleste Stemmer³⁾, hvilket Valg den 20. s. M. godkjendtes af Kongen⁴⁾.

Da Akademiet næste Gang var forsamlet (den 6. April) var Præsens til Stede. Da Mødet hævdedes „lod *Academiets* høye *Præsens* Hr. Professor *Harsdorff* indkalde i *Retirade* Salen, og i de naadigste udtryk i H. M. Kongens Navn *Gratulerede* ham til virkelig Justitsraad“⁵⁾.

Wiedewelts tredje Direktorat var ikke synderlig glædeligere for ham og for Akademiet, end hans tidligere havde været: bestandig den samme haardnakkede Kamp for det daglige Udkomme, idelige Kjævlerier med de forskjellige

1) Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.

2) I Stedet for den fratrædende Weidenhaupt.

3) Akad. Dagebog 1779. — Antallet af Stemmerne angives ikke.

4) Akad. Dagebog 1779.

5) Akad. Dagebog 1779. — Under Harsdorffs Direktorat tillod Kongen paa Akademiets Forestilling af 12. Februar 1779, at akademiske Medlemmer for Fremtiden maatte votere i alle de Tilfælde, som direkte angik Kunsten. (Før havde de kun havt Stemme ved de store Præmiers Tilkjendelse). Akad. Dagebog 1779. — Det var ligeledes i Harsdorffs Styrelsestid, at den berømte Charles Bonnet i Genf blev Akademiets Æresmedlem (den 30. Novbr. 1778). Akad. Dagebog 1778.

Haandværkslavg, liden eller ingen Paaskjønnelse, end sige Hjælp, fra Regeringens Side. Des uagtet stred Wiedewelt ufortrødent for at holde den forkuede Stiftelse paa Fode: snart lod han vælge indflydelsesrige og veltænkende Mænd til Æresmedlemmer, — saaledes den 5. Februar 1781 blandt andre Overkammerjunkeren Numsen og Kammerherren P. F. Suhm, — snart henvendte han sig til Arveprinsen, snart lige frem til Kongen om Understøttelse for den fattige Kunstscole, — som i December 1779, da han lod Akademiet, hvis Gjæld nu var stegen til 1507 Daler¹⁾, aller underdanigst — men forgjæves — ansøge²⁾ hans kongelige Majestæt om at se i Naade til det, — medens han paa den anden Side heller ikke frygtede for med Eftertryk at hævde Kunstens Betydning og Kunstnerens berettigede Krav paa Tak og hensynsfuld Erkjendtlighed.

Det varede ikke længe, før Akademiet paa ny maatte udstede et Nødraab, højere og mere gjennemtrængende end alle de tidligere. Da Vinterskolen skulde aabnes i Efteraaret 1780, kunde man ikke til Veje bringe det nødvendige Brænde, Olie og Lys, da Leverandørerne erklærede ikke at ville yde mere, før de fik deres Regninger betalte. I Mødet den 11. September „*delibererede* Forsamlingen i Anledning af de forestaaende Vinterøvelser om at forebygge det Ophold, som *Cassens* slætte Tilstand i henseende til samme ville foraarsage. Og da man ikke saae Udveje til den fornødne *Provision* af Olie, Brænde og Lys, uden hvilken *Academiet* ikke kunne fortsættes, blev eenstemmigen besluttet at indgaa *directe* med en allerunderdanigst *Pro Memoria* til Hans Majt. Kongen denne Sag angaaende“³⁾.

Nogen Tid efter blev der afæsket Akademiet nærmere Oplysninger om dets Status, hvilke med forventningsfuld Beredvillighed bleve ydede⁴⁾.

1) Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. III, 295 ff.

2) s. St.

1) Akad. Dagebog 1780.

2) S. Steds. — Hvor umuligt det var for Akademiet, trods den

Disse Oplysninger, som med Tallenes uomstødelige Logik beviste, at skulde Akademiet bestaa, maatte dets Fond forøges, gjorde det indlysende for Regeringen, at den ikke længere kunde undlade at træde hjælpende til.

Tillige med disse Oplysninger havde Akademiet derhos med berettiget Selvfølelse, — ret som om det vilde fremlægge for de styrendes Øjne, hvor meget det, trods sine kummerlige Kaar, havde udrettet, hvor mange ypperlige og lovende Kunstnere det siden sin Stiftelse havde fostret, — tilstillet Regeringen en Fortegnelse over alle dem, der siden 1754 havde vundet Guldmedaillen med tilføjede Bemærkninger over dem, som havde faaet Rejsestipendier. Dette Dokument er et vigtigt Bidrag til den danske Kunsts Historie ¹⁾).

yderste Sparsomhed, at komme ud af det med den normerede Fond 4000 Daler, kan ses af følgende korte Regning:

fra midt i 1771 til Udgangen af 1774 havde Udgiften været	
i ét og alt (Skillinger udeladte)..	15109 Daler
i 1775 var den.....	3981 ”
i 1776	4247 ”
i 1777	3701 ”
i 1778	5406 ”
i 1779	3904 ”
hertil Akad. Gjæld ult. Decbr. 1779	1507 ”

i alt 37855 Daler,

som fordelt paa $8\frac{1}{2}$ Aar giver en aarlig Middeludgift af over 4453 Daler, medens Fonden kun var 4000 Daler. Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. III, 295 ff., sml. foran Side 101 f.

¹⁾ I Kladder paa Unv. Bibl. (Mskpt. Wied. Sml. III); — Akad. Dagebog. — Kbh. Skilderi 1829, 1122 ff. — Den store Guldmedaille, der, som vi have meldt, kun uddeltes hvert andet Aar, var (sml. foran, Side 94) i de senere Aar blandt a. (vi anføre, ligesom foran, kun de bekendteste) bleven vundet af Wiedewelts Elev Jesper Johansen Holm (1775), i 1777 af den for tidligt bortgangne Erik Poulsen, i 1779 af Wiedewelts Elev M. Kristian Wohler og af den senere berømte Bygmester Kristian Frederik Hansen, og i 1780 af Kobberstikkeren Johan Georg Preisler. Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. III. —

Ved Kancellireskript af 14. Februar 1781 blev det endelig tilkjendegivet Akademiet: at hans Majestæt havde ladet undersøge, hvorfra dets Gjæld hidrørte, hvori den bestod, og hvorledes det kunde bringes paa Fode. Kongen skjænkede derfor Kunstscolen af sin Kasse den Sum 1900 Rigsdaler én Gang for alle, til at afdrage paa den indtil Udgangen af 1780 stiftede Gjæld. Derhos skulde Akademiets samlede Indtægt fra 1. Januar 1781 at regne udgjøre 5000 Rigsdaler, at udbetale fjerdingaarsvis af „Zahlkassen“. Af denne Sum skulde Akademiet udrede alle sine aarlige Udgifter og Fornødenheder uden at maatte vente noget yderligere Tilskud, og saaledes, som det i det af hans Majestæt godkjendte nye Reglement fandtes anført. Akademiets Kasse skulde saaledes bestride Udgifterne til alle indvendige smaa Reparationer, Forbedringer og Indretning i Værelserne, hvad der ikke lige frem kunde henregnes til Bygningens egentlige og nødvendige „Konservation“, Portnerens, Vægterens og Arbejdskarlens Løn og Tillæg til Brænde og Lys; Olie, Tran, Lampevæger, Slottets Renholdelse, Ovnes og Skorstensdøres Afpuddning i Værelserne m. m.

Hvad nu Stipendierne og deres Uddeling angaar, da modtog Akademiet Tilhold om at sørge for:

- 1) at Staten altid kunde være forsynet med 2 Billedhuggere, 1 Historiemaler, 2 Bygmestere i Hovedstaden, 2 Portrætmalere, 1 Miniaturmaler, 1 Medaillør, 2 Kobberstikkere og 1 Kortstikker, samt altid have „et værdigt Subject“ paa rede Haand til at udfylde Pladsen, naar en af de nævnte reglementerede Kunstnere afgang;
- 2) at de unge Kunstneres Tal ved overflødige Rejsestipendier ikke forøgedes uforlødent, hvorfor
- 3) Rejsestipendierne ingenslunde nødvendigvis skulde uddeles hvert Aar, eller hvert andet, tredje eller fjerde Aar, men at tvært imod intet Stipendium maatte tilstaas, før det var at forudse, at en af Kunstnerne, Skulptur, Maleri, Bygningskunst o. s. v., i den nærmeste

Fremtid maatte behøve en Reserve, hvorhos Akademiet endelig fik Tilhold om for Fremtiden ikke at uddele noget som helst Stipendium, før det paa motiveret aller underdanigst Indstilling havde erholdt kongelig aller naadigst Tilladelse dertil.

Som man ser, havde det Guldbergske Ministerium højst forunderlige Anskuelser om Kunsten, dens Værd og Betydning. Den burde ikke blomstre alt for meget, da saadant let kunde paadrage hans Majestæts Kasse en Merudgift af et Par hundrede Daler aarlig; Akademiet burde være forsynet med Kunstnere, som et Kompagni Soldater med Befalingsmænd: én Feldwebel, to Sergenter, to Korporaler og én „Gewaldiger“; Forfremmelser ved Kunstakademiet skulde, lige som ved Regimenterne, ske ved forefaldende Vakance! —

Under samme Dato, den 14. Februar (1781), udstedtes et Kasse-Reglement for Akademiet, gjældende fra den 1. Januar s. A. 6 Professorer i Modelskolen og Gibsskolerne à 25 Rigsdaler for hver Maaned, de fungerede, i alt 300 Rigsdaler aarlig; for „Lektioner“ i Arkitektur og i Perspektiv 100 Rigsdaler, i Anatomi og i Mythologi og Historie 400 Rigsdaler aarlig; 3 „Informatorer“ i fri Haandtegning og 1 i Begyndelsesgrundene til Bygningskunsten 800 Rdl., Sekretæren 300 Rdl., Forvalteren 100, 2 Modeller 200 Rigsdaler aarlig; Pensioner for rejsende 800 Rdl., til „antike Statuer og andre Konstsager samt Ornamente o. desl. til Ornamentalskolen“ — 90 Rigsdaler 4 Skilling (!)¹⁾; til unge Kobberstikkere „at opdrage“ 100 Rdl., til Møblers og Effekters Anskaffelse og Vedligeholdelse 100 Rdl., til Skriveri ved Kassebogen og det aarlige Regnskab²⁾ 50 Rdl., til „Opvartning“ i de 7 Skoler

¹⁾ Man erindre her, at der en Snes Aar tidligere for Brevtasker, File og Huggejern til Støberiet paa „Giethuset“ var udbetalt — 11899 Daler 46 Skilling. Se foran Side 59.

²⁾ Dette besørgedes af Sieur Peter Friedrich Zeise, Søn af Guldslager Melchior Fr. Zeise. (Se Tillæg 1). Akad. Dagebog den 2. Novbr. 1778. — Om Peter Fr. Zeise mere senere.

100 Rdl., til Portneren, Vægteren og Arbejdskarlen i Løn og Tillæg til Brænde, Lys og Klæder i alt 204 Rdl. 92 Skilling¹⁾, o. s. v.

Mærkværdigt nok tillod dog denne Regering, som beskæftigede sig med Portnerens Kittel og Vægterens Brænde, og som anviste 95 Rigsdaler til Anskaffelsen af antike Statter og andre Kunstsager, Akademiet „at reparere de Udgifter, der ikke ere staaende Lønninger, som det efter Omstændighederne og i særdeles Tilfælde formenes at være til største Nytte“. Sluttelig paalagdes det Direktøren strax efter Udgangen af ethvert Aar at fremsende en Beretning om Kassens Tilstand til Akademiets Præsæs²⁾.

Den øjeblikkelige Nød var saaledes foreløbig afhjulpen, og Undervisningen i Kunstsukolen gik nu nogenlunde. Ved Schlegels Velvilje havde man endogsaa (April 1778) drevet det til i de fem Sommermaaneder at faa læst over Mythologien, — rigtig nok paa Geometriens Bekostning, — hvad det kongelig danske Akademi for de skjønne Kunster — mirabile dictu! — ikke tidligere havde kunnet yde sine Lærlinge, og da Schlegel afgik ved Døden (den 18. Oktober 1780), fortsatte Abraham Kall med Dygtighed og Nidkjærhed hans Gjerning³⁾; men hvor mangelfuld den Vejledning i øvrigt var, som det fattige Akademi kunde byde sine Disciple, fremgaar af Thomas Thaarups Klager over „den aldeles (!) Mangel paa theoretisk Anviisning ved Akademiet hos os, det er sandt, man underviser i Historien, Anatomien, og saavidt mig er bekiendt, i

¹⁾ Se bl. a. Kjøbenhavns Skilderi, 1829, 1122 ff., hvori denne sidste Udgiftspost findes nærmere specificeret. Akad. Dagebog, 1781.

²⁾ Akad. Dagebog 1781, — Kbh. Skild. 1829, 1122 ff.

³⁾ Den bidske Kritiker, Avditør Rosenstand, søgte om at blive Schlegels Efterfølger og tilbød endog skriftlig Akademiet at udgive en dansk Kunst- og Akademi-Historie. Akad. Dagebog den 27. Novbr. 1780. — Schlegel, der havde efterfulgt Reverdil, havde undervist i Akademiet siden den 9. April 1766. Siden 1773 havde han, foruden Geometri, ogsaa foredraget Mekanik. (Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.)

Perspectiven, men man har ingen Forelæsninger, hverken over Mathematik eller den egentlige Kunstner Æsthetik; det første overseer man, og det sidste lader man komme an paa den blotte Øvelse¹⁾“. Om Thaarup nu end her aabenbart overdriver en Del, saa tør man dog nok af hans i et anset Tidsskrift offentlig fremsatte Klager slutte, at det ikke har været synderlig bevendt med de nys omtalte „Lectioner“ i Arkitektur, Perspektiv, Anatomi, Mythologi og Historie. Men det kunde man da egentlig heller ikke vente eller forlange for en Betaling af i alt 500 Daler aarlig. Skylden maa altsaa søges hos Regeringen, ikke hos Akademiet²⁾.

Regeringens Kjæphest, Ornamentalskolerne, trivedes derimod fortræffeligt. De begyndte nu at vise deres velgjørende Indflydelse paa Haandværksfrembringelserne, og Wiedewelt lod sig det være magtpaaliggende samtidigt med, at han i Embedsmedfør kjævledes med Lavgenes Oldermænd, at gjøre Undervisningen i disse Skoler saa frugtbringende for Haandværksdannelsen som muligt. Ogsaa maa Thomas Thaarup indrømme, at den slette „Renaissance-Smag“, der har frembragt „meer end een stumpnæset Venus . . . paa Pine Bænk imellem Roser, og meer end een Digtergud i Konvulsioner³⁾“, er jaget paa Flugt, og at Akademiet har store Fortjenester ikke alene i denne Henseende, men ogsaa af Smagens Forbedring i det hele. Det „har f. Ex. fordrevet den melankolske mørkrøde Marmorering af vore Værelser tilligemed de indlagde høibenede Tresurer og buggede Dragkister besatte med Sinesiske Chaise percée Figurer, vort Huusgeraad har faaet bedre Proportion, vore Bygninger skønnere udvortes Anseelse o. s. v.⁴⁾“.

1) Minerva, 1785, 87.

2) Ogsaa over den ringe Opmuntring, de skjøne Kunster nøde i Danmark, klager Thaarup bittert. Minerva, 1785, 94 ff.

3) Minerva, 1785, Side 86.

4) Minerva, 1785, Side 87, — Nyerup og L., Side 10.

Alt dette var nu meget godt, men det samme kunde en med Kyndighed og Smag ledet teknisk Haandværker-skole, bragt i Forbindelse med Akademiets Ornamentskoler — og, om man vil, med dets andre Skoler — og stillet under dettes Overtilsyn ogsaa have ydet, og man havde da ikke havt Behov at lænke Kunst og Haandværk, eller Kunstneren og Haandværkeren, saaledes til hinanden, som Tilfældet var nu. Kunsten maatte nødvendigvis lide under, at dens ypperste Udøvere Dag ud, Dag ind sattes til Skuemestere over Kommoder og Dragkister, Snusdaaser, Laase og Vognlygter.

Den 3. Januar 1780 „*avancerede* i Gibs Figur Skolen *Amus Jacob Casten*“. Det er første Gang, dette berømte Kunstnernavn findes indskreven i Akademiets Aarbøger¹⁾, tilmed i en højst korrumperet Tilstand.

En fattig Dreng fra Grønnegade, hvis store Navn en Gang skulde lyde hele Verden rundt, kom et Aars Tid efter til Hr. Cleo i første Frihaandsskole²⁾.

Fra Aarene 1779 og 1780 skriver sig et af Wiedewelts ypperste Værker, Ludvig Holbergs Gravmæle i Sorø³⁾.

¹⁾ Akad. Dagebog, 3. Januar 1780.

²⁾ Thiele: Thorv. 14.

³⁾ Mskpt. 1396, n. — Wiedewelt forlangte først (25. Septbr. 1777) i Arbejdsløn for et Monument over Holberg 340 Daler, heri indbefattet Betalingen for det til Portræt og Vaabenskjold nødvendige italienske Marmor. Den 24. Juli 1776 var Professor Jeremias Wøldike, den Gang Lærer i Sorø, siden Professor math. ved Universitetet, fremkommen med en lang Plan til et Gravmæle over Holberg, hvor han indlader sig baade paa det kunstneriske og det tekniske. Wiedewelt har selv taget en Afskrift af denne Plan og givet den saadan Paaskrift: Slidder sladder min gode *Wøldike*. Den 29. Januar 1779 fremkom Wiedewelt med et nyt Overslag, hvori samtlige Omkostninger ansloges til 780 Daler og den 26. April s. A. med sit tredje og sidste Overslag, 900 Daler, hvilket godkjendtes. Pengene udbetaltes Kunstneren i tre Rater med 200, 500 og 200 Daler. Wiedewelt skjænkede en Buste af Frederik V. og en Medaillon i Gibs af Kristian VII. til Sorø Akademi, for hvilke

Sarkofagen er af blaat lilienskjoldsk Marmor og udmærket ved sine særdeles ædle og skønne Forhold. Orneringen er meget simpel, men smagfuld og viser græske Motiver. Øverst oppe ses en Lampe, der under Digterens Portrætmedaillon med en Borgerkrone eller Egegren oven over. Medaillonene er særdeles fint udført, men om dens Portrætlighed kunne vi nu ikke dømme, da der næppe eksisterer noget avthentisk Billede af Holberg. Under nedens Medaillonene, altsaa midt paa Sarkofagen, staar en Indskrift paa Latin, med Aarstallet 1780, som meddeler Beskueren, at Sorø Akademi har ladet dette Minde rejse. Paa begge Sider heraf ses to prægtige Reliefer, ligesom Indskriftstavlen af hvidt italiensk Marmor, Kalliope, Heltedigtets, og Klio, Historiens Muse. Den første, — til højre, — fremstilles som en siddende Skikkelse, indhyllet i et kjækt tænkt og dygtigt udarbejdet Klædebon; med den ene Haand lægger hun Kransen, Sejerens Pris, paa en foran hende paa en kort Søjle hvilende Bog, — Søjlen er Varighedens, Udødelighedens Symbol, — medens hun med den anden Haand fatter Enden af sin Kjortel; hendes Hoved bærer et Diadem, ved hendes Fødder ses Skriftruller. Klio fremstilles ligeledes ved en siddende Figur; i sin Haand holder hun et Pergamentsblad og med den anden hævede Haand indskriver hun med Historiens Griffel paa Kistens Side Aarstallet 1747, det Aar, da Holbergs Godser ophøjedes til et Friherskab og Sorø Akademi fik sin Fundats. Under nedens Indskriftstavlen ses endelig den afdøde Digters Vaabenskjold i hvidt italiensk Marmor: en Bjærgtop i

Gaver dettes Forstander, Reitzenstein, takkede og derhos bestilte en Portrætmedaillon af Kristian VI. som Pendant til den nævnte af Kristian VII. Det varede dog en rum Tid, inden disse Arbejder kom til Sorø, og da de endelig vare komne, fandt Reitzenstein Betalingen for Kristian VI.s Medaillon, det eneste af de tre Kunstværker, som skulde betales, for høj. — Herhen hørende Aktstykker paa Univ. Bibl. (Mskpt. Wied. Sml. V, g, 169 ff.). — Baade Busten og Medaillonerne gik til Grunde ved Akademibygnings Brand den 11. Juni 1813.

Midten, Graner og Lyrer i Felterne, Friherrekronen oven over.

De to Reliefer maa henregnes til Mesterens bedste Arbejder i denne Retning og stode upaatvivlelig langt over alt, hvad man af denne Art endnu havde set her i Danmark, Wiedewelts egen tidligere Reliefværker ikke undtagne. Figurerne ere fortræffeligt stillede, kjækt modelerede og mesterlig udførte, Klædebonnet er holdt nøjere til de antike Mønstre, end Tilfældet er paa Kristian VI.s og Frederik V.s Monumenter, Foldekastet vel motiveret, frit og naturligt, om end Stoffet, som sædvanlig hos Wiedewelt, slutter sig for nøje til Legemets Former og markerer disse mere end nødvendigt. Allegorien er naturlig, klar og let fattelig, hvilket, som vi have set, ikke kan siges om de ved de nys nævnte kongelige Gravmæler anvendte. Her er altsaa et ikke ubetydeligt Fremskridt.

Dette skønne Kunstværk blev i 1781 stukket i Kobber af Fr. Bradt, med Paaskrift af Luxdorph: Restauratori gustus liberalis.

Fra samme Aar er ligeledes Epitafiet over Etatsraad Bernhard Møllmann, Akademiets Æresmedlem, (død den 25. Juli 1778) i Kapellet ved Petri Kirke: i en Niche en Filosof, som granskende betragter Jordkuglen¹); endvidere Gravmælet over Etatsraad og Stempel-papirforvalter Müllers Hustru Marthe Sofie Garboe (død den 20. Februar 1780) i Helliggejstes Kirke, hvor det er indmuret i den saa kaldte lille Skriftestol: det er af norsk Marmor, prydet med Urne, Sommerfugl og Indskriftstavle af italiensk Marmor²), — samt flere mindre betydelige Arbejder, om hvilke henvises til Tillæg 2.

Dersom Wiedewelt, hvad Sandvig i sine Kollektanea til dansk Kunsthistorie, og efter ham Suhm, der har ladet disse trykke i den fjerde Del af sine Samlinger, anfører,

¹) Mskpt. 1396, n, — Jonge 33, f. — Nyerup og Lahde, 31, f.

²) Mskpt. 1396, n, — Nyerup og Lahde, 33, — Jonge, 359. — Dette Gravmæle er stukket i Kobber af F. L. Bradt.

havde udført Monumentet i Petri Kirkes Kapel over den i 1778 afdøde Brandmajor og Tømrermester Boye Junge, maatte dette Værk vel omtrent være fra Aaret 1780. Dette Monument er imidlertid ikke af Wiedewelt, men af Weidenhaupt¹⁾.

I det følgende Aar, 1781, fuldførtes en Sarkofag for Gehejmekonferensraad og Kammerherre Ditlev Reventlow; den er af norsk Marmor, ved Hovedet en siddende Figur i Basrelief, Oprigtighed, ved Fodenden Vaabenskjold, paa begge Sider Indskrift og paa Laaget en Krans, alt af italiensk Marmor. Den kom til Grevens Gods ved „Zelle“²⁾.

Ligeledes udførtes for Bankkommisær Pelt et Gravmæle, som nu staar i Petri Kirkes Kapel: en halv-rund afbrudt Søjle af italiensk Marmor med Urne, Vaaben og Indskrift³⁾.

Endvidere et lille Mindesmærke over Kommerce- raad Jens Riis, Borgemester i Kolding (død den 12. August 1779), en Tavle af blaåt norsk Marmor med Indskrift og Gesims af hvidt Marmor⁴⁾.

Dernæst paa Bestilling af Gehejmekonferensraad og Friherre Frederik Vilhelm Wedel-Jarlsberg to store Liggester til denne selv og hans afdøde Hustru Charlotte Amalie født Bülow (død den 5. September 1780),

¹⁾ Jonge, Kbh. Beskr., 43 f. — Jonge, som af Wiedewelt selv, — hvorom senere, — havde faaet Fortegnelsen over dennes Arbejder i de kjøbenhavnske Kirker, siger udtrykkelig, at det nævnte Monument er af Weidenhaupt, og Wiedewelt, der selv gjennemsaar Jonges Mskpt., vilde ikke have undladt at rette denne Angivelse, hvis den havde været fejlagtig. — Hauber, der ligesom Jonge havde modtaget Efterretninger fra Wiedewelt personlig, hvorom senere, og som i sin Beschreib. Kopenhagens (1782), Side 33 giver en Fortegnelse over Kunstnerens Arbejder i Stadens Kirker, nævner heller ikke Boye Junges Monument.

²⁾ Mskpt. 1396, n.

³⁾ Mskpt. 1396, n, — Nyerup og Lahde, Side 32.

⁴⁾ Mskpt. 1396, n.

begge af norsk Marmor med Indskriftstavle og Vaabenskjold af italiensk Marmor, hvilke Sarkofager bleve opsatte i Herlufmagle Kirke¹).

Endelig en Mindeurne over den nys nævnte naadige Frue, af blaat lilienskjoldsk Marmor paa et Fodstykke af norsk Marmor, og som blev hensat i Herregaarden Ravnstrups Have, halvanden Mil fra Næstved²), — og en lignende Mindeurne af sort gennesisk Marmor over Gehejmeraadinde Luxdorff, paa et Fodstykke, der blev dekoreret af Abildgaard³).

Som man ser, hindrede Wiedewelts mange og forskelligartede Forretninger i Akademiet ham ikke i at udfolde en endnn ikke ubetydelig Virksomhed i sit Atelier. Men man vil tillige bemærke, at de Bestillinger, der gjordes hos ham, begyndte stærkt at aftage, vel ikke endnu i Antal, men i Størrelse. De gyldne Dage i Frederik V.s Tid og i Kristian VII.s første Regeringsaar, hvor Hoffet og de mægtige lode store og prægtige Arbejder udføre, vare længst forbi. Men det skulde blive meget værre endnu.

Faa Dage efter det nye Kasse-Reglements Udstedelse udløb Wiedewelts Direktorat, hvilket han i Forsamlingen den 27. Februar meddelte Akademiet. Kassereren, Weidenhaupt, hvis Funktionstid ligeledes udløb, gjorde det samme⁴).

Den 5. Mars samledes Akademiet for at vælge en ny Direktør. Fra Præses var indløben en Skrivelse, hvori han ikke stemmer, men „vil have *Academiet* alvorligen erindret om, at den betydelige Naade, Kongen nu har viist, saaledes omgaaes, at man herefter kommer ud⁵)“, — ret som om den fattige og velgjørende Stiftelse hidtil paa en letsindig Maade havde bortødslet sin utilstrækkelige

¹) Mskpt. 1396, n.

²) Mskpt. 1396, n.

³) Mskpt. 1396, n.

⁴) Akad. Dagebog 1781.

⁵) Akad. Dagebog 1781.

Fond. — Da Wiedewelt og Weidenhaupt „i de to forbiegangne Aar havde forestaaet deres Embeder til *Academiets* største Fornøyelse¹⁾“, bad Forsamlingen dem endnu i to Aar at varetage disse Tillidsposter, og disse opofrende Mænd erklærede sig villige dertil. Derpaa valgtes Wiedewelt paa ny til Akademiets Direktør og Weidenhaupt til dets Kasserer²⁾.

I Forsamlingen den 31. var hans kongelige Højhed, Akademiets Præses, til Stede og lod sig Værelserne og de deri udstillede Arbejder forevise. „Derpaa fremtrædede Hr. *Directeur* og Justitsraad *Wiedewelt*, som i en kort affattet Tale aflagde *Academiets* underdanigste Taksigelse for den store Naade H. K. Høyhed nyelig har havt for Stiftelsen i at forskaffe den sin forrige *Fond*, samt Gielden afbetalt³⁾“.

Under dette Wiedewelts fjerde Direktorat forefaldt der en Begivenhed, som var den første Grund til, at Danmark mistede en Kunstner, hvis Navn senere blev berømt over hele den dannede Verden.

Eleven Asmus Carstens var uimodsigelig en af Akademiets mest lovende og fortrinligst begavede Lærlinge, men dog endnu kun Lærling og ingenlunde Mester. Hvad han den Gang formaaede, skyldte han til en vis Grad Akademiet og stod altsaa i en Taknemmelighedsgjæld til dette. Han selv følte og vidste uden Tvivl, at han var en sjælden Genius, men Akademiet vidste det ogsaa og gjorde, som vi skulle faa at se, alt, hvad der stod i dets Magt, for at bevare dette sjældne Kunstneræmne for Danmark. Professor Stanley var hans Velynder, ja endogsaa hans Ven, og Wiedewelt, Akademiets Direktør, nærede de velvilligste Følelser for den haabefulde unge Mand. Derimod var Abildgaard hans Uven. Det er ikke umuligt, at Abildgaard med skinsyge Blikke har betragtet den geniale Yngling, i hvem han kan have anet en farlig Medbejler til sin

¹⁾ Akad. Dagebog 1781.

²⁾ Akad. Dagebog 1781.

³⁾ Akad. Dagebog 1781.

vel fortjente Kunstnerberømmelse, — skjønt Carstens aldrig, endog blot tilnærmelsesvis, har naaet Abildgaards Kolorit, lige saa lidt som Abildgaard nogen Sinde naaede Carstens' Tankedybde, geniale Komposition og ofte mesterlige Kontur, — men det er ogsaa muligt, ja rimeligt, at Abildgaards, den overordnede, herskesyge, bydende og ufordragelige Karakter og Carstens' trodsige og pirrelige Bevidsthed om sin Genius ved mere end én Lejlighed kunne have stødt sammen¹⁾. Carstens, der, maaske uden selv at vide det, var Republikaner, ligesom David²⁾, nærrede den hæftigste Uvilje mod alskens Nepotisme og Kamera-deri, men dette var noget, som end ikke den store franske Revolution af 1789 har kunnet udrydde, og som næppe nogen Sinde lader sig udrydde. Aller mindst tog Abildgaard den Slags Ting nøje. Da nu en Elev, — fortæller Carstens selv hos sin Biograf Fernow³⁾, — som efter hans

1) Den samtidige Weinwich giver følgende korte, men vist saare træffende Karakteristik af ham: „... Carstens havde sit eget Hoved, han var ellers en sær Mand, som gik sin egen Bane“. (Side 198, f). — Sml. Werlauffs Ytringer om Abildgaard i „Erindringer“, Langes Karakteristik af samme i „Nutids-Kunst“ Side 19 f., o. fl.

2) Fernow: Carstens' Leben u. Werke, ved H. Riegel, Hannover 1867.

3) Fernow, 51—65. — Fernow var en personlig Ven af Carstens, men Beretningen hos ham er uklar, og, hvad der er værre, ikke til at opklare. Thi 1) var der ikke bleven tilkjendt Carstens den store Sølvmedaille, som der meldes hos Fernow, men den lille, — som skulde overrækkes ham ved Aarsmødet den 31. Mars 1781; — 2) var der ikke Konkurs om den store Guldmedaille i 1780, men først i Juli 1781. Der var vel i 1780 vundet en stor Guldmedaille, men 3) den vindende, Kobberstikkeren Johan Georg Preisler, var ikke i Slægt med Abildgaard; han havde 4) ikke konkurreret med nogen, men — som Kobberstikker — særskilt bejlet til den, — Sml. Side 67 — og 5) han havde faaet den overrakt ikke i 1781, men ved Aarsmødet 1780.

Akademiets Arkiver yde des værre ingen Oplysninger til at klare dette Virvar, og Sagens rette Sammenhæng vil vel saa-

og vel flere andres Mening havde udført en Tegning, som burde have havt højeste Pris, blev forbigaaet for en Slægting af Abildgaard, raabte Carstens højt og lydt paa, at han ikke vilde modtage den ham for en Modeltegning tilkjendte Sølvmedaille, naar ikke den forurettede fik den Præmie, der tilkom ham med Rette. Da Uddelingen af Medaillerne foregik, udeblev den trodsige unge Mand fra Akademiet. Dette viste sin misfornøjede Lærling den Høflighed at tilsende ham den ham tilkjendte Medaille, men Carstens sendte denne tilbage og erklærede, „at han vilde aldrig mere sætte sin Fod i Akademiet; de skulde kun uddele deres Medailler efter Gunst, han forlangte ingen“. Dette var en grov Uhøflighed, som Akademiet ikke havde fortjent, og den Omstændighed, at der muligvis var begaaet en Uretfærdighed, — hvad Carstens tilmed stod ganske uden for, — kunde ingenlunde berettige denne til at vise en saa stor Mangel paa Hensyn til og Agtelse for den Kunstanstalt, hvis Lærling han endnu den Gang var, og hvis Lærestole beklædtes af Wiedewelt, Preisler, Harsdorff og Abildgaard, Kunstnere, som Carstens endnu i det mindste ikke kunde se ned paa. Man har saa ofte fremstillet Carstens som et forfulgt og miskjendt Genie, hvem de gamle Parykblokke af Akademiprofessorer ikke forstode, end ikke kunde forstaa; man vil af det foran staaende have set og vil af det efter følgende endnu klarere se, at Carstens selv bar Broderparten af Skylden for den ham her ved Akademiet overgaaede Skjæbne.

Den unge Malers ovenfor skildrede respektstridige Opførsel mod Akademiet var Aarsag til, at dette i Forsamlingen den 30 April (1781) vedtog, som følger:

ledes aldrig komme for Dagen. Det er muligt, ja maaske endog rimeligt, at der er begaaet en Uretfærdighed, men det er en vis og afgjort Sag, at Carstens har opført sig plumpt og utaknemmeligt mod den Stiftelse, hvis Elev han var.

Beretningen i Schlesw. Kunstbeitr.: — at Carstens stod i den Formening, at han konkurrerede til Guldmedaillen, er blottet for al Sandsynlighed. — Sml. Weilbach K. L.

„*Eleven Asmus Jacob Carsten*, som paa en Opsætsig Maade havde undslaaet sig for at imodtage den ham for Tegning efter *Modellen* tilkiendte liden Sølv *Medaille*, blev ved *Scrutinium* af alle Stemmer indtil videre forviist *Academiet* og tildømt hans Navn at opslaaes paa Dørrene i alle *Academiets* Skoler¹⁾“.

Dette Dekret blev endnu samme Aften opslaaet paa Akademiets Døre, men paa Direktøren, Wiedewelts, Befaling næste Dag atter borttaget²⁾.

Heri maa man være berettiget til at se et stærkt Bevis paa Wiedewelts velvillige Sindelag mod den unge Kunstner og til at slutte, at han kun med Beklagelse og tvungen af Carstens' egen ukloge Trods har sat sit Navn under den Dom, som Akademiet enstemmigt fældede over den geniale unge Kunstner.

Wiedewelt og hans Kunstbrødre i Akademiet tabte dog ikke Carstens af Syne. Den unge Mand slog sig kummerlig igjennem i Kjøbenhavn ved at male Portræter. Aaret efter hans Forvisning fra Akademiet indbød dette ham til at konkurrere, da „man var overtydet om hans Duelighed, og forment, at han lettelig vilde kunne vinde den store Guldmedaille og Rejsestipendiet“. Men selv denne overordentlige Hensynsfuldhed og Imødekommen af Akademiet var forgjæves; Carstens blev ved sin Trods: „han var forvist fra Akademiet, kom nok til Rom uden det, og han behøvede ingen Medailler³⁾“.

Af det foran staaende turde det fremgaa, at naar Carstens gik tabt for Danmark, maa Skylden derfor først og fremmest søges hos denne Kunstner selv. Abildgaard er muligvis heller ikke uden Brøde. Derimod tør man ikke lægge Akademiet Tabet af denne sjældne Kunstner til Last og aller mindst Wiedewelt.

1) Akad. Dagebog 1781. — Carstens lille Sølvmed. for Tegning efter Modellen. Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol. S. 605.), — Thiele: den danske Kunstner-Stat, 30.

2) Fernow: Carstens, 51—65.

3) Samme.

Ret som om Skjæbnen vilde give Akademiet Erstatning for det Tab, det led ved en Kunstners Bortgang, som en Gang kunde være bleven en af dets herligste Prydelser, blev vor store Maler Jens Juel i Forsamlingen den 4. April 1782 enstemmig optaget til Medlem af Akademiet¹⁾.

En tolvaarig Dreng, hvis Navn en Gang skulde overstraale alle andre Kunstnernavne, findes ligeledes i dette Direktorat omtalt i Akademiets Aarbøger: „Den 7. October 1782. Fra Hr. *Clios* Skole blev forflyttet... *Bertel Thomsen* 2)“ (!).

De Arbejder, som i Aaret 1782 udgik fra Wiedewelts Værksted, ere af mindre Betydning³⁾. Foruden 6 Mindesmærker paa Jægerspris⁴⁾ forfærdigede han paa Bestilling af hendes Majestæt Enkedronning Juliane Marie et Stykke slet og ret Stenhuggerarbejde, et Fodstykke af norsk Marmor til den af den haabefulde, men alt for tidligt bortgangne Hartmann Beeken udførte Buste af Kong Frederik V. Dette af hans kongelige Majestæts første Hofbilledhugger udførte „Postament“ blev forsynet

1) Akad. Dagebog 1782.

2) Akad. Dagebog 1782. — Den 26. Avgust s. A. overleverede Wiedewelt Akademiet Dronningen af Sveriges Buste af den navnkundige Sergel som Gave fra det danske Sendebud i Stockholm, Grev Reventlow.

3) I Skrivelse af 30. Oktbr. 1782 anmodede Rentekammeret Wiedewelt om at forfærdige fire Løver af norsk Marmor til Hovedindgangen paa Kristiansborg Slot og tilstillede ham i den Anledning de fornødne, af en anden Kunstner udførte Tegninger. Den retsindige Wiedewelt gav imidlertid i Skrivelse af 4. Novbr. s. A. Rentekammeret Svar som forskyldt; han erklærer de omtalte Tegninger for gode og vægrer sig ved at tage Arbejdet fra en anden: „Jeg finder disse bemelte Tegninger, af en meget Brav Kunstners hand Tegnede, og naar de af ham i *Marmor* . . . skall forarbejdes troer ieg ikke at de under 320 *Rd.* stykket kan forfærdiges. . .“ Da Rentekammeret havde faaet den Besked, erklærede det i Skrivelse af 13. s. M., at det vilde sætte Arbejdet til Licitation. Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml.

4) Mskpt. 1396, n, — Tillæg 2.

med en Indskrift af Luxdorph og tilligemed Busten hensat i et Værelse i den botaniske Have¹⁾. For Statsminister Schak Rathlou gjorde han dernæst tre Kister af norsk Marmor, bestemte for Ministeren selv, dennes Hustru Øllegaard Charlotte født Juel og deres den 14. Januar 1778 afdøde Datter Dorthea Sofie, der havde været gift med Baron Klemens Avgust Haxthausen. De tre Kister, som vare ganske ens, med Indskrift paa Laagene, Kranse og Vaabenskjold af italiensk Marmor samt Festoner af forgyldt Metal, hensattes i Gosmer Kirke, Hads Herred, Aarhus Stift²⁾. I Juni det følgende Aar blev dernæst en oval blaa Marmortavle med Indskrift opsat over de nævnte tre Kister i Gosmer Kirke, samt en fire Alen høj Obelisk af norsk Marmor, med Medaillon, Indskrift og en Blomsterkrans for oven rejst i Rathlousdals Have, Odder Sogn, til Erindring om Ministerens nys omtalte afdøde Datter³⁾. I Maj Maaned samme Aar (1783) forfærdigede Wiedewelt en dobbelt Sarkofag af norsk Marmor, med tilhørende Indskriftstavle og Vaabenskjold; den var bestilt af Kammerherre og Kommandør i Sø-Etaten Hans Georg Krog til ham selv og hans den 28. Februar 1782 afdøde Hustru Anne Sofie Hansen og blev hensat i Frederikskirken paa Kristianshavn⁴⁾. Fra 1783 hidrørte ligeledes Mindesmærket over den kjøbenhavnske Borger, Garvermester Niels Könsberg (død den 16. Februar 1781); det var af flere Slags Marmor, prydet med Egekrans og Cypressfestoner og havde en Indskriftstavle, paa Siderne af hvilke saas to Reliefmedailloner af italiensk Marmor, Guds frygt og Velgjørenhed⁵⁾. Dette Monument blev hensat i Nikolaj Kirkes Koromgang og er siden, ligesom Kunstnernes andre Værker i denne Kirke, gaaet til Grunde.

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

²⁾ Mskpt. 1396, n.

³⁾ Mskpt. 1396, n.

⁴⁾ Mskpt. 1396, n.

⁵⁾ Mskpt. 1396, n.

Fra 1783 skriver sig ligeledes et Arbejde af Wiedewelt, som i al sin Simpelhed gjør et hjærteligt og tiltalende Indtryk, Obeliskens paa Gjentofte Bakke, en Mils Vej fra Kjøbenhavn. Taknemmelige Bønder have rejst den til Ære for deres Velgjører Bernstorff. Af tre Trin stiger man op til den 10 Alen 14 Tommer høje Støtte, der paa Forsiden bærer Ax, Spade og Hakke, paa Bagsiden et omvendt Overflødighedshorn og paa Toppen en Borgerkrone. Indskriften, der paa Forsiden er paa Dansk, paa Bagsiden paa Latin, er af Gehejmerraad Carstens. Den 28. August blev dette Mindesmærke oprejst og derefter højtidelig indviet i Overværelse af en stor Mængde Landboer. Talen holdtes af Bernstorff Gods Administratør, Justitsraad og Amtsforsvalter Hammelef¹⁾, som har udgivet en Beskrivelse over dette Mindesmærke²⁾. Det er stukket i Kobber af Schule og afbildet i Deutsch. Museum for 1784³⁾.

Samtidig med at de nys anførte Værker vare under Arbejde, havde Wiedewelt været sysselsat paa anden Maade. I 1781 havde Kongen befalet Oprettelsen af Mønt- og Medaille-Kabinettet paa Rosenborg, og den til den Ende nedsatte Kommission maatte snart kalde den kyndige og erfarne Wiedewelt til Hjælp. Han udarbejdede da de fornødne Tegninger og Overslag, og disse godkjendtes af Kongen den 15. Februar 1782. Arbejdet begyndte derpaa i Maj s. A. og var fuldendt i Mars 1784, og tretten Gipsmedailloner i naturlig Størrelse, som forestillede Kongerne af den oldenborgske Stamme, og som under den aldrende Mesters Tilsyn vare blevne udførte af

1) Mskpt. 1396, n.

2) Kort Beskrivelse over Forfatningen paa Godset Bernstorff med Forklaring over den af Bønderne oprettede Obelisk. Kbh. 1783, 4o. — Ramdohr 211, — Eck 71 ff., — Deutsch. M. 1784, 10de Stykke, — Nyerup og L. 25.

3) Endelig rejstes i 1783 fem Mindesmærker paa Jægerspris og i det følgende Aar atter tre. Mskpt. 1396, n., — Tillæg 2.

hans Elev Kingren¹⁾), indsattes i Kabinettets to Sale. Hans Majestæt viste sin Tilfredshed med Arbejdets Udførelse ved aller naadigst at forunde Wiedewelt en „Gratifikation“ i Penge, hvor mange have vi ikke kunnet bringe i Erfaring²⁾).

En anden kongelig Kommission af lignende Natur maatte vor Kunstner efter hans Majestæts Ordre af 12. Februar 1783 ligeledes tiltræde. Det gjaldt om at ordne Kobberstikkene paa det store kongelige Bibliothek. Disse havde nys modtaget en betydelig Forøgelse, idet man for 2000 Daler havde købt Konferensraad Wasserschlebes Samling af over 29000 Stik efter fremmede Mestere. Desuden skulde der forfattes en Katalog over den saaledes forøgede Samling. Kommissionen, hvis Medlemmer vare Etatsraad og Stempelpapirforvalter Müller, Wiedewelt, Clemens og Jon Eriksen, Bibliothekar ved det store kongelige Bibliothek, begyndte den 7. Juli 1783 paa dette vidtløftige Arbejde, som for største Delen udførtes af Wiedewelt med Understøttelse af en vis Seissel³⁾. „Den 9. Oktober 1786 afleveredes til Bibliotheket den saa kaldte ældre Samling, 56 store *Volumina* med 47228 Blade“, hvilken Samling der imidlertid næppe var gjort meget ved⁴⁾; den 17. September 1788 afleveredes den nyere Samling, 212 „*Volumina*“ med 29016 Blade, samt endelig den 14. Januar 1790 Kataloget over den ældre

¹⁾ Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. — De bleve betalte med 40 Daler Stykket. S. St.

²⁾ Mskpt. 1396, n. — Eck, 39, — Nyerup og L., 45. — Wiedewelts Forklaring over Planen og Opstalt-Tegningerne til oven nævnte Kabinet findes paa Unv. Bibl. (Mskpt. Wied. Sml. III, 32, 57). — Et Prospekt af Medaillekabinettet paa Rosenborg, en Vignet til Beskrivelsen over dette, er stukket i aflang Kvart af F. L. Bradt efter Wiedewelts Tegning.

³⁾ Topogr. og oekon. Lommebog 1794, Side 88.

⁴⁾ Werlauff: om det store kongelige Bibliothek, Side 215, siger endog, at „den forblev i sin mindre hensigtsmæssige Orden“, hvilket, naar henses til Wiedewelts ovenfor anførte Ord, dog næppe tør tages strængt efter Bogstaven. — Mskpt. 1396, n.

Samling (1 Bind), Katalogerne over den nyere (8 Bind) og 1 Bind med Register over Kunstnerne¹⁾.

Om Wiedewelt fik nogen Paaskjønnelse eller „*Gratification*“ for dette Herkulesarbejde, derom have vi intet forefundet at berette. —

Under denne travle og forskjelligartede Virksomhed var imidlertid vor Kunstners Direktorat udløbet, men i Forsamlingen den 3. Februar 1783 valgte Akademiet for femte Gang Wiedewelt til sin Direktør, medens Weidenhaupt paa ny overtog Kassererposten. Disse Valg godkjendtes af Kongen, hvilket Præsæs tilmeldte Kunstskolen i Skrivelse af 6. s. Maaned²⁾.

Akademiet blev under dette Direktorat velsignet med et efter Omstændighederne ikke ubetydeligt Antal nye Æresmedlemmer. Adskillige af de ældre vare afgaaede ved Døden, og under 1. Mars sendte nu Præsæs skriftligt Forlangende til Akademiet om at optage Konferensraad Holmskjold som Æresmedlem, hvilket naturligvis maatte vedtages (i Forsamlingen den 4. s. M.). Ved den regerende Hertug af Würtembergs Besøg ved Hoffet i Kjøbenhavn blev denne lille tyske Potentat ligeledes optagen som Akademiets Æresmedlem (den 12. Februar 1784); det samme var Tilfældet — atter paa skriftligt Forlangende af Arveprinsen — med Konferensraad Ancker (den 10. April 1784), og da Akademiet herved fik flere end det reglementerede Antal Æresmedlemmer, benyttede det Lejligheden og valgte for sin Part Kammerherre Johan Bülow, i hvem det formodentlig ventede at finde en kraftig Talsmand ved Hove, til Æresmedlem (samme Dag)³⁾. Imidlertid, endnu gik det dog an; vi ville senere faa at se, at man ikke mere gjorde sig den Ulejlighed at anmode

¹⁾ Mskpt. 1396, n, — Eck, 40, — Nyerup og L., 215, — Werlauff, 215. — Herhen hørende Dokumenter paa Univ. Bibl. (Mskpt. Wied. Sml. III, 33, 89).

²⁾ Akad. Dagebog 1783.

³⁾ S. St., 1784.

om eller forlange en eller andens Optagelse som Æresmedlem, men uden videre paaoktrojerede Stiftelsen saadanne, ja at endog — endnu den Gang i det mindste — forholdsvis ubetydelige Personer ansøgte (!) Akademiet (!) om, at maatte vorde optagne som dets Æresmedlemmer! —

Den 14. April 1784 blev det Guldbergske Ministerium hjemsendt, og Kronprins Frederik greb selv Statens Ror. Det afgaaede Ministerium havde, i Modsætning til Struensees Styrelse, vist en hæderlig og paaskjønneelsesværdig Interesse for dansk Nationalitet og dansk Sprog, til Dels ogsaa, skjønt næppe i saa høj Grad, man almindelig tror, for dansk Videnskabelighed og Digtekunst. Forordningerne mod Pressen, Ewalds og Wessels kummerlige Lod, Storms og Trojels Fattigdom ere — tillige med mange andre — Vidnesbyrd om, at Guldbergs Om-sorg for den danske Videnskabelighed, eller, om man vil, for de danske Videnskabsmænd og Digtere, lod meget tilbage at ønske. Heller ikke Kunstakademiet havde skjellig Grund til at være Guldberg og hans Ministerium taknemmeligt. Vi have Skridt for Skridt fulgt dets finansielle Forlegenheder, set, at det under den danske Guldberg blev lige saa uskjønsomt og uforsvarligt behandlet, som under den tyske Struensee, indtil endelig den yderste Nød vristede et Tusende Rigsdaler ud af Regeringens karrige Haand. Guldberg var vist nok selv en dannet og kundskabsrig Mand, men for Hæderen, Betydningen og Nytten af dansk Kunst synes han at have manglet Øje. Det hjalp hverken Akademiet eller dets Direktør, Wiedewelt, at Guldberg personlig nærrede de velvilligste Følelser for denne Kunstner¹⁾; Guldberg raabte bestandig paa Sparsommelighed og gjorde intet, hverken for Akademiet eller dets Direktør, paa samme Tid, som

1) I Brev til Wiedewelt af 7. August 1776 skriver Guldberg: „Vær vis paa dens bestandige Høiagtelse som er Deres *O. Guldberg*“.
— Yderligere Bevis paa Guldbergs Hengivenhed for Wiedewelt se Side 156.

han fandt sig i, at ubetydelige eller endog uværdige Hofmænd hævede utilbørlig høje Lønninger og Efterløn; Kunsts-kolen kunde ingen Vegne komme med den det anviste tarvelige Fond, og dens Direktør og Professorer, af hvilke de fleste endnu tjente uden Lønning, forarmedes, thi den Tid var forbi, da Konger og Dronninger, Prinser og Adelsmænd, som i Frederik V.s Dage og i Kristian VII.s første Regeringsaar, tilfredsstillede deres Pragtlyst eller viste deres Interesse for Kunsten ved hyppige og storladne Bestillinger hos dens Dykere.

At dette for Wiedewelts Vedkommende var Tilfældet, ses ved at anstille en Sammenligning mellem de Arbejder, som i 1784 og 1785 udgik fra hans Værksted, med hans Værker fra tidligere Dage. Der blev ikke nu, og heller ikke senere, hos ham bestilt glimrende Dekorationer, vidtløftige Skulpturarbejder for Kirker og Paladser eller storartede og imponerende Gravmæler, som Kristian VI.s, Frederik V.s og Holbergs; nu var det næsten kun Mindesøjler, Indskriftstavler og Kirkegaardsmonumenter, som Danmarks største Billedhugger var sysselsat med¹⁾. Hans var Skylden til visse ikke; skjønt han allerede var en aldrende Mand, havde han dog baade Evne og Kraft til at have kunnet yde andet, mere og større; men hans utallige Forretninger som Akademiets Direktør og Haandværksslavgenes Skuemester i Forening med hans Kaar, som vist nok allerede den Gang begyndte at blive meget trange, gjorde ham det til en Umulighed at arbejde ret *con amore*. Den fortjente Kunstner maatte allerede nu, og i endnu højere Grad senere, arbejde for det daglige Brød.

For Etatsraad de Coninck udførte han i Maj 1784 en syv Alen høj Obelisk med Indskrift, af blaat

1) Allerede i 1772 kunde en Forfatter udraabe: Mr. Wiedewelt est un sculpteur excellent; mais il ne travaille qu' à des tombeaux. (Essai sur l'état présent des sciences, belles-lettres et beaux-arts en Dannemarc, par un Anglois. Copenh.). I 1785 og senere kunde dette med endnu større Grund siges.

norsk Marmor, paa et Fodstykke af akershusisk Marmor, og som blev opstillet i Dronninggaards Have¹⁾. I August s. A. rejste han i Fredensborg Slotshave en ny Skibssøjle i Steden for den gamle af 1762 og denne ganske lig; den er af norsk Marmor og forsynet med en Indskrift²⁾; — og endelig forfærdigede han paa Bestilling af Generallieutenant Peter Clausen, Generalguvernør i Vestindien, en med Vaabenskjold og Ornering af hvidt italiensk Marmor prydet Mindetavle over denne Officers afdøde Hustru. Den var af sort brabantisk Marmor, henved fire Alen høj og kom til St. Croix i Vestindien³⁾.

Foruden nogle ubetydelige Arbejder, — om hvilke henvises til Tillæg 2, — udførte Wiedewelt i 1785 Mindesmærket for Marie Magdalene Haste, født Lafebre (død den 25. Februar 1785), den senere Overekvipagemester Hastes Hustru. Det er en fordringsløs hvid Indskriftstavle, fattet i en Ramme af blaåt, gult og hvidt Marmor, for oven prydet med en Urne, og er at se i den reformerte Kirke i Gotersgaden⁴⁾.

Det eneste betydeligere Værk fra disse Aar var det smukke Gravmæle over Etatsraad og Borgemester Johan Peter Suhr (død den 28. Maj 1785) i Frue Kirke. Det var af hvidt, blaåt og gult Marmor, halvottende Alen højt, henved fire Alen bredt og bestod af en Indskriftstavle, fattet i en Ramme af blaåt Marmor, med Rosetter og Baand, med Egekrans eller Borgerkrone for oven og Cypresfestoner for neden; paa Fodstykket et Relief af italiensk Marmor: Guds frygt og Redelighed, med deres Attributer, siddende ved et Alter, under dette igjen en Frise med Taarekrukke. Dette smukke Gravmæle, som endog havde fundet særdeles Naade for den strænge Ram-

1) Mskpt. 1396, n.

2) S. St.

3) S. St.

4) S. St., — Ny kgl. Sml. Mskpt., 669, — Kbhvns. Skilderi 1829, 756.

dohrs Øjne, er, som saa mange andre af Wiedewelts bedste Arbejder, gaaet til Grunde¹⁾.

Den Gang var det Skik og Brug, at enhver anset Mand eller Rangsperson, som afgik ved Døden, stedtes til Hvile i en Kirke eller et Kapel, en fra mere end ét Synspunkt forkastelig Uskik. Den fortjente Johan Samuel Augustin (død den 26. April 1785) vilde hvile under Guds frie Himmel og befalede, at man skulde jorde hans Lig paa den for ikke lang Tid siden indviede Assistens Kirkegaard uden for Nørreport, hvor Wiedewelt rejste sin hedengangne Ven et fordringsløst Mindesmærke, som bar Indskriften: bene vixit, qui bene latuit²⁾.

Dette var det første af det ikke ubetydelige Antal Gravmæler, som Wiedewelt rejste paa Assistens Kirkegaard uden for Kjøbenhavn. En Del af disse staa endnu, — og der er Grund til at haabe, at man vil frede mere om dem, end man har gjort over de øvrige, som nu spørløst ere forsvundne, og af hvilke vi kun kjende nogle faa af Lahdes Stik. De tidligste af disse Mindesmærker vare indsatte i den Kirkegaarden omgivende Mur. De vare aldeles i Smag med Kunstnerens mindre betydelige Kirkemonumenter, som det Hasteske og det Garboeske: Indskriftstavle i Ramme, eller mellem Søjler og Lisener, Topstykke med Ornament for oven, Niche med Lampe eller Taarekrukke for neden. De senere Monumenter paa Kirkegaarden vare derimod frit staaende, men heller ikke disse kunne gjøre Fordring paa nogen større Originalitet i Opfindelse eller Idé; tvært imod ere de jævnlig kun Reminiscenser fra ældre og betydeligere Værker. Den hvilende Yngling eller Genius paa det Bodenhoffske Gravmæle er saaledes kun en noget forandret og betydelig ringere Gjentagelse af Dødens Genius paa det Weisseske Monument, den granskende Olding paa Konferensraad Nielsens Grav

¹⁾ Mskpt. 1396, n, — Ramdohr, 166, — Nyerup og L., 33.

²⁾ Mskpt. 1396, n, — Nyerup og L., 34. — Stukket af Lahde. Er nu forsvundet.

minder levende om den grublende Filosof paa Møllmanns Epitaf i Petri Kapel, Søjlen paa A. G. Carstens' Gravdels om Kolonnen paa Frederik V.s Monument, dels om flere af de paa Jægerspris og Fredensborg opstillede Mindestøtter og Søjler. Nogle, som det Falchske og Thomsenske, ere kun slet og ret Stenhuggerværk; kun to, det Wærnske og det Bodenhoffske, om hvilke mere siden, have kunstnerisk Betydning som Monumenter, Niensens ogsaa for Reliefets Skyld. De øvrige gjøre, — fraset naturligvis deres Betydning som Minder, — nærmest Indtrykket af dekorative Arbejder til Pryd for „de dødes Have“, som man den Gang sagde.

Skjønt disse Kirkegaardsmonumenter saaledes ikke kunne siges at have betydeligere kunstnerisk Værd, staa de dog meget højt over dem, som Wiedewelts Samtidige eller nærmeste Efterfølgere rejste paa denne og andre Kirkegaarde¹⁾.

Foruden sin Ven Augustin mistede Wiedewelt ogsaa paa dette Tidspunkt en Slægtning. Skibskapitajn Kristen Schifter afgik ved Døden den 8. Januar 1785. Han var Fætter til Kunstnerens for længst afdøde Svoger Søren Larsen Schifter og til Kristen Schifter, Assessor i Hof- og Stadsretten, hvilken sidste vi senere ville træffe paa igjen. Over den afdøde Schifter rejste Wiedewelt i November Maaned s. A. paa Kirkegaarden ved Helliggejstes Kirke i Kjøbenhavn et Gravmæle af italiensk Marmor, forsynet med en lang Indskrift; ved Hovedenden var der en Lampe, ved Fodenden en Taarekrukke²⁾.

Vor Kunstners Direktorat udløb med Aaret 1784, men i Forsamlingen den 21. Mars 1785 valgte Akademiet

¹⁾ Mere herom senere.

²⁾ Mskpt. 1396, n. — Dette Monument, som, efter Optegnelser i Helliggejstes Sogns Kirkebøger at dømme, maa antages at have været anbragt i eller tæt op til den Mur, som den Gang skilte Kirkegaarden fra Helliggejststræde, er nu forsvundet. Den nævnte Mur er for længst nedreven, og Kirkegaarden gjentagne Gange omlagt.

énstemmig Wiedewelt for sjette Gang til Direktør og Weidenhaupt paa ny til Kasserer, hvilke Valg i Skrivelse af 26. s. M. godkjendtes af Præsens „med besynderlig For-
noyelse“¹⁾).

I Mødet den 31. Mars indfandt Præsens sig, ledsaget af Prins Karl af Hessen. „Da Forsamlingen havde taget Sæde, *gratulerede* Hans kongelige Hoyhed, Hans Hoyfyrstl. Durchl. Prindsen af *Hessen* til Æres Medlem af *Academiet*“ (!)²⁾.

Den 23. Maj 1786 gjorde Præsens „Oberhofmester“ ved Sorø Akademi, Gehejmekonferensraad, Grev Haxthausen, til Æresmedlem. Denne Gang gjorde dog hans kongelige Højhed sig den Ulejlighed at forlange denne Ud-
nævnelse af Akademiet³⁾.

Æresmedlemmer havde dette saaledes ingen Mangel paa, hvorimod det af udenlandske Medlemmer endnu kun talte meget faa. Foruden Pilo, Jardin og Reverdil, var der Professorerne Gagliardi i Neapel og Ljung-
berger i Stockholm, Kobberstikkeren Jacob von Schmutzer, Direktør for Akademiet i Wien, — hvem Wiedewelt havde foreslaaet til Medlem, og som for Receptionen havde indsendt et Stik efter Rubens, „*Mutius Sevola*“ (den 26. Maj 1777)⁴⁾, — Kobberstikkeren Nicolas de Launay fra Paris, „kongelig dansk — senere ogsaa preussisk — Hof-Broderer og Perlestikker Frans Johan Josef „Schenelli“ (o: Genelli)⁵⁾ og endelig Kobberstikkeren Berwic, og disses Antal var ved Ugangen af 1802, — hvor dette vort Skrift ender, — kun forøget med ganske enkelte.

To nye Professorer havde et Par Aar før taget Plads i de ældres Kreds: Bygmesteren Peter Meyn var bleven

1) Akad. Dagebog 1785.

2) S. St.

3) S. St., 1786.

4) S. St., 1777.

5) Büsching, 308, — Weinwich, 237.

Professor i Perspektiven og Arkitekturen, og vor store Jens Juel „*adjungerende Professor*“ i Malerkunsten. Begge, og navnlig den sidste, skulde blive til Hæder for Akademiet. Men i 1786 havde dette derimod den Sorg at miste en af sine ypperste Kunstnere, — og Wiedewelt en af sine ældste og hengivneste Venner, — i det kongelig Hof- Historie- og Bataillemaler, Professor Johan Edvard Mandelberg afgik ved Døden (den 8. Avgust). Han havde været Medlem af Akademiet siden 1759 og Professor siden den 9. December 1763¹⁾. Hans Duelighed som Kunstner og hans beskedne, venlige Optræden havde gjort ham i høj Grad yndet af hans Kunstbrødre. Som tidligere gjentagne Gange bemærket skulde ingen blive rig af at være Professor ved det danske Kunstakademi, og skjønt Mandelberg havde dyrket sin Kunst med Virtuositet, døde han dog som en fattig Mand²⁾. Hans trængende Enke³⁾ søgte Regeringen om en lille Pension af Postkassen og bad Akademiet understøtte dette Andragende. I Mødet den 25. September vedtoges det, at Direktør Wiedewelt personlig til Præsæs skulde overbringe Enken Mandelbergs af Akademiet varmt anbefalede Ansøgning og indtrængende tale hendes Sag⁴⁾. Det synes imidlertid, som hverken den Nød, den fortjente Kunstners Enke var hjemfalden til, eller Akademiets Anbefaling eller Wiedewelts varme Forbøn for sin ældste og bedste Vens Enke har kunnet udrette noget synderligt, thi Mandelbergs Enke led vedblivende Nød og maatte i 1794 og senere endog modtage Hjælp af den ved Akademiets Salon det nævnte Aar udstillede — Fattigblok!⁵⁾.

1) Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.

2) Hans Biografi af Professor Hviid i „*Minerva*“, 1786.

3) Ny kgl. Sml. Mskpt. 309, g.

4) Akad. Dagebog, 1786.

5) Endskjønt Skuespillerstanden den Gang til visse hverken var synderlig agtet eller rundelig aflagt, havde dog Clementins og Hortulans, ja endog den ubetydelige „*Acteur*“ Suhms Enke 60 Daler i aarlig Pension. (1786). Billetkasserer Gorm

Nogen Tid før Mandelberg døde, havde Akademiet mistet endnu en af sine ældste Embedsmænd, i det Tegnelæreren i den ene Frihaandskole, Hans Cleo, var afgaaet ved Døden den 3. December 1785. Han havde virket i Kunstskolens Tjeneste lige siden 1753 og efter en Meneskealders nidkjær Virken drevet det til at have 200 Daler i aarlig Løn.

Vi ville lige saa lidt skildre hans efterlevende Enkes og Børns Elendighed, som vi have villet gaa nærmere ind paa Fru Mandelbergs Armod¹⁾, skjønt det kunde være fristende nok at give en saadan Skildring som et talende Bevis paa Regeringens uforsvarlige Ligegyldighed mod endogsaa højt fortjente Kunstneres Efterladte. Enken efter en Maler som Mandelberg maatte modtage Hjælp af Fattigblokken!

Vi ville senere faa at se, hvorledes der efter Wiedewelts Død i Ordets egentligste Forstand indsamledes Almisser til hans højt bedagede og hjælpeløse Søstre.

Det varede mange Aar, inden der fremstod en Bataillmaler, som kunde erstatte den bortgangne Mandelberg; Cleos Efterfølger som Lærer i Frihaandsskolen blev Maleren Jørgen Dinesen²⁾.

Den ved Mandelbergs Død ledig blevene Professorplads blev besat med vor store Portrætmaler Jens Juel, der tidligere kun havde været „*adjungerende Professor*“,

havde 450 Daler aarlig i Løn, det er et halvt hundrede Daler mere, end vor store Jens Juel nogen Sinde opnaaede af Staten. Skrædder Fougère ved Theatret havde 700 Daler i Løn, det er 200 Daler mere om Aaret end hans kongelige Majestæts virkelige Justitsraad, Professor og første Hofbilledhugger, Hr. Johannes Wiedewelt, Direktør for det kongelige Skildrer-, Billedhugger- og Bygnings-Akademi. Galeottis Løn var 1900 Daler. Overskou III, 344 ff.

1) Rigelige Vidnesbyrd om begge Dele kunne efterses i Akad. Dagebøger fra 1785 til 1800.

2) Akad. Dagebog, 1785.

og hvem Akademiet i en overordentlig Forsamling den 21. August 1786 valgte med Enstemmighed¹⁾.

Vor Thorvaldsens Navn findes i disse Aaringer gjentagne Gange nævnet i Akademiets Dagbøger. Under 3. Januar 1785 findes antegnet: Fra Hr. *Loefler avancerede* ind paa Gibsstuen . . . *Bertel Torvaldsen*²⁾. Den 2. Januar 1786: Udi Gibs Skolen *avancerede Bertel Torvaldsen*³⁾. Den 2. Januar 1787: udi *Modelskolen* bekom . . . *Bertel Torvalsen* . . . for *Modellering* den mindre Sølv *Medaille*⁴⁾.

Akademiet fortsatte imidlertid sin gavnlige Virksomhed, som den Gang ganske vist mere kom Industri og Haandværk end Kunsten til Gode. Som sædvanligt kæmpede det med trange Kaar og var overlæstet med Forretninger, der ofte vare i høj Grad besynderlige. Med Hensyn til det første Punkt, dets kummerlige Kaar, fortjener det at antegnes, at Stiftelsen trods sin Armod i Forsamlingen den 7. August 1786 vedtog, „at af den *Summa*, der aarlig er udsat af *Academiets Fonds* til Kobbere og Bøger skal anskaffes aarlig for 100 Rd. gode Bøger til *Academiets Biblioteque*“⁵⁾. Hvad angaar det sidste Punkt, de besynderlige Forretninger, Akademiet og dets Professorer ofte saa sig bebyrdede med, er det ikke nok, at f. Ex. det kongelige General-Land-Økonomi- og Kommerce-Kollegium i Skrivelse af 6. Januar 1787 af Akademiet forlangte Tegning til en *Medaille* for nyttige Opfindelser og udmærket Flid til Uddeling blandt Landalmuen, — skjønt en saadan Bestilling burde have været gjort hos en enkelt Kunstner, men ikke hos et helt Akademi, vedtog dette dog i Forsamlingen den 22. s. M., at enhver af dets Professorer og Medlemmer skulde gjøre et Udkast og indsende et skriftligt „*Project*“, og at Direktør Wiedewelt skulde gjøre Be-

¹⁾ Akad. Dagebog, 1786.

²⁾ S. St., 1785.

³⁾ S. St., 1786.

⁴⁾ S. St., 1787.

⁵⁾ S. St., 1786.

gyndelsen¹⁾, — eller at det kongelig oktrojerede østersøiske og guineiske Handelsselskab forespurgte, om Akademiet holdt en Forandring og Reparation i et af dets — Pakhuse fornøden, — en Forespørgsel, som naturligvis afvistes²⁾ (Mødet den 5. Februar 1787), — men man gik endog saa vidt, at Regeringen forlangte, at Akademiets Professorer, naar aller højeste Ordre udgik, skulde være Naturforskere og i Stand til videnskabeligt at kritisere og forfatte naturhistoriske Værker. Kobberstikkeren Regenfuss fra Nürnberg var i 1780 død bort fra det store og overordentlig kostbare Værk, som han paa Kongen af Danmarks Bekostning skulde udarbejde Tavlerne til³⁾. Efter hans Død udgik der den 27. September 1780 kongelig Befaling til Wiedewelt, Assessor Sporon og „Zahlkasserer“ Linde om i Dødsboet at varetage Kongens Interesser og foreslaa, hvad der videre kunde gjøres til Værkets Fremme. Kommissionen fandt, at Værkets endnu kun halvt færdige anden Del allerede havde kostet 4328 Daler og vilde, inden den blev færdig, i alt koste 7088 Daler, og det endda foruden Honorar for Texten at forfatte og for dens Trykning. Hvor meget den første, for længst udkomne Del af Værket har kostet Staten, se vi os ikke i Stand til at opgive; efter de foran staaende Talstørrelser at dømme har det vel mindst været en halv Snes Tusende Daler. Altsaa for en eneste Del af et — for Resten i det mindste fra Kobbernes Side fortræffeligt — Værk betalte Regeringen det dobbelte af hele den til det kongelig danske Billedhugger-, Maler- og Bygnings-Akademis samtlige Fornødenheder anviste Sum, og for den halvt færdige og den Dag i Dag ufuldendte anden Del havde man allerede betalt henved halvfemte Tusende Daler, og

¹⁾ Akad. Dagebog, 1787.

²⁾ S. St.

³⁾ Auserlesene Schnecken, Muscheln u. a. Schaalthiere, auf allerh. Befehl Sr. Kön. Maj. in Dänemark . . . gestochen, u. mit natürl. Farben erleuchtet. Kbh. 1, stor Fol. 1758.

det paa samme Tid, som man „til antike Statuer og andre Kunstsager samt Ornamenten o. desl. til Ornamentalskolen“ tilstod Akademiet 95 Daler 4 Skilling aarlig og henviste Mandelbergs Enke til Fattigblokken!¹⁾

Saa forløb der fem samfulde Aar, — formodentlig har man været noget betuttet over de uhyre Udgifter, — indtil endelig Kancelliet ved Skrivelse af 15. Januar 1785 tilmeldte Akademiet, at anden Del af Værket skulde fuldføres paa Kongens Bekostning, og at Konferensraadinde Müller²⁾ havde indberettet, at hendes afdøde Mand havde „giort Beskrivelse“ over ti af Pladerne. Den nævnte Müllerske Beskrivelse skulde tilsendes Akademiet „for at bedømme samme, saa og tillige overdrages ved de af dets Lemmer dertil meest delige at besørge saavel de manglende Beskrivelser, som Kobbernes Illuminering“, — ret som om Wiedewelt og hans Kunstbrødre paa Embeds Vegne skulde være forpligtede til, naar Kancelliet forlangte det, at optræde som naturvidenskabelige Kritikere og Forfattere. Det gjør et eget Indtryk at se Luxdorpha's Navn under dette abderitiske Dokument³⁾.

Kongen resolverede imidlertid under 1. Februar 1786, at det skulde overdrages Peter Kristian Abildgaard at forfatte den manglende Text, hvilket Kancelliet, sikkert til Kunstnernes store Beroligelse, tilmeldte Akademiet⁴⁾.

Wiedewelt havde imidlertid været sysselsat med et andet Værk, som han havde mere Forstand paa og Interesse for end det nævnte Arbejde over Snegle og Muslinger. I 1786 udkom nemlig „Samling af ægyptiske og romerske Oldsager, udgivne ved J. Wiedewelt, 1ste Del, Kbhvn.“, 38 Sider Text og 27 Kobbertavler, Fol. Dette Værk, der er saa godt som det eneste i sit Slags

¹⁾ Dokumenter angaaende denne Sag paa Unv. Bibl. (Mskpt. Wied. Sml.) — Kbhvns Skilderi 1829, 980 ff.

²⁾ Enke efter den i 1784 afdøde O. Fr. Müller.

³⁾ Kbhvns. Skild. 1829, 980 ff.

⁴⁾ s. St.

her i Danmark, er endnu i vore Dage ingenlunde uden Betydning. Af det Wormske lærde Lexikon¹⁾ ses, at det var Wiedewelts Agt at lade stikke alle Antiker, som fandtes i de danske Stater, „saavel paa publique Steder som hos private Folk“. Men Danmark var ikke det Land, hvor et saadant Værk kunde fremmes. Wiedewelts Ven og Velynder Guldberg forudsagde strax dette. „Høiædle Allerhøistærede Hr. Justitsraad“, — skriver han den 17. Oktober s. A. fra Aarhus, — „det var mig en saare angennem Gave, da jeg fra Deres Velbhds. Haand modtog de tvende Exemplarer af Oldsager, som De har havt den Godhed at sende mig. Saavel Kobbere som Text ere fortreffige, og nu Mesteren selv, hvor er og har han altid været mig kier og ærværdig! Maatte kun *Subscribenternes* Antal gjøre det mueligt, at flere Dele kune komme ud! Men jeg frygter²⁾).

Det gik da ogsaa, som Guldberg — og vel sagtens ogsaa Wiedewelt — forudsaa. Regeringen, Hoffet, Adelen, de rige og mægtige forholdt sig ligegyldige over for et Værk, hvis Værd og Betydning de ikke forstode at skatte; de lærde og Kunstnerne vare ude af Stand til at støtte det tilstrækkeligt, og der udkom ikke mere end den samme første Tome. Den „henstaaer da i Bogsalene, tilligemed Regenfuss's Conchyliæværk, Scheels Krigshistorie, Birchs græske ny Testamente, Planen til Frederikskirken, og de flere ufuldførte Verker, og tjener til Advarsel om, at Ingen i dette lille og af Smaaheds-Aand besjælede Land skal begynde paa Foretagender, som gaae i det Store³⁾“.

Disse Ord skrev Rasmus Nyerup i 1799. Det var den „Smaaheds-Aand, som besjælede Landet“ og ikke Wiedewelt, der var Skyld i, at dette Værk, der vilde have

¹⁾ III., 858.

²⁾ Brevet, som var i Etatsraad Thaarups og nu er i Bogh. Thaarups Eje, findes aftrykt i Øst: Minerva III., 29. — Det nævnte Værk er særdeles rosende anmeldt i L. Eft. 1788, 1 ff.

³⁾ Nyerup og L. 45.

været til Ære for Danmark og kunde have stiftet betydelig Nytte, gik i staa, just som det var begyndt.

Til den oven for anførte Fortegnelse over paabegyndte, men ufuldendte Værker kunde Nyerup have føjet endnu ét, som vel ikke var saa kostbart som de nævnte, men i sit Slags lige saa betydeligt: Jonges Beskrivelse over Kjøbenhavn. Dette Værk, hvis Forfatter døde 1789 som Præst i Allersløv i Sjælland, og hvoraf kun første Del er udkommen, medens betydelige Materialier til dets anden Del henligge i Haandskrift paa det store kongelige Bibliothek, tog Wiedewelt en ikke ubetydelig Del i. Dette ses af en Del Breve fra Jonge til Wiedewelt¹⁾, som have været i Kobberstikkeren Lahdes Eje, og af denne ere offentliggjorte. Den 18. Oktober 1780 beder Jonge om Fortegnelse og Beskrivelse af alle Wiedewelts Værker i Stadens Kirker; i Brev af 27. December s. A. takker han for de modtagne Oplysninger, klager over, at han hos andre ikke har fundet denne „*Promptitude*“ og beder om Efterretninger Akademiet betræffende. Den 11. April 1781 takker han for Wiedewelts Meddelelser om Akademiet og udbeder sig „*Seriem Profess.*“; under 6. September 1786 takker han for den store Godhed, Wiedewelt havde vist ham i at „meddele ham alt fornødent Stof til hans Skrifts *completeste* Udarbeidelse“, sender vor Kunstner 10de, 11te og 12te Hæfte af anden Tome til Gjennemlæsning og Retelse „især om Hr. Justice-Raad finder den *paragraph* om *Academiet*, og den dertil føyet Efterretning fra *Academiets* første Andlæg og dets Hrr. Professorer med tilføjede *Biographi* tilbørlig udarbeidet af Ds. Vbhds. eget *Manuscript* . . .“ samt beder „at Hr. Justice-Raad som en stor Elsker af Lærdom, Studeringer og *antiquiteter* at *conservere*, ikke vil nægte mig . . . sin *attest* og *Recommendation* dette mit udarbeidede Skrift andgaaende“. Endelig aflægger han, under 15. November s. A., sin Taksigelse for „al den

¹⁾ Meddelte i Kbh. Skild. 1829, 1106—1108. — Originalerne i Bogh. Thaarups Eje.

Umage og store Møysommelighed, Justitsraaden havde havt med at giennemlæse, *corrigere* og tilsætte *additamenta* til *Manuscriptet*¹⁾“.

Wiedewelt havde nu saa ofte været Akademiets Direktør, at han næsten havde vundet Hævd paa bestandig at være det. Formodentlig er dette Grunden til, at han, skjønt hans Direktorat udløb med Udgangen af Aaret 1786, først i Forsamlingen den 5. Mars 1787 tilkjendegav Akademiet dette og samtidig udtalte det Ønske, at man vilde skride til et nyt Valg. Da Voteringen skulde begynde, rejste Abildgaard sig og erklærede, „at han ikke kunde give sin Stemme til det *proponerede* Valg, med mindre at *Reglementets 2den Articul* paa det noyeste blev efterlevet²⁾“. Wiedewelt har uden Tvivl følt sig mere saaret over Tonen, hvori Abildgaard protesterede, end over selve Indsigelsen; han svarede ved at henvise til den kongelige Befaling af 6. Januar 1775, — at Reglementets første Afdelings anden Artikel . . . ikke skulde være til Hinder . . . for Wiedewelts . . . Gjenvalg . . .³⁾, — og lod derpaa Akademiet skride til Afstemning. „Ved Voteringen fantes Stemmerne saaledes delede, at Hr. Justitsraad *Wiedewelt* havde 7 og Hr. Justitsraad *Abildgaard* 6 Stemmer⁴⁾“. Til Kasserer gjenvalgte Weidenhaupt med 10 Stemmer, — Juel havde to og Meyn to, — og de foretagne Valg bleve indstillede til Godkjendelse af Præsens⁵⁾.

Dagen efter, den 6. Mars, indgave Stanley, Preisler,

1) At Wiedewelt ligeledes har meddelt Ernst Kristian Hauber Efterretninger til hans Kbhvns. Beskrivelse, ses af Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Pakke V, Diversa 7, Side 25. -- Ogsaa Pontoppidan havde til sin D. Atl. modtaget Bidrag og Oplysninger af Wiedewelt. (D. A. II., 266 f.).

2) Den paaberaabte Artikel, — at en afgaaende Direktør først efter to Aars Forløb igjen kan komme paa Valg, — er meddelt foran Side 101.

3) Se foran Side 101.

4) Akad. Dagebog 1787.

5) Akad. Dagebog 1787.

Harsdorff, Juel og Meyn, — altsaa omtrent Akademiets mest fremragende Mestere i alle Kunstens Grene, — en aller underdanigst Forestilling angaaende Valget af Wiedewelt trods Abildgaards Indsigelse. Sagen gik til Kongen, og i Akademiets Forsamling den 31. Mars fremlagdes følgende aller højeste Resolution:

„Vi *approbere* Akademiets Valg, dog uden følge for Eftertiden.

Christian Rex,

Friderich C. P.¹⁾“

Akademiets finansielle Tilstand under Wiedewelts syvende Direktorat var ikke heldigere, end under de tidligere, og Regeringens Karrighed mod Kunsten og dens Dyrkere stod i en skærende Modsætning til den Rundhaandethed, som Fyrsterne i andre Lande viste endog mod Kunstnere, som i ingen Henseende kunde maale sig med vore. Medens saaledes f. Ex. Arkitekten Langhans, „som havde forandret Operahuset (i Berlin) indvendigen²⁾“, erholdt en Efterløn af tre Tusende Daler aarlig, en meget rig Gulddaase og 1000 Dukater „Present“ samt Gehejmeraadets „Character“, og det skjønt han „langt fra var nogen Harsdorff³⁾“, var Akademiet her hjemme endnu stedse henvist til sin knappe Fond af 5000 Daler, og bestandig hed det: man maa spare, spare og atter spare. Wiedewelt gjorde sit yderste for at holde Stiftelsen paa Fode med de knappe Midler, der stode til hans Raadighed; han gjorde endog, hvad han under lykkeligere Forhold ingen Sinde vilde have gjort, han inddrog et Stipendium. Pensionæren Jesper Johansen Holm, en af vore dueligste Medaillører,

1) o: Kronprins. — Akad. Dagebog 1787. — Under 26. Febr. havde Th. Thaarup skriftligt anmodet Akad. „om at foreslaae ham til dets *adjungerede* og *succederende Secretair*“, men denne Ansøgning blev i Mødet s. D. „ikke tagen i *Deliberation*“. Akad. Dagebog 1787.

2) Brev fra Hoyer til Wiedewelt, Berlin 23. Febr. 1788. (Aftrykt i Kbh. Sk. 1829, 1270).

3) s. St.

var vendt tilbage, og Wiedewelt foranledigede nu Akademiet til at foreslaa, at Nikolaj Dajon, der ansaas for en ret lovende Billedhugger, for Tilsyn i Modelskolen og Undervisning i Modelling af det ved Holms Tilbagekomst ledige Stipendium skulde oppebære 100 Daler aarlig, at de øvrige 300 Daler skulde anvendes til Akademiets Fornødenheder, samt at det nævnte Stipendium ikke skulde uddeles, før „*Academiet* fandt det for got at bringe nogen *Eleve* i underd. Forslag til Udenlands *Reyser*“.

Dette Forslag blev naturligvis godkendt af Præses¹⁾.

Da Akademiet fik Lokale paa Charlottenborg Slot, beboedes en Del af dette af Personer, som vare Kunstskolen uvedkommende. Disse vare nu imidlertid døde bort, og Akademi-professorerne ansøgte nu om „fri *Disposition* af *Charlottenborg* Slot, og de Herefter Ledig vordende under-Betientes Pladser²⁾“. Overhofmarechal Numsen erklærede sig des angaaende i en aller underdanigst Betænkning af 24. December 1785. Han er enig med Akademiet i, at det er ret, at Slottet kun beboes af „*Artister* og *Academiets* Betiente“, men tilbage staar at fordele Boligerne paa „en meere *Academisk* og bestemt Maade“. Alle Kunster bør have lige Adgang til de Fordele, Akademiet byder. Billighed forlanger derfor, „at naar Rummet det tillader, een Kunstner af hver Konst, i det ringeste først maatte have Boelig ved *Academiet*, forinden flere kunde tage Deel udi en i disse Tider fornemmelig saa betydelig Fordeel“. De ni Boliger, som fandtes paa Slottet, kunde forøges til ti, naar man fratog Miniaturmaler Müller et Par Værelser. Direktøren, Wiedewelt, havde Bolig og Værksted paa Materialgaarden; tilbage blev altsaa 1 Arkitekt, 1 Portrætmaler, 1 Historiemaler, 1 Landskabsmaler, 1 Theatermaler, 1 Miniaturmaler, 1 Kobberstikker, 1 Medaillør, 1 ældste Lærer i Tegning og 1 Slotsforvalter. Ved Uddelingen af Boligerne burde der tages Hensyn til

¹⁾ Akad. Dagebog, 1787.

²⁾ Akad. Dagebog, 1787.

Værelsernes Beliggenhed, Lyshed og Højde, og Numsen foreslog derfor, at Portrætmaleren skulde have den af Preisler beboede Lejlighed i nederste Etage, Theatermaleren Weidenhaupts Bolig i samme Stokværk, Hoyer skulde afgive sine Værelser i samme Etage til Landskabsmaleren, Arkitekten skulde have den af Mandelberg tidligere — og formodentlig af Mandelbergs Enke endnu den Gang — beboede Lejlighed, der ligeledes laa i nederste Stokværk. I mellemste Etage, — hvor tillige Skolelokalerne fandtes, — skulde Historiemaleren have Bolig, i øverste Stokværk endelig Miniaturmaleren (Müller, der, som anført, skulde miste et Par Værelser, der skulde afgive Bolig for Slotsforvalteren), Medailløren (Adzer) og Læreren (Løffler). Denne Indstilling, der i det hele var ganske fornuftig, men kun lidt hensynsløs mod dem, som den Gang havde Bolig paa Slottet, blev godkjendt af Kongen, „men uden *Prejudice* for de nuværende Beboere“, og blev af Numsen meddelt Akademiet i Skrivelse af 18. April 1787, hvilken Skrivelse fremlagdes i Mødet den 30. s. M.¹⁾

Harsdorff har formodentlig gjort Afkald paa den ham anviste Bolig til Fordel for Abildgaard, thi i Forsamlingen den 8. Juni indstillede Akademiet denne sidste til at faa Mandelbergs Værelser og forlangte derhos den Sal paa Charlotteborg, hvor Lotteriet blev trukket, til Atelier for ham. Hans kongelige Højhed bifaldt det første og vilde henvende sig til Kongen angaaende det sidste²⁾. I Anledning af Akademiets Ønske, at Lotteriet maatte blive trukket et andet Sted end paa Charlotteborg, henvendte vedkommende Avtoriteter sig til Magistraten og de 32 Mænd, om Trækningen kunde finde Sted i „de 32 Mænds Sal“ eller i et andet af Raadhusets Lokaler, men fik et benægtende Svar. Akademiet besluttede imidlertid i For-

¹⁾ Akad. Dagebog, 1787.

²⁾ Akad. Dagebog, 1787.

samlingen den 5. Februar 1788 at indgaa med underdanigst Forestilling til Præsens denne Sag angaaende¹⁾).

Formodentlig har hans kongelige Højhed Præsens ikke skjøttet om at give sig i Lag med Magistraten og de 32 Mænd, thi den 3. Mars s. A. besluttede man paa Charlottenborg, „da *Academiet* ingen offeutlig Skole har i Malerkunsten og *Lotteriesalen* altsaa, deels af denne, deels af andre Aarsager er ganske uundværlig for samme“, endnu en Gang at indgaa til h. k. Højhed med Forestilling des angaaende, hvortil Professor Kall havde udkastet Koncepten²⁾).

Denne Sag, der i de følgende Aar blev ført med en ikke ringe Bitterhed, og som vi senere skulle vende tilbage til, blev først endt mange Herrens Tider efter, at den var begyndt.

Vende vi os fra de akademiske Haller til Wiedewelts Atelier paa Materialgaarden, da finde vi der ikke mere den travle Virksomhed som i tidligere Dage. Tiderne bleve trangere og trangere, Regeringens Ødselhed under Frederik V. og i Kristian VII.s første Dage var nu slaaet over i sin diagonale Modsætning: Sparsommelighed var nu blevet Tidens Løsen, og, — som det ofte plejer at gaa, — den bragtes hyppig i Anvendelse der, hvor det mindst burde ske. Dette gjælder ikke mindst for de skjønne Kunstners Vedkommende. Paa samme Tid, som man lagde en god og bred Vej i Haandværksdannelsens Interesse gennem Kunstsolen, maatte denne kæmpe med en Trang, der grænsede nær til yderlig Armod, og det gik ikke dens Professorer bedre³⁾. Lige siden Akademiets Stiftelse havde de hovedsagelig været henviste til at leve af de Bestillinger, som Hoffet, de store og mægtige maatte ville forunde dem; de fleste af dem tjente endnu uden Løn, og Medbø-

1) Akad. Dagebog, 1788.

2) Akad. Dagebog, 1788.

3) Abildgaard danner en Undtagelse. Han var en forholdsvis velhavende Mand.

ren fra Hove blev svagere og svagere og standsede tilsidst ganske. Den Tid var forbi, da Regeringen byggede Marmorkirken, udsmykkede Fredensborg Slotshave og Kristiansborg Slot og lod udføre storartede og kostbare Gravmæler i Roskilde Domkirke¹⁾, da Hoffet og Adelen lod udføre Marmorværker, Malerier og Kobberstik til sin egen og sine Aners Forherligelse, da der blev opført prægtige Paladser og slaaet kostbare Medailler, da rige Kjøbmænd udøste Hundreetusender for at rejse Frederik V.s Rytterstatue paa Amalieborg Slotsplads. Nu var alt anderledes: man bestilte et lille Billede hos Abildgaard, Brünnich eller Råde, et Portræt hos Juel eller Lorentzen, et Miniaturmaleri til en Tobaksdaase hos Kornelius Hoyer eller Müller, et lille Kobberstik eller en Radering hos Haas, Clemens eller Bradt, lod Harsdorff, Meyn eller Magens opføre sit jævne borgerlige Hus og sin Ligkiste forfærdige eller sin Mindetavle hugge af Weidenhaupt, Dajon eller Willerup.

Andre og større Arbejder end de sidst nævnte faldt det fra nu af saa godt som ikke mere i Wiedewelts Lod at udføre. I Maj Maaned 1786 havde han fuldført en ganske simpel Ligkiste af norsk Marmor for Grevinde Lovise Knuth, født Moltke, som var afgaaet ved Døden den 18. Juni 1785; denne Kiste blev hensat i Vallø adelige Klosters Kirke²⁾. Samme Aar udførte han et Minde

¹⁾ Man vilde pryde det nye Kapel (Frederik V.s) i Roskilde Domkirke med Billedhuggerarbejder og henvendte sig til Wiedewelt des angaaende. Under 15. September 1788 fremkom denne derfor med et aller underdanigst Overslag: to Statuer af Gibs og Stuk, „*Pietas* og *Felicitas Patriæ*“, tre Alen høje, at anbringe i Nicher for Indgangen til Kapellet, og fire og tyve Børnefigurer med Guirlander, ligeledes Gibs og Stuk og 20 Tommer høje, til at ornere fire Endefriser, skulde til sammen komponeres, tegnes, modelleres, udføres og opsættes for 890 Daler. Men formodentlig har Regeringen fundet denne beskedne Fordring alt for overdreven, thi de foreslaaede Arbejder bleve ikke udførte. Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Pakke V., 315. Tegninger — eller Studier — paa Akad.

²⁾ Mskpt. 1396, n.

over den den 21. November 1785 afdøde Konferensraad Johannes Joakim Anchersen; det er af norsk Marmor med Portrætmedaillon af Bronze, er prydet med Vase og Lampe samt Vaabenskjold af hvidt italiensk Marmor og forsynet med en Indskriftstavle. Det blev opsat i Kolding Kirke ved Siden af Faderens, Biskop Anchersens, Gravmæle¹⁾.

I Aarene 1787 og 1788 forfærdigede Wiedewelt paa Bestilling af Stiftamtmanden i Sjælland, Gehejmekonferensraad Henrik Brockenhuus, tre simple Ligkister af norsk Marmor for Bestilleren selv, hans afdøde Hustru og hans ældste Søns afdøde Hustru. Disse tre Kister vare fuldkommen éns og bare kun Navn og Vaabenskjold. To af dem kom til Nysø, den tredje til det grevelig Scheelske Arvegravsted i Jylland²⁾.

Dette var omtrent alt, hvad der i de nævnte tre Aar udgik fra Wiedewelts Værksted. Den Omstændighed, at han i Slutningen af 1787 og Begyndelsen af 1788 var syg, maa imidlertid ikke lades ude af Betragtning, naar man forbavses over, at den Mester, hvis overordentlige Frembringelsesdygtighed man tidligere beundrede, i disse Aar frembragte saa lidt. Hans Underskrift i Akademiet Dagebog, efter at han i Februar 1788 atter havde givet Møde i Forsamlingen, er svag og rystende, — rigtig nok kun i Førstningen; — muligens har hans Sygdom saaledes været det første, lette Anfald af det Onde, som fulgte ham til hans Livs sidste Time.

Sygdom afholdt imidlertid ikke Wiedewelt fra i Ulandet at søge Arbejder, som mere passede for hans Geni end de, Fædrelandet bød ham. I Berlin vilde man paa denne Tid rejse en Billedstøtte af den tapre Ziethen, og dette betydelige Arbejde blev overdraget til den belgiske Billedhugger Tassaert. Denne Kunstner døde imidlertid kort efter, og Miniaturmaleren Kornelius Hoyer, der var en af

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

²⁾ Mskpt. 1396, n.

vor Kunstners hengivneste Venner, og som den Gang just opholdt sig i Berlin, skrev under 26. Januar 1788 til Wiedewelt for at opfordre ham til at træde i Tassaerts Sted. I Berlin fandtes der nemlig, efter Hoyers Mening, ingen, som var dette Arbejde voxen, skjønt der „ellers visseligen var en Hobn for en Billedhugger at gjøre der¹⁾. Wiedewelt erklærede sig ogsaa rede til at udføre Ziethens Statue; hans Forslag des angaaende blev paa den varsomste Maade af Hoyer gjort „anhængig ved *Minister Heinitz*, som Konsternes Minister²⁾“. Hoyer henvendte sig ligeledes denne Sag angaaende til Heinitz's Ven, Grev Podewills, der i 1786 under sit Ophold i Kjøbenhavn havde lært Wiedewelt personlig at kjende og skattede hans Kunstnerdygtighed særdeles højt. Denne Stormand følte sig i høj Grad tiltalt af Wiedewelts Forslag og tilbød at gjøre Minister Heinitz det begribeligt, „at man til et saadant *Monument* bør vælge en erfaren og consomeret Kunstner³⁾“. Men imidlertid var den unge Schadow vendt hjem fra Rom og havde strax efter Tassaerts Død faaet Befaling til at gjøre et Udkast til Ziethens Monument; dette Udkast, skriver Hoyer fra Berlin den 29. Mars, „skal være ret artig, men jeg tvivler paa at dette Arbejde bliver ham anbetroet, saasom han er kuns vant til at arbejde i det smaa og til *Postelins-Fabriquet*⁴⁾“. Ogsaa til Alexander Trippel i Rom havde man henvendt sig for at „engagere“ ham⁵⁾.

I det sidst nævnte Brev raader Hoyer vor Kunstner til at skrive om Sagen til Kongen af Preussen selv, men dog hverken forbigaa Gehejmeraad Wöllner eller Ministeren Heinitz. Om Wiedewelt fulgte dette Raad, kunne vi ikke afgjøre; men at i alt Fald Hoyer endnu ikke havde opgivet Sagen, skjønt han hel vel vidste, „at der i Kunsten

1) Brevet er aftrykt i Kbhvns. Skilderi, 1829, 1268 f. — Originalen i Bogh. Thaarups Eje.

2) Kbh. Skild. 1829, 1269. — Thaarup.

3) Brevet aftrykt i Kbh. Skild. 1829, 1270. — Thaarup.

4) s. St. Side 1271.

5) s. St.

i Berlin herskede en utroelig *Ignorance*, og at de største Stympere, naar de kun havde visse Folk i Lummen, kunde faa hvad de vilde¹⁾“, — fremgaar af, at han endnu den 26. April skriver til Wiedewelt, at han samme Dag „med den agende Post har afsendt 2 *Exemplarer* af *General Ziethens Portrait* i Kobber...“ I samme Brev tilføjer han, at Schadow formodentlig ikke fik Statuen at gjøre „hans *ésquisse* har ieg seet, og finder, at det er kuns et arbejde af en *Eleve*“²⁾“.

Hvad Wiedewelt videre har foretaget i denne Sag, vide vi ikke. Schadow fik dog til sidst Arbejdet at udføre, men det gjør ham, efter vor Formening, ikke synderlig Ære³⁾.

Af Hoyers Brev til Wiedewelt fra denne Tid ses det, at vor Kunstners Navn var højt æret ved Hoffet i Weimar, hvor den Tids ædlest og genialeste Aander samlede sig. „Enkehertuginde“, skriver han den 25 November 1788 fra Strassburg, „som i sin Tid har staaet i *Relation* med *Winkelman*, og som i øvrigt har læst alle *Winkelmans* Skrifter, kiender Justitsraad *Wiedewelt* saa nøye som om hun havde omgaaets ham i mange Aar. Et af hendes Ønsker var at kiende Dem personlig og tale med Dem. Naar denne Prindsesse efter halvandet Aars forløb kommer tilbage fra *Italien*, og De saa vil gjøre en Lyst-Reyse til *Weimar*, kan De være sikker paa ikke at fortryde det. Det maatte da være om Sommeren, og da ville De passere Deres Tid meget behageligt. Men“, tilføjer han, „om ieg tør spørge hvorfore gjør De ikke een gang imellem en saadan Reyse? De, som Forsynet har sat i den Forfatning at kunde gjøre den uden Vanskelighed: ieg arme og *ruinerede* Stympere som har at kjæmpe med saa-

1) Kbh. Skild. 1829, Side 1270. — Thaarup.

2) s. St. S. 1272.

3) Det blev oprejst 1794 paa Wilhelmspladsen i Berlin, men er i 1862 henflyttet til Kadetskolen og erstattet af en Afstøbning i Bronze.

mange *obstacler* ieg vover det....¹⁾“. Ogsaa Hertugen ytrede de fordelagtigste Tanker om Kunsten og Kunstnerne i Danmark²⁾.

Som vi tidligere have gjort opmærksom paa, er der Grund til at tro, at Wiedewelts Formuesomstændigheder allerede den Gang ikke vare saa gunstige, som Hoyer antog.

Med Aaret 1788 udløb Wiedewelts Direktorat. I Forsamlingen den 2. Mars 1789 valgte Akademiet Abildgaard til sin Direktør og Meyn til Kasserer. Derhos blev Wiedewelts mangeaarige Ven og Slægtning, Regnskabsfører Peter Friedrich Zeise, afløst af Hans Kristofer Sonnin³⁾.

Abildgaards energiske og stridbare Aand vifter Læseren i Møde fra de gulnede Blade i Akademiets Dagebøger fra denne Tid. I Mødet den 30. Maj vedtoges det, at eftersom Forsømmelser og Udeblivelser fra Møderne vare særdeles hyppige⁴⁾, skulde der for Fremtiden ikke sendes Indbydelsesbillerter til saadanne, som i ét Aar uden antageligt Forfald vare udeblevne fra Forsamlingen⁵⁾. Fra sin Forgænger havde Abildgaard arvet Sagen om Lotterisalen, et stort Rum i det mellemste Stokværk af Charlotteborg Slots venstre Fløj⁶⁾, og førte den med Kraft, men ikke uden Bitterhed, uden at det dog lykkedes ham at bringe den til Ende. Fra Kancelliet indløb der Skrivelse af 6. Februar 1790, hvori Akademiet anmodedes om at træde sammen med Magistraten angaaende nogle foreslaaede Forbedringer ved Haandværksstanden. Akademiet tilskrev imidlertid under 17. s. M. Magistraten, at det

¹⁾ Brevet kan efterlæses i Kbh. Skild. 1829. S. 1286. — Thaarup.

²⁾ s. St. S. 1285.

³⁾ Akad. Dagebog, 1789.

⁴⁾ Denne Bebrøjdelse rammer ikke Wiedewelt, der var til Stede i saa godt som alle Møderne.

⁵⁾ Akad. Dagebog, 1789.

⁶⁾ Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. I, Nr. 18.

ønskede denne Sag udsat, indtil det fik Vished om, at Lotterisalen vilde blive det overladt eller ej, og samme Dag indsendtes en underdanigst „*Promemoria*“ til hans kongelige Højhed Præsens om naadigst at „*intercedere*“ for, at Lotterisalen maatte overlades det, „da *Academiet* ellers, af Mangel paa Plads intet kunde udrette“. Magistraten anmodede vel, ligeledes under 17. Februar, *Academiet* om at fremkomme med sine Forslag i det foreliggende Spørgsmaal, men *Academiet* erklærede intet at kunne foretage i den Henseende, før Lotterisalen blev det overladt¹⁾, og i den følgende Forsamling udfærdigede man en Ansøgning til Kongen om endelig at erholde denne saa meget omtvistede Sal²⁾. Dette opnaaedes dog først i 1791, under Weidenhaupts Direktorat.

I øvrigt behandledes *Academiet* og Akademikerne, selv de ypperste Kunstnere, med vanlig Hensynsløshed. At Dr. med., senere Justitsraad og Borgemester Jens Bang, en ikke ubegavet Kunstner, der allerede i 1765 havde vundet den store Guldmedaille som Arkitekt, i 1788 — paa Ansøgning af ham selv(!) — blev optaget som Æresmedlem, og at den samme Hæder den 22. Februar 1790 „efter Arveprinsens Ønske“ blev Professor Münster til Del, kan man kun glæde sig over; begge omfattede *Academiet* og Kunsten med Interesse og Kjærlighed; den første gjorde sig siden — fra 1805 — fortjent af Kunstskolen som udmærket Lærer i Anatomien, og den sidste fortræffelige lærde havde heller ikke til Hensigt at hendsidde ledig i *Academiet*, — allerede den 4. Oktober s. A. meldte han, at han fra 1. November agtede at holde Forelæsninger over den gamle Kunsts Historie³⁾; — at Præsens i Forsamlingen den 29. Mars s. A. meddelte, at han havde „tilstaaet Hr. Zoëga i Rom et Honorarium af 100 Rigsdl. Aarlig imod at han maanedlig aflegger Rapport til *Acade-*

1) Akad. Dagebog, 1790.

2) S. St.

3) S. St.

miet angaaende Kunsternes Tilstand i *Italien*¹⁾, var ligeledes fortræffeligt, især da Præses afholdt den nævnte Sum af sin egen Kasse og ikke af den trængende Kunstskoles; — derimod kan det ingenlunde billiges, at Overhofmarechal Numsen, Akademiets Æresmedlem, der ogsaa fra Theatrets Historie er bekjendt som en myndig og hovmodig Herre, i Juni 1790 fratog Jens Juel hans Atelier paa Charlottetborg og henviste den forurettede Kunstner til Akademiet, der i Følelsen af sin Afmagt lige over for den overmodige Stormand „maatte nøies med at beklage ham“²⁾, — ligesom Præses ej heller, for at spare et hundrede Daler aarlig, burde have ansat Klavdius (eller Klavs) Mørk, — der Aaret forud havde vundet den lille Guldmedaille, — som ulønnet Lærer i Tegning, „imod at han skulde have den første *Informator* Plads, som i nogen af de 3 Fritegningsskoler leddig vorder“³⁾, en baade for den fattige Kunstskole og for vedkommende Lærer saarende og fornærmelig Sparsomhed, der fremtræder dobbelt stødende, naar man fire Maaneder efter ser Præses „af sin egen *Casse Academi* at gaae til haande“ med 500 Daler til Slottets Illumination i Anledning af Kronprinsens Formælingsindtog, da Akademiet havde erklæret, „at det ikke saae sig i Stand til at *prestere* ringeste Omkostning uden for de *reglementerede* Udgifter“⁴⁾.

Trods sine trange Kaar og sine indskrænkede Lokaler kunde Akademiet endnu stedse glæde sig ved et stærkt Besøg af Lærlinge, og adskillige, af den nu levende Slægt endnu kjendte Navne, dukke op i dets Aarbøger. I 1785 havde Elias Meyer vundet den lille og Kristian Hornemann, Miniaturmaleren, i 1786 den store Sølvmedaille. I 1789 vandt Medailløren Peter Leonhard

¹⁾ Akad. Dagebog, 1790. — Zoëga optoges s. D. som fraværende Medlem. — Arvepr. Frederiks Velgj. imod Kunstakad., Tale af T. Baden i Forsaml. d. 14. Januar 1806, Side 29.

²⁾ Akad. Dagebog, 1790.

³⁾ S. St., under 22. Febr. 1790.

⁴⁾ S. St., Juli 1790.

Gianelli — om hvem mere siden — den lille Guldmedaille og den ypperlige Blomstermaler Klavdius Ditlev Fritsch den lille Sølvmedaille. Den 29. Mars 1790 blev „fra første til anden Fritegningsskole forflyttet *Jens Neuhausen*“; den 19. Mars 1792 fik Wiedewelts trofaste og taknemmelige Ven, Kobberstikkeren Lahde, den lille Guldmedaille, og i Forsamlingen den 30. Maj 1789 „tilfandt i *Modelskolen* . . . *Bertel Torvaldsen* . . . den store Sølv *Medaille*“¹⁾).

Akademiets tarvelige Samling af Gibsafstøbninger fik i August 1789 en højst nødvendig Forøgelse i en Del af Abildgaard for 300 Daler i Italien indkjøbte Sager²⁾, navnlig Statuer, og som til Dels udgjøre Stammen for Kunstscolens nuværende Samling.

Professoraterne ved Akademiet beklædtes endnu af de samme Mænd, vi tidligere have nævnt. De akademiske Medlemmers Tal var bleven forøget med adskillige duelige Kunstnere, der iblandt Clemens, Kristian Frederik Hansen og Wiedewelts Lærling Jesper Johansen Holm. Af „Informatorerne“ var Josef Kristian Lillie, der i 1783 havde efterfulgt Hans Næss³⁾ som Lærer i Arkitektur, Perspektiv og Geometri, bleven afløst af Peder Friis, ligesom Maleren Klavdius Mørk noget senere efterfulgte den mangeaarige Lærer i Ornamentalskolen, den en Gang meget lovende Johan Kristian Almer, som afgik ved Døden i 1792⁴⁾.

Et langt større Tab havde Kunstscolen og Kunsten imidlertid lidt et Par Aar før Almers Død, i det den fortræffelige Historiemaler Erik Poulsen blev bortkaldt den 20. Februar 1790 i en Alder af kun 41 Aar. Det var kun en kummerlig Erstatning for Tabet af denne sjældne Kunstner, at Akademiet forøgede sine Æresmedlemmers

1) Akad. Dagebøger fra disse Aar. — Weinwich paa forskj. St.

2) Akad. Dagebog, 1789.

3) Se foran, Side 20 f.

4) Weinwich, 185, — Weilbach, 26 f.

Tal ved i Forsamlingen den 19. Avgust s. A. paa Forslag af Abildgaard, Kall o. fl. at hædre storbritannisk Apellationsraad von Ramdohr, „en Mand, der havde gjort sig bekiendt og fortient i Konsternes *Republique*“¹⁾ med denne Værdighed.

Om Ramdohrs Berettigelse til at nyde denne Ære har der vist været delte Meninger. Han var en Hannoveraner, gjorde sig til af at være en stor Kunstkjender og havde i nogle Maaneder opholdt sig i Kjøbenhavn. Senere udgav han en Bog om sin Rejse i Danmark²⁾, og heri udtaler han sig i en meget affejende og overmodig Tone om det danske Folk, dets Sæder og Skikke, dets Kunst og Poesi, hvad der paadrog ham en alvorlig Tilrettevisning af Sander³⁾. Hist og her kan Ramdohr have mere Ret, end Sander vil indrømme, men i det hele vare hans Domme alt for skarpe og afsagdes derhos med en stødende Suffisance. Navnlig gjaldt dette for de skjønne Kunsters Vedkommende. Om Grunds Støtter i Normandsdalen siger han: „Etwas abscheulicheres läszt sich gar nicht denken, und doch werden diese ungeheuer in kupfer gestochen“⁴⁾, og en kolossal Gruppe af samme Mester, Merkur og Argus, — til højre for den store Allé i Fredensborg Slotspark, — „ist alles, was man elendes sehen kann“⁵⁾. Heri har nu vist nok Ramdohr Ret, om han end kunde have anvendt mindre knusende Udtryk; derimod finde vi hans Dadel over Barattas Samson i Rosenborg Have overdreven og hans Anker over Obeliskens ved Bernstorff og over Frederik V.s Rytterstatue kun lidet begrundede. Mange af hans Bemærkninger over Malerier og andre Kunstsager synes os ogsaa uheldige. Om Akademiet ytrer han, at det kun er et Slags Orangeri, som holdes til Fyrstens og

¹⁾ Akad. Dagebog, 1790.

²⁾ Rejse nach Dänemark, Hamburg 1792.

³⁾ Kan efterlæses i *Minerva* for Avgust 1792, 203.

⁴⁾ Ramdohr, 234.

⁵⁾ S., 235.

nogle Stormænds Fornøjelse; dets Indflydelse paa Haandværksdannelsen finder han ikke betydelig¹⁾. Mærkværdig nok have dog nogle af Akademikerne fundet Naade for denne strænge Dommers Øjne: „Unter den akademisten habe ich besonders die herrn Juel, Abilgaard, Wiedelveldt und Hoyer genauer kennen lernen, und sie eben so interessant im umgange als geschickt in ihrer kunst gefunden“²⁾, og om vor Kunstner tilføjer han: „Herr Wiedelveldt hat einen guten styl. Seine figuren sind simpel gestellt ohne ziererei und mit naturlichem ausdruck. Der faltenschlag ist im geschmack der antike gedacht; und die behandlung des marmors brav und kek. Es würde schon allein sein lob machen, dasz er der lehrer Trippels ist“³⁾. Det Suhrske Monument i Frue Kirke tiltaler ham meget, „es ist voll edler simplizität“⁴⁾. I øvrigt, fortsætter han, — og deri havde han, des værre, kun alt for stor Ret, — nyde Kunsterne ikke tilbørlig Opmuntring i Danmark; „Volksgeschmack an den schönen bildenden künsten kann man bei den Dänen noch gar nicht annehmen“⁵⁾. Med Malerkunsten gik det endda, men Billedhuggerkunstens Kaar vare værre. „Hin und wieder läszt wohl ein partikulier einem seiner verstorbenen anverwandten oder freunden ein denkmahl von stein setzen. Aber dies geschieht nicht häufig genug, um es als sitte anzusehen. Die . . . bildhauer müssten hungers sterben, wenn der hof ihnen nicht arbeit gäbe. . . . Wie die bildhauerkunst aufzuhelfen sey, das sehe ich nicht ab. Es müsste dann die ganze nazon regenerirt werden“⁶⁾.

Nogen Regeneration af Nationen var nu ingenlunde fornøden for at bringe Billedhuggeriet og de andre skjønne Kunster paa Fode og hjælpe paa deres Udøveres fortrykte

¹⁾ Ramdohr, 187.

²⁾ S., 161.

³⁾ S., 163.

⁴⁾ S., 166.

⁵⁾ S., 186.

⁶⁾ S., 188.

Kaar, men derimod vilde en Smule Medbør fra Hove have havt særdeles heldbringende Virkninger i begge disse Henseender. Men det var der nu slet ingen Tale om. Tvært imod fandt hans Majestæt Kong Kristian VII.s Regering det nødvendigt at indføre end yderligere Besparelse paa forskjellige Omraader, og i Forsamlingen den 7. Februar 1791 fremlagdes paa Akademiets Bord en Kancelliskrivelse af 5. s. M., „at det Kongelige Maler- Billedhugger- og Bygnings *Academie* af den samme bevilgede og paa *Civil-Reglementet* anførte *Summa* 5000 Rigsdaler skulde lide en Afkortning af 6 *p. Cto.* Aarlig“¹⁾.

Under saadanne Omstændigheder har vist nok Abildgaard med Glæde set sit Direktorat gaa til Ende. Da baade han og Wiedewelt frabad sig Valg, maatte Weidenhaupt i Forsamlingen den 8. Mars (1791) overtage Direktoratet. Magens blev Kasserer i Meyns Sted²⁾.

Akademiet var alt for vant til Regeringens hensynsløse Karrighed, til at det skulde have følt sig synderlig overrasket ved den i Kancelliskrivelsen af 5. Februar kundgjorte Afkortning i dets Fond; imidlertid besluttede det dog at indgaa med en aller underdanigst Forestilling denne Sag betræffende og vedtog i Forsamlingen den 28. Mars „at *continuerer* med de i *Reglementet* bestemte Udgifter, indtil der faldt kgl. *Resolution* paa dets Forestilling“³⁾.

Den nye Direktør, Weidenhaupt, søgte Avdiens hos Schimmelmänn og Reventlow for at formaa disse to Stormænd til at tage sig af den nødlidende Kunstscoles Sag, men uden Held; i Forsamlingen den 26. April maatte han med Beklagelse tilmelde Akademiet den tarvelige Trøst, han hos de nævnte to Grever havde modtaget, „at det paa ingen Maade var muligt at forandre denne Hans Mayestæts *Resolution*, men at det snarere lod sig gjøre at udvirke *Academiet* en *Extraordinaire* Understøttelse ved

¹⁾ Akad. Dagebog, 1791, — Fogtmanns Reskr., 1791.

²⁾ Akad. Dagebog, 1791.

³⁾ S. St.

Leilighed naar det befant sig i Trang¹⁾, — som om det ikke altid befandt sig i Trang!

Hvis nogen af Akademikerne efter denne Besked endnu har været sangvinsk nok til at haabe, blev saadant Haab bortvejret ved Finanskollegiets Skrivelse af 21. Maj, hvori det meddeltes, „at *Academiet* ikke kunde frietages fra den af Hs. Mayt. paabudne Afkortning af 6 $\frac{0}{10}$ “²⁾.

Man maatte altsaa finde sig i sin Skjæbne og se sig om til alle Sider, om det ikke skulde være muligt at opdage en Post, hvorpaa man kunde spare, — spare endnu mere, end man gjorde og bestandig havde gjort. Man saa ingen anden Udvej end at udsende en Pensionær mindre end ellers, og vedtog at anmode Præsens om „at tilbageholde et Reisestipendium for med samme at bestyre de Udgifter, hvortil de 300 Rdl. have været *employeret*, som efter allerhøieste Befaling afkortes af *Academiets* aarlige *Fond*“³⁾.

Dette skete i Juni. — Den 29. Avgust fremlagde Direktøren en Skrivelse fra Præsens, hvori det tilkjendegives Akademiet, at det første ledige Rejsestipendium skulde tilfalde Medailløren Gianelli, — en Sag, hvorom der længe havde hersket Strid mellem Abildgaard, der tog sig meget af den nævnte Medaillør, og de øvrige Professorer⁴⁾.

En Trøst i al denne Modgang var det dog, at Akademiet fik den saa længe begjærede Lotterisal overladt til Udvidelse af Ornamentalskolen. Der blev saa stærkt Tilløb af Lærlinge, at man maatte afslaa ikke faa Begjæringer om Adgangskort⁵⁾.

I Forsamlingen den 1. Juni (1791) vedtog Akademiet „*Sujetter* for *Concours* for de store *Premier*“, deriblandt

1) Akad. Dagebog, 1791.

2) S. St.

3) S. St.

4) S. St.

5) S. St.

„*Heliodore* røvende Tempelen“¹⁾. Den 15. Avgust s. A. blev „i Billedhugger Konsten *Lit. C. Bertel Torvaldsen* den mindre *Guld-Premie* tilkiendt“²⁾.

Af Akademiets underordnede Funktionærer var den gamle Forvalter og forhenværende Model, Josef Brenner, som for mange Aar siden havde afløst Norup i Embedet, afgaaet ved Døden den 27. Januar 1793 i en Alder af 67 Aar. Hans Efterfølger blev en Hans Kristian Holst, som havde Løfte om Embedet³⁾.

Som karakteristiske Træk af Datidens Bornethed anføre vi følgende. I Forsamlingen den 24. September 1792 blev der fremlagt en „Skrivelse fra *Poletie-Kammeret* for at tilkiendegive *Academiet* at H. M. allernaadigst har bevilget Jøden ved Navnet *Bennet Salomon* at opholde sig her i Hoved Staden i en Tid af 3 Aar for at *frequentere Academiet*“⁴⁾. — I Forsamlingen den 7. Januar 1793 „indkom Hr. Prof. *N. Schow* med Ansøgning at erholde en Plads blant Æres-Medlemmernes Tal ved *Academiet*“. Da det i Reglementet bestemte Antal var fuldt, kunde dette imidlertid foreløbig ikke lade sig gjøre, hvilket tilmeldtes Ansøgeren⁵⁾. —

I de fire Aar, hvori Abildgaard og Weidenhaupt styrede Akademiet, udgik der fra vor Mesters Værksted en Del Arbejder, hvoraf dog nogle vare saare ubetydelige⁶⁾. I 1789 forfærdigede han for Biskop Janson i Aarhus et Mindesmærke over dennes den 21. Maj 1788 afdøde Fader Gustav Ludvig Janson, Generalsuperintendent i Hertugdømmet Oldenburg; det var en 5 Alen høj Obelisk af blaat og gult norsk Marmor, paa Fodstykket et Basrelief: Gudsfrygt, mellem to omvendte Fakler, bag ved en Gravurne, og blev opsat paa Kirkegaarden ved

1) Akad. Dagebog, 1791.

2) S. St.

3) S. St., 1793.

4) S. St., 1792.

5) S. St., 1793. — Sml. foran, S. 168.

6) Se Tillæg 2, — Mskpt. 1396, n.

Lambertskirken i Oldenburg¹⁾. Den 20. Maj 1790 blev udvendig paa Nikolaj Kirkes Mur indsat et Minde over den den 19. Juli 1789 afdøde Etatsraad Peder Morup, der havde tjent i Rentekammeret fra 1714 til sin Død, altsaa i 75 Aar, og skjænket Nikolaj Kirkeskole største Delen af sin Formue; det var af blaåt og gult norsk Marmor, dekoreret med hvidt italiensk Marmor og forsynet med en lang Indskrift²⁾. Ved Branden 1795 gik dette Mindesmærke til Grunde. Den 15. Maj 1790 rejstes paa Assistens Kirkegaard uden for Kjøbenhavn et Epitaf over den den 3. Januar afdøde Kammerraad Jonas Broager; det bestod af en Tavle af italiensk Marmor, indfattet i blaåt norsk Marmor, og bar en Indskrift, som var forfattet af Suhm³⁾. Et betydeligere Arbejde fra denne Tid er det Neergaardske Gravmæle i Ringsted Kirke. Det blev opsat i Maj Maaned 1791 og bestaar af en Pyramide af mørkeblaåt norsk Marmor, 12 Alen høj og 11½ Alen bred ved Foden; for nedent er der en Hvelving, hvori to brune Marmorkister med Indskriftstavler af hvidt italiensk Marmor hvile paa Trin; oven over Hvelvingens Bue er der anbragt Vaabenskjolde, Portrætmedailløner og Kranse, alt af hvidt Marmor. Dette Monument var udført paa Bestilling af Etatsraadinde Anna Marie Neergaard for hende og hendes den 2. April 1788 afdøde Ægtefælle Jens Bruun Neergaard til Svenstrup, og maa regnes til Wiedewelts bedste Arbejder⁴⁾. Fra samme Aar skriver sig det Walmodenske Gravmæle i Thoreby Kirke paa Laaland; det er af blaåt og gult norsk Marmor, 4 Alen højt, prydet med Portræt, Vaaben og Urne af italiensk Marmor, og blev udført for Gehejmeraad Walmoden for dennes den 5. November 1788 afdøde Hustru Katharine Margrete, født Lehn⁵⁾; — ligeledes (Juli)

1) Mskpt. 1396, n.

2) S. St.

3) S. St., — Nyerup og Lahde, Side 36, — er nu forsvundet.

4) Mskpt. 1396, n.

5) S. St.

et Minde over Kammerherreinde Kristine Sofie Hendorff, født Schomberg (død den 5. Juli 1789) i Oldenburg: en Urne af italiensk Marmor paa et med Kranse prydet og med Indskrift forsynet Fodstykke af blaåt norsk Marmor¹⁾, — samt (Oktober) Epitafiet over Gehejmekonferensraad Peder Rosenørn (død den 24. April 1790) og Hustru, i Aalsø Kirke i Jylland; alt det arkitektoniske er af gult og blaåt norsk Marmor, for neden er et Basrelief: „Pietas og Sinceritas“ ofrende ved et Alter, oven over dette en Niche med Urne, der over tvende ovale Indskriftsmedailloner, øverst oppe Vaaben-skjolde, alt af hvidt italiensk Marmor²⁾. Ogsaa dette Gravmæle maa henregnes til Wiedewelts bedste Arbejder. — Endelig udførte vor Kunstner i 1792 paa Bestilling af Kammerherre Vilhelm Huitfeldt og Hustru, født Raben, tvende Kister af norsk Marmor, prydede med Kranse, Vaabenmedailloner og Indskriftstavler af hvidt italiensk Marmor³⁾, — samt (Juni) Grosserer og Raadmand Kristen Waages (død den 25. Juli 1791) Gravmæle paa Assistens Kirkegaard uden for Kjøbenhavn; det er 3 Alen 18 Tommer højt, ved Grunden fem Kvarter bredt; paa Siderne af Midtstykket er der anbragt fire nedad vendte Fakler, den øverste Del er dekoreret med Ornamenten og Lampe, øverst oppe en Urne af italiensk Marmor⁴⁾. „Dette var det første af den Art⁵⁾, som her er bleven gjort“, skriver Wiedewelt i den Foliant, som her tjener os til Kilde, og denne Bemærkning er, lige som alt det efter følgende, paa Dansk, medens det foran staaende, — der for en stor Del hidrører fra hans Fætter og Husfælle, den gamle Peter Fr. Zeises Haand, — er affattet paa Tysk. Haandskriften i hans Breve og Papirer,

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

²⁾ S. St.

³⁾ S. St.

⁴⁾ S. St., — Nyerup og L., 36.

⁵⁾ Nemlig frit staaende.

der hidtil har været fast og sikker, begynder nu at blive mere og mere rystende og usikker, næppe saa meget paa Grund af Alderdomssvagthed, som fordi han uden Tvivl allerede den Gang følte de første, lette Anfald af den Sygdom, der fulgte ham til det sidste.

Wiedewelt Direktør for ottende og sidste Gang, Juels og Meyns Direktorat.

Akademiet valgte i Forsamlingen den 4. Mars 1793 Johannes Wiedewelt for ottende Gang til sin Direktør og Jens Juel til Kasserer. „Disse Valg“, skrev Præses den 8. s. M., „har fundet H. M. Kongens fuldkomne Bifald ligesom det og har glædet mig at disse vigtige Embeder ere besatte med tvende saa værdige Mænd, af hvilke den første alt ofte med Berømmelse har forestaaet *Directionen*¹⁾“.

Faa Dage efter, at vor Kunstner saaledes for sidste Gang havde overtaget Akademiets Ledelse, indløb der Efterretning om, „at *Directeuren* ved det kgl. svenske *Académie* for Konsterne Hr. *Carl Gustav Pilo*, Medlem og Professor af det Kgl. danske Maler-, Billedhugger- og Bygnings-*Académie* ved Døden var afgaaet i en Alder af 80 Aar og 11 Maaned²⁾“, hvilket i Forsamlingen den 25. Mars bragtes til de tilstedeværendes Kundskab.

1) Akad. Dagebog, 1793. — Wiedewelt fik 4 Stemmer, Abildgaard og Meyn hver 2 og Juel 1 Stemme. Den sidste valgtes enstemmig til Kasserer.

2) Akad. Dagebog, 1793. — Pilo døde den 2. Mars. — Svenskt biogr. Lexikon og — formodentlig efter dette — Thiele 168 angiver 1794 som hans Dødsaar, andre svenske Forfattere 1792, begge Dele fejlagtigt.

Det var atter én af Stiftelsens ældste Medlemmer, som gik bort. Ved den gamle, „ejegode, vennefulde¹⁾“ Preislers snart efter paafulgte Død (den 17. November 1794) mistede Wiedewelt paa ny en Ven og Akademiet en forment Kunstner.

Johan Martin Preisler blev 79 Aar gammel. Han var født i Nürnberg, men blev indkaldt til Danmark af Kristian VI., der i 1744 udnævnte ham til Hofkobberstikker. Siden den Tid, altsaa i et halvt Aarhundrede, havde han uafbrudt været knyttet til Kunstscolen, hvor hans Bortgang opvakte almindelig Sorg.

En Sørgefest for Preisler var under Omtale og er sagtens bleven afholdt, da en Mindetale over ham blev betalt med 14 Daler. Professor Meyn fik hans Lejlighed paa Charlotteborg og flyttede derfor fra det kongelige Palais ved Kalveboderne, hvor han hidtil havde boet²⁾.

Det var kun en ringe Erstatning for Preisler, at Akademiet havde faaet et Par Æresmedlemmer til. Den ene af disse var „Informatoren“ hos Prins Kristian, Professor N. Schow, der tidligere forgjæves havde ansøgt Akademiet om at opnaa denne Ære, og som nu i Forsamlingen den 4. November 1793 havde faaet dette sit Ønske opfyldt³⁾. Den anden var den lærde Arkæolog, Kardinal Stefano Borgia i Rom, som, paa Forslag af Münter, i samme Forsamling hædredes paa samme Maade⁴⁾.

Tallet af Akademiets udenlandske Medlemmer var den 27. December 1791 bleven forøget med „Hr. *Schado*, første Billedhugger i Kongl. Preusisk Tieneste⁵⁾“, som den

¹⁾ Rahbek: Erindr. 1, 288.

²⁾ Akad. Dagebog, 1794.

³⁾ Akad. Dagebog, 1793. — Han blev i 1813 Professor i Græsk ved Universitetet og fra 1823—25 Akademiets Sekretær.

⁴⁾ Akad. Dagebog, 1793. — *Minerva* 1805, 1, 115 giver en Skildring af hans Indflydelse paa de humanistiske og antikvariske Videnskaber.

⁵⁾ Akad. Dagebog, 1791.

30. September 1793 havde indsendt sit Receptionstykke, en siddende Mars¹⁾; i Forsamlingen den 25. August 1794 optoges den navnkundige Sergel, som just opholdt sig i Kjøbenhavn, ligeledes til udenlandsk Medlem og var som saadant til Stede i Akademiets Møde den 1. September²⁾.

Ved Stiftelsesfesten i Aaret 1793, som hædredes med Landgreve Karl af Hessens Nærværelse, havde Direktør Wiedewelt foreslaaet i det følgende Aar „at holde en offentlig *Salon* (eller *Exposition*) af samtlige *Professorer* og *Medlemmer* deres *Arbejder*³⁾“, og dette var øjeblikkelig og uden Afstemning bleven vedtaget⁴⁾. „*Salonen*“ blev indrettet i Ornamentskolens Værelser og aabnet paa Kong Kristian VII.s Fødselsdag den 29. Januar 1794. Udstillingen talte over 260 Numere, hvoraf 15 vare Arbejder af udenlandske Kunstnere.

Wiedewelt udstillede 9 forskellige Værker, nemlig en Minerva af bronceret Gibs, halv naturlig Størrelse, Amor med Lyren, af brændt Ler, Gibsbuster af Kong Skjold, Frode I., Benedikt Svendsøn og Portrætmedaille af Generalmajor Classen⁵⁾; endvidere Dr. Balth. Münters Portrætmedaille i Gibs, Basreliefet til Bondefrihedsmonumentet, i halv Størrelse, og en lille Model af det Neergaardske Gravmæle i Ringsted. Ogsaa de øvrige Professorer ved Akademiet og dets Medlemmer havde givet talrigt Møde, og Beskueren havde her rig Leilighed til at nyde de ypperste Værker af de mest fremragende danske Mestere.

Man vil ved i „Expositions-kataloget“ at gjenne-gaa Udstillernes Navne, se, at det danske Kunstakademi, som

¹⁾ Akad. Dagebog, 1793.

²⁾ s. St., 1794.

³⁾ Mskpt. 1396, n.

⁴⁾ Akad. Dagebog, 1793.

⁵⁾ Skulde støbes i Metal; var bestilt af den afdøde Generals Broder, Konferensraad Classen.

var fattigt paa alt andet, ikke var fattigt paa udmærkede Kunstnere.

I Arkitekturen stod Harsdorff som den ypperste, og skjønt enkelte af hans Lærlinge vandt et stort Navn, er det dog endnu ikke lykkedes nogen her hjemme at fordunkle denne sjældne Kunstner. Hans grundige Uddannelse under de mest fremragende franske Mestere, som Soufflot og Blondel, hans ivrige Studier af de antike Monumenter havde hos ham skabt en ren og ædel Smag, der aabenbarer sig i alle hans Værker. Selv i de mindste og ubetydeligste af disse, — som Herkuleslogen i Rosenborg Have — maa man beundre de skønne og harmoniske Forhold, den strænge Sparsomhed i Anvendelsen af dekorative Prydelser og det hele yderst tiltalende Totalindtryk. Arkitekterne i vor paa overdrevent stærkt dekorerede Nybygninger saa rige Tid burde tage hans klassisk rene og strænge Stil mere til Mønster, end de gjøre. Hvad vilde ikke denne store Kunstner kunne have ydet, hvis han havde levet og virket i et Land, hvor man bedre end her hjemme havde forstaaet at skatte og nytte hans sjældne Geni?

Som Historiemaler bar A bildgaard ubetinget Prisen. Hans store allegoriske Billeder i Riddersalen paa Kristiansborg, som just i de samme Dage bleve Flammernes Rov, — hvorefter senere — og som vi nu kun kjende af Skizzerne og af trykte Beskrivelser¹⁾, bleve højt beundrede, og deres Tilintetgjørelse vakte almindelig Beklagelse. Allerede tidligere, i 1775, havde han udført sin Filoktet, der i sin Hule vaander sig af Smerte. Filoktet er ikke alene Mesterens bekjendteste, men uden Tvivl ogsaa hans ypperste Værk. Her findes ikke, i det mindste ikke i den Grad som senere, de magre, langstrakte Lemmer, som karakterisere Figurerne i hans sildigere Arbejder, ej heller den overlæssede og mørke Allegori, som gjør mange af hans Billeder uforstaaelige for den store Hob; alt er tydeligt

¹⁾ Ramdohr, — Minerva, Juli 1791, — Høyen.

og klart, Formerne i det hele af skønne Forhold og ypperligt modellerede og Karnationen af en Kraft og Varme, som levende minder om Tizian, hans beundrede Forbillede, og som med et Slag hævede ham til Nordens første Kolorist, en Højde, hvorpaa han i øvrigt ikke kunde holde sig. Uforklarligt er det, hvorfor den store Kunstner, der ellers havde et saa skarpt Øje for Anordningen i og Benyttelsen af Rummet, har sammenknuget Figuren paa en saa lille Dug, at Indtrykket af hele Billedet derved i høj Grad svækkes¹⁾.

Juel var en af Evropas største Portrætmalere. I hans talrige Billeder maa man beundre Inkarnatets uovertræffelige Natursandhed, Lineamenternes mesterlige Modellering, det elegante, paa en Gang fine og kraftige Penselstrøg og hele den geniale og beaandede Udførelse. Billedet bliver under hans Mesterhaand levende paa en Maade, som man endnu aldrig havde set Magen til her i Norden. En Sammenligning med Als' og Pilos Portrætbilleder viser klart, hvilket mægtigt Fremskridt i Kunsten Juel betegner hos os.

Hoyers fine og gratiøse Kolorit, aandrige Opfattelse og fuldendte Mesterskab i Udførelsen gjorde ham til den ypperste Miniaturmaler her hjemme og maaske i hele Evropa. Hans Pensel var kjendt og beundret langt uden for Fædrelandets snævre Grænser. I Malerkunstens øvrige Grene havde den danske Kunstscole paa denne Tid endnu ikke frembragt nogen særlig fremragende Mester.

I Kobberstikkerkunsten var Clemens efter Preislers Død den ypperste og staaer værdigt ved Siden af sin Læremester, den berømte Wille. Hans store Stik Montgomerys Død er vel det fortrinligste, han har frembragt, og viser i rigt Maal hans glimrende Teknik og fuldendte Herredømme over Gravstikken. Blandt vore Medaillører var vel endnu den gamle Adzer den ypperste, skjønt han saa godt som rent havde holdt op med at arbejde, eller rettere, skjønt han saa godt som ikke mere blev sysselsat.

¹⁾ Weill. K. L.

Af Billedhuggerne var og blev Dajon kun en middelmaadig Kunstner, Stanley ligesaa. Weidenhaupt var kun lidet frugtbar, og skjønt hans Værker vidne om megen Tænkksomhed, om et ikke ringe Studium af antike Mønstre og om en i de Dage ikke almindelig Hensyntagen til det anatomiske, savne de dog Genialitet, Liv og Friskhed. Han er ikke desto mindre den af vore — rigtig nok kun faa — Billedhuggere før Thorvaldsen, som staar Wiedewelt nærmest. Hans to Statuer, „Agerdyrkningen“ til Frihedsstøtten og „Ensomhed“, som var udført til Dronningen, vare udstillede i Salonen 1794 og bleve sete med Tilfredshed.

Udstillingen stod aaben i fire Uger, hver Dag fra Klokken ti. Ved Indgangen blev der „udsat en Bøsse for Enhver at erlægge 4 β . til Beste for fattige, hvoraf indkom 1246 Rd. 3 Mk. 14 $\frac{1}{2}$ β . De 246 Rd. 3 Mk. 14 $\frac{1}{2}$ β . blev strax uddeelte til Nødlidende Kunstnere“, — hvoraf der vist nok kun var alt for mange, og til Enker, — som til Mandelbergs og Cleos; — „de øvrige 1000 Rd. derimod blev bestemt til et *fond*, for deraf Renterne aarligen i Anledning af Stiftelsesdagen den 31. *Marts* at uddeeles til Trængende¹⁾“.

Den indkomne betydelige Sum, næsten halvtrettende hundrede Daler, forudsætter et særdeles talrigt Besøg og vidner om, at Hr. von Ramdohr i det mindste gjorde Kjøbenhavns Indbyggere Uret, da han beskyldte de danske for aldeles at mangle Sans og Smag for de skjønne, „bildende“ Kunster. En By, af hvis 90,000 Indbyggere de 30,000, ja endog blot Halvdelen, eller Tredjedelen eller Fjerdedelen heraf, besøger en Kunstudstilling, kan ikke med Rette beskyldes for Mangel paa Kunstsans.

Mén hvad der er lige saa glædeligt, og hvad den gamle Wiedewelt uden Tvivl med Tilfredsstillelse har følt, det er,

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

at det indkomne Beløb ikke skyldtes nogen Konges Naade eller Lune eller nogen Hofmands Gunst, men at Kunstnerne havde naaet dette betydelige Resultat ved deres egen Kraft og Dygtighed, og at de kunde udrette igjen, hvad de havde udrettet i 1794. Regeringen fratog Akademiet 6 p. c. af dets aarlige Indkomster; Akademiets Fostersønner til Veje bragte i fire Uger det firedobbelte af dette Beløb! Det var indlysende, at den rette Vej endelig var funden, at det vilde lykkes Kunstnerne selv „ved aarlige Udstillinger af deres egne Arbejder at tilveiebringe et saa klækkeligt, aarligt Tilskud til Akademiets Fornødenheder, at Regeringen deri kunde finde en Beroligelse¹⁾“.

Den gamle Kunstner har vistnok tænkt mere end det. Hans Tanker ere uden Tvivl vandrede tilbage til hans fjerne Ungdom, da han i Madame Lüders' Hus lige over for Vejerboden selv tiende eller selv tolvte under le Clercs og Mianis Vejledning tegnede efter den levende Model. Det var i Kristian VI.s Tid, længe før Akademiets Stiftelse. Hvad var der ikke udrettet siden den Tid? Hvor mangan ypperlig Mester havde den i sin Begyndelse saa ydmyge Kunstskele, trods sin Armod, ikke allerede frembragt? Havde den ikke fostret Harsdorff, Meyn og Magens, Abildgaard, Juel og Poulsen, Weidenhaupt, Dajon og Alexander Trippel, Clemens, Preisler og Haas? Hvor meget havde Akademiet ikke virket til at rense og forbedre Smagen, til at vække Sansen for Kunsten? Hvilken Indffydelse havde det ikke havt paa Haandværksdannelsen? Hvor havde det ikke bidraget til at danne og forædle Folket, til at glæde og opbygge, til at løfte og begejstre, til ogsaa i Henseende til de skjønne Kunster at gjøre Tycho Brahes, Ole Rømers og Ludvig Holbergs Fædreland agtet og anset blandt Evropas Nationer? Var ikke det danske Kunstakademi løst af Udlandets Lænker? Behøvede man nu her hjemme fremmed Kunst og fremmede Kunstnere? Var ikke Akademiet nu i Sandhed dansk, nationalt? Og

¹⁾ Thiele, 174.

havde han, Wiedewelt, som i sexten Aar havde været dets Leder og Styrer, ikke Grund til at glæde sig over alt det, der var udrettet i de henrundne Aar, og hvoraf saa meget skyldtes ham?¹⁾

Salonen, der var bleven lukket med Februar Maanedes Udgang, blev aabnet igjen den 7. Mars til Fordel for de trængende i Landsbyen Lille Værløse, som nys var bleven hjemsøgt af en voldsom Ildsvaade. Udstillingen stod denne Gang aaben til den 16. Mars og indbragte i disse ni Dage det betydelige Beløb 460 Daler 2 Mark 10 Skilling, som af rette vedkommende uddeltes til de brandlidte efter det af enhver lidte Tab²⁾. En Taksigelse fra de brandlidte blev fremlagt paa Akademiets Bord i Mødet den 7. April³⁾.

Fordelingen af de i Fattigblokken ved denne Salon indkomne Penge gav Anledning til Strid i Akademiet, saa at man endog maatte paakalde Præsidis Resolution⁴⁾. Noget lignende var forefaldet kort i Forvejen. I Skrivelse af 27. Januar (1794) havde Groserersocietetet anmodet Akademiet om at søge foranstaltet en Allegori til Bernstorffs Ære udført i Maleri eller Kobberstik, hvorhos det tilbød sig at udsætte én Præmie paa 100 Daler og én paa 50 Daler for de tvende bedste Arbejder, som til den Ende maatte blive udførte. Herpaa blev svaret, „at da en saadan *Concours* var stridende mod *Academiets* Forfatning, saa kunde man herudi ikke indlade sig“. De i denne Svarskrivelse brugte Udtryk gave Anledning til en hæftig Strid mellem Abildgaard og Hoyer; den sidste har upaatvivlelig havt Retten paa sin Side, i det mindste holdt de fleste af Professorerne med ham⁵⁾.

1) „Hvad Akademiet i mere end et halvt Aarhundrede — fra dets Stiftelse — for de dannende Kunster udrettede, er Stort, til trods for Landets Fattigdom og Befolkningens Ringhed“. (J. Kragh Høst i Skand. Lit. Selsk. Skr. 1821, 419).

2) Mskpt. 1396, n.

3) Akad. Dagebog, 1794.

4) s. St.

5) s. St.

Man kunde godt have sparet sig denne Strid, hvis dybere liggende Grund var, at adskillige af Professorerne følte sig fornærmede over, at Grosersocietetet vilde foranstalte en Konkurrence mellem Akademiets Professorer og dets Elever, — thi i Skrivelse af 28. April s. A. tilkjendegav Societetet, at det havde opgivet Ideen¹⁾.

Mere Glæde, end Grosersocietetet havde af sine Op-gaver for Kunstnerne, havde Akademiet af sine. Den 1. Juni 1794 fremsatte man „*Sujetterne*“ for de store Præmier. For Malere og Billedhuggere blev valgt „*Petrus helbreder en Halt i Templet*“. Iblandt dem, „som havde forfærdiget *Esquisser* for at *Concurrere* var . . . En Billedhugger som var *Z^æn Medaillist B. Thorvaldsen*“²⁾.

Den 14. Avgust forsamledes Akademiet for at bedømme Konkurrenternes Arbejder. „Udi Maleriet blev ingen befunden stærk nok til at fortjene *Premie*, men udi Billedhuggerkonsten erholdt *B. Thorvaldsen* den store *Premie*“³⁾. Hans Ven, Arkitekten Charles Stanley, fik den lille Guldmedaille.

I Forsamlingen den 2. December s. A. oplæstes „en Ansøgning fra *Eleven Thorvaldsen*, som har vundet de store *Premier* i Billedhugger Konsten, om at nyde de 100 *Rdl.* aarlig, der ere udsat for unge Koberstikkere: *Academiets* Beslutning blev at *Thorvaldsen* for det første paa et Aar maatte nyde bemeldte 100 *Rdl.*, efter hvilken Tid det ville see hvorledes han befittede sig. Hans *Qvartal* skulde begynde fra første *Januarii* hvorom underd. Forestilling skulde gøres til Hans Kongelige Hoyhed“⁴⁾.

Denne resolverede under 18. s. M. som følger: „*Pensionen* *accorderes Eleven Thorvaldsen* paa den af *Academiet* foreslagene Tid. *Friderich Arvepr.*“⁵⁾.

¹⁾ Akad. Dagebog 1794.

²⁾ s. St., 1793.

³⁾ s. St.

⁴⁾ s. St.

⁵⁾ s. St.

Den unge Kunstner, hvis Berømmelse snart skulde lyde over Verden, fremstillede paa Stiftelsesdagen den 31. Mars 1794 „en Afstøbning af sit *Premie* Stykke og en *monothaurus modellert i Leer*“¹⁾, og den 5. Januar 1795 „foreviiste *Eleven Thorvaldsen et Basrelief* forestillende *Numma Pompilius* og *Nymphen Egeria* samt Begiering om at endnu faa at beholde paa et Aar de ham forrige Aar tilstaaede 100 Rd.“²⁾.

Ogsaa dette bevilgede Akademiet ham³⁾.

Man ser saaledes, at den unge Kunstners Flid og Duelighed fandt tilbørlig Paaskjønnelse hos Akademiet og dets Direktør. At den gamle Wiedewelt har næret de velvilligste Følelser for den unge Thorvaldsen, turde være hævet over enhver Tvivl; hans retsindige Tænkemaade, redbonne Hjælpsomhed mod alle, navnlig mod yngre Kunstnere, — hvorom mere siden, — og hele hans ædle Karakter gjør, at det modsatte næppe kan tænkes. Men i nogen nærmere Berørelse med Thorvaldsen synes han ikke at være kommen. Dette var, som bekjendt, derimod Tilfældet med Abildgaard, men denne stod ogsaa Thorvaldsen langt nærmere i Alder. Wiedewelt var 40 Aar ældre end Thorvaldsen, og denne Aldersforskjel, der i og for sig er betydelig, var det endnu mere i hine Dage, da en Mand paa 60 til 70 Aar var en Olding og en Yngling paa en Snes Aar endnu saa godt som et Barn. I Akademiet har Wiedewelt næppe kjendt Thorvaldsen uden fra Skolen, naar han stillede Modellen for Eleverne, og da den unge Kunstner ikke hørte til hans Lærlinge eller arbejdede i hans Værksted, er han næppe heller uden for Akademiet kommen i videre Berørelse med den, som en Gang skulde tage Hædersnavnet „Danmarks Fidias“ i Arv efter ham. Nogen kjendelig Paavirkning af Wiedewelts Kunstneraand vil derfor næppe kunne paavises hos Thor-

1) Akad. Dagebog 1794.

2) S. St., 1795.

3) S. St.

valdsen¹⁾, og det Indtryk, som denne upaatvivelig her hjemme har modtaget af Wiedewelts Værker, — og disse vare jo dog det ypperste i sit Slags, som Danmark den Gang havde at fremvise²⁾, — er snart forsvundet, da han i Rom stod for Antikerne, som ingen moderne Kunstner, alene med Undtagelse af den fattige Yngling fra Grønne-gade, har kunnet naa, end sige overtræffe.

At Thorvaldsen altid med Kjærlighed mindedes den ulykkelige Olding, som havde været Akademiets Direktør og Danmarks første Billedhugger, da han selv sad paa Skolebænken, turde fremgaa af, at han, da han efter mange Aars Fraværelse var vendt tilbage til Fædrelandet og besøgte Fredensborg, lod sig føre for Wiedewelts Værker, betragtede dem længe med vemodig Interesse og indskrev sit verdensberømte Navn paa et af dem³⁾, ret som om han vilde godkjende dem som skønne og fortjenst-fulde Arbejder.

Akademiets Forhold til Haandværksslavene var endnu stedse uforandret. Skjønt der endnu var en Del tilbage at ønske, havde dets Indflydelse paa Haandværksdannelsen, som tidligere gjentagne Gange berørt, dog allerede havt særdeles betydelige Følger i Henseende til en renere og ædlere Smag og bedre Udførelse af Arbejdet. Lavgene selv lode derimod med Hensyn til deres Indretning, Pligter, Særrettigheder, gamle Skikke og Uskikke endnu saare meget tilbage at ønske, og det hele Lavgsvæsen trængte i

1) Sml. Thiele: Thorvaldsen I, 17. — Forf. af Denmark delineated har næppe Ret til (Side 15) at skrive: the lamented Wiedewelt ... was the tutor of Thorvaldsen. — Høyen I, 313 f.

2) Nagler XXI, 390 f: Wiedewelt ist mit Thorwaldsen nicht zu vergleichen, wenn er auch der ausgezeichnetste Bildhauer vor diesem war . . . Thorwaldsen betrat unter seiner akad. Leitung die Bahn und sah damals in Wiedewelts Werken die besten Vorbilder.

3) Forf. af Denmark delineated „observed with mingled sensations, that Thorvaldsen had inscribed his name on one of Wiedewelts works. Side 66 f.

høj Grad til en Omorganisation. Det nærmere des angaaende hører ikke herhen; vi ville kun berette, at der til Haandværksslavgenes Forbedring under 7. Januar 1792¹⁾ blev nedsat en kongelig Kommission, bestaaende af Konferensraad Hjorthoy, Justitsraad Schjøt, Professorerne Wiedewelt, Abildgaard og Meyn samt Raadmand Lange. Denne Kommission var første Gang samlet paa Raadhuset den 9. Februar s. A. og sidste Gang den 19. December 1793, men fik senere, den 18. Juli 1798, kongelig Befaling til paa ny at træde sammen, — Lange var død, — for at afgive Betænkning over nogle Spørgsmaal Frimesterskabet betræffende²⁾. Denne Kommissions Arbejder bidroge væsenlig til Udstedelsen af den kongelige Forordning af 21. Mars 1800, hvorved Haandværksslavene i Kjøbenhavn fik en ny og langt bedre Indretning. Denne Forordning indeholder mange sunde og rigtige Paabud; i flere af disse, — som i Ophævelsen af Forskjellen mellem ægte og uægte fødte, i Afskaffelsen af alle ældre forkastelige Uskikke og Ceremonier, i den Bestemmelse at, for at hædre Haandværksstanden, ved Pladsledighed blandt de 32 Mænd det halve Antal af de ledige Pladser skulde besættes med Kunstnere, Fabrikører og Haandværkere, — mærker man tydeligt den franske Revolutions mægtige Aandepust og dens nye store Friheds- og Lighedslære, som navnlig i Abildgaard havde en varm Tilhænger og Talsmand³⁾.

Trods alle sine Forretninger i og uden for Akademiet og uagtet en lang Tids Sygelighed, som i den sidste Halvdel af 1794 næsten bestandig holdt ham borte fra Akademiets Forsamlinger, arbejdede den gamle Kunstner dog endnu stedse ufortrødent i Værkstedet paa Materialgaarden, skjønt vist nok næppe saa mange Lærlinge sade ved hans Fødder, som i fordums Dage, da Bestillinger strømmede

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

²⁾ S. St.

³⁾ Se bl. a. Rawert: Danmarks industrielle Forhold, Kbh. 1850, 89 ff.

ind, og Mesteren endnu stod i sin fulde Kraft. De Arbejder, han i disse Aar udførte, vare, paa et Par nær, temmelig ubetydelige, nogle endog meget ubetydelige. Vi nævne her kun nogle faa af dem og henvise om de øvrige til den i Tillæg 2 givne fuldstændige Fortegnelse over Mesterens Værker.

Den 28. Juni 1794 blev der rejst et Gravmæle over Dr. Balthasar Münter (død den 5. Oktober 1793). Det er halvfyerde Alen højt, forsynet med en lang Indskrift og prydet med den afdødes fortræffeligt udførte Portrætmedaillon af italiensk Marmor¹⁾. Som vi have meldt, havde denne Medaillon været at se i Gibs paa den for ikke lang Tid siden afholdte Udstilling. Münters Monument staar i „Urtegaarden“ ved Petri Kirkes Kapel, ved Siden af Haubers og Pontoppidans.

Epitafiet i Vinderød Kirke, ved Frederiksværk over Generalmajor Classen (død den 24. Mars 1792) blev afleveret færdigt den 28. November 1795 og var udført paa Bestilling af Konferensraad Classen. Tiden, en siddende Figur i naturlig Størrelse, af hvidt Marmor, hviler venstre Fod paa en Bombe og skriver den afdødes Pris. Denne Figur er det bedste paa dette Monument; Resten af Værket er en — i Wiedewelts seneste Værker meget sjælden — mørk Allegori, og hele Anordningen er ikke fri for at minde mere om den franske Skoles theatraliske Smag, end ønskeligt er²⁾.

Den tidligere nævnte, i Salonen 1794 udstillede Gibsbuste af samme General var udført i Avgust 1793. Den hensovede er afbildet i Ridderordensdragt og med Ordenskjæden om Halsen³⁾. Denne Buste blev siden efter Bestemmelsen støbt i Metal og findes nu paa Kjøbenhavns Tøjhus. Gibsbusten bevares i Bibliotheksalen i en af det Classenske Fideikommis' Bygninger i Amaliegade.

¹⁾ Mskpt. 1396, n.

²⁾ Mskpt. 1396, n.

³⁾ Mskpt. 1396, n.

En Medaillon af sin den 27. Februar 1794 heden- gangne Ven Konferensraad og Stempelpapirfor- valter Müller havde han fuldført den 18. April s. A.; den skjænkedes af den afdødes Arvinger til det store kongelige Bibliothek¹⁾.

Mange af Kunstnerens bedste Værker vare noget før gaaede til Grunde. Kristiansborg Slot afbrændte den 26. Februar 1794, og Luerne fortærede Wiede- welts og Abildgaards herligste Arbejder. Den gamle Mands Græmmelse over at se sin Ungdoms og sin Manddoms ypperste Værker smuldrede til Støv og Aske har uden Tvivl været dyb og inderlig. Maaske det endog har været den, som kastede ham paa et langvarigt Sygeleje i Slut- ningen af 1794, hvad vi tidligere have meldt om.

Hans Direktorat udløb med Aaret 1794. Den 23. Februar 1795 skred man derfor til et nyt Valg. Der var kun 5 — er fem — stemmeberettigede til Stede; da Juel og Meyn hver fik to Stemmer, indstillede man Valget til Præsidis Afgjørelse, og under 26. s. M. erklærede hans kongelige Højhed sig for Juel, der saaledes blev Akademiets Direktør. Til Kasserer var Magens bleven valgt; i Stedet for den afdøde Forvalter Holst valgtes den tidligere nævnte Hans Kristofer Sonnin²⁾.

Medens Juel var Direktør for Akademiet, blev Kjøben- havn ramt af en frygtelig Ulykke, i det en stor Del af Byen nedbrændte. At denne sørgelige Begivenhed ogsaa havde Følger for Akademiet, er en Selvfølge, og dets Virksomhed led et betydeligt Afbræk, i det det foreløbig maatte afgive en Del af sit Lokale. Politiretten skulde have Plads paa Charlottetown, og Professor Meyn maatte derfor fraflytte sin Bolig der Steds. Lotteriet, som man end ikke under den almindelige Nød og Elendighed kunde undvære, skulde

¹⁾ Mskpt. 1396, n. — Den er stukken af Clemens.

²⁾ Akad. Dagebog, 1795.

ligeledes igjen trækkes paa Charlotteborg, og Hoyer maatte overlade Justitsdirektionen sin Sal til at opholde sig i under Trækningen. Politivagtmesteren fik anvist Plads i Kjælderen, og Gibsskolen tjente som Opbevaringssted for frelst Gods¹⁾.

Man synes paa højeste Steder at have taget under Overvejelse, om man ikke rent burde fratage Akademiet Charlotteborg og anvise det Lokale andet Steds, thi i en Kancelliskrivelse af 3. Oktober, fremlagt paa Akademiets Bord den 5. s. M., befalede Kongen Professor Harsdorff at indrette en Fløj af det afbrændte Kristiansborg Slot til adskillige offentlige Øjemed, deriblandt ogsaa et Akademi for de skjønne Kunster, hvorhos der af Kunstskolen forlangtes en Opgivelse af de for den nødvendige Lokaler. Akademiet vedtog at behandle Sagen paa et overordentligt Møde, men det hele døde dog heldigvis hen, og Muserne beholdt deres Tilhold paa Charlotteborg²⁾.

Kort Tid efter blev der Wiedewelt den Udmærkelse til Del, at det kongelig svenske Maler- og Billedhugger-Akademi i sin Forsamling den 3. December valgte ham til udenlandsk Medlem. Noget Receptionsstykke blev ikke indsendt³⁾.

I øvrigt frembyde Akademiets Annaler fra disse Aar ikke synderligt af Interesse. I Forsamlingen den 2. November 1795 fremlagdes en Ansøgning „fra Billedhugger og *Medaillist Thorvaldsen* om at nyde første ledig vordende Reyse *Stipendium*“. Herpaa blev svaret, „at da ufeilbarlig næstk. Aar 1796 et Reyse-*Stipendium* i *Academiet* bliver *vacant*, saa kunde *Eleven Thorvaldsen* om samme gjøre sig

1) Akad. Dagebog 1795.

2) S. St.

3) Velvillig Meddelelse fra det svenske Akademi's Sekretær, Hr. Prof. Scholander, efter dets Medlems-Matrikel. — Det er mærkeligt, at Wiedewelt ikke noget Sted i sine efterladte Papirer omtaler denne Reception. Eck, Side 39, kjender ham som Medlem af det svenske Akademi. Den danske Statskalender omtaler ham først som saadant i 1801.

forvisset og berede sig til sin udenlands-*Reyse*¹⁾. — Om den afdøde Preislers Gage, 600 Daler, var der ikke mindre end sex Ansøgere, nemlig Clemens, Dajon, Haas, Lorentzen, Kammerraadinde Bärens, Medlem af Akademiet, og den afdødes Søn, Johan Georg Preisler. Finanskollegiet æskede Akademiets Betænkning denne Sag angaaende, og dette erklærede den 7. December, at der burde tilstaas Dajon og Lorentzen hver 200 Daler, Haas og Clemens hver 100 Daler²⁾. — Ved Stiftelsesfesten den 31. Mars optog Akademiet Professor Torkel Baden i Kiel til sit Æresmedlem, og hans kongelige Højhed Præsens benyttede denne Lejlighed til at lade sine Kavallerer, Hofchef, Kammerherre Bülow og Kammerjunker Blücher vederfares samme Ære³⁾. — Faa Dage tidligere var atter en af Akademiets Veteraner gaaet bort: den gamle Informator Ernst Heinrich Løffler, der havde været knyttet til Kunstscolen lige fra dens Stiftelse, var afgaaet ved Døden den 27. Mars⁴⁾. Maleren Propst-hayn blev hans Efterfølger som Lærer, Clemens fik hans Bolig paa Charlotteborg⁵⁾.

I Forsamlingen den 6. Mars 1797 valgte Akademiet Professor Meyn til Direktør og Clemens til Kasserer⁶⁾. Heller ikke dette Direktorat frembyder synderligt af Interesse, det skulde da være, at Regeringen endelig fandt sig foranlediget til at række den velgjørende og fattige Stiftelse en hjælpende Haand. Det er uforklarligt, hvorfor Akademiet og Akademikerne, der ikke kunde komme nogen Vegne med den afknappede Fond og de sjældnere og sjældnere indløbende tarvelige Bestillinger, ikke søgte at forbedre deres Kaar ved deres egne Kræfter. Mangel paa Kunstnere var der ikke og Mangel paa Kunstværker ikke heller, og Expositionssalonen i 1794 havde givet et saa

¹⁾ Akad. Dagebog, 1795.

²⁾ S. St.

³⁾ S. St., 1796.

⁴⁾ Bekjendtgjort af hans Børn i Adresse-Kont. Eft. 1796, Nr. 74.

⁵⁾ Akad. Dagebog, 1796.

⁶⁾ S. St., 1797.

godt Resultat, at man i det mindste ikke behøvede at frygte noget Tab ved paa ny „at holde en Salon“. Men det synes man slet ikke at have tænkt paa ved dette Tidspunkt; derimod klagede Akademiet i en underdanig Forestilling af 18. Maj 1798 sin Nød for Finanskollegiet; dette foredrog aller underdanigst Sagen for hans Majestæt, og under 12. September resolverede Kong Kristian VII. saaledes: „Vi *approbere* allernaadigst, at Maler, Billedhugger- og Bygnings *Academiet* i *Kiøbenhavn* til dets Gields Betaling, af Vores *Casse* maae bevilges en overordentlig Understøttelse af 800 Rd. eengang for alle“, hvilket meddeltes Akademiet i dettes Møde den 24. September ved Finanskollegiets Skrivelse af 15. s. M. 1).

I Forsamlingen den 24. April 1797 var Akademiet bleven gjort bekjendt med, at der „fra *Pensionairen* og Billedhuggeren *Thorvaldsen* var indkommen Skrivelse hvori han tilmeldte *Academiet* sin Ankomst til *Neapolis* efter en lang og besværlig Søe-Reise“ 2).

Den 11. September s. A. afgik Informatoren ved den ene Frihaandsskole, Jørgen Dinesen, ved Døden 3). Han havde efterfulgt Cleo i Pladsen og virket i Akademiet som Lærer i over elleve Aar. Johan Herman Cabot, Maler og senere Hofdekoratør, fulgte ham i Embedet. —

Det uden Tvivl mest bekjendte og berømte af alle Wiedewelts Værker, Troskabens Statue paa Bondefrihedsmonumentet uden for Vesterport, var, tillige med det paa samme Mindesmærke anbragte, ud imod Vesterbro vendende Basrelief bleven opsat den 4. September 1797. Opfordring til at rejse dette skønne Monument var allerede udgaaet den 23. April 1791 4). Indbyderne vare Suhm, Lund, — en af Formændene i det naturhistoriske

1) Akad. Dagebog, 1798.

2) S. St., 1797.

3) Adresse-Kont. Eft. 1797, — Akad. Dagebog, 1797.

4) *Minerva*, 1791, April.

Selskab, — Fabricius, Ove Malling, Colbjørnsen og Abildgaard. Denne sidste havde udført Tegningen til Monumentet og derefter bragt samme i Model. Baade Tegning og Model kunde af Subskribenterne tages i Øjesyn hos Abildgaard. Allerede medens Modellen var under Arbejde, og inden nogen offentlig Indbydelse til Subskription var udstedt, var over Halvdelen af Overslagssummen, 10,000 Daler, tegnet ¹⁾. Den 31. Juli 1792 var Grundstenen bleven lagt. Rundt om Pladsen paraderede Borgervæbningen med sine tolv Faner og sine Kanoner, og mange Tusende Tilskuere vare til Stede. Kronprins Frederik blev ved sin Ankomst „hilset med en Torden af det borgerlige Artilleries Kanoner“ og modtoges af Kjøbenhavns Magistrat, de 32 Mænd og Indbyderne, undtagen den syge Suhm. Efter Taler af Colbjørnsen og Ove Malling nedlagde Kronprinsen Grundstenen, og den højtidelige Handling sluttedes derpaa ved en ny Tale af Malling ²⁾.

Dette Mindesmærke er i al sin Simpelhed et af de skjønneste og mest storladne, Danmark ejer. Paa Fodstykket staa fire Billedstøtter i noget over naturlig Størrelse; de to ere af Dajon, nemlig „Tapperhed“ og „Borgerdyd“, en, „Agerdyrkningen“, af Weidenhaupt, og, som anført, den fjerde, „Troskaben“, af Wiedewelt. Denne Statue, der er en af de faa, som Omstændigheder, over hvilke Wiedewelt ikke var Herre, tillode ham at udføre, og som er bleven beundret og prist som et ypperligt Arbejde ³⁾, forekommer os dog ikke ret at fortjene denne Ros og at lide af samme Fejl, som vi tro at kunne paapege ved Kunstnerens øvrige statuariske Arbejder. Basreliefet, der forestiller Retfærdighedens Gudinde med sine Attribute, synes os hverken fra Opfindelsens eller Udførelsens Side

¹⁾ Minerva, 1791, April.

²⁾ Minerva, 1792, Juli, 135 ff.

³⁾ Saaledes — bl. a. — Nagler XXI, der kalder det „ein unvergleichliches Meisterwerk“, Eck, 158, Nyerup og L., 25. — Statuetter af „Troskaben“ kom i Handelen; enkelte af disse ere bevarede til vore Dage.

at hæve sig over det almindelige. Vi formene tvært imod, at begge disse Arbejder i Værd ikke naa Wiedewelts tidligere Værker og bære Vidnesbyrd om, at den gamle Kunstners Stjerne dalede mod Horizonten. —

Fra 1797 er det Bodenhoffske Monument paa Assistens Kirkegaard og det Wærnske samme Steds. Det første blev opsat den 24. Juni 1797. De arkitektoniske Dele ere af lilienskjoldsk og akershusisk Marmor; i den mellemste Opsats ses i en Niche en paa Forstavnen af et Skib hvilende Yngling — af noget kvindelige Former — med en omvendt Fakkell og Kaduceus, alt af italiensk Marmor. Oven over er der en lang Indskrift, med Overflødighedshorn og Cypressgrene. Hele Monumentet er sex Alen højt¹⁾ og minder, lige som det følgende, i sine Hovedtræk ikke ubetydeligt om de romerske Cipper, fra hvilke den konsekvent antikiserende Wiedewelt vist nok har taget Motiver til adskillige af de frit staaende Kirkegaardsmonumenter, som han jo var den første, der indførte hos os.

Mindesmærket over den den 21. Februar 1796 afdøde Generalkrigskommissær Morten Wærn blev

1) Mskpt. 1396, n. — Den 27. Juli 1799 blev Andreas Bodenhoffs Enke Gjertrud Birgitte Rosteds (død den 4. Juni 1798) Sarkofag af italiensk Marmor tilføjet. Mskpt. 1396, n, Nyerup og Lahde, 36. — Ved denne Sarkofag staar der to Statuer i Legemsstørrelse. Ere disse ogsaa af Wiedewelt?

Hverken i Mskpt. 1396, n, hvori dog Optegnelserne om vor Kunstners Værker gaa til Juli 1801, eller i noget andet os bekjendt Skrift af eller om Wiedewelt er der Tale om disse to Statuer. Paa den kongelige Kobberstiksamling opbevares en koloreret Tegning af dette Gravmæle, udført af Wiedewelt. Paa denne Tegning ses baade Monumentet og Sarkofagen, men ikke de tvende Statuer. Paa højre Side af Sarkofagen har der derimod været gjort et Blyantsudkast til en Statue; dette Udkast er igjen udslettet, dog saaledes, at Sporene deraf ere tydelige. Er det nu Wiedewelt, som har gjort dette Udkast? Og er det ham, der har udført begge Statuerne? Eller ere baade Udkastet og Statuerne efter hans Død forfærdigede af en anden (Dajon, Weidenhaupt, Rathje)? Eller har man, hvad der synes lidet

rejst den 18. September 1797. Det er halvottende Alen højt, de arkitektoniske Dele af forskellige Slags farvet Marmor, Reliefet, der forestiller Vindskibelighed og Aarvaagenhed, af italiensk Marmor. Derhos er det prydet med Kandelabrer, Urne i en Niche, Festoner i Frisen og Ornament i Topstykket, ligeledes af italiensk Marmor, og forsynet med en Indskriftstavle¹⁾.

Monumentet over Konferensraad Georg Nielsen (død den 19. April 1797), — som Wiedewelt selv holdt for et af sine bedste Arbejder paa denne Kirkegaard²⁾, — blev rejst den 9. Juni 1798. Det bærer et Relief, en granskende Olding, under neden læses ΓΝΩΘΙ ΣΕΑΥΤΟΝ, og paa Fodstykket er en Indskrift indhugget³⁾.

Nogle andre Gravmæler paa Assistens Kirkegaard, som ligeledes ere fra denne Tid, ere for ubetydelige, til at vi kunne omtale dem her. Vi henvise om dem til Tillæg 2.

Den 13. Juni 1799 afsendtes til Mollerup i Fyn et halvfjerde Alen højt frit staaende Gravminde over Kammerherre, Gehejmerraad Frederik Kristian Scheel (død den 11. April 1798): paa et Fodstykke af blaat lilienskjoldsk Marmor staar en Søjle med Indskrift og med en Urne af sortsprængt Marmor paa Toppen⁴⁾; —

rimeligt, forglemt at anføre disse to Billedstøtter paa Fortegnelsen over Kunstnerens øvrige Arbejder? Eller har Døden overrasket ham midt under Udførelsen? Og har en anden da fuldført dem? Eller har Wiedewelt aldeles intet havt at gjøre med disse to Statuer? Herpaa maa vi blive Svar skyldige. De omtalte Billedstøtter, som i øvrigt kun ere middelmaadige, minde i mere end én Henseende om Wiedewelts øvrige statuariske Arbejder. Velvilligt besvarede Forespørgsler hos flere Medlemmer af den Bodenhoffske Familie have ingen Oplysninger ydet; i denne Familie er det Tradition, at de tidt omtalte Statuer ere Arbejder af Wiedewelt selv.

¹⁾ Mskpt. 1396, n, — Nyerup og L., 36.

²⁾ Stukket af Clemens i Sortkunst og af Lahde i hans „Mindesmærker paa Assistens Kgd.“, 11; — ligeledes i „Neues Taschenbuch für Freymaurer auf das Jahr 1801“, Rostock.

³⁾ Mskpt. 1396, n, — Eck, 157, — Nyerup og L., 36.

⁴⁾ Mskpt. 1396, n.

den 23. September rejstes paa Assistens Kirkegaard det fem Alen høje Monument over Borgemester Peder Uldall (død den 11. November 1798), der forekommer os at være et af Kunstnerens svageste Arbejder: i en Niche en siddende Themis, der peger paa en Urne¹⁾, — og endelig blev den 2. November i Trinitatis Kirke opsat et Mindesmærke over Konferensraad Terkel Klevenfeldt (død den 14. April 1777) med den afdødes Portræt-medailon i hvidt italiensk Marmor, af fortrinligt Arbejde²⁾.

Forsøg til en Karakteristik af Wiedewelt som Kunstner, Akademiker og Menneske.

Vi nærme os nu til Enden paa Wiedewelts lange Kunstnerbane. Før vi imidlertid berette, hvad vi vide om den fortjente Oldings sidste Dage, ville vi efter ringe Evne forsøge at give en Karakteristik af ham som Kunstner, som Akademiker og som Menneske.

Som **Billedhugger** er Wiedewelt uden Sammenligning den største, Danmark har frembragt før Thorvaldsen. Hos Coustou lærte han til Fuldkommenhed Marmorets tekniske Behandling; hans sunde, ufordærvede Kunstnernatur, hans forholdsvis korte Ophold i Paris, og den Omstændighed, at han ikke i Coustous Værksted fandt Lejlighed til at optræde som selvstændigt skabende, bevirkede, at han ikke gik til Grunde i Dekadencens Svulst og Unatur. I Rom fik han ved sit inderlige Forhold til Winckelmann og sit vedholdende og grundige Studium af Oldtidens klassiske Vær-

¹⁾ Mskpt. 1396, n. — Nu meget medtaget.

²⁾ Mskpt. 1396, n.

ker Øjet op for den eneste sande og rette Vej, som rimeligvis et forlænget Ophold i Paris vilde have lukket for ham for stedse.

Vi have set, hvor højt smagfulde og kyndige Mænd i forrige Aarhundrede skattede Wiedewelt som Kunstner. Men vor Tid kan ikke ubetinget tiltræde den beundrende Dom, som de samtidige saa godt som uden Undtagelse fældede over ham, og som f. Ex. hos Eck udtales i de stærkeste Udtryk¹⁾. Vi maa sige, at det ikke er gaaet i Opfyldelse, som Winckelmann ønskede sin nordiske Ven: „Erzeuget eine griechische Schönheit unter dem Cimbri-schen Himmel, die noch kein Auge gesehen!“²⁾.

Trods vedholdende og grundigt Studium af Antiken, trods Winckelmanns Paavirkning, trods den umiskjendeligste og ufortrødneste Stræben hele Livet igjennem er det nemlig ikke lykkedes Wiedewelt ganske at løsrive sig fra Barokstilen, i det mindste ikke som Statuarius. Moderne Reminiscenser og Paavirkninger kæmpe uafsladelig hos ham med det alvorlige og ihærdige Forsæt at følge Antiken og kun den alene. Hos hans Billedstøtter, navnlig hos hans tidligste Arbejder, som Grupperne i Fredensborg, er der endnu en meget mærkelig Efterklang af den franske Skole; der er endnu en urolig Trang til at vise Affekt, Klædebonnet klæber, — ogsaa i hans senere Værker, som „Tro-skaben“, — fast til Formerne, disse markeres uden Nødvendighed ved dybt skaarne Folder, Figurens Hoved, Skuldre, Arme, ja endog Fod³⁾ indrammes ofte i Draperiet, i Foldekastet forfølges han jævnlig af en diagonal Slangelinie⁴⁾. Heller ikke den strænge græske Kontur har han vidst at tilegne sig: Skikkelsernes Statur synes os gennemgaaende at være noget for lav, Ansigtet ikke ovalt nok, Næseryg-

¹⁾ Side 31, 38, 40 f., 74, 152 ff.

²⁾ Brev fra Rom af 14. April 1761.

³⁾ Den ene af Statuerne paa det Bodenhoffske Monument, (hvis disse ere af Wiedewelt).

⁴⁾ Justi II, 84.

gen for bred, Læberne for fyldige, Hagen for afrundet Nakkepartiet ikke fremtrædende nok; Hals og Skuldre forekomme os ofte at være for kraftigt formede, Lemmerne ere for trinde, Hænder og Fødder for store. Muskulaturen kommer ikke til sin Ret, Draperiet, der undertiden er mesterligt behandlet, kan nu og da lide af en vis Stivhed i Foldekastet, lige som den nys berørte bugtede Diagonallinie ofte kommer til Syne, og det synes os derhos i Reglen at tilhulle for meget af Figuren. Udførelsen kunde af og til være noget omhyggeligere, hvilket allerede den samtidige Hennings bemærkede¹⁾. Derimod udmærke hans Statuer, især de senere, sig ved en ren og stræng Simpelt i Anordning og Stilling, ved en kysk og ædel Karakter, ved sand plastisk Ro og Værdighed og ved en vis, ubeskrivelig, blid, vemodig Ynde, der efterlader et velgjørende Indtryk, selv fraset deres Ufuldkommenheder.

Disse ere, som man vil have set, saa godt som alle Reminiscenser fra Barokstilen. Wiedewelt har med Kæmpeskridt fjernet sig fra denne, men den forfølger ham, holder ham fast ved hans Klædebon og hindrer ham i at naa den rene Kilde, Antiken. Som Mengs hørte han til en Generation af Kunstnere, som levende følte Nødvendigheden af at ty til denne, men som ikke formaaede at gjøre Skridtet helt ud. „Tidens Fylde var endnu ikke kommen!²⁾“.

Det var ikke Wiedewelt forundt at være den græske Kunsts Gjenføder. Men han er den første her i Norden, som i Ord og Gjærning har prædikeret dens Evangelium. Han staar paa Kunstens Vej, som en Milesten, midt mellem Dekadencens dybeste Forfald og Skulpturens herligste Gjenfødelse, mellem Coustou og Thorvaldsen³⁾.

¹⁾ Essai, Side 97 ff.

²⁾ Justi II, 84.

³⁾ Sammenligner man Wiedewelts Statuer med hvad der før hans Tid var indført hertil eller udført her i Landet af fremmede Kunstnere, som Qvellinus, Amoureux, Baratta, Pezold, Stanley,

Af Buster har Wiedewelt gjort adskillige, men de ere næsten alle gaaede til Grunde. Den ældre Bernstorffs Marmorbuste, som han i sin Tid udførte for Ryberg, opbevares nu paa Rosenborg Slot. Den er, — siger Udstillingskataloget for 1778, — i naturlig Størrelse; os forekommer den at være noget over denne. Ministeren er iført Elefantordenens Dragt, med Ordenskjæden over Kappen, hvis Foldekast er svært, djærvt og udmejslet til den største Fuldkommenhed. Ordensdekorationerne, de ciseleerede Knapper, Broderiet, Kniplingerne ere prægtigt givne, dog uden den raffinerede Behandling af Enkelthederne, hvorved hin Tids Billedhuggere — som mange af vor Tids, navnlig Franskmænd og Italienerne — stræbte at gjøre Virkning, men hvorved de kun opnaaede at bortlede Beskuerens Opmærksomhed fra det væsenlige til det uvæsenlige. Haarrene i den spanske Paryk ere ligeledes kun lidet udførte. Med desto større Fuldkommenhed ere derimod Kjødpartierne behandlede. Skjønt man i Ansigtstrækkene finder ligesom en svag Mindelse af det sødlige, stereotype Smil

— thi om Billedstøtter af danske Kunstnere før Wiedewelts Tid kan der næppe være Tale, og det lidet, der i denne Retning er tilbage af ældre Mesters Arbejder, er uden synderlig Værd, a) — saa vil man først ret indsé, hvilken stor Kunstner han for sin Tid var her hjemme. Man stille saaledes hans „Troskab“ eller hans „Dødens Genius“ eller hans „sørgende Danmark“ sammen med Grunds Uhyrer i Normandsdalen, med Amoureux' Heststatue, med Pezolds — nu af en Kopi erstattede — Neptun ved Børsrampen eller med de to Skræk indjagende Skikkelser paa Fabrikant Pavlus Roslins (død 1800) Grav paa Assistens Kirkegaard (tæt ved Wiedewelts). Eller man sammenligne f. Ex. Reliefet paa Konferensraad Nielsens Epitaf med Dajons paa Johan Boye Magens' Grav (Holmens Kirkegaard) eller med det i 1805 eller 1806 (af Dajon?) udførte Basrelief paa Weidenhaupts Grav (Assistens Kirkegaard, tæt ved Wiedewelts).

a) Ikke uden Interesse ere dog Diderik Gerckens, Ebisch's og Just Wiedewelts tidligere anførte Værker.

fra den Tid, opvejes dette ved det skarpe kloge Blik, den kraftigt modellerede Næse og Trækkenes marvfulde Udmejsling. Hovedet ser lige ud, som hos de antike Buster, og er ikke stærkt knejsende, som ellers sædvanlig er Tilfældet ved den Tids Portrætværker. Som sædvanligt hos Wiedewelt er Marmoret ikke poleret, hvilket den Gang og endnu langt senere, som hos Canova, var almindeligt, og heller ikke er sjældent nu; Mesteren stoler paa sit Snille og forsmaar at benytte dette Effektmiddel, — som kan tilstedes ved det dekorative, — hvorved man søgte at gjen-give Hudens Glans og Inkarnat, og hvorved et Billedhug-gørkunsten uvedkommende malerisk Moment tvinges ind i denne. Denne herlige Buste stod baade i ren og ædel Smag, Opfattelse og Udførelse langt over, hvad man hidtil havde set af den Art her i Danmark, og blev almindelig beundret. Des værre skæmmes den noget ved Pletter og Aarer i Stoffet, især i Kjødpartierne. Den vidner om, at Kunstneren ogsaa i denne Gren af Skulpturen har gjort et mægtigt Skridt fremad, og man maa af Hjærtet beklage, at saa mange andre herlige Buster, som den Tids kyndigste Smagsdommere omtalte med Begejstring, ere blevne Flammernes Rov.

Af Reliefer fra Wiedewelts Haand haves en forholdsvis betydelig Mængde. Vi have tidligere skildret de vigtigste af disse og have saaledes ikke meget at tilføje her. Trods de Mangler, hans Reliefer i mere end én Henseende lide under, er det dog for den opmærksomme Beskuer aabenbart, at han ogsaa i denne Gren af Kunsten er stærkt antikiserende og betegner et uomtvisteligt og betydeligt Fremskridt i Henseende til lidenskabsløs Opstilling, harmonisk Anordning, træffende Karakteristik, naturlig og som oftest vel motiveret Drapering og plastisk Ro.

Det kan tillige ikke noksom fremhæves, at Wiedewelt er den første her i Norden, som har skabt Reliefer af sand kunstnerisk Betydenhed og efter antike Forbilleder. Da han som en beundret Mester her hjemme allerede havde fuldført Kristian VI.s Monu-

ment og arbejdede paa Frederik V.s, var Sergel, den af alle mod det antike stræbende Billedhuggere siden Dekadencen, som staar ham nærmest i Tid, endnu ikke naaet til Rom. Et halvt Aarhundrede efter kaldte man Thorvaldsen Reliefets Fader; dets Konge er han, uden mindste Tvivl, men ikke dets Fader, end ikke her i Danmark. Wiedewelt var ogsaa i denne Retning hans Forgænger.

Portrætmedaillonerne fra Wiedewelts Haand udgjøre et meget betydeligt Antal. I dem turde han naa sit Højdepunkt. De udmærke sig gennemgaaende ved aandrig Opfattelse, mesterlig Modellering og slaaende Portrætlighed, — for saa vidt man kan dømme derom nu, — de aller fleste tillige ved en i teknisk Henseende fuldentd Udførelse. Vi ville særlig fremhæve Moltkes Portrætmedaillon i Karise Kirke som et i enhver Henseende udmærket Arbejde, hvis Lige man den Gang endnu næppe havde set her til Lands. Just Wiedewelts Portrætmedaillon, som nu er indmuret i St. Petri Kirke, og som i de mangfoldige Aar, den har henstaaet paa Kirkegaarden, har lidt Overlast af Vind og Vejr, er ligeledes et fortrinligt Arbejde og forraader i hvert et Træk en Mesters Mejsel. Ogsaa Klevenfeldts Medaillon i Trinitatis Kirke — for ikke at nævne flere — er et udmærket Arbejde og af et beundringsværdigt — hos Wiedewelt ikke almindeligt — Liv i Marmoret.

Thi her, hvor vi slutte vort Forsøg til en Karakteristik af hans statuariske Arbejder og Reliefværker for at gaa over til den mere dekorative Del af hans Virksomhed, bør det siges, at han, trods sit uomtvistelige store Talent, trods sin vedholdende Flid, trods de ubestridelige og betydelige Fremskridt, alle Kunstens Grene gjøre under hans Hænder, trods hans ubetingede Overlegenhed over alle sine samtidige Kunstbrødre, dog ikke, eller kun sjældent, har formaaet at levendegjøre Marmoret under sin Mejsel. Med den yderste Omhyggelighed undgaar han sin Samtids og sin nærmeste Fortids urolige, uplastiske Livfuldhed, hans Marmor gløder ikke af Formernes og „Overfladens Vellyst,

men heller ikke af Prometheus' Ild“, man føler ofte „Stenen for meget og Livet for lidt“.

De talrige Gravmæler, som ere udgaaede fra Wiedewelts Værksted, vidne paa det fordelagtigste om hans rene og ædle Smag og ere ligesaa mange talende Beviser paa „hans store Færdighed i Sammensættelse, Valg, Anordning, Udførelse og Udtryk¹⁾“. Kompositionen er stedse simpel, undertiden høj og gribende, uden overflødige Prydelser, harmonisk, saa at Værkets Idé fremtræder klar og skjøn. Udførelsen er i Reglen fortrinlig, og det er ikke ganske uden Grund, at Samtiden kaldte Kristian VI.s og Frederik V.s Monumenter i Roskilde, det Weisseske i Petri Kirke, det Moltkeske i Karise, Holbergs i Sorø o. fl. for sande Mesterværker. De fleste af disse Monumenter ere tillige særdeles heldigt opstillede i de nævnte Kirker, Belysningen er god, og de arkitektoniske Omgivelser staa i det rette Forhold til Billedhuggerarbejderne, saa at disse komme fuldstændig til deres Ret²⁾. Dette kan des værre ikke siges om Wiedewelts andre Gravmonumenter, og Nyerup har Ret, naar han udraaber: „Disse skjønnne Gravminder har alle een Hovedfejl, men en Fejl som er Tidernes og ikke Mesterens. Det er i Konstværkernes Lokale Fejlen ligger. De ere hensatte i Hvelvinger Udbygninger og Capeller i de af uformelige og stygge kolde Stenmasser indesluttede Rum.. De staae der hen, enten useete og ubemærkede i Cappeller under Graverens Laas og Lukke, eller i Kirkerne selv allene til Skue for ørkesløse Fadderes flygtige Øjekast. Navnet *Begravelses-Monumenter* fortjene de i dobbelt Henseende, da det baade er Monumenter som begraves og gjemmes i Afkroge, og de tillige begrave og udslukke den Afdødes Minde, som de skulde tjene til at vedligeholde³⁾“.

¹⁾ Büsching 277.

²⁾ Dette er f. Ex. ikke Tilfældet med Thorvaldsens Piusmonument i Peterskirken; de kolossale arkitektoniske Forhold trykke Gravmælet i en forbavsende Grad.

³⁾ Nyerup og L. 33 f. — Se ogsaa Hoyers Udtale i Østs Minerva

Hvis alle disse skønne Værker vare mere bekendte og lettere tilgængelige for Almenheden, vilde Wiedewelts Navn utvivlsomt være mere kjendt og hædret, end Tilfældet er nu, og i hvor langt højere Grad endnu vilde dette ikke være Tilfældet, naar ikke Tiden og Elementerne havde tilintetgjort hans Ungdoms og Manddoms ypperste Værker, som Samtidens kyndigste Smagsdommere omtalte med den mest levende Beundring¹⁾, og som mangfoldige af os end ikke kjende af Navn!

For det dekorative havde Wiedewelt et sjældent Anlæg, og dette viser sig mere eller mindre klart i alle hans Værker. Men intet Steds anvender han Prydelser i en saadan Udstrækning, at det dekorerende bortleder Beskuerens Opmærksomhed fra det dekorerede, en Regel, han i sin Bog om Smagen med Eftertryk fordrer overholdt, og som Dekadencens Billedhuggere saa ofte overtraadte; over alt hos Wiedewelt gjør en smagfuld og fornuftig Begrænsning sig gjældende; han undgaar al unødvendig Detail, skyr den lærde Kunst og lader det dekorative staa i det mest harmoniske Forhold til Værket selv. Allegorier anvender han, som vi have havt rig Lejlighed til at se, særdeles ofte; i denne Henseende er han Barn af sin Tid, hvor det allegoriske spillede en saa betydelig Rolle i alle Kunstens Grene og Frembringelser. Men ogsaa her staaer han langt over Rokotidens Billedhuggere, hvis Allegorier saare ofte nærme sig Grænsen af det groteske. Det er

III, 163: „Vil man hædre en Kunstner, da maa man forstaae at anbringe hans Værker“.

¹⁾ Man efterse f. Ex. Dassdorf, II, 248 ff., Hennings, 97—102, Forf. af Denmark del. I, 15, 63, 66 f., Eck: nord. Bl. I, II, Büsching (1783) 276 ff., Pontoppidan: D. Atl. forskj. St., Professor Jens Møller i Skand. Lit. Selsk. Skr. 1812, 251—69 og 278 ff., Peter Erasmus Müller i Lærde Eft. 1802, Nr. 39, R. Nyerup i „Fortjente danske Mænd II, Torkel Badens Tale i Akad. den 31. Mars 1816 (Statstidenden 1816, Nr. 28),

idel Dyder, der kæmpe med Laster, Religionen, der slaar Kætteriet til Jorden, Sandheden, der overvinder Tiden o. s. v., og overalt er der heftigt bevægede Skikkelser, flyvende Klædebon, theatricalsk Anordning, søgt Lidenskabelighed i Udtrykket og falsk Pathos. Hos Wiedewelt er det anderledes. Hans tidligste Allegorier, som i Relieferne paa Frederik V.s og til Dels Kristian VI.s Monument ere vel, som vi have set, endnu utydelige eller dobbelttydige, — for ikke at tale om hans Skizzer til Marmorkirken, hvor den uendelige Allegoriseren maa have medført megen Uklarhed, — men Arbejderne fra hans modnere Aar vise derimod et meget bestemt og stort Fremskridt i Allegoriseringen: Figurerne blive færre, — til sidst gives der kun én, — Stilling og Udtryk betydningsfuldere, Attributerne anvendes med stedse større Skjønsomhed og Smag, Ideen udtales bestandig tydeligere. Den lærdes stille og beskuende Liv fremstilles allegorisk under Skikkelse af en granskende Olding (Møllmanns og Konferensraad Niensens Gravmæler), det bortsvundne Livslys ved den udgaaede Lampe eller den slukte Fakkell, den bortflygtede Sjæl ved Sommerfuglen; den fra Livets Sorg og Nød forløsende Død er en blid, skøn, vemodig Yngling; Troskaben har Hunden ved sine Fødder og den højre Haand krystet mod Hjærtet.

Ogsaa i Allegorien har Wiedewelt saaledes med mægtige Skridt fjernet sig fra Barokstilen og givet Værker, i en langt ædlere og renere Smag, end hans Forgængere og samtidige.

Om hans sjældne Sans for det arkitektoniske og det pittoreske vidne hans Arbejder paa Jægerspris, i Fredensborg, mange af Gravmælerne og de før nævnte „Lejlighedsdekorationer“, som vi nu des værre kun kjende af slette Kobberstik. Ogsaa i hans talrige Haandtegninger fremtræde disse Egenskaber tydeligt, saa tydeligt, at man forstaar, hvorledes en aandrig Forfatter har kunnet sige om ham, at han var „en geniask Architekt og kunde have været Maler, naar han havde villet det¹⁾“. De ypper-

¹⁾ Prof. J. Møller i Skand. Lit. Selsk. Skr. 1812.

ligste af hans Tegninger findes i den Neuhausenske Samling paa Kunstakademiet; navnlig fortjene Kompositionerne til Ewalds „Balders Død“ Beskuerens nøjeste Opmærksomhed. De ere nogle og halvfjerdsindstve i alt, én eller flere til hver Scene i Digtet; „deres Hovedfortjeneste er Opfindelse, characteristiskt og passende Coustume og ægte nordisk Kraft¹⁾“. Det var Studiet af Saxo og Ewald, der gjorde Wiedewelt fortrolig med det gamle Norden²⁾, som han omfattede med levende Interesse, og i hvis Gudelære og Oldsagn han erhvervede sig ualmindelige Indsigter³⁾.

Det samme var, som bekjendt, ogsaa Tilfældet med Abildgaard. „Tvende Kunstens Coryphæer iblandt os, en Wiedewelt og Abildgaard“, — skriver den anførte Forfatter videre⁴⁾, — „ahned først og overtvede sig omsider ved dagligt Studium om, hvilken rig Skat af danneligt Stof den nordiske Mythologie frembyder de bildende Kunster... Begge have ogsaa efterladt sig Tegninger, henhørende til den nordiske Mythologie; og af disse er Wiedewelts talrige Samling et uskatteerligt Mindesmærke om denne Kunstners Flid, Opfindsomhed og Forkjerlighed for den nordiske Mythologie“. Vi anføre samme Forfatters Ord videre, ikke saa meget for at prise Wiedewelts Tegninger, som for at vise, i hvor høj Grad hans samtidige, i det mindste de, der kjendte ham og forstode at vurdere ham, skattede hans Værd. „O, hvorfor vilde han, hvem alle skjønne Kunsters Genier vare saa hulde, han, som kunde alt, hvad han vilde, hvi vilde han ei tillige, som Michel Angelo, være *Maler*? Han, der tegnede reent og kraftfuldt som denne, var geni-alsk Architect og classisk Billedhugger som dette Italiens Under, hvi vilde han ei overtvede vor vantroe Tidsalder om Muligheden af, at een Mand kunde endnu i vore Dage...

1) Prof. J. Møller i Skand. Lit. Selsk. Skr. 1812.

2) Samme s. St., 269.

3) Samme s. St., 251, hvor Wiedewelts Indsigter i den nordiske Mythologi fremhæves, endog for Abildgaards.

4) Samme s. St. 278.

studere og udøve alle de bildende Kunster i deres hele Omfang? Intet var blevet nægtet den Mand, der forenede et saa sjældent Geni med udholdende Flid. Hvi greb han da ei selv Penselen, og iførte sine egne Skabninger hiint indtagende Farvegevandt, hvori de som fuldendte Kunstværker kunde fremtræde for Almeenhedens Øine Derfor henligge nu hans Aands Yndlingsfostre, dette kostbare Arvegods efter en saadan Kunstner, dette skjønne Offer, som Danmarks første Billedhugger har bragt de nordiske Guder¹⁾“.

En Kunstner, om hvem Datidens ædleste og bedste Aander kunde udtale sig i saa hædrende Udtryk, fortjener til visse at mindes med Kjærlighed og Taknemmelighed!

Skulle vi nu med faa Ord, efter ringe Evne, vove os til et Forsøg paa at værdsætte Wiedewelt som Kunstner, da tro vi at burde sige:

- 1) hans fremherskende Egenskaber som Kunstner ere en levende Indbildningskraft, poetisk Sans, en ved Studium af Antiken lutret Smag, et stort Anlæg for det dekorative og en overordentlig Arbejdsdygtighed;
- 2) hans Stil er, i Sammenligning med Barokstilen, ren, simpel, naturlig, udpræget antikiserende;
- 3) hans Værker have Ufuldkommenheder, mange endog store Ufuldkommenheder, men de udmærke sig gjen-nemgaaende ved Adel, Renhed og Kyskhed i Opfat-telse og Udførelse;
- 4) han er den første hos os, — og maaske overhovedet den første i hele Evropa, — som aabent har brudt med Dekadencens fordærvede og yppige Smag, henvist til Naturen og Antiken og selv skredet foran med kraftige Fjed paa den af ham anviste Bane;

¹⁾ Professor J. Møller i Skand. Lit. Selsk. Skr. 1812, 278 ff. — Denne fortræffelige Skribents Afhandling „om den nordiske Mythologies Brugbarhed for de skjønne tegnende Kunster“ er oversat paa Tysk i Gräters „Odina und Teutona“. — Sml. Hoyen i sml. Skr. I, 349—368.

- 5) han har ført sin Kunst i alle dens Grene et betydeligt Skridt fremad, skjønt han ingen Skole har dannet; han er den første hos os, der har skabt Reliefer af kunstnerisk Betydning;
- 6) han er den første betydelige Billedhugger, som Norden har frembragt, og den største i Danmark før Thorvaldsen.

I Akademiet har Wiedewelt i sin Egenskab af dets Direktør i en halv Menneskealder udrettet mere, end maaske nogen anden før eller efter ham; han har mægtigt bidraget til at holde Stiftelsen i Live, skjønt den tidt og mange Gange syntes at ligge i sit sidste Aandedræt. Før ham sade de fremmede i Højsædet; med hans første Direktorat fremtræder Kunstkolen som en national Anstalt og har hævdet sig som saadan til den Dag i Dag. Det danske Kunstakademis ældre Historie er, som vi have set, i de fleste Henseender, og navnlig i finansiell, kun sørgelig: en Regering, som ikke forstod at værdsætte Kunsten og dens Dyrkere¹⁾, sad ved Statens Ror; for at spare nogle faa hundrede Daler anviste man Akademiet en aldeles utilstrækkelig Fond og lod sig kun af og til ved de Nødraab, den yderligste Fattigdom afpressede det, bevæge til at række det en hjælpende Haand. Under disse Omstændigheder var det, at Wiedewelt var Direktør, og i samfulde sexten Aar gjorde han alt, hvad der stod i et Menneskes Magt, for at holde den faldefærdige Stiftelse paa Fode. Vi have i de foregaaende Blade set ham ansøge for Akademiet paa aller højeste Sted, bønfulde hos Præses, hos Ministre, hos indflydelsesrige Stormænd, gjøre sit fortjente Navns Indflydelse gjældende hos alle, som formaaede noget, for om muligt at afhjælpe den Nød, hvori den ham underlagte Stiftelse var stedd, indtil han til sidst, da Regeringen lod Kunstnerne i Stikken, gav dem Anvisning paa

1) „... de Krænkelser, en Konstner i Danmark i de Tider ikke kunde undgaa at møde næsten ved hvert Skridt“. Weilbach (om Abildgaard) Kunstner-Lex. 15.

at hjælpe dem selv. I Salys Tid var der bleven afholdt én Salon, lige saa i Harsdorffs Direktorat; under Wiedewelt blev der, baade til Ære og med rundelig Indtægt, afholdt den tredje, og Vejen laa nu aaben for Kunstnerne til at hjælpe dem selv og til at skaffe Regeringen en „Beroligelse“ med Hensyn til Kunsternes Skæbne.

Da de fremmede vare borte, forsvandt efterhaanden ogsaa deres Aand, som en Stund havde hvilet over Akademiet, og dette, som nu blev styret af en dansk Direktør, meddelte sine Elever Undervisning gennem duelige danskfødte Professorer og Lærere. Skjønt det i Hovedsagen beholdt sin Organisation fra Salys Tid og altsaa var indrettet efter fransk Mønster, styrede det dog frem i dansk Aand, længere og længere bort fra det fremmede og udenlandske, fjærnede sig under ikke faa dygtige og sundt udviklede Mesters Styrelse længere og længere fra den tidligere Tids falske og forskruede Unatur og kæmpede sig fra en ydmyg og ringe Begyndelse, trods Fattigdom og Nød, trods Uskjønsomhed og Kulde fra de stores og mægtiges Side, ufortrødent fremad til det bedre. Æren herfor tilkommer først og fremmest de ledende Direktører, altsaa navnlig Wiedewelt.

Trods de ugunstige Forhold, hvorunder Akademiet virkede, kunde det dog glæde sig ved en stærk Tilstrømning af Elever, et ubedrageligt Kjendetegn paa, at der var Trang til at lære til Stede, og at man satte Pris paa den Vejledning, Kunstskolen tilbød de unge. Lærlingenes Tal, som i 1764 kun var 216, var i 1772, efter Ornamentskolernes Oprettelse, — voxet til 291; det følgende Aar bleve i alt 341 Elever underviste i Akademiet, i 1774 var Tallet voxet til 425, i 1775 til 487 og i 1776 til 516. Senere aftog det igjen noget¹⁾. At en saa stærk Tilstrømning af Lærlinge til Akademiets forskellige Klasser, navnlig til Ornamentskolerne, maa have havt en betydelig og held-

¹⁾ Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Folianten, Nr. 18.

bringende Indflydelse paa Haandværksdannelsen, er en Selvfølge. Ved Oprettelsen af Ornamentskolerne, for hvilke vor Kunstner ved mere end én Lejlighed viste sin Interesse¹⁾, og senere ved talrige kongelige Paabud, blev, som vi have set, Haandværkernes Uddannelse bragt i nøje Forbindelse med Akademiet, og det er uomtvisteligt, at den gjorde betydelige Fremskridt under Kunstskolens Paa-virkning, og at en meget stor Del af denne glædelige Fremgang skyldes den utrættelige Wiedewelt. Herigjennem har han, maaske ikke mindre end ved sin Virksomhed som Kunstner, havt en betydelig Indflydelse paa en god og sund Smags Fremkomst og Udvikling her i Danmark²⁾. De mangfoldige Kjævlerier og Bryderier med de forskjellige Lavg, der vare en Følge af disses mangelfulde Organisation og deres Forhold til Akademiet, og de mangehaande Forretninger, som dette Forhold affødte, og som efter deres Natur maatte være Kunstens Dyrkere ligegyldige, for ikke at sige odiøse, — bar han sin Del af med Taalmod og Resignation, hævdede ved enhver Lejlighed Akademiets Ære og Værdighed og lod sig det være magtpaaliggende bestandig at opfylde de ham paabudne Pligter mod Haandværksslavene, hvor byrdefulde de end mange Gange monne have været, saa vel som mod Akademiet og Staten.

Af sine Kunstbrødre i Akademiet var Wiedewelt i høj Grad elsket og æret. Kun med Abildgaard stod han ikke altid paa den bedste Fod. Skylden herfor synes at maatte søges hos denne sidste. Medens Wiedewelt nemlig var mild, venlig, imødekommende mod alle, godmodig i sin Skjæmt og af en vis blid Jovialitet, var Abildgaard energisk, fordringsfuld, bydende, skarp og hensynsløs i sine Domme, bidende i sine Svar, bitter i sin Satire. Harsdorff og Mandelberg, Preisler og Stanley,

¹⁾ Sml. foran Side 104 og Tillæg 2.

²⁾ Th. Thaarup i *Minerva*, 1785, 87, — Hennings, 97, — Eck, 31, — Büsching, 278.

Weidenhaupt og Dajon, Juel, Clemens og Hoyer nærrede derimod en høj Grad af Kjærlighed og Hengivenhed for deres gamle og fortjente Kunstbroder, hvad mange Træk vidne om, og Wiedewelts ædle og retskafne Karakter, hans Hjælpsomhed¹⁾ og Uegennyttighed²⁾ gjorde ham værdig til disse fortræffelige Mænds Venskab. Navnlig synes Forholdet til Mandelberg, Hoyer, Harsdorff, Weidenhaupt og Clemens at have været i høj Grad hjærteligt.

Af sine og Akademiets Lærlinge var Wiedewelt ligeledes afholdt og højagtet. Vi have tidligere omtalt, at han „efter sit gode og fortræffelige Hjærte gjorde meget“ for den senere saa berømte Alexander Trippel. Hans Skaansel og Velvilje mod det trodsige Brushoved Asmus Carstens have vi ligeledes berørt. Vor store Kobberstikker Clemens, der var Søn af en fattig Spindemester ved Almindeligt-Hospital, blev som et ganske ungt Menneske af Hoftheatermaler Cramer anbefalet til Wiedewelt, der gav Ynglingen Arbejde med at stikke Tegningerne til Peder Paars — og siden meget andet — og som upaatvivlelig bidrog væsenlig til, at Selskabet, som udgav det nævnte komiske Digt, ydede den fattige unge Kobberstikker 100 Daler i tre Aar³⁾. Hans egne Elever elskede ham som en Ven og Fader. Alexander Trippel har uden al Tvivl med Kjærlighed og Taknemmelighed skjønnnet paa Wiedewelts Velgjerninger; den trofaste Jens Karleby kunde end ikke, da han var bleven udnævnt til Hofbilledhugger, skilles fra sin elskede Mester, men vedblev at arbejde i dennes Værksted; Kingreen, der selv var en duelig Billedhugger, blev hos sin gamle Lærer, selv da dennes Stjerne dalede, og Hjærnø, der ligeledes var en begavet Kunstner, forlod kun det kjære Værksted paa Materialgaarden for at bosætte sig i sin Fødeby Horsens,

¹⁾ Brev af 31. Decbr. 1756 fra Peder Als (hos Sandvig, 6), hans Forhold til Trippel, Dajon, Clemens.

²⁾ Sml. foran, Side 72 og 140, Note 3.

³⁾ Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol. Side 378.

hvor han arbejdede baade som Arkitekt og Billedhugger og gjorde sin Læremester Ære¹⁾. Rathje²⁾ — og, som det synes, Kingren — holdt ud hos den ulykkelige Olding til det sidste.

For de unge i Akademiet viste Wiedewelt en faderlig Omsorg, og hans milde og venlige Væsen har vist nok gjort ham særdeles elsket af dem. Han formanede dem bestandig til at have et aabent Øje for Kunstens Værd og Betydning, til af yderste Evne at arbejde paa deres Uddannelse, at de kunde gjøre sig selv, deres Lærere og Fædrelandet Ære. De burde ikke vælge Kunsten, uden naar de følte indre Drift, Kald og Evner dertil³⁾; naar deres Valg var truffet, skulde de begynde Værket med Lyst og Glæde, skride frem paa deres Bane med Mod og Udholdenhed, leve for Kunsten og ikke være Kunstner for at leve, eller, — som han et Steds⁴⁾ udtrykker sig, — ikke drive Kunsten som en Plov alene til daglig Føde, men derimod betænke, at deres Arbejde skulde være et Offer paa Evighedens Alter. Derhos holdt han dem stedse Naturen og den antike Kunst for Øje til Studium og Efterlignelse⁵⁾. Til Nikolaj Dajon, der var en af hans og Akademiets mest lovende Elever, og som var gaaet til Rom som Stiftelsens Pensionær, sender han saaledes under 16. Juli 1776 følgende faderlige Formaninger: „ . . . iil ikke for flygtigen fra *Belvederen* paa *Vaticanen*; det er ikke nok at see *Apollo*, *Laocoon* og *Antinous* ofte og i Hast. Studeer dem grundigen, tænk som en Græker, . . . Vælg, men vælg med Overlæg det Høie, det *Sublime*, det Ædle. Lad fare alt hvad som nærmer sig det Nedrige; Naturen har og

¹⁾ Sml. foran, Side 62 f.

²⁾ Om denne mere siden.

³⁾ „Hvor nöye burde ikke Naturens Gaver undersøges førend man opofrede de unge Planter udi *Minervæ* Tempel. Sandhedens Fakler opdage alt for mange Prøver paa mislingende Frugter“. Tanker om Smagen, 52.

⁴⁾ S. St., 52 f.

⁵⁾ Eck, 40 f.

sine Feil. De *idealske* Skønheder alene indtage, beundres og *triumphere* endog seenest i Eftertiden; skye de nyere Tidens Moder, det Vindige, det Overdrevne. Byg sine *Studier* paa Sandhedens Piller; det varer længst, det giver Borgerret, ja over hele Verden. Gjør ikke som en vis Franskmand, som begyndte sine Studier paa Engelsbroen og fulgte *Tiberfloden* paa Lykke og Fromme. Han er bedre underrettet; jeg frygter altsaa ei derfor... ieg troer at have banet Veyen saaledes, at den ikke kan være tung“. Brevet slutter med Paalæg til Ynglingen om at betræde de antike Steder med Ærefrygt¹⁾.

Af de Mænd, som i Wiedewelts Tid vare Lærlinge af Akademiet, have Kobberstikkeren Lahde og Maleren Neuhausen givet herlige Vidnesbyrd om deres Kjærlighed og Taknemmelighed mod den ulykkelige Olding, hvis sidste Dage vare saa sørgelige, og hvem de, Akademiet og den danske Kunst skyldte saa meget. Lahde har med Varme og Hengivenhed fredet om Wiedewelts Minde, hans flittige Gravstikke skylde vi et Billede af den alderstegne Kunstner, som efter Ecks Dom i 1799 var temmelig ligt²⁾, og han har offentliggjort Breve og Efterretninger om Wiedewelt, som ellers rimeligvis vare gaaede tabte. Malermester Jens Neuhausen er som bekjendt en af Akademiets største og ædelmodigste Velgjørere. Ved Testamente af 10. Juni 1812, bekræftet af Kongen den 23. Januar 1816, skjænkede han sin efterladte Formue, sine Bøger, Kobbere, Haandtegninger — deriblandt af Tuscher, Mandelberg, Cramer, — og Malerier til den velgjørende og nødlidende Stiftelse, hvorfra han selv var udgaaet, „men isærdeleshed,“ hedder det i Testamentet, „skal den deriblandt værende Samling af Professor Wiedewelts Arbejder forblive uadskildt ved Akademiet“³⁾. Lykkeligvis faldt alt-

¹⁾ Brevet er aftrykt i Kbh. Skild. 1829, 948 f. — Dajon blev des uagtet aldrig nogen stor Kunstner. Høyen I, 324 f.

²⁾ Eck, 40. — Det er fra 1799.

³⁾ Kollegialtidende 1816, 143 f.

saa denne Samling, som Neuhausen den 10. Mars 1803 paa Avktionen efter Wiedewelt kjøbte for 400 Daler, — formodentlig gik den saa højt, „da Mange ønskede at eie og nytte den store Mands Arbeide“¹⁾, — i Hænderne paa en Mand, „som med Indsigt i Kunsten forbandt tilbørlig Agtelse for Wiedewelts Navn og Værd, som for ingen Priis vilde lade denne fædrelandske Skat gaae ud af Landet“²⁾. Hvor stor Pris Akademiet satte paa denne Gave, viste sig paa Stiftelsesfesten den 31. Mars 1816, hvor Sekretæren, Professor Torkel Baden, i sin Tale blandt andet ytrede: „Akademiet glæder det i Særdeleshed at være kommet i Besiddelse af den uforglemmelige Wiedewelts Haandtegninger. Deres Betragtning forlyster Sind og Sands, og enhver studser ved deres Mængde. Frugtbar paa Opfindelser, Tanker og Indfald var deres Forfatter, men ogsaa flittig Kunstner var han, som fulgte Apelles's gyldne Forskrift: *nulla dies sine linea*“³⁾.

Dette maa være nok om Wiedewelts Forhold til Akademiet. Som Menneske var den store Kunstner en sjælden elskelig Personlighed. Med et til den høje Alder skjønt og Ærefrygt indgydende Ydre forbandt han et blidt og venligt Væsen, en ædel og trofast Karakter og en alsidig dannet Aand. Eck, som i 1799 lærte Wiedewelt at kjende, skildrer ham saaledes: „Er war von mitlerer Statur“⁴⁾ und hatte ein vortheilhaftes Äussere. Seine Physiognomie war interessant, und sein geistvolles Auge verrieth den denkenden Künstler . . . Im Umgange war Wiedewelt sehr angenehm, und Reisende, gegen die er sich äusserst höflich und gefällig zeigte, bewunderten in ihm eben so

¹⁾ Dagen, 1803, Nr. 37.

²⁾ Prof. J. Møller i Skand. Lit. Selsk. Skr. 1812.

³⁾ Statstidende, 1816, Nr. 28.

⁴⁾ Efter Als' Maleri (halv Figur) at dømme maa han dog, i det mindste i sine yngre Aar, have været over Middelhøjde, efter Billedet paa Clemens' Stik af Fr. V.s Mon. endog en høj Mand. Als' Maleri, som findes i Akademiet, er en Gave til dette fra Wiedewelt. Akad. Expos. Katalog 1769.

sehr den feinen Weltmann, als seine Freunde in ihm den treuesten Freund verehrten. Das emsige Studium der schönen Natur und der allen vortrefflichsten Werke der Kunst, welches er jungen Künstlern so nachdrucklich empfahl, hatte ihn auf die hohe Stufe der Vollkommenheit gebracht, auf der er glänzend — und was ihn desto verehrungswürdiger machte, mit seltener Bescheidenheit stand¹⁾. Selv den med alt misfornøjede Ramdohr følte sig tiltalt af Wiedewelt og fandt ham „eben so interessant im umgange als geschickt in seiner kunst“²⁾.

Dette milde og venlige Væsen, som gjorde Wiedewelt afholdt af alle, som kom i Berøring med ham, og som først forlod ham i hans sidste Levetid for at gjøre Plads for en tavs Tungsindighed, udelukkede ingenlunde en vis blid Munterhed, som aabenbarede sig i mangen en uskyldig Spøg, i mangen en godmodig Skjæmt. Da saaledes en Gang en af hans Venner meddelte ham, hvor ilde han var bleven medhandlet af en Aagerkarl, svarede Wiedewelt ham tilbage: „K: V: All den hævn du kan faae over Jøden S er at du sender ham Propheten *Zephanias* Ord: „Hyler, I som boe i det Lave; thi alle folk af Kiøbmænd ere udslettede, alle, som bære penge, ere udryddede“³⁾; — en anden Ven, der var heftig forbitret paa en Mr. Xi, raader han, med Henviisning til 2. Sam. 3,27, til at styre sin Harme lige over for denne, „ty han er en Mand liig *Joab*, der vil stikke dem under det femte rif-been“⁴⁾; — om en vis Hr. L. D., formodentlig en Dilettant, der var „Rasende gal i sine *Compositioner* i Landskaber“, skriver han: „jeg vil . . . *recommandere* ham 1 Kong. Bog 19,11. & (c) Stærk Storm som river Biergene, sønderbryder Klipper, Jordskiælv, Ild; Lad ham blande det udi en Malning“⁵⁾; —

¹⁾ Eck, 40.

²⁾ Ramdohr, 161.

³⁾ Mskpt. 111, 1, 1.

⁴⁾ Mskpt. 111, 1, 1, 623.

⁵⁾ Mskpt. 111, 1, 1, 606.

til en, formødentlig yngre, Ven skriver han: „Kiære! Du har saa stor Lyst til at gjøre Stamtauvler; jnrett mig en af den Art, men meget fattelig. Begyn med det første Kapitel j den første Krønikernes Bog, og bliv saa ved saa lenge du aarker: Papiir skall dig ikke feyle, ieg har to Riisz Elefant-Papiir til din tjenneste“ ¹⁾, o. s. v.

Wiedewelt var udrustet med betydelige Kundskaber i de forskjelligste Retninger og maa betragtes som en for sin Tid sjælden dannet Mand. Om sine Sprogkundskaber giver han selv følgende Oplysning: „Jeg forstaaer ikke Bibelen i det Hebraiske . . . men kan dog læse den i 5 Sprog²⁾ og endnu en Liden smule tilgiff^t“ (Latin og Hollandsk)³⁾. Skjønt hans Opdragelse var foregaaet paa Tysk, og dette Sprog, i det mindste den første Halvdel af hans Liv, var det, han hyppigst betjente sig af, var han dog fuldstændig hjemme i det danske Sprog, benyttede sig i den sidste Halvdel af sit Liv saa godt som udelukkende af dette og udtrykte sig deri med flydende Lethed og en vis poetisk Elegance. Sproget i hans lille Skrift om Smagen, som han udgav i en Alder af 31 Aar, afgiver Beviser nok herpaa. Det lider ganske vist af de samme Fejl, som de andre Skrifter fra Perioden mellem Holberg og Ewald, men turde des uagtet ikke staa tilbage for de fleste andre Bøger fra den Tid i Henseende til Sprogbehandlingen og bærer i ikke ringe Grad Vidnesbyrd baade om Forfatterens ægte danske Sind, poetiske Sans og levende

¹⁾ Mskpt. 111, 1, 1, 527.

²⁾ Dansk, Tysk, Fransk, Engelsk og Italiensk.

³⁾ Mskpt. 111, 1, 1, 584. — „Abildgaard og Wiedewelt vare uden Tvivl de to lærdeste Kunstnere, Danmark har eiet, og hvortil mulig Europa i den Henseende har kun havt faa deres Lige“ . . . „Wiedewelt forstod ikke blot de lærde, men ogsaa de fleste levende europæiske Sprog. Forfatteren heraf eier en af ham egenhændig skreven Samling artificibus Excerpta, som han kalder den, hvori han har excerperet af 200 Bøger i syv forskjellige Sprog“. Nyeste Skild. af Kbh. 1816, S. 1176 og Note.

Indbildningskraft¹⁾. I Fransk udtrykte han sig med den største Lethed, og hans talrige Breve i dette Sprog vidne om, at han, om han end ikke skrev det aldeles fejlfrit, dog var lige saa hjemme i det, som de fleste fornemme og dannede Mænd i de Dage. Ogsaa i Engelsk havde han gode Kundskaber, og i sine Optegnelser anfører han af og til Steder af britiske Digtere og Forfattere, som Pope og navnlig af Thomsons „seasons“. Under sit lange Ophold i Italien tilegnede han sig det italienske Sprog til en ikke ringe Grad af Fuldkommenhed og betjener sig i sine efterladte Optegnelser af og til af det. Et Sted giver han saaledes i dette Sprog en lang Beskrivelse af et herkulansk Maleri²⁾. Heller ikke det hollandske Sprog var han ukjendt med; at Latinen ikke har været ham fremmed, ses ligeledes af enkelte af hans Optegnelser, og jævnlig anfører han Steder af romerske Digtere og Forfattere, som Horats, Tibull, Plinius, Apulejus o. fl. Til Græskan har han næppe havt syndelig Kundskab³⁾; han anfører vel stundom græske Skribenter, men altid i Oversættelse.

Af danske Forfattere vare Saxo, Ewald og Holberg hans Yndlinge. Den sidste har han adskillige Steder i sine efterladte Papirer⁴⁾, men uden synderligt Held, søgt at efterligne; de to første gave ham en levende Interesse for Nordens Mythologie og Historie, hvori han, som tidligere anført, erhvervede sig betydelige Kundskaber, hvad baade hans efterladte Tegninger og Haandskrifter vidne om. At en saa belæst og kundskabsrig Mand ogsaa var

¹⁾ Hennings 98.

²⁾ Mskpt. 111, 1, 1, 559.

³⁾ Et Bevis herpaa turde dette være: paa Prinsens Palais opbevares et kunstigt Skab, som har tilhørt Gehejmerraad Johan Bülow til Sanderumgaard, og som har været brugt til Opbevaring af Antiker o. l. Tegningen til dette Skab er, efter afdøde Konferensraad Thomsens Udsagn, af Wiedewelt. Paa Skabet staar: *Θεατικῶν Μυστικῶν*. (Velvillig Meddelelse af Hr. Justitsraad Strunk).

⁴⁾ Paa Universitetsbibliotheket.

hjemme i den almindelige Verdenshistorie, er en Selvfølge; navnlig i Oldtidens Historie og endnu mere i de antike Folks Gudelære havde han, først ved Winckelmanns Haand, siden ved mangeaarigt flittigt Studium, opnaaet ualmindelige Indsigter. En meget betydelig Del af hans efterladte Haandskrifter¹⁾ bestaar i længere eller kortere Optegnelser og Udarbejdelser af historisk, geografisk og navnlig mythologisk Indhold og bære Vidnesbyrd ikke alene om et stort Kjendskab til den klassiske Oldtids Forfattere, men ogsaa om en ualmindelig Samlerflid.

At en Kunstner som Wiedewelt har havt Kjendskab til Kunstens, baade den antikes og den modernes, Historie, er indlysende, men at hans Kundskaber i denne Retning have været mere end almindelige, kan ses af de Wiedeweltske Samlinger paa Universitetsbibliotheket, hvor han i 500 Foliosider har nedlagt et betydeligt Fond af kunsthistoriske Notitser. En Del af disse, som behandle udenlandske Kunstneres Liv og Værker, og som til Dels ere Oversættelser, Uddrag eller Bearbejdelser af andres Værker, ere af mindre Betydning, hvorimod den, som en Gang overtager at skrive den danske Kunsts Historie, her vil finde et ikke ubetydeligt Materiale i de forskjelligste Retninger. Især fortjene Efterretningerne om en stor Del nu forsvundne Kunstværker, om Abraham Wuchters, den yngre Karl van Mandern o. a., og ikke mindst om Kunstskolens ældste Historie Forskerens Opmærksomhed.

Talrige Anførelser af og Henvisninger til Caylus, Montfaucon, Winckelmann, Pocock, Marlet, Tournefort, Georg Keyssler, Spanheim, — Herodot, Strabo, Pausanias, Ammianus Marcellinus o. a. vidne om en stor Belæstthed og om grundige Indsigter i de romerske, græske og østerlandske Oldsager, Sæder og Skikke²⁾, dem han ved Winckelmanns Paavirk-

¹⁾ Paa det store kongelige og Universitetsbibliotheket.

²⁾ At der i hans Tid ikke blev gjort mere for de nordiske Oldsager, beklager han Nye kgl. Sml. Fol. 111, l. 1, 669: „Intet

ning og sin egen Tørst efter Belærelse havde dyrket baade med Iver og Held, hvad den af ham udgivne og beskrevne Samling af ægyptiske og romerske Oldsager bærer Vidne om. At han, skjønt uden at have egentlig filosofisk Dannelsen, var i Stand til at filosofere træffende og smukt over Kunsten, kan man se af hans Bog om Smagen, som selvfølgelig, lige som hans hele Virken, bør ses ikke i vor Tids, men i hans Tids Belysning for at komme til sin fulde Ret.

Det nævnte lille Skrift, som vi oftere have havt Lejlighed til at sysselsætte os med, og som vi her nævne for sidste Gang, er tillige med hans tidligere nævnte Værk om Oldsagerne og hans Ideer til Fredensborg Slotshaves Udsmykning med Billedhuggerarbejder, som han i 1762 stillede Kong Frederik V, det eneste, som direkte fra Wiedewelts Haand er kommen under Pressen¹⁾. Som Forfatter har han altsaa ikke udfoldet nogen betydeligere Virksomhed, skjønt det lidet, han har ladet trykke, gjør ham Ære. Hans efterladte Haandskrifter, hvis ikke ringe Betydning i kunsthistorisk Henseende vi allerede have havt Lejlighed til at omtale, og fra hvilke vi have hentet den største Del af Materialet til dette Forsøg paa en Karakteristik af Wiedewelt, give foruden det alt anførte adskillige ikke uvigtige Bidrag til Belysning af hans Personlighed. Hvis man fra et — i det mindste for en Lægmand — sjælden dybt Kjendskab til den hellige Skrift kan slutte til en høj Grad af Religiøsitet, saa har Wiedewelt været en meget religiøs Mand; næsten ethvert Blad af hans efterladte Optegnelser bærer en Anførelse af eller en Henvisning til Bibelen, navnlig til det gamle Testamente; — hans Aands rastløse Virksomhed skinner igjennem paa mangfol-

— hvad som hos os findes i Jordan bliver bekiendt. Med hvad Fornøielse seer man ved de ringeste Ting i Jtalien opmærksom Værdighed, om Rustning og Hielme, som i den forstumte Stad Pompejj er udgravede, giver en Winkelmand sine Landsmænd efterrettning.“

¹⁾ Middelbart hidrører, som vi have set, noget af Jonges, af Haubers og af Pontoppidans Værker fra Wiedewelt.

dige Steder: snart sammensætter han af Profeten Daniel 3, 21 Klædedragten paa Nebukadnezars Tid¹⁾, snart undfanger han efter 2 Sam. 6, 14 Planen til en Tegning, hvorlunde „David Springer med al magt for Herrens Ansigt, udj en Linnet Liv-Kjortel“²⁾, snart udkaster han efter 1 Kong. 10, 18 en Tegning af Kong Salomos Trone³⁾, snart begejstrer Læsningen af Ove Mallings Bog ham til at finde Motiver til Tegninger og Malerier: Odingejr Hvide, knælende for et Alter, bliver indviet til Præst⁴⁾, — Ansvers Martyrdød⁵⁾, — „*Emblema*“ over Sten Rosensparre: en Løve holdende en Rose i sin Klo⁶⁾, over Povl Vendelbo (Løvenørn): en Støtte med en Ørn oven paa og en Løve liggende ved Foden⁷⁾, over Magnus Hejnesøn: „et Hauv opfyldt med Svømende *Monstre*, oven over et Sværd omvunden med en Palmegreen“⁸⁾, over Korfits Ulfeld: et Medusahoved⁹⁾ o. s. v. — Endelig fremgaar det ogsaa af disse efterladte Haandskrifter, at Wiedewelt, vist nok alene til Adspredelse for sig selv eller i det højeste for Vennerne i „det ugentlige Selskab“¹⁰⁾, hvor han plejede at komme, har dyrket Poesien. I et Hæfte, „Ledige Tiimer og Aftens Tanker af *J. Wiedewelt*“¹¹⁾, findes en Del mest godmodigt satiriserende Smaadigte, ikke uden holbergske Reminiscenser, og som det efter Haandskriften synes, fra Kunstnerens yngre Alder. De hæve sig imidlertid i ingen Henseende over Tidens sædvanlige Rimerier og ere derhos for

¹⁾ Mskpt. 111, 1, 1, 593.

²⁾ Mskpt. 111, 1, 1, 12.

³⁾ Mskpt. 111, 1, 1, 571.

⁴⁾ Mskpt. 111, 1, 1, 12.

⁵⁾ Mskpt. 111, 1, 1, 13. — Se Pontopp. annal. t. I. — Denne Scene er stukken af Schule 1786 efter Tegning af Erik Poulsen, men baade Komposition og Stik ere maadelige.

⁶⁾ Mskpt. 111, 1, 1, 58.

⁷⁾ Mskpt. 111, 1, 1, 40.

⁸⁾ Mskpt. 111, 1, 1, 227.

⁹⁾ Mskpt. 111, 1, 1, 188.

¹⁰⁾ Mskpt. 111, 1, foran og andre St.

¹¹⁾ Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. IV., 49.

største Delen i Kladder eller ufuldendte¹⁾. Nogle Udkast til Lystspil, Balletter o. s. v. fortjene lige saa liden Opmærksomhed, det skulde da være som et nyt Vidnesbyrd om Kunstnerens rastløse Aandsvirksomhed.

Da Wiedewelt var en Avtoritet, — maaske Nordens første — i Henseende til kunstnerisk Smag og aandrig Anvendelse af det allegoriske og dekorative, blev han fra alle Sider bestormet med Anmodninger om Udkast, Tegninger og Kompositioner i de forskjelligste Anledninger, Ønsker, som han med utrættelig Redebonhed og Velvilje aldrig undlod at opfylde. Nogle af disse af ham saaledes angivne „Sujetter“ fortjene at opbevares, da de i ikke ringere Grad vidne om hans Smag og hans Aands utrættelige Opfindsomhed end om hans venlige Tjenstvillighed, enkelte ogsaa om det blide Lune, som udmærkede ham i hans bedste Aar, og som først i hans sidste Dage veg Pladsen for en mørk og tungsindig Alvor:

„Iomfruen skal gjerne faa en Tanke til et Billede! Men som *A. M.s* Bortreyse, er en følge af Hendes *Variable* Sind, (som hun behager at sige, ikkun skal være uskyldige forsøg). Saa veed ieg ingen Bedere *idée* til det

¹⁾ For dog at meddele et af Wiedewelts poetiske Forsøg aftrykke vi følgende, som endda ikke er af de sletteste:

I Anledning af et Sko Spende bort taget paa et Toielett — til *E. rapsodi* skreven i hast udj Sahlen efter at have holt Sælskab.

Paa Reysen jeg nu er! fra Stuen til mit Kammer
hvor Pohlske Rigsdag ey forvolder mindste Klammer.

ieg fandt udj min Pynt, et Spende i min Lomme
Den som dets Eyer er, maa Selv derefter komme
At den som taget har, kan give det igjen
Saa gjør en Ærlig Siel, og en Oprigtig Venn!

Det er ey Børne Spill, sin Næste at Berøve
Propheten *Daniel*, forbyder sligt at øve;
Lovbogen straffer den alvorlig som en Tyv
At bøde udj Sølv tre Marck og . . . Dahler Syv.
Det siger *Moses* selv, udj sin første Bog,
Som udi Skabet hist, vel findes i en Krog. o. s. v.

forlangte *mignature*: end som. *Psyche* liggende forladt af *Cupido*: vil hun vide mehre om dette Hendes Ebenbild, da vær saa god og læsz: *L'asino d'oro di L. Apulejo. Lib. IV. V.* derudaf vil Iomfruen og finde megen Trøst osv. ieg veed hun kan Jtaliensk.“

„P. M.

Deres Velb. (Ryberg?) ønsker mine Tanker til nogle Malninger paa deres Landgods, som kan skikke sig efter Stedet Handelen er deres Velh. vigtigste Forretning og derefter skal ieg søge at passe det.“

„*Amor* ligger paa en Løve Hud, ikke udj dyb Søvn, men med Skalkagtig tillugte Øyne, Han kaster det ene Been over *Hercules* Kølle: Løve Huden og Køllen er Tegn paa den Magt Han haver end og over den største (og) Modigest(e) & &, af Pilekoger og Buge sees noget halv bedekt under Løvehuden.

Till H. *Excell.* Generall“ (Eickstedt?)

„Ieg er ikke Enig med Dem, at De vil lade sette en *Cupido* eller et Navn i Træk i den Ring som de vil forære Jomfr. B, i deres første Frierdage. ded er alt for almindelig! Lad hellere sætte Gudinden *Suada* ded er kun et enkelt Billede og behøver ikke større Rum end det første.“

„Paa den *Berloque* som de vil lade *Emaillere* til Deres Frue i Anledning af den nylig fødte Søn, kan de lade sette Tvende *Gemier*, nemlig en hviid malet paa denne Side og en Sort malet paa den anden Side, inden udi Aarstall og Dag: *Horatz* er min *Autor: Epist. L. II. cp. 2 v 187.*

*Scit genius, natale comes qui temperat astrum
Naturæ Deus humanæ, mortalis in unum
Quodque caput; vultu mutabilis, albus et ater.*“

„Wieder was Neyes! Wohlan ich will Ihnen dienen. Sie wollen nur ein einzelnes Bild, und zwar zum Gebrauch eines *Desert* auf Ihre Tafel haben? Nicht ich, sondern *Tibullus* soll ihnen solches angeben *L. II. Eleg. 1. v. 80.*

Descends Amour, descends à notre Orgie; mais dépose tes armes. Ecarte au loin tes flambeaux brûlans.

Nun werden Sie nach Belieben in *Dresden* oder *Paris* selbiges machen lassen.“

„Min kiære Ven! De vil have et Billede, som skal tilkiendegive Deres Kiæreste, at De udi Deres Elskov for hende, trodser all fare? Det skal de straks faae: see udi *Mus. Florent. T. II. t. 16 n. 1. Cupido* sønderbryder *Jupiters* Tornkile, og lad det ikkun *copiere* ligesom det staaer der. ded vil nok gefalde Iomfruen.“

„Men min kiære Ven, nu klager de alt over at finde en *Rival* udi Deres Elskov med *F. O.* og de vil paa en forblommet Maade tilkiendegive ham deres Mishag udi et *Maleri*, som De vil sende ham i en Daase. Da ved ieg ingen bedre *Idée* at give dem dertil end *Eros* og *Anteros* som rives om en *Palmegreen* og lad det ikkun *copiere* ligesom det staaer: *Montfaucon Ant. Expl. I. pag. 194*, saa er ieg uden *Ansvar* . . .“

„Nei min Ven nu kommer De for hastig igien: De siger deres Siel er sønderslidt af Elskov! Ey saa lad *Amor* sønderlide en *Papillion*, saa har de og derpaa et

Billede; men kom nu ikke saa snart igien, thi ieg har andet at bestille.“

„til den Kayserlige Gesandter.

Monsieur!

il est fort difficile & très dangereuse de composer un image, qui doit exprimer le Ruse Ecclesiastique, rélatif au miracle de St. jénare, qui se faitte à Neaples. Cependant Monsieur pour me tirer de cet embarras, je veut vous envoyer à l'histoire de Canope. Vous le trouverez fort au long dans les Ant. Expl. par Montfaucon T. II. pag. 320.“

„Hvorledes De skall lade Male deres *Maitresse*; det siger *Horatius Carm. L. II. ad 12.“*

„Til en *Masquerade* Dragt for Dem og Deres Dame, vil de have en *Idé*, som ikke maa være almindelig og ikke falder *imaginaire*. Saa tillad at ieg fører Dem tilbage til de ældgamle *Hetruriers* Dandsere og Dandserinder! Lad Dem og Deres Dame gjøre en Klædning saaledes som den findes udi *Recueil D'Antiquité Egypt: Etrus: Grec & Romaines Tom. I. pl. XXXI. p. 93 par Caylus*. skulde Nogen tvivle om Rigtigheden, saa kan de tage Bogen med; men min faaer De ikke, thi den er forgyldt paa Snitten.“

„ieg ved ingen bedre *idée* at give Dem til Deres *Signet* end en *Cista Bacchi*, eller den hellige Kurv, hvorudi giemmes *Bacchi* Hemeligheder: Slangen som altid var i denne Kurv, maa være synlig: Siden de Handler med Viin, kunde denne *Idee* vel giengieldes med et par flasker *Champagner!* lev vel!“

„Ligesaa fryg og glad, som de kom til mig, saa forlod De mig! det kan ieg lide; tag derfor denne flyvende Seddel med *Atalanta* og *Hippomenes* til den forlangte *Devise*: frøkenen vant Veddeløbet! . . . Helst deres Elskværdige fra den alvorlige

J. W.“

„Paa den bedrøvelige Liden *piece* som M. × × har sammenskrevet, kan ieg ikke give dem nogen bedre *idée* til den liden *Medaillon* end som en græden *Heraclitus*: lad ham kun faae den.“

Hændtes det en Gang imellem, at en eller anden stillede ubetimelige eller vel endog ubeskedne Fordringer til Wiedewelts venlige Hjælpssomhed, kunde den taalmodige Kunstner dog hel vel vise saadanne Personer til Rette, hvad der dog altid skete paa en mild, lunefuld Maade og med kjendelig Bestræbelse for ikke at saare.

„*Ptolomæus III* med tilnavnet *Evergetes*“ — skriver han saaledes —, „kan de bruge til *Vignet* paa deres *Manuscript*, videre kommer det dog ikke. men sett til *cul de lampe*. *Eratosthenes*. saa bliver meningen ret.“

„En Bok som løber med Hornene mod et Steengiærde kan gjerne sættes over Deres Dør, saa har De et Sindbillede paa Deres Forlangende.“

„Til *Monsr. T. 1.*

Siden De i Aftes i saa godt og muntert Selskab har kunnet forglemme Dem Selv og Deres Løfte, saa fortryd ikke at ieg herved for evig igien sender Dem tilbage: *Mneme* eller *Mnemosine* med en udslukt Fakkell: Tegningen er ligesaa flygtig som Deres Løfte.

|: *en dat is all*, siger Hollænderen osv. :|“

„De tilgiver mig min Herre! at ieg ikke kan give Dem nogen *idée* til det forlangte! Vel kan ieg spørge, men ikke i alvorlige Ting; læs udj *Homer. Odys*: hvorledes *Ulysses* kom tilbage til *Ithaca*, ingen kiendte ham uden hans Hund *Argus*, men den døde af Glæde om ieg erindrer det rigtig“.

Kun et eneste Sted i Kunstnerens egenhændige Optegnelser, hvoraf foran staaende Prøver paa hans redbonne Tjenstvillighed og godmodige Lune ere tagne, findes et lidt skarpt Svar til en opblæst Vindmager, hvem *Wiedewelt* revser saaledes:

„Min Herre.

Det havde været uartig af mig om ieg i forgaars vilde have giendreven Deres moersomme Fortelling om den gamle Bygningskunst; ieg hørte derpaa, loe, tauv, og gik hiem; De fortalte om Vinduerne i *Salomons Tempel* og mange andre Ting Frøken *R.* maatte saa gar grine, da hun hørte Tale om Speylglasset i Vinduerne i *Libanons* skovs Huusz. Kiære *Hr. D.* Bliv paa Deres egen fahrtøi, staae fast paa en Sand Pram, men vov dem ikke ud paa en galley. De vil vist kullseyle. Ieg vil ellers hielpe dem til en liden Løugen (Løgn); fortell deres gode venner at vinduerne i det Huus *Salomon* byggede til *Pharaos* Daatter vare af Speylflor eller og Postpapiir; De kan gierne have giennembladet Levningerne af *Palmyre*, *Balbek* *Persepolis* og mange flere og dog være en Ketter udj det Fag.....“

De foran staaende Anførelser, som ere uddragne af et Haandskrift i det store kongelige Bibliothek¹⁾, synes efter Skriften at dømme, — thi paa en enkelt Undtagelse nær mangler Tidsangivelse, — at skrive sig fra Kunstnerens modnere Manddoms Aar. Vi ville nu se ham i hans affældige Oldingsalder og følge ham til det sidste.

¹⁾ Nye kgl. Sml. Mskpt fol. 111, l. 1.

Wiedewelts sidste Dage, hans Død og Eftermæle.

Endskjønt Wiedewelt, — som vi skulle faa at se, — ved det nye Aarhundredes Begyndelse som en kraftløs Olding ikke alene maatte kæmpe med et nedbrudt Helbred, men ogsaa med Armod og Nød, vedblev han dog, saa godt som til det sidste, at arbejde i sit Værksted for at tjene Livets Ophold for sig og sine. Kunstværker frembragte han ingen flere af; ingen bestilte saadanne hos ham, hans skjælvende Hænder formaaede næppe mere at frembringe saadanne, om end hans Aand maaske endnu kunde have undfanget dem; hans sidste Arbejder ere kun slet og ret Stenhuggerværk.

En Indskriftstavle med Urne af sort Marmor over Anna Sofie Dobler (død den 12. Maj 1799), Enke efter Kammeraad og Tolder Jens Schjønning, opsattes den 24. Maj 1800 paa Assistens Kirkegaard¹⁾. I Juni s. A. afsendtes til Island en lignende Tavle over den den 9. Mars 1791 afdøde Bjørn Marcusson og hans Hustru²⁾. I Avgust indsattes i Muren om Greve Kirkegaard et Minde af norsk og italiensk Marmor, fire Alen højt og prydet med en Urne, over Justitsraad Michael Wulf Gjøre (død den 18. Maj 1795)³⁾. Den 27. September bortsendtes til Riga en halvfjerde Alen høj frit staaende Søjle med Indskrift over den den 9. Februar samme Aar afdøde Borgemester Alexander Gottschalk Sengbusch⁴⁾.

Mindesmærket paa Assistens Kirkegaard over den ansete Kjøbmand Nikolavs Abraham Kall, (død

1) Mskpt. 1396, n. — Dette Møn. er nu forsvundet.

2) Mskpt. 1396, n.

3) Mskpt. 1396, n.

4) Mskpt. 1396, n.

den 21. Oktober 1800) er formodentlig opsat i Foraaret 1801¹⁾.

Fra samme Tid skriver sig uden Tvivl Gravmælet over Justitsraad Morten Qvistgaard til Gjerdrup og Lyngbygaard (død den 9. September 1798) og Hustru, en graa Marmorsøjle med Indskrift, paa en Sandstens Sokkel med en siddende Ceres (?) i Basrelief af hvidt Marmor. Dette Mindesmærke er indmuret i Boeslunde Kirkes østre Gav, foran hvilken Gravene findes²⁾.

I Juli Maaned 1801 bortsendtes endelig til Holsteinborg en stor dobbelt Ligkiste af norsk Marmor til den den 27. Juli 1796 afdøde Grev Henrik Holstein til Neverstorf og Stor Colmar³⁾. Dette var Wiedewelts sidste Værk. Hans Gjerning som Billedhugger var endt!

I Akademiet var ogsaa Oldingens Gjerning paa det nærmeste til Ende. Den 18. Mars 1799 havde der været Direktørvalg. Wiedewelt og Juel havde faaet lige mange Stemmer; Brünnich var énstemmig valgt til Kasserer. I Forsamlingen den 26. s. M. fremlagdes en Skrivelse fra Arveprinsen; Kongen havde udnævnt Juel til Direktør, „da den fortiente *Professor Wiedewelt*, som ofte med Ære har forestaaet denne Værdighed, har fra bedet sig samme for hans Helbreds skyld⁴⁾“.

Som Svar paa en af Akademiet, samtidig med Direktørvalgets Indstilling til Præsidis Afgjørelse, til samme ind-

¹⁾ Løs Koncept i Folianten Mskpt. 1396, n. — Er stukket af Lahde. Se dennes „Mindesmærker paa Assistens Kirkegaard“, Mon. 14, hvor tillige Kalls Levnet, ved Hofpræst Christiani, kan efterlæses. Monumentet er nu forsvundet.

²⁾ Løs Koncept i Folianten Mskpt. 1396, n. — Velvillig Meddelelse fra Hr. Godsejer Viktor E. Qvistgaard til Gjerdrup.

³⁾ Løs Koncept i Folianten Mskpt. 1396, n. — De nævnte to Godser ligge i Holsten. — At der af Familien Kolderup-Rosenvinge var bestilt et Gravmæle hos Wiedewelt, og at denne havde faaet 150 Daler forud betalt, ses af Registrerings-Prokollen for 1807 i Hof- og Stadsrettens Arkiver.

⁴⁾ Akad. Dagebog 1799.

sendt underdanigst „*Pro Memoria*“ om at udvirke hans Majestæts Tilladelse til „at det blant Kunst-Professorerne fremdeles (ved Direktørembedets Besættelse) maatte gaae efter *anciennetets* Touren, og at de maatte vexle om efter den Orden, de sad i *Academiet*“, meddelte derhos Arveprinsen, at „det var Hans Mayestæts Villie, at det i Fremtiden skulde have sit Forblivende ved den eengang fastsatte Maade at vælge *Directeur* og *Casserer*, da det var meest passende med Hensigten¹⁾“.

To Maaneder senere led den danske Kunst et smærteligt Tab, idet Kaspar Frederik Harsdorff efter lang Tids Svægelighed afgik ved Døden Natten mellem den 23. og 24. Maj. Danmark tabte i ham en af sine ypperste Sønner, Akademiet en af sine største Prydelser, de unge en kyndig og kjærlig Lærer og den alderstegne Wiedewelt en af de faa Venner, som endnu vare tilbage fra hans lykkelige og hæderfulde Ungdoms og Manddoms Aar²⁾.

Harsdorffs Enke søgte om Tilladelse til med sine Børn at blive i sin afdøde Ægtefælles Bolig indtil den næste Paaske Flyttetid. Det er en Selvfølge, at denne Ansøgning paa det varmeste anbefaledes af Akademiet, — i Forsamlingen den 27. Maj, — og i Skrivelse af 3. Juni bevilgede Præses det ansøgte, med Tilføjende, at det var „en Agtelse som billigen bør vises saa fortient en Mands Efterlevende³⁾“.

Juel fik siden Harsdorffs Bolig, som han, des værre for den danske Kunst, saa hurtigt maatte forlade⁴⁾.

1) Akad. Dagebog 1799.

2) Harsdorffs Død bekjendtgjøres af hans Enke i Adresse-Kont. Efterretn. for Fredagen den 24. Maj. De hjertelige Mindeord over den afdøde, som findes i samme Blad for Fredagen den 31. Maj, og som ere underskrevne med et „W —“, turde være af Wiedewelt.

3) Akad. Dagebog 1799.

4) Brenners Enke afgik ved Døden i September; den fra Thorvaldsens Omfavnelse berømte forhenværende Model Jørgen Bentzen fik hendes Lejlighed i Kjælderen. I Begyndelsen af 1801

Meyn, som hidtil havde undervist i Perspektiven, overtog Lærestolen i Arkitektur, og Johan Boye Mogens blev Professor i Perspektiven.

Af Æresmedlemmerne vare en Del af de ældre afgaaede ved Døden. I disse Aar valgtes der adskillige nye, deriblandt Greverne Schimmelmänn og Reventlow.

Informatoren Peder Friis, som havde afløst Lillie som Lærer i Arkitektur, Geometri og Perspektiv, tog sin Afsked i Efteraaret 1799¹⁾; han blev efterfulgt af Lorens Kristian Kreiser. Som Lærer i anden Ornamentalskole blev noget senere Billedhuggeren Frederik Kristian Tønder ansat.

Af Akademiets Elever fik i 1799 den duelige Maler Kristian Fædder Hoyer og Wiedewelts Elev Rathje den lille, Billedhuggeren Domenico Gianelli den store Guldmedaille. I 1802 vandt den senere Theatermaler Aron Wallich den store og Jens Neuhausen den lille Sølvmedaille, — for blot at nævne de bekendteste af Medaillisterne fra disse Aar.

Akademiets Pengevæsen var i en lige saa kummerlig Tilstand som tidligere. Man havde ikke en Gang Raad til at lønne en Lærer i Mathematiken og modtog derfor — i Forsamlingen den 13. Oktober 1800 — med Taknemmelighed Stadskonduktør Jørgen Henrik Rawerts Tilbud at læse uden Betaling over denne Videnskab to Timer om Ugen²⁾. Heller ikke under det følgende Direktorat blev Stillingen gunstigere. I Forsamlingen den 2den Mars 1801 blev Abildgaard med fire Stemmer valgt til Direktør, Meyn havde to, Weidenhaupt og Mogens hver én Stemme. Til Kasserer valgtes Dajon med alle Stemmerne³⁾. Akade-

døde Akademiets gamle Former Domenico Gianelli. Fortegnelsen over hans Værker — med højst original Retskrivning — kan ses hos Sandvig. — Akad. Dagebøger.

¹⁾ Akad. Dagebog, 1799, 7. Oktober.

²⁾ Akad. Dagebog 1800.

³⁾ Akad. Dagebog 1801.

miet havde allerede i længere Tid havt i Sinde at underkaste sine ulykkelige finansielle Forhold en grundig Prøvelse for om mulig at kunne indføre yderligere Besparelser paa et eller andet Punkt; nu gjorde man Alvor heraf, og i Forsamlingen den 28. September 1801 valgtes Professorerne Kall, Magens og Rawert til at træde sammen i et Udvalg for at anstille Undersøgelser i den antydede Retning¹). Den 2. September 1802 fremlagde dette Udvalg sit Sparsonhedsforslag. Lige saa umuligt det var for Akademiet at komme ud af det med sine 4700 Daler om Aaret, lige saa umuligt havde det været for de nævnte tre Professorer at paavise Punkter, hvor man kunde spare mere, end man allerede gjorde. Paa Udvalgets Forslag besluttede Akademiet „at indgaae *accord* med en Lysestøber og en Urtekræmmer i Henseende til Lys og Ollie, som *Academiets* Forvalter af disse har at imodtage og aflevere til *Informatorerne*: hvad Tranen angaaer, da *leveres* samme til Vægteren. NB. det paalægges Forvalteren herefter selv at uddele *Materialierne* til Vedkommende uden at betroe Nøglerne til nogen af Underbetientene. Ligeledes blev man enig om, at ikke købe mere end 16 Favne Brænde for det første, for at see om man ikke med denne *Quantitet* kunde behielpe sig²)“.

Under al denne Elendighed er det velgjørende for Øjet og Hjærtet i Dagebøgerne fra denne Tid at træffe Jens Neuhausens Navn. I Mødet den 25. Mars 1801 tilstodes der denne Akademiets ædelmodige Velgjører, som den Gang var Malersvend, en udmærket Attest for et Ornament og en marmoreret Plade³). Den 26. Oktober samme Aar omtales han som „Maler-Mester *Neuhaus*⁴)“.

Under de bitre og tungsindige Tanker, som gribe Forskeren, hvis Øje Aar ud og Aar ind er Vidne til Kunstens

¹) Akad. Dagebog 1801.

²) Akad. Dagebog 1802.

³) Akad. Dagebog 1801.

⁴) Akad. Dagebog 1801, sammenlign foran, Side 231.

og Kunstnernes Trang og Nød, virker denne ædle Mands Navn som en venlig Solstraale gennem mørke Skyer og varsler om bedre Dage for den fattige Kunstskole.

En lignende Følelse, endnu mægtigere, vil den, der ransager Akademiets Aarbøger fra denne Tid, gribes af, naar han under 30. Juni 1801 læser:

„indløbet Skrivelse (af 22. April) fra *Pensionæren Thorvaldsen*, at han har forfærdiget en *Figur* i naturlig Størrelse forestillende en *Fason*¹⁾“:

Den fattige Billedskærers Søn havde skabt et Værk, som Verden ikke havde set Mage til siden Fidias' og Praxiteles' Dage. En ny og alt overstraalende Stjerne steg op paa Kunstens Himmel, paa samme Tid som en anden, bleg og mat, sank under Horizonten.

I 1802 var Wiedewelt en svag og affældig Olding paa en og halvfjerdssindstve Aar. Hans Helbred var aldeles nedbrudt og hans Legeme halvt lammet ved gjentagne apoplektiske Anfald. Det første af disse greb ham, som tidligere anført, maaske allerede i 1788; i den tidt omtalte Foliant, hvori den gamle Kunstner har skreven en Del med sin egen Haand, i det andet skriftlige fra hans sidste Leveaar, begynder Haandskriften dog først med Optegnelserne fra 1795 at se apoplektisk ud; Øjet følger med inderlig Rørelse de usikre og vaklende Skrifte tegn, som Oldingens skjælvende Haand har fængslet til Papiret; man kan paa Forandringerne i Haandskriften næsten tælle Anfaldene af den frygtelige Sygdom og bedømme deres Heftighed. Et nyt og forfærdeligt Anfald fandt Sted midt i Aaret 1802. Dette ses af, at Optegnelserne i Folianten ikke ere fortsatte til dette Tidspunkt, og af det næsten ulæselige Navnetræk, den ulykkelige gamle Mand efter igjen at være kommet noget til Kræfter teg-

¹⁾ Akad. Dagebog, 1801.

nede i Dagebogen ved Akademiets Forsamling den 2. August 1802¹⁾.

Endnu den 2den September var der, efter Underskriften i Dagebogen at dømme, ingen væsenlig Forandring til det bedre indtruffen; et nyt Anfald synes at have fundet Sted i Slutningen af November eller Begyndelsen af December; den 29. November tegner Wiedewelt for sidste Gang sit Navn under Sekretærens Referat i Dagebogen, den 6. December 1802 var han for sidste Gang til Stede i Akademiet, men underskrev ikke Protokollen²⁾. Hans famlende Haand formaaede ikke længere at føre Pennen, hans lammede Fod bar kun med Møje det af Alder og Modgang krumbøjede Legeme³⁾.

En Sygdom, hvorfra der ingen anden Udgang er at øjne, end Døden, er et tungt Kors at bære; et andet lige saa tungt, en Trang, der grænsede nær til yderlig Armod, havde Forsynet lagt paa den ærværdige Oldings Skuldre. Hans faste Indkomster bestode kun i de 500 Daler, som han i mange Aar havde oppebaaret af den kongelige Partikulærkasse; men denne Sum, som maaske i 1770 kunde være tilstrækkelig til en Families tarvelige Underholdning, slog langt fra til ved det nye Aarhundredes Begyndelse. Pengenes Værdi var sunken meget betydeligt; de voldsomme Krige, som den franske Revolution affødte, havde vel endnu ikke berørt Danmarks Grænser, ja havde endog bidraget til at hæve vort Fædrelands Handel og Skibsfart til en høj Grad af Blomstring, men dette forhindrede ikke, at Priserne paa alle Livsfornødenheder vare i en stærk og

1) Akad. Dagebog, 1802.

2) Akad. Dagebog, 1802.

3) Gubben famler.....

Krum af Alder.....

Sagte flytter

Han sin Fod og støtter

Sig til Staven.....

stadig Stigen. Allerede i 1795 klagedes der bittert over Dyrtiden¹⁾, og Forholdet forandrede sig ikke til det bedre i de paafølgene Aar.

Men, vil man indvende, Wiedewelt var jo en saare fittig Mand, der fuldførte et betydeligt Antal Værker, og en Kunstner som ham har man sikkert ydet en rundelig Betaling. Hvorledes har han da kunnet lide Nød? Ak, den Tid var for længst forbi, hvor man hos ham²⁾ bestilte store og kostbare Arbejder og betalte ham rigeligt for disse. At der for Værker som Kristian VI's og Frederik V's Gravmæler, for Arbejderne til Moltke, Ryberg og andre rige og oplyste Mæcenater er bleven ydet ham et rundeligt Vederlag, er hævet over enhver Tvivl³⁾; der var en Tid, hvor han endog var saa velhavende, at han kunde hjælpe for-

¹⁾ Se saaledes: Philodanus, offentligt Brev til Landets Foresatte i Anledning af Brødets og andre Levnetsmidlers Dyrhed. Kbhvn. 1795. — Om Pengenes synkende Værdi og den stigende Pris paa alle Livsfornødenheder vil der længere fremme blive handlet.

²⁾ Og hos hans Brødre i Kunsten, Abildgaard ikke undtagen. I et Brev til Akademiet hentyder Pensionæren Nik. Wolff til „Konstnernes haabløse Tilværelse i Danmark“: „... hvor en Abildgaard intet har at bestille, er det let at forudse, hvordan det vil gaa andre ...“ Weilbach, Kunstnerlex. 15.

³⁾ Ikke alle Stormænd opførte sig saa ædelmodigt mod vor Kunstner, som Moltke. Monumentet over Grev Thott (død den 10. September 1785), som endelig blev udført af Stanley, havde man først henvendt sig til Wiedewelt om. Hans første Overslag, med Tegning, (10. November s. A.) var paa 7000 Daler, men Kammerherre Thott vilde kun give 4000. Wiedewelt gik ind herpaa, gjorde en anden Tegning og udsøgte sit Marmor. Men nu vilde Kammerherren kun give 3500 Daler. Ogsaa hermed erklærede Wiedewelt sig tilfreds (19. Juli 1786), men des uagtet sluttede Thott Akkord med en anden, og Wiedewelt, der for sin Tidsspilde, Umage, Arbejde og sine Tegninger forlangte 100 Daler, tilbøede Exekutorerne i Dødsboet efter Samraad med Kammerherre Thott — 50 Daler (6. Decbr. 1786). Om Kunstneren modtog denne ædelmodige Betaling, vide vi ikke, men vi betvivle det. (Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. 5, p., Side 329 ff.)

skjellige Personer med smaa Pengelaan¹⁾, og samtidige vidne ogsaa, at Wiedewelt fra disse lykkeligere Dage havde opsparet nogle Smaasummer²⁾, men Forholdene forandrede sig Aar for Aar til det værre, Kunstneren og de tre gamle, hvis eneste Forsørger han var, bleve ældre, svagere og affældigere Dag for Dag, deres Fornødenheder bleve større, medens Indtægterne bestandig aftog. De store og lønnende Arbejders Tid var forbi, enhver indskrænkede sig saa meget som muligt, og de Bestillinger, der gjordes hos den gamle Kunstner, bleve med hver Dag mindre og mindre betydelige og derhos slettere og slettere betalte. I Begyndelsen af det attende Aarhundrede havde Abraham Breusegem rigtig nok kun faaet ti Daler for Stykket af de 16 Statuetter af ham, som stode i Rosenborg Have³⁾, og en anden samtidig Sten- eller Billedhugger, Kristian Nerges, i alt 80 Daler for fire Stenbilleder med tilhørende Fodstykker⁴⁾, men disse Arbejder vare plumpt og slet Stenhuggerværk⁵⁾, og Pengene Aar 1700 vist nok dobbelt saa meget værd som i Aaret 1800. Kingren fik for de 13 Konger af den oldenborgske Stamme til Mønt- og Medaillekabinetet paa Rosenborg 40 Daler Stykket⁶⁾, og for en Bernstorffs-Buste til det kongelige Landhusholdningsselskab fik Wiedewelt selv — 50 Daler (den 8de Marts 1791⁷⁾). Som man ser,

¹⁾ Saaledes laante han den 6. Maj 1766 til Mathias Neergaard 100 Daler, den 18. Decbr. s. A. til Husarlieutenant Karl Tolkenstjerne 40 Daler, den 22. Oktbr. 1768 til en Sieur Stockfleth ligeledes 40 Daler. Gjældsbeviserne fandtes ved Wiedewelts Død blandt hans Papirer (nu i Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml.) og ere saaledes aldrig indløste, maaske med Undtagelse af Neergaards, da Afskrift af dennes Gjældsbevis ved hans snart efter paafulgte Død tilstilledes Skiftekommissærerne i hans Bo.

²⁾ P. E. Müller i L. Eft. 1802 No. 39.

³⁾ Se foran, Side 96.

⁴⁾ Friis Sml. til dansk Bygn.- og Kunsthist., 110.

⁵⁾ Sml. foran, Side 96 ff.

⁶⁾ Se foran, Side 143, Note.

⁷⁾ Unv. Bibl. Mskpt. Wied, Sml. IV, 64. — Denne Buste, som var af Gibs, er for en Række Aar siden set i knust Tilstand i Kjæl-

var den Betaling, man bød Danmarks største Billedhugger, kun saare ringe. Men det skulde blive meget værre endnu. I sine sidste Leveaar udførte vor Kunstner, som vi have set, kun saa godt som slet og ret Stenhuggerarbejde. Det var kun Søjler, Urner, ubetydelige Ornamenter og Indskriftstavler, og dette Arbejde blev kun kummerligt betalt. Wiedewelt giver selv et Sted den Oplysning, at han — i 1777 — for hvert Bogstav, han huggede i Marmortavlen over Kong Kristofer II's Gravmæle i Sorø Kirke, fik tre Skilling¹⁾, at Forgylding til et Bogstav kostede fire Skilling og Weidenhaupt bevidner tyve Aar senere noget lignende²⁾; nu til Dags lader en almindelig Stenhugger sig saadant Arbejde betale med den fire- eller femdobbelte Pris. Hvad derfor den gamle Mand i sine sidste Leveaar har kunnet bringe ud af sit Arbejde, maa have været saare lidt.

Hertil kom endnu, at Tidernes Tryk, som tidligere berørt, stedse blev haardere og haardere, og Pengenes Værdi og Kjøbeevne var i en stadig Synken. I 1760 var Kurantpengenes Kurs pari, (c. 122 $\frac{1}{2}$, o: 122 $\frac{1}{2}$ Daler Kurant = 100 Species) og Dalerens Værdi = 156 Skilling Rigsmynt eller 325 Øre, men allerede i 1783 var dens Værdi sunken til 136 Skilling Rigsmynt og i 1789 til 124. Senere hævede den sig igjen noget, og da ved Forordningen af 3die Decbr. 1794 125 Daler Kurant erklæredes = 100 Species, var 5 Skilling Kurant = 8 Skilling Rigsmynt og altsaa 1 Daler Kurant = 153 $\frac{3}{5}$ Skilling Rigsmynt. Men i Aaret 1800 var Kurantdalerens Værdi atter sunken til 148, i 1801 til 140 og i 1802 til 138 Skilling Rigsmynt³⁾. Samtidig med denne stærke Synken af Pengenes Værdi

deren under Prinsens Palais, hvorfra Stumperne senere ere udkastede, saa kun Fodstykket er tilbage. (Velvillig Meddelelse af Selskabets Sekretær, Hr. Landboskoleforstander la Cour.

1) Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. V, 117.

2) Baade i 1793, 1796 og i 1802 fik Weidenhaupt for at hugge et Bogstav i et Gravminde to Skilling. Bemærkning paa en af hans Haandtegninger i den kongelige Kobberstiksamling.

3) Scharling, Pengenes synkende Værd, 68 f.

steg Prisen paa alle Livsfornødenheder i høj Grad. En Tønde Rug, som i 1769 betaltes med 3 Daler 58 Skilling Rigsmynt, kostede i 1800 9 Daler 84 Skilling¹⁾; alene fra 1780 til 1800 steg Rugen 55 p. c., Byggen 54 p. c., Havren 81 p. c. og Hveden 111 p. c.²⁾, og Kapitalstaxten for Boghvedegryn, som fra 1781—1790 i Gjennemsnit var 7 Daler 7 Skilling Kurant, var i 1800, rigtig nok undtagelsesvis, naaet til 24 Daler 64 Sk. Rigsmynt³⁾. Da alle andre Livsfornødenheder selvfølgelig ligeledes bleve dyrere og dyrere, er det indlysende, at de 500 Daler, som i mange Aar havde været Kunstnerens eneste sikre Indtægt, og som maaske i 1770, da han stod i sin fulde Kraft og Arbejdsdygtighed, havde været tilstrækkelige til en Families tarvelige Underhold, ingenlunde kunde slaa til i 1800, da Pengenes Værdi var sunken, Livsfornødenhedernes Pris stegen meget betydeligt, og Kunstneren gammel, svag og ude af Stand til at arbejde mere.

Imidlertid havde Wiedewelt i mange Aar ved vis Sparsommelighed faaet sine knappe Indtægter til at slaa til, thi hans Fornødenheder vare faa, og han var aldrig gift⁴⁾. Sin tarvelige Bolig paa Materialgaarden delte han med sine to højtbedagede Søstre og med en gammel hjælpeløs Ven og Slægtning⁵⁾. Vi kunne udkaste et

1) Scharling, 438.

2) Scharling, 304.

3) Scharling, 325.

4) P. E. Müller i L. Eft. 1802, No. 39.

5) Denne var den tidligere omtalte Peter Friedrich Zeise, forhen Akademiets Skriver og Regnskabsfører. Han var en Søn af den gamle Just Wiedewelts Søster Katharine Marie af hendes andet Ægteskab med Guldslager Zeise. Peter Fr. Zeise var født den 6. Juni 1721, blev i en ung Alder sat som Skriver hos en Regimentskvartermester, senere (1746) hos en Renteskriver. Ved kongelig Resolution af 26. Januar 1768 fik han en aarlig Pension af 100 Daler af Postkassen. At han endnu ved Wiedewelts Død var i dennes Hus, ses af det i Hr. Cand. phil. Zeises Eje værende Haandskrift, som hidrører fra hans Haand, og hvor han S. 30 melder om den gamle Kunstners Død og Begravelse, samt af Skifterettens Forseglingsprotokol den 22. Decbr. 1802, Hof- og Stadsrettens Arkiver. — Se Tillæg 1.

temmelig anskueligt Billede af Wiedewelts Bolig¹⁾. Den bestod af en større og en mindre Sal ud mod Kanalen, formodentlig Familiens daglige Opholdssted, et Sovekammer og et Bibliotheksværelse. Den første Sal var udstyret med Levningerne af fordums Herlighed: to Spejle i forgyldte Rammer, to Borde med Marmorplader, et almindeligt Mahognitræs Fløjbord og to mindre Borde, en Sofa og en halv Snes gamle, ormstukne Lænestole med blaat Damask²⁾ udgjorde i hans sidste Levetid Bohavet i dette Værelse, nogle Grupper og Figurer i Gibs samt to store og omtrent 30 smaa Malerier dets Prydelser. Iblandt Malerierne var der af Als et Billede af en ung Romerinde³⁾, af Mandelberg en Træfning, en Marche af Tropper, to smaa romerske Landskaber⁴⁾, en Bondekone fra Nettuno, en romersk Nonne, en romersk Jæger, en pavelig Kusk, en pavelig Schweitzergardist og en Polichinel. Den anden Sal eller Stue var endnu tarveligere forsynet med Bohave og kun prydet med nogle Gibsfigurer og en Del Kobbere i Rammer⁵⁾. I den gamle Kunstners Sovekammer fandtes en Jern-Topseng „med gammelt Kattuns Omhæng“, hvori et Par Madrats og Puder og en Dyne, som tilhørte Søsteren, Madame Schifter, et gammelt Fyrrebord, en Stol, en kinesisk Kanape⁶⁾ og i Krogen et gammelt Stueur og en

¹⁾ Lokalteterne ere endnu saa temmelig uforandrede. Om Søstrenes Værelser kunne vi ingen Oplysninger give.

²⁾ De bleve værdsatte til otte Mark Stykket. (Registr. Prot. Hof- og Stadsrettens Arkiver).

³⁾ Akad. Expos. Katalog 1769; — rimeligvis ogsaa det Billede af Wiedewelt, som nu er paa Rosenborg.

⁴⁾ Akad. Expos. Katalog 1769. De her nævnte „tvende smaa Malerier med gamle Ruiner“ ere uden Tvivl identiske med de i Udstillingskatalogen for 1778 omtalte „to smaa romerske Landskaber“.

⁵⁾ Et lille Slagbillede i sort og hvidt Kridt, af Mandelberg, (Exp. Kat. 1769) har ventelig havt sin Plads i denne Stue.

⁶⁾ Da der i umiddelbar Forbindelse med denne kinesiske Kanape omtales en kinesisk Madrats og nogle Puder, har maaske den gamle Zeise delt Sovekammer med Wiedewelt, eller Rathje vaaget

Gongong, som tilhørte Madame Schifter, og som hendes for længst afdøde Ægtefælle formodentlig har hjembragt fra Kina, tillige med den kinesiske Kanape. Paa Bordet stod en Gibsmodel til et Gravmæle, paa Væggen hang et lille Spejl i brun Ramme, som tilhørte Kingrens Hustru, og henved 30 Kobberstik i sorte Rammer, og for Døren „et grønt Dør Gardin“¹⁾. I Bibliotheksværelset stod endelig hans lille Bogsamling, hans talrige Manuskripter og hans Haandtegninger. Et Sted²⁾ taler han om sin Samling af antike Svovl σ : Aftryk i Svovl af skaarne Stene; denne Samling forefandt imidlertid ikke ved hans Død, lige saa lidt som de udmærkede Arbejder af den kongelige Porcellænsfabrik, som endnu i 1790 vare i hans Eje³⁾. At han har holdt Tjenestefolk fremgaar af, at han et Sted⁴⁾ beretter, at man i hans Hus kaldte ham „Vor Herre“. Endnu ved hans Død var der et kvindeligt Tyende i hans Hus til hans alderstegne Søstres Tjeneste⁵⁾.

Sin Bolig forlod Wiedewelt kun sjældent uden for at gaa til Akademiet, til Frimurerlogen⁶⁾ eller hen i sit forhen

i hans Værelse under et Sygdomsanfald, som altsaa maa have fundet Sted kort i Forvejen. Sml. foran, S. 233. — Forsegling-Protokol, Hof- og Stadsrettens Arkiver.

1) Forsegling-Protokol, Hof- og Stadsrettens Arkiver.

2) Nye kgl. Sml. Mskpt. 111. 1, 1, 501.

3) Da Fuldmægtig Thaarup i Rentekammeret vilde udgive „endeel Tillæg og nogle Rettelser til det Danske Monarchies Statistik Anno 1790“ og dertil, ved Bekjendtgjørelse i Adresse-Kontorets Eft. udbad sig velvillige Bidrag, tilbød Wiedewelt ham saadanne for Akademiets og den kongelige Porcellænsfabriks Vedkommende; den sidste beskyldtes med Urette for at være dyr; det kunde han have en Mening om, han havde selv „i nogle Aar havt et slags tilsyen med bemelte slags Arbeide“ og kunde paa sin Bolig fremvise udmærkede Arbejder fra Fabriken. (Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. IV. 427.

4) Note i Slutningen af det Side 222 anførte Digt.

5) Forsegling-Prot. og Registrerings- Prot. Hof- og Stadsrettens Arkiver. — Sml. Side 254, Note 5.

6) Wiedewelt var rimeligvis allerede under sit første Ophold i Frankrig indtraadt i Frimurerordenen. Ved sin Tilbagekomst

berørte „ugentlige Selskab“¹⁾. Aftenen tilbragte han vel mest i sin Vens og sine Søstres Selskab med Studium, Tegning eller syslende med sine talrige Optegnelser og Haandskrifter. Kun sjældent aabnede denne stille og tarvelige Kreds sig for at optage en Gjæst i sin Midte²⁾, men skete det en enkelt Gang, at en fremmed, som Eck eller Hirschfeld, betraadte Wiedewelts Hus, forlod han det igjen fortryllet af Oldingens blide Elskværdighed og aandrige Underholdning³⁾.

Men det beskedne Velvære, som denne lille Kreds i lang Tid havde kunnet glæde sig ved, afløstes hen imod Aarhundredets Slutning af den bitreste Trang og Nød. De Smaasummer, som Wiedewelt i lykkeligere Dage havde sammensparet, mistede han ved forskellige Ulykkestilfælde⁴⁾. Hvilke disse Ulykker have været, formaar man næppe med Vished at afgjøre nu. Det er ikke umuligt, at Wiedewelt kan have anbragt sine Sparepenge i faste Ejendomme og mistet dem i 1795 ved Byens Brand; det er ligeledes muligt, at han kan have havt Penge staaende i Handelshuse og mistet dem i den store Handelskrise 1799; maaske har hans gode Hjærte bragt ham til at hjælpe andre, som have lønnet ham med Utak⁵⁾, og endelig beretter en Tradition, at et for hans Regning med Marmor ladet Skib forliste, og at der derved paaførtes ham et Tab, som han ikke kunde bære. I Aarene 1857 eller 1858 opdagede man paa Havbunden i Nærheden af Læsøs Kyst en Del Marmor-

til Danmark affileredes han den 13. September 1763 i Logen Zorobabel til Nordstjernen, i Kjøbenhavn. I England fik han siden den saakaldte første skotske Grad. Her hjemme steg han siden til meget høje Grader, men har i øvrigt aldrig beklædt nogen Embedspost, i det mindste ikke i den nævnte Loge. (Velvillig Meddelelse af en Frimurer).

¹⁾ Dette omtales flere Steder i Nye kgl. Sml. Mskpt. 111, l. 1.

²⁾ P. E. Müller i L. Eft. 1802, No. 39.

³⁾ Eck, 40 f. — Breve fra Hirschfeld til W. (i Bogh. Thaarups Eje).

⁴⁾ P. E. Müller i L. Eft. 1802, No. 39.

⁵⁾ Sml. foran, S. 236 Note 1.

blokke, som aabenbart hidrørte fra et strandet Skibs Lading. Omtrent 40 af disse Blokke, — der viste sig at være norsk Marmor, hvoraf, som vi have set, Wiedewelt brugte betydelige Kvantiteter —, bleve optagne, bragte til Kjøbenhavn og henlagte paa „Marmorpladsen“, hvor de sidste af dem bleve solgte for en Ubetydelighed for nogle Aar siden¹⁾.

Det hed sig, den Gang man fandt disse Marmorblokke, at de havde tilhørt Wiedewelt, at de havde været om Bord paa et for hans Regning fragtet Skib, som var forlist, og at det Tab, Kunstneren derved havde lidt, havde berøvet ham hans sidste Hjælpekilder²⁾.

Dette er nu noget, som ikke kan bevises, men som des uagtet kan have nogen Sandsynlighed for sig. At Wiedewelts Omstændigheder i hans sidste Levedage vare saaledes, at han end ikke med den yderste Sparsomhed kunde skaffe sig og sine et nogenlunde anstændigt Udkomme, ses af Samtidiges Vidnesbyrd³⁾ og fremgaar i øvrigt klart af de sørgelige Oplysninger, der fremkom efter hans Død⁴⁾. Alt, hvad der havde Værdi: Kongen af Englands Gulddaase, Karoline Mathildes i Guld indfattede Agat-Tabatiere, Gulduret, som Hertug Ferdinand havde skjænket ham, Magistratens Sølvterrin, Moltkes Guldmedaillon, Frederik V.s Gulddaase⁵⁾, 16 Sølvmedailler, — vare pantsatte for

1) Velvillig Meddelelse af Hr. Grosserer E. Z. Svitzer.

2) Saaledes ytrede, blandt andre, afdøde H. V. Bissen til Forf.

3) Peter Erasmus Müller i L. Eft. 1802, No. 39: „Men selv det anstændige Udkomme kunde Oldingen Wiedewelt ikke forskaffe sig . . .“; — „Jeg gaaer hen, hvor der er intet Savn“, (Oehlen-schläger i „Tilskueren“ 1803); — „Hvor tager Wiedewelt, mens Jordens Nød han glemmer, sit Marmor fra?“ (Rimbrev af Febr. 1807, til Jens Baggesen).

4) Forseglings-, Registrerings- og Behandlings-Protokollerne i Hof- og Stadsrettens Arkiver, Raadhuset.

5) Wiedewelt ejede endnu en Gulddaase; den var pantsat til den i 1801 afdøde Sekretær Kristen Schifter. — Alle de oven for berørte Pantsættelser fandt Sted i 1801 og 1802. Protokollerne i Hof- og Stadsrettens Arkiver.

Pengelaan af Assistenshuset, Bohave og „Effekter“ gamle og af ringe Værdi, Dynen i Oldingens Seng og Spejlet i hans Sovekammer laante, en ikke ubetydelig Gjæld, som han var aldeles ude af Stand til at dække, og af hvilken Halvdelen daglig kunde ventes indkrævet¹⁾, hang som et Damoklessværd over hans Hoved, ingen Penge i Huset, intet Brænde, skjønt det var over Midten af December²⁾, og — hvem véd, — maaske næppe Brød. Den bitreste Armod og Nød bankede paa den ærværdige Gubbes Dør, paa samme Tid, som hans Ærekjærhed, den han maaske drev for vidt, thi et Ord havde mulig kunnet frelse ham, — forbød ham at aabenbare sin Trang for nogen. Hans venlige og blide Munterhed forsvandt; hans Sind blev nedtrykt og sorgfuldt under Vægten af den tunge Byrde, som han var ene om at bære; han havde ingen, han kunde eller vilde aabne sit Hjærte og klage sin Nød for, næsten hele hans Slægt, hans kjære og hengivne Venner, hans Beskyttere og Velyndere, de fleste af hans mangeaarige Kunstbrødre i Akademiet, hans mest lovende Disciple vare

1) Wiedewelts Hovedkreditorer vare Sekretær Kristen Schifters Bo med 640 Daler og Generalkrigskommissær Wærns Enke med 634 Daler 5 Mrk. mod Vexelobligation af 30. Septbr. 1802. Derhos skyldte han, allerede fra 21. Maj 1791, Weidenhaupt 100 Daler, end videre Rathje 59 Daler 3 Mrk., Klavs Dajon, Søn af den Wiedeweltske Families mangeaarige Ven, Bygningskommissær Frans Dajon, (sml. Adresse-Kont. Eft. Mars 1794) 90 Daler 1 Mrk., men for Resten, paa en enkelt Undtagelse nær, kun ubetydelige Smaasummer bort. Det samlede Beløb af de i Boet anmeldte Krav var 2284 Daler 1 Mrk. 3 Skill., heri ikke indbefattet Rathjes og Dajons Fordringer, som enten ere blevne betalte under Haanden eller mulig eftergivne. Skiftekommissionens Protokoller, Hof- og Stadsrettens Arkiver, Raadhuset.

2) Ved Registreringen af Boets Ejendele den 7. Januar 1803 forlangte de tre ulykkelige gamle Penge til at leve for og til Brænde, „da der intet Brænde var og Kulden meget streng“. De fik for 4 Uger 24 Daler og 10 Daler til Brænde. Registr. Prot. Hof- og Stadsrettens Arkiver.

døde og borte¹⁾, det Aarhundrede, hvori han havde sin Rod, hvori han havde levet og virket, var sunket i Graven, han stod tilbage, i en haard, barsk, fremmed, uskjøn-

¹⁾ Saaledes Arbien den 26. Januar 1760, — Søren Larsen Schifter, Wiedewelts Svoger, den 20. Septbr. 1760, — Simon Karl Stanley den 17. Febr. 1761, — Pezold i 1763 (?), — Hans Kristof Zeise, W.s Fætter, den 19. Maj 1763, — Johan Kristof Schrader, W.s Slægtning, i Maj 1763, — Pavlus Sass, hans Gudfader og Slægtning, i 1764, — Kristof Sass, hans Slægtning, den 19. Novbr. 1766, — Winckelmann, den 8. Juni 1768 (Triest), — Joh. Gottfr. Bradt, den 25. Oktbr. 1770 (Paris; Unv. Bibl. Mskpt, Wied. Sml.), — le Clerc, den 8. Mars 1771, — Jonas Haas i 1774, — Saly, den 4. Maj 1776 (Paris), — Als, den 8. Juli 1776, se foran, Side 104, — Kristian Æmilius Biehl, den 29. Mars 1777, — Coustou, den 13. Juli 1777 (Paris), — Natoire, den 29. Avgust 1777 (Castel Gandolfo), — Mengs, den 29. Juni 1779 (Rom), — Schlegel, den 18. Oktbr. 1780. — Karl Fr. Zeise, W.s Fætter, den 14. Dcbr. 1780, — Hartmann Beeken, den 17. Juni 1781, 33 Aar gammel, (Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol., og ikke 1782, som Büsching 369 og Weinwich 214 angive), — Anthon, den 30. Avgust 1781 (Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.), — Peter Cramer, Theatermaler, W.s Ven, den 17. Juli 1782 (født den 24. Avgust 1726, Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Fol.), — Kristen Schifter, W.s Slægtning, den 8. Jan. 1785, — Kristof Fr. Zeise, W.s Slægtning, den 6. Mars 1785, — Johan Samuel Augustin, W.s Ven, den 26. April 1785, — Hans Cleo, den 3. Dcbr. 1785, — Pompeo Battoni, den 4. Febr. 1786 (Rom), — Mandelberg, den 8. Avgust 1786, — Mads Schifter, W.s Slægtning, den 20. Jan. 1787, — Wasserschele, den 13. Mars 1787 (Flensborg), — Luxdorph, W.s Velynder, den 13. Avgust 1788, — Georg Erdmann Rosenberg, Stadsbygmester og forhen Lærer ved Akad., den 6. Decbr. 1788, — Erik Poulsen, den 20. Febr. 1790, — Charles Nicolas Cochin, den 29. April 1790 (Paris), — Almer, Lærer ved Akad., den 5. Juli 1792, — General Wegener, mangeaarigt Æresmedlem af Akad., den 11. Maj 1792, — Genelli, Medlem af Akad., den 11. Juni 1792 (Berlin), — Adam Gottlob Moltke, W.s mangeaarige Velynder, den 25. Septbr. 1792, — Josef Brenner, Akad. Forvalter, den 27. Jan. 1793, — Pilo, den 2. Mars 1793 (sml. foran, Side 178), — Balthasar Münter, W.s Sjælesørger, den 5. Oktbr. 1793,

som Tid, uden Spor af Haab om blidere Dage, saa godt som alene, bøjet af Alder, Sygdom og Sorg, hjælpeløs og afmægtig, som eneste Forsørger for en Familie af firesindstyveaarige, til hvem hans lammede Hænder ikke mere kunde skaffe Brødet!

„Den Aands Kraft, der hidindtil havde oplivet sig ved Skjønhedens Idealer“¹⁾, bukkede endelig under for Sygdommens fornyede Anfald. En mørk og tavs Tungsindighed, der var traadt i Steden for den blide og venlige Munterhed, som fordem havde gjort hans Omgang saa tiltrækkende³⁾, vakte hans faa Venners Bekymring, uden at dog selv den mest klartseende af disse anede, hvilken uhyre Byrde der hvilede paa Oldingens Sjæl, før det var for silde. Ingen vidste, at Nøden var stor, og hvor stor den var, og den gamle Kunstner bluedes ved at bede. Som Ewald gik han til Grunde i Elendighed. En dyb og inderlig Længsel

— Alexander Trippel, W.s berømteste Elev, 1793 (Rom), — Bygningskommissær og Materialforvalter Frans Dajon, den W.ske Families mangeaarige Ven, den 10. Mars 1794, — Heinrich Zeise, W.s Slægtning, den 16. Mars 1794, — Johan Martin Preisler, den 17. Novbr. 1794, — Konferensraad Frederik Adam Müller, vor Kunstners Ven, den 27. Febr. 1795, — Gehejmerraad A. G. Carstens, W.s Velynder, den 10. Mars 1795, — Giambattista Casanova, den 9. Decbr. 1795 (Dresden), — Ernst Heinrich Löffler, Lærer ved Akad., den 27. Mars 1796, — Hofbilledhugger Johan Gottfred Grund, den 20. Septbr. 1796, — Jens Dinesen, Lærer ved Akad., den 11. Septbr. 1797, — Terkel Kleve, den 5. Decbr. 1797 (Birkerød), — Peter Frederik Suhm, W.s Velynder, den 7. Septbr. 1798, — Harsdorff, den 23 $\frac{1}{2}$ Maj 1799, — Jardin i 1799 (Paris), — Statsminister Schak Rathlou, W.s Velynder, den 7. Juli 1800, — Theater- og Dekorationsmaler Thomas Bruun den 30. Juli 1800, og ikke 1799, som Weinwich 188 angiver, — Jens Hjernö, W.s Elev, den 13. Novbr. 1801, — Kristen Schifter, vor Kunstners Slægtning, den 3. Decbr. 1801.

Om de i denne Note nævnte Slægtninge af vor Kunstner henvises til Tillæg 1.

¹⁾ P. E. Müller i L. Eft, 1802, No. 39.

²⁾ P. E. Müller i L. Eft. 1802 No. 39.

efter Døden, efter „at gaa der hen, hvor der er intet Savn“, greb ham med uimodstaaelig Kraft. Hans Forstand synes paa det sidste at have været noget rystet¹⁾.

Fredagen den 17. December 1802, Klokken fire om Eftermiddagen, altsaa ved Mørkets Frembrud, forlod Wiedewelt sin Bolig paa Materialgaarden „i urolige Tanker“. Han gik for at søge Døden. Samme Aften²⁾ endte han sit Liv i Sortedamssøen³⁾.

1) „Der Dänische Praxiteles, der . . . in einem Anfälle von Melancholie zu Ende des Decembers 1802 in den Wellen ein . . . Raub des Todes wurde . . .“ (Eck, 157); — „Den Aands Kraft, der hidindtil havde oplevet sig ved Skjønhedens Idealer, bukkede endelig under“. (P. E. Müller i L. Eft. 1802, No. 39); — „Han havde en Tid lang været meget urolig i Hovedet“. (Wahls Deposition til Underfogdens Protokol ved Synsforretningen over den afdøde, Politiets Arkiver i Kbhvn.); — „Han havde forladt sit Hjem i urolige Tanker“. (Rathjes Deposition til Underfogdens Protokol ved Synsforretningen, Politiets Arkiver).

2) Da man fornuftsvis ikke kan antage, at den ulykkelige Olding har forlænget Dødskampens Kvaler ved i den mørke Vinternat, affældig og værkbruden, som han var, at vanke om paa Søens øde Bredder, maa det herved slaas fast, at **Wiedewelts Død indtraf Klokken omtrent sex, Fredag Aften den 17. December**, — og ikke den 21, som almindelig findes angivet. Det Zeiseske Haandskrift har ligeledes den 17.

3) Denne Sø hed den Gang „Peblingsøen“, Pont. D. A. II, Kap. V, 127 f. At det var den nu saa kaldte Sortedams Sø og ikke den egentlige Peblinge Sø, hvori han fandt sin Død, ses af Wahls Erklæring til Underfogdens Protokol ved Synsforretningen over den døde. Da Vandet ved begge Søbredderne er lavt, er der overvejende Sandsynlighed for, at Wiedewelt har styrtet sig over Brystværnet, som den Gang og endnu mange Aar senere var betydelig lavere end det nuværende, ud hvor Vandet var dybest, altsaa omtrent midtvejs mellem begge Bredder, og fundet Døden der, hvor ogsaa hans Lig blev fundet. Se nedenfor.

De bekymrede Søstre, som ikke saa deres Broder og eneste Støtte vende tilbage, sendte den trofaste Hans Kristian Rathje ud for at søge efter ham. Rathje har formodentlig anet det værste. Søndag Morgen gik han til Sortedamssøen og saa der sin kjære Herre og Mesters Hat flyde paa Vandet langt ude, paa den østlige Side af Broen.

Rathje vidste saaledes, hvor han skulde søge den gamle Mesters Lig. Han begav sig derfor til Fiskemesteren, Wahl, og meddelte denne, at hans Herre, Institsraad Wiedewelt, den 17. om Eftermiddagen havde forladt sin Bolig og ikke senere var vendt tilbage; han, Rathje, havde set sin Herres Hat drive i Søen og frygtede derfor det værste; han bad derfor Wahl eftersøge i Søen, om Liget mulig der kunde findes. Wahl og hans Folk gave sig strax til Arbejdet. De søgte efter Liget, dels med Hager, dels med Fiskegarn, indtil de endelig Tirsdagen den 21. Klokken halv ét om Middagen fandt det afsjælede Legeme drivende i Søen paa den østlige Side af Broen.

Liget blev nu af Wahls Folk bragt til dennes Hus, det daværende Nr. 2 paa Nørrebrogade, hvor det blev henlagt paa en Bærebør, der henstod i et i Gaarden værende Bræddeskur.

Om Eftermiddagen Klokken halv fem ankom en Korpist ved Underfoged-Embedet i Kjøbenhavn med to Vidner for paa Underfogedens Vegne og efter Forlangende af Kongens Foged, Assessor Federsen, at foretage Synsforretning over den døde. Paa Liget fandtes der et stort Brok, men ellers ingen udvortes Skade. Det var iført en saare tarvelig Husdragt og indhyllet i en lang blaagraa Frakke. I Lommerne fandtes der en oval sort Skjoldpaddes Snusdaase og nogle Nøgler. Betegnende nok forefandtes der derimod hverken Penge, Ur eller nogen som helst Værdigjenstand paa den døde.

Fiskemester Wahl var til Stede ved Synsforretningen og afgav sin Forklaring. Ogsaa „Hans Rathje, Fuldmægtig hos Professor Wiedewelt“, indfandt sig under Forretningen og erklærede, at den nu synede var Professor

Wiedewelt, „som Fredag Aften var gaaet ud i urolige Tanker og siden den Tid ei indfundet sig“. Wahls og Rathjes Forklaringer, som vi have meddelt Indholdet af, bleve førte til Protokols, og Liget derpaa efter Rathjes Forlangende overgivet denne til videre Omsorg. Dog blev det ham tilkjendegivet, at der ikke „maatte foretages noget med dets Begravelse“, før man dertil havde opnaaet Tilladelse af Kongens Foged, Assessor Federsen. Rathje lod derpaa sin kjære Herres afsjælede Legeme bringe i en Karet og kjørte det tilbage til Materialgaarden¹⁾.

Den 27. tilskrev Kongens Foged, Assessor Federsen, Kancelliet saaledes:

„I Betragtning af de i den herved underdanig følgende Synsforretning over afgangne Professor *Wiedewelt*, som den 21de *hujus* er funden druknet i *Peb-lingesøen*, anførte Omstændigheder; har jeg efter Forlangende meddelt den Afdødes Fuldmægtig *Hans Ratke*, Tilladelse at lade den Afdøde begrave med *Ceremonier* og *Jordspaaastelse* af Præst, hvilket jeg herved har den Ære underdanig at indberette til det høie *Collegium*.

*Federsen*²⁾“.

Det havde været nødvendigt at indhente Fogdens Tilladelse til at lade den hensovede jorde „med *Ceremonier* og *Jordspaaastelse* af Præst“. I Kristian V.s danske Lov, 6. Bog, 21. hedder det: „Den, som sig selv ombringer, . . . maa ej begravis enten i Kirken eller paa Kirkegaard, med mindre hand gjør det i Sygdom og Raserj“.

For at ikke Støvet af den ulykkelige Kunstner, som i levende Live havde været elsket og æret af alle, højagtet og berømt langt uden for Danmarks Grænser, skulde komme til at hvile i uindviet Jord, udtydede man de i Beskrivelsen over Synsforretningen om ham brugte Udtryk: at han

¹⁾ Beskrivelse over Synsforretningen. Fogedarkivet paa Københavns Politikammer.

²⁾ s. St.

en Tid lang havde været meget urolig i Hovedet, at han gik hjemme fra i urolige Tanker, derhen, at Gjerningen maatte være begaaet „i Raserj“, og at han derfor ikke kunde betragtes som Selvmorder¹⁾. 320

Onsdagen den 22. December, Dagen efter at man havde fundet Johannes Wiedewelts Lig i Sortedamssøen, hensov vor store Maler Jens Juel. I Løbet af nogle faa Dage havde Akademiet mistet to af sine berømteste

¹⁾ I den med Wiedewelts beslægtede Zeiseske Familie (se Tillæg 1) er det, — i Følge velvillig Meddelelse af Hr. cand. phil. Zeise, — Tradition, at den gamle Kunstner ikke har taget sig sely af Dage, men at han led af hyppige og stærke Anfald af Svimmelhed, og at hans Død var en Følge af et ved et saadant foraarsaget Ulykkestilfælde. Næst efter at bemærke, at denne Overlevering, hvis Fremkomst i de nærmestes Kreds baade er naturlig og let begribelig, kun kan betragtes som en Gisning, hvis Sandhed ikke kan bevises, efter som ingen var til Stede ved Wiedewelts Død, og som derhos staar i den bestemteste Modstrid med Samtidens Overbevisning og Vidnesbyrd, er det indlysende, at en to og halvfjerdsindstyveaarig Olding, som er rørt af Slaget og lider af et stort Brok, og som man faa Dage efter finder druknet i Søen, ikke har forladt sin Bolig en mørk og kold Vinteraften og slæbt sit lidende og affældige Legeme en forholdsvis meget lang Vej, uden for Byens Volde og Porte, til en Sø, hvis Omgivelser den Gang vare saa godt som ubeboede, og hvis Bredder en bælgmørk Decemraften, — Maanen var i sidste Kvarter, — maa have været aldeles øde, — uden for at udføre en fortvivlet Gjerning. 13

Hvis et Ulykkestilfælde havde foraarsaget Wiedewelts Død, havde dette ogsaa uden mindste Tvivl været meldt i det Zeiseske Haandskrift. Men dette er ikke Tilfældet. Den gamle Peter Fr. Zeise, Kunstnerens Ven, Fætter og Husfælle, optegner (Side 30) kun med rystende Oldingskrift: „.... er hat unter andern (Arbeiten) das Monument für den höchst seelichsten König *Fredericum Vtum* c. c.... gemacht, und ist darauf gestorben am 17to Decembris 1802, in einem Alter von 72 Jahren, beerdigt aber den 24ten ejusdem aufm Kirchhofe vorm Norder Thore“. m

Kunstnere, Danmark tvende af sine ypperste og ædleste Sønner!

Faa Dage efter stod der at læse i Avisen:

„At vores gode Broder Justitsraad og Professor Johannes Wiedewelt ved Døden er afgaaet i sin Alders 72 Aar bekiendtgjøres herved sørgeligst af hans efterladte Søstre

Cathrine, sal. Schifters. Agnete Wiedewelt¹⁾“.

Juleaften, den 24. December 1802²⁾, bevægede en talrig Sørgekare sig langsomt ud mod Assistens Kirkegaard. Det var den danske Kunstscoles Fostersønner, som fulgte „Danmarks Phidias“ til Graven. Mange, som kjendte, elskede og ærede den hedengangne, sluttede sig til og fulgte sørgende „den sjældne Kunstner til hans sidste Hvilested³⁾“.

Paa hans Grav blev der rejst en Mindestøtte af norsk Marmor. Den er prydet med Minervas Ugle i Relief og bærer denne Indskrift:

Johannes Wiedewelt,
 Professor ved Kunstacademiet,
 født 1731, død 1802.
 Hans Kunst gav Ham Hæder,
 Hans Hjerte Venner.

Den 27. December forsamlede Akademiet sig. De tvende hedengangne Mesterses Pladser stode tomme. De

¹⁾ Adresse-Kont. Eft. Mandag den 27. Decbr. 1802.

²⁾ Eck, 159. — Det Zeiseske Haandskrift, Side 30 (se forrige Side). Det ses altsaa, at Kongens Fogeds Tilladelse til at jorde den døde „med Ceremonier og Jordspaaastelse af Præst“ maa være indløben meget hurtigt.

³⁾ Eck, 159.

tilstedeværende vare tavse og sørgmodige og ude af Stand til at sysselsætte sig med Forretninger. „Siden sidste Forsamling“, skriver Sekretæren i Forhandlingsprotokollen, „har *Academiet* havt den Sorg ved dødelig afgang at miste 2de af sine ældste Medlemmer i de Hrr. *Professorer Wiedewelt* og *Juel*, hvilket Tab af den hele Forsamling vemodigen blev beklaget; . . . i denne sørgelige Forfatning fant man sig ei beqvem til Forretninger. . . .¹⁾“.

Rüde søgte om at blive Professor og erholde den afdødes aarlige Løn, 500 Daler; Wiedewelts Elev, *Jesper Johansen Holm*, Medlem af Akademiet, ønskede Værkstedet paa Materialgaarden; den gamle Stanley søgte om de 500 Daler aarlig, og Dajon, der allerede var en Mand paa 54 Aar, om at blive Professor i Wiedewelts Sted og om at faa 300 Daler aarlig af de oftnævnte 500.

Til Professor i Billedhuggerkunsten efter Wiedewelt valgtes *Nikolaj Dajon*. I *Jens Juels* Sted valgtes til Professor i Malerkunsten *Kristian Avgust Lorentzen*. De 900 Daler, som Wiedewelt og Juel til sammen havde nydt aarlig, skulde efter Direktør *Abildgaards* Forslag, som Akademiet tiltraadte, fordeles saaledes, at *Weidenhaupt*, *Stanley* og *Rüde* hver skulde have 200, *Meyn*, *Dajon* og *Lorentzen* hver 100 Daler²⁾.

Wiedewelts to efterladte Søstre vare „begge aldeles hjælpeløse³⁾“. Den ene af dem, *Katharine*, var over 75 Aar gammel og havde været Enke i 42 Aar, den anden, *Agnete*, var 67 Aar og havde aldrig været gift. Den Slægtning, med hvem han havde delt sin Armods Brød, *Peter Friedrich Zeise*, Akademiets fordums Skriver og Regnskabsfører, var 82 Aar gammel⁴⁾.

1) Akad. Dagebog, 1802.

2) Akademiets Indstilling til Finans-Kollegiet af 16. Februar 1803. i Dagebog for 1803.

3) P. E. Müller i L, Eft. 1802, Nr. 39.

4) Se foran, Side 238, — det Zeiseske Mskpt., — Tillæg 1.

Disse tre hjælpeløse gamle truedes ved deres Broders og eneste Forsørgers Død af Nød og Elendighed, thi Avktionen efter den afdøde Kunstner, som afholdtes i Mars Maaned 1803, og hvorved der bortsolgte en Del Bøger, Tegninger, Kobbere, nogle Malerier og Gibssager, noget Marmor og en Del Sten- og Billedhuggerværktøj¹⁾, — gav kun et saare ringe Overskud, efter at Gjælden var betalt, og deres øvrige Hjelpekilder vare kun yderst sparsomme²⁾. Wiedewelts Møbler, „Effekter“ og hans faa Klædningsstykker³⁾ værdsattes til i alt 306 Daler⁴⁾. Da imidlertid hele Indtægten ved Avktionen efter ham løb op til 2857 Daler 5 Skilling⁵⁾, ses det, at Bøgerne, Malerierne, Billedhuggerarbejderne og Tegningerne have indbragt en ikke ubetydelig Sum⁶⁾, — Tegningerne, som kjøbtes af Neuhausen,

¹⁾ Adresse-Kont. Eft. 1803. 9. Mars.

²⁾ Zeises Pension af 100 Daler aarlig (sml. foran, Side 238); Agnete havde en aarlig Livrente paa 100 Daler af den kgl. Forsørgelsesanstalt. Forsegings-Protokol, 1807, Hof- og Stadsrettens Arkiver.

³⁾ Der opføres saaledes kun ét Par Benklæder, slet ingen Strømper, Sko eller Støvler, ingen Hat, Paryk eller Stok, kun én brun Klædes Dragt og to gamle Kjoler. Skifterettens Registrerings Prot., Hof- og Stadsrettens Arkiver.

⁴⁾ Regist. Prot., 7. Januar 1803, Hof- og Stadsrettens Arkiver.

⁵⁾ Skifterettens Behandlings-Prot., 7. Oktbr. 1803, Hof- og Stadsrettens Arkiver.

⁶⁾ Retten havde ved Registreringsforretningen den 7. Januar 1803 paa Søstrenes Forslag udnævnt Malerne Weiniche og Cabot, Lærer ved Akademiet, til at forfatte Fortegnelse over og værdsætte Malerierne, Rathje til et gjøre det samme for Billedhuggerarbejdets, Materialiernes og Værktøjets og en Student Stolpe for Bøgenes Vedkommende. Den sidste lod sig sit Arbejde betale med 10 Daler. Weidenhaupt og Clemens, — hvilken sidste den 28. s. M. af Magistraten blev konstitueret til Værge for Agnete Wiedewelt, — vare til Stede i dette Møde og erklærede, at de som Venner af den afdøde vilde yde de nys nævnte kunstkyndige Værdsætningsmænd deres Hjælp til Udførelsen af deres Hverv. Skifterettens Registrerings Protokol 1803, Hof- og Stadsrettens Arkiver.

saaledes alene 400 Daler¹⁾. Men man ser tillige, ved at sammenholde Boets Indtægt med dets Udgift²⁾, at Overskuddet kun var 572 Daler 82 Skilling; ved „Salair“ til Rettens Sportelkasse og andre lovbestemte Afgifter svandt det ind til 530 Daler 74 Skilling, og det er indlysende, at naar der fra denne Sum drages Lønnen til Boets Kurator, Sagfører Top i Skidenstræde, Rathjes og Dajons Krav, hvis disse ikke ere eftergivne, Begravelsesomkostningerne og maaske flere andre slige Udgiftsposter, — saa har, som vi have antydnet, Udgiften omtrent opslugt Indtægten, og de tre hjælpeløse gamle maa med Sorg og Bitterhed have set, at deres bortgangne Ven og Broder, som i et halvt Aarhundrede havde været Nordens største og berømteste Billedhugger, efter mangfoldige Aars rastløs Kamp og Slid, Stræben og Virken var vandret heden saa fattig, at han næppe kunde betale den Grav, hvori hans trætte Ben skulde hvile!

Uden Tvivl have dog Wiedewelts Kunstbrødre, vist nok ogsaa Frimurerordenen³⁾, rakt den fortjente Oldings efterladte en hjælpende Haand. Paa et Maskebal, som i Begyndelsen af 1803 blev afholdt i det musikalske Akademi, „havde en veltænkende Mand det Indfald at træde ind maskeret som en Betler, med et Sølvbakke og en Plakat, hvorpaa stod: For Wiedewelts efterladte gamle Søstre. Han indsamlede endeel Gaver af Gæsterne, Tegn nok til at den Pligt føles at sørge for den store Kunstners trængende Efterladte⁴⁾“. Andre, og navnlig Regeringen, følte ligeledes denne Pligt og handlede derefter. Grev Bille Brahe tilsagde hver af Søstrene en aarlig Livrente af 15

1) Sml. foran, Side 215.

2) Se foran, Side 243 Note 1.

3) Dette er en Gising, som ikke kan bevises, „da al Understøttelse, som i hiin Tid blev givet (af Frimurerordenen) udgik fra Mesteren af Stolen, som uden noget Regnskab modtog Brødrenes Gaver og igjen uddeelte disse“. (Velvillig Meddelelse fra en højtstaaende Frimurer).

4) „Dagen“ for 1803, Nr. 8.

Daler¹⁾, ved Finans-Kollegiets Skrivelse af 22. Oktober 1803 tilkjendegaves det dem, at Kongen havde skjænket hver af dem en aarlig Pension af 100 Daler²⁾, og endelig tillodes det dem at blive boende paa Materialgaarden.

Der henlevede saaledes Wiedewelts efterladte deres sidste Dage nogenlunde sorgfrit. Den 17. Mars 1806 afgik den gamle Zeise ved Døden³⁾ i en Alder af 85 Aar. Den 5. December s. A. hensov den ældste af Søstrene, Katharine, 79 Aar gammel, og jordfæstedes fem Dage senere paa Assistens Kirkegaard⁴⁾, og kort Tid efter (den 10. Februar 1807) fulgte den 72 aarige Agnete hende i Døden og blev den 14. s. M. stedet til Hvile ved hendes Side⁵⁾.

Med hende uddøde den Wiedeweltske Slægt.

Saaledes var Johannes Wiedewelts Liv og Død. Sorgen over en saa fortjent Mands Endeligt og over den bitre Trang, han i sine sidste Dage havde maattet lide, blandede sig med Erindringen om alt, hvad han i sit lange og daadrig Liv havde virket og udrettet, og gav sig til Kjende paa forskellige Maader. Paa Avktionen efter ham „ønskede

¹⁾ Forsegings-Prot., 1807, Hof- og Stadsrettens Arkiver.

²⁾ Forsegings-Prot., 1807, Hof- og Stadsrettens Arkiver.

³⁾ Forklaring over Af- og Tilgang ved Pensionsreglementet, 1807 Kongerigetets Arkiv.

⁴⁾ Forsegings-Prot., 1806, Hof- og Stadsrettens Arkiv, — St. Petri Menigheds Kirkebøger, velvillig Meddelelse fra Hr. Grosserer W. Bähncke.

⁵⁾ St. Petri Menigheds Kirkebøger, velvillig Meddelelse fra Hr. Grosserer W. Bähncke, — Forsegings-Protokollen, 1807, Hof- og Stadsrettens Arkiv. Hverken hendes eller Søsterens Navne ere opførte i Protokollernes Generalregister. — Ved Testamente af 7. Januar 1807 erklærede Agnete Wiedewelt sin Families mangeaarige Tyende, Karoline Vilhelmine Müller, for sin Universalarving. Forsegings-Prot. 1807, Hof- og Stadsrettens Arkiver.

mange at eie og nytte den store Mands Arbeide¹⁾“, Billedet af „vor ulykkelige Kunstner Wiedewelt²⁾“ blev udbudt til Salg og prydede vel i lang Tid efter mangan en Kunstelskers Bolig, Peter Erasmus Müller skrev dybt bevæget en herlig Nekrolog over ham, Digterynglingen Adam Oehlschläger besang med Graad i Øjet den hedengangnes Død i det vidunderligt gribende Mindedig³⁾, Hoyer, Neuhausen, Lahde, Frederik Thaarup og andre fredede med Omhu og Kjærlighed om hans Minde og frelste mangan en værdifuld Tegning, mangt et vigtigt Papir fra hans Haand, mangan en nyttig Oplysning om hans Liv og Virken fra Undergang. Baade strax efter hans Død og senere, — indtil Røsterne efterhaanden forstummede, — mindedes ansete Forfattere, som Torkel Baden, Jens Møller, Frederik Thaarup og andre med kraftige og bevægede Ord ham og hans Gjerning og tiltraadte den Dom, som den hedengangnes samtidige: Pontoppidan, Jonge, Büsching, Hennings, Guldberg, Nyerup og flere havde fældet om hans Værd og Betydning for den danske Kunst, og viste det danske Folk, hvad det i ham havde ejet, og hvad det i ham havde tabt, og adskillige fremmede Skribenter omtale ham ligeledes med Berømmelse. Nagler kalder ham „den største Kunstner før Thorvaldsen⁴⁾“, Eck nævner ham som „der grosze, der vollendete, der seltene Künstler, der Dänische Praxiteles⁵⁾“, og Forfatteren af Denmark delineated udtaler sin dybe Medfølelse for „the lamented Wiedewelt“ og klager bittert over, at man lod „poor Wiedewelts masterpieces“ i Fredensborg Slotshave henstaa halvt begravne af Tidsler og Ukrud⁶⁾.

1) „Dagen“, 1803, Nr. 8.

2) Adresse-Kont. Eft. 1803, 5. Mars. — Det var Preislers herlige Stik efter Als' Maleri og blev solgt for 24 Skilling.

3) Trykt i „Tilskueren“ 1803, „Danmarks tabte Phidias til Minde“.

4) Allgemeine Künstl. Lex.

5) Nordd. Bl. 1803, forskj. St.

6) Side 63 og 66. — Dette kan nu ikke siges mere. Derimod ser

Tre Fjerdedele af et Aarhundrede ere henrundne siden hans Hedengang, men ogsaa vi, som leve nu, burde, mere end det sker, med Taknemmelighed og Vemod mindes hans lange og hæderlige Liv og Virken og hans sørgelige Død. Thi hans Ungdoms Forsæt, at grunde en Koloni af græsk Skjønhed i sit kolde og mørke Fædreland, hvortil Winckelmann skjænkede ham sin Velsignelse, hans mangesidige og uophørlige Anstrængelser for at naa dette Maal, hans rastløse Kamp og Møje i et Land, hvor baade Forbilleder, Lejlighed og Paaskjønnelse fattedes, hans bitre Armod, hans sørgelige Død og endelig den Glemsel, hvori Thorvaldsens straalende Fremtræden nedsænkede hans Navn, — dette er i faa Ord Wiedewelts tragiske Skæbne og Historie¹⁾!

Der ude staar endnu Støtten paa hans Grav, sunken til den ene Side, medtaget af Vind og Vejr, skjult af Buske og Hækker, vanskelig at finde. Gravhøjen selv er sunken sammen; dens Sted om Sommeren bevoxet med alenhøje Tidsler, om Vinteren skjult under den dybe Sne eller under henslængte visne eller halvraadne Kranse. En anden har for nogle Aar siden fundet sit sidste Hvilested i den samme Grav, hvor man i 1802 jordede Liget af „Danmarks Phidias“!

Kunstelskeren med Sorg, at næsten alle Wiedewelts Værker i Fredensborg, endog i den kongelige Særhave, i større eller mindre Grad ere lemlæstede. Det samme gjælder om nogle af Arbejderne paa Assistens Kirkegaard.

¹⁾ Justi II, 84 f.

Melchior Zeise,

Ejer af Godset Bracket, Fyrstend. Brieg, Schlesien.
g. m. Eva Krause.

Kristofer Zeise,

f. Oktbr. 1629, Guldslager, c. 1651 til Kbh., g. 1667 m. Magd. Herwich,
d. 15. Jan. 1687, begr. paa Petri Kirkes Urtegaard, hvor hans Grav endnu ses.

1. Georg Fr. Zeise
(1668—1672). | 2. Margrethe
Katharine
f. 27. Oktbr. 1670
d. 1. Septb. 1706
g. 9. Novb. 1701 m.
Gulds. m.
Kr. Schrader. | 3. Marie Elisabeth,
f. 23. Decb. 1672
d. 26. Juni 1719
i Haderslev,
Pastor Nik. Gottf.
Sass. | 8. Karl Kristian
f. 3. Decb. 1685
d. 22. Sept. 1756,
Apotheker i
Haderslev.
g. i 1711 m. Salome
Helms. | 4. Melchior
Friedrich
Zeise,
f. 17. April 1675,
d. 25. Decb. 1753,
Guldslager og Prem.
Lieut. i Frimands
Komp. gift a) med
Kath. Jakobsdatter.
† 1711, b) 8. Juli
1712 med Katha-
rine Marie
Wiedewelt. |
|------------------------------------|--|---|--|---|

1. Joh. Kristof
Schrader,
f. 2. Juni 1704
d. i Maj 1763
g. i Dresden 1740
med Elisab.
Thräner. | 2. Magda-
lene Mar-
grethe (?)
g. m. Guldsmed
Karsten
Hofnagel. | 3. Kristine
Schrader
(?) |
|--|--|--------------------------------|

1. Joh. Kristian
f. og d. 1741.	1. Paul Sass
f. og d. 1704.	3. Magdalene
f. 1708, g. 1730
m. Kbm.	4. Margrethe
Katharine
f. 11. Sept. 1710.
2. Joh. Friedrich
f. 1743, d. 1782.	2. Paulus
Sass, f. 29. Juli
1706, d. 1764,
1731 Præst for
Aarslev m. fl.
Mhd., Sönder-
hald Herred.	Adam Helms i
Horsens.
flere Børn.	5. Kristof Sass
f. 28. April 1713
d. 19. Nov. 1766
g. 24. Okt. 1747
m. Marie Elisab.
Zeise s. denne.

1. Heinrich Zeise,
f. 28. Mars 1718
d. 16. Mars 1794
1750 Pastor adj. i
Altona, g. m.
a) Kristiane Bolten,
b) 29. April 1755
m. Marg. Elis.
Wiese af Hamburg. | 2. Kristof Friedr.
f. 9. Oktbr. 1719
d. 6. Mars 1785
Apotheker
i Haderslev
g. 13. Mars 1753
m. Marthe Kath.
Schindler. | 3. Georg Vilh.
f. 1725, d. 1732
4. Magd. Kath.
f. 18. Mars 1727. | 5. Marie Elisabeth
Zeise,
f. 5. Juli 1729
g. 24. Okt. 1747 m.
sin Fætter Arki-
diakon adj. Kristof
Sass (s. denne). |
|---|---|---|---|

a. 1. Anne Salome
f. 1753	b. 4. Gotthilf Heimr.
f. 31. Decb. 1761
b. 2. Gerdruth Magd.
f. 1756	b. 5. Frans Joachim
f. 1756
b. 3. Peter Theodor
Zeise, Grund-
læggeren af den
Zeiseske Stiftelse
Altona,
f. 12. Juli 1757	b. 6. Karl Friedrich Zeise,
Apotheker i Kellinghusen.

Heinr. Zeise, f. 26. Decb. 1793
g. a) 1819 m. Julie Cordts (d. 1843).
b) 1859 m. Louise Schmeisser.

a. Adolf Zeise.
faldt ved Kolding den 23. April 1849.
2 andre S. og 2 D. overlevede Faderen,
Fam. blomstrer endnu i Altona.

1. Marie Elis.
Sass,
1749—1754.	5. Nik. Gottfried,
f. 12. Avg. 1759
Apotheker
i Haderslev,
d. 17. Avg. 1800
i Kværndrup
i Fyn	6. Marie
Elisabeth og
7. en dødfødt
Tvillingssøster,
f. 20. Decb. 1761
d. før 1800.
2. Nik. Gottfr.
1751—1753	3. Salome,
f. 1754, d. før
1800.	4. Karl Kristian,
1755—1761.
4. Karl Kristian,
1755—1761.	4 Børn.	

1. Johan Martin Zeise,
f. 2. Oktb. 1838
Cand. philos. og
Kantor ved St. Petri Kirken
i Kbh. | 2. Johanne Frederike Katharine,
f. 13. Juni 1836,
g. m. Vilhelm Karl Ravn,
Cand. jur., Assistent i Kbhvns.
Politi-Kontor.
f. 19. Septb. 1838. |
|---|--|

Hans Wiedewelt,

(1646—1730).

gift med:

a) 1674, Marie „Marcussinn“ (død Maj 1679),

b) April 1681 med

Agnete Strøbel, (f. 1649, d. Nov. 1722).

Justus, f. og d. 1676	Just Wiede- welt. f. 18. Novb. 1677, d. 8. Sept. 1757, g. Novb. 1726 m. Birgitte Lavritts- datter, (f. 2. Novb. 1699, d. 3. Septb. 1757).
--------------------------	--

1. Katha-
rine Marie,
f. 3. Febr. 1682
d. 27. Maj 1755,
gift med | 2. Magdalene
3. Anne Sofie
4. Magdalene
gl. | 5. Anne Sofie
d. 9 Uger gl. | 6. Hans
Wiedewelt
f. 1693, d. ved
Mikkels-
dagstid 1711. |
|--|--|--------------------------------|--|

a) Maleren Peter
Jochumsen
(d. 1711).

-) med Guld-
slager
Melchior
Friderich
Zeise.
en Søn, der d. ung.

1. Katha-
rine Marie,
f. 21. Septb. 1727,
g. 19. Mars 1755,
m. The-og
Porcellænsh.
Søren
Larsen
Schifter,
(d. 20. Septbr.
1760). død 5.
Decbr. 1806.

2. Jo-
hannes
Wiede-
welt.

3. Lorens
f. og d. 1734.

4. Agnete
f. 28. Mars
1736,
død 10. Febr.
1807.

5. Anne
Sofie
1739—1741.

a. 1. Magd. Margr.,
1704—1706. | b. Hans Kristof
Zeise, f. 17. Mars
13. d. 19. Maj 1763
4. Jan. 1752 m.
Marie Gerdruth
Fabricius,
Apotheker-Enke,
d. 22. Decb. 1722,
d. April 1794). | b. 6. Karl Friedrich,
Guldslager,
f. 29. Juli 1715
d. 14. Decb. 1780. | b. 7. Friedrich,
1716—1719. | b. 8. Peter
Friedrich
Zeise,
f. 6. Juni 1721
d. 17. Mars 1806. |
|-----------------------------------|---|--|--------------------------------|--|

1. Friedrich Zeise,
f. 29. Septb. 1754
Apotheker i Slagelse
g. m. Johanne
Elene Hammond,
D. af Kommerce-
raad W. H. | 2. Dorothea Helene,
f. 21. Septb. 1757. | Katharine Marie,
f. 14. Mars 1759 | Hans Kristof Zeise,
1760—1761. |
|---|--|--------------------------------------|-----------------------------------|

1. William
Kristofer
Zeise,
f. 15. Oktb. 1789,
d. 12. Nov. 1847,
Prof. chem, ved
Kbh. Univ., g. m.
Martine Brock,
(1806—1857). | 2. Charlotte Marie
Katharine,
f. 26. April 1793. |
|--|--|

*) Nye kgl. Sml. Mskpt. in fol. 1396, n; — det Zeiseske Haandskrift; — den tyske Nekrolog over Heinrich Zeise; — Altonaer Nachr. 1863; — Viborg: dansk Præstehist.; — St. Petri Menigheds Kirkebøger; — Hof- og Stadsrettens Arkiver; — Kongerigets Arkiv o. s. v.

Daabsvidner for Hans Kristof Zeise (1713—1763):

Hans Wiedewelt og Hustru Agnete.

Brygger Johan Paulsen,

Guldsmed Borris, o. fl.

for Karl Friedrich Zeise (1715—1780):

Hans Wiedewelt og Hustru Agnete,

Kancelliraad, Dr. Herforth,

Juvelerer Andr. Normann og Daker.

for Friedrich Zeise (1716—1719):

Hans Wiedewelt og Hustru Agnete,

Maler Getreuer,

Guldslager Vilhelm Mester, o. fl.

for Peter Friedrich Zeise (1721—1806):

Hans Wiedewelt,

Just Wiedewelt, o. fl.,

for Kath. Marie Wiedewelt (1727—1806):

Mme. Kath. Marie Zeise, f. Wiedewelt,

Sieur Børge Lavritsen Schultz, Brændevinsbrænder,

Væver Kroyer,

Skipper Knud Lauritsen, Broder til Birgitte Wiedewelt, o. fl.,

for Lorens Wiedewelt (1734)

Mme. Kath. Marie Zeise, f. Wiedewelt,

Guldslager Melchior Friedrich Zeise,

Stenhugger Diderik Gercken, o. fl.,

for Agnete Wiedewelt (1735—1807):

Mme. Dajon,

Jomfru Sofie Amalie Dajon,

Stenhugger Diderik Gercken,

Sporemager Kristofer Velau,

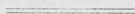
Mr. Karl Friderich Zeise,

for Anne Sofie Wiedewelt, (1739—1741):

Mme. Fincke,

Klejnsmed Jonas Jensen Adzer,

Mr. Hans Kristof Zeise, o. fl.

Tillæg 2.

Efter Tidsfølgen ordnet Fortegnelse

over

Wiedewelts Arbejder.

1749—1754.

1. Frederik V, Buste, Tin.
2. Dronning Lovise, Buste, Tin.
3. M. G. Arbien, Buste, gjort i Paris, ejedes af Arbiens Enke.

c. 1756—1757.

1. Et Basrelief, Terracotta, til Akademiet i Kjøbenhavn, Rom.
2. „*Il Torso del Belvedere*“, Kopi efter Antiken, brændt Ler. Rom.
3. Mands Fod, nat. St., efter Naturen modelleret, bronc. Gibs. Rom (?).
4. Kopi af en ægyptisk „*Idole*“, 1 Al. 4 Tom. Paa Udstillingen 1778.
- 5—6. Tvende „*ægyptiske Idoler*“, bronceret Gibs. Rom (?).
[Den ene af disse vist nok identisk med den i Rom forfærdigede, i de Wiedeweltske Sml. paa Unv. Bibl. Vol. 3 som „*Compilation*“ omtalte ægyptiske „*Idole*“.]
7. Abbé Bracci, Portrætbuste, Gibs. Rom. Paa Udstillingen 1769.
8. Filosof (efter Rafael). Sort og hvidt Kridt. Rom 1755. Paa Udstillingen 1769.
9. En Tegning, til Wasserschlebe.
10. Flere hundrede romerske Tegninger paa Kunstakademiet.

1758—1759.

1. Hvilende Herkules, Statuette i Gibs, Receptionstykke. Paa Udstillingen 1769.

1760.

1. Kristian VI.s Gravmæle (fuldført 1768), stukken af Schule 1783. Modellen paa Udstillingen 1769.
2. Følgende Modeller til Frederikskirken.

A) udvendig paa Kirken:

a. Statuer:

i
nederste
Række.	}	1—4. De fire store Profeter.
		5—8. De fire Evangelister.
		9. Troen.
		10. Theologien.
		11. Den guddommelige Retfærdighed.
		12. Retskyndighed.
		13. Godhed.
		14. Den gejstlige Ret.
		15. Tillid til Gud.
		16. Haabet.
		17. Bevidstheden om Forskjellen paa godt
og ondt.
		18. Erkjendelsen.
		19. Enighed.
		20. Samvittighed.
		21. Kristelig Kjærlighed.
		22. Moses.
		23. Aaron.
		24. David.

i øverste Række
rundt om
Kuppelén.

}	25—36. De tolv Apostle.
	37—48. De tolv smaa Profeter.

b. Basreliefer:

over
Portalgavlene.	}	1. Moses-forkynder de ti Bud.
		2. Kristi Opstandelse.
		3. Kristi Fødsel.
over
Hjørnedørene.	}	4. De vise fra Østerland ofre.
		5. Josefs Flugt til Ægypten.
		6. Kristi Daab.

B. indvendig i Kirken.

a. Statuer:

i Pillernes
Nicher.	}	1. Andagt.
		2. Kristelig Tapperhed.
		3. Uskyld.
		4. Lydighed.
		5. Guds frygt.

- i Pillernes
Nicher.
- 6. Kyskhed.
 - 7. Troskab.
 - 8. Kjærlighed til Næsten.
 - 9. Medlidenhed.
 - 10. Blidhed.
 - 11. Forsigtighed.
 - 12. Standhaftighed.
 - 13. Betænksomhed.
 - 14. Huldsalighed.
 - 15. Taknemmelighed.
 - 16. Erkjendtlighed.

b. Basreliefer:

- mellem Buerne
i
anden Række.
- 1. Guds Ord prædikes.
 - 2—9. De otte Saligheder.
 - 10. Den evige Lyksalighed.
 - 11. Den guddommelige Naade.
 - 12. Den guddommelige Kjærlighed.
 - 13. Kristus og Samaritanerinden.
 - 14. Kongesønnens Helbredelse. Joh. 4 47.
 - 15. Kristus helbreder den syge. Joh. 5.
 - 16. Enkens Søn i Nain.
 - 17. Forklarelsen paa Bjerget.
 - 18. Kristus vandrer paa Søen.
 - 19. Den kananæiske Kvinde.
 - 20. De ti spedalske.
 - 21. Kristus helbreder den blinde.
 - 22. Lazari Opvækkelse.
 - 23. Kristi Indtog i Jerusalem.

c. 24. Kartel til det kgl. Vaaben med Genier over Kongens Stol.

3. Til Fredensborg Slotshave (1760—1769); stukne af J. G. Bradt, 38 Blade, Titeltobberet iberegnet.

a. paa Terrassen foran Slottet:

- 1—2. To Vaser af ital. M. paa Fodstykker af akershusisk M.
- 3—6. De fire Aarstider, Statuer paa Fodstykker af Sten.

b. Parterret lige for Slottet:

- 7—8. To Vaser af sort M., paa Fodstykker af lilienskjoldsk M.
- 9—10. To Vaser af ital. M., paa Fodstykker af ital. M.

- 11—12. To 62 Fod lange Dekorationer, Fodstykker og Balustrader af norsk M., to siddende Figurer, Danmark og Norge, 8 Fod høje, og Vaaben af ital. M.
13. Paris og Helena, Gruppe, Sten.
14. Æneas og Ankhises, Gruppe, Sten.
- 15—18. Fire Trofæer, 19 Fod høje, Sten.
- c. for Enden af den lange Allé lige for Slottet:
19. Zefyr og Flora, Gruppe, Sten.
20. Persevs og Andromeda, Gruppe, Sten.
- d. paa Balkonpladsen:
21. Obelisk, norsk M., med Frederik V.s Portrætmedaillon af ital. M. (Medaillon en i Gibs paa Udstillingen 1769).
- e. paa en lille Ø i Skoven:
22. Søjle, norsk M., 22 $\frac{1}{2}$ Fod høj, med Basrelief: Gratierne, ital. M.
23. Monument af Sten, med Merkur, Venus og Dekorationer.
- f. paa Terrassen ved Ballonpladsen:
24. Dydens og Ærens Tempel.
25. „*Monument champêtre*“, Vinhøsten, norsk M., Basrelief og Vase af ital. M.
- 26—27. To andre Monumenter, ens paa begge Sider, lilenskj. M.
28. „En Art af Miile Støtte“, lilenskj. M., i Skoven.
29. Skibssøjle, (1762, senere borttaget)¹⁾
- g. i den kongelige Særhave (alt af hvidt ital. M.):
- 30—31. To Sfinxer, nedenfor Trappen.
- 32—35. Fire Vaser, paa Hjørnerne af Rækværket.
- 36—39. Fire Vaser, med de fire Aarstidens Frugter, Hjørnerne af Parterret.
40. Vase, midt i Parterret.
- 41—42. To liggende Børn, paa Enderne af et Marmorbrøstværk.
43. Kaskade, ved Enden af Haven.
- 44—45. To Vaser, paa Hjørnerne af Bassinet ved Kaskaden.
- Endnu flere Vaser paa det Haven omgivende Marmorbrøstværk. (Alle Marmorbalustraderne paa Fredensborg ere gjorte i W.s Værksted.²⁾)

¹⁾ Se under 1784.

²⁾ Breve fra Geh. Konfr. A. Moltke til Wiedewelt, fra 1768. I Bogh. Thaarups Eje.

4. Tegning til Videnskabernes Selskabs Medaille i Anledning af Enevoldsmagtens Hundreedaarsfest: paa Reversen knæler en Muse for en siddende Apollo. Skaaren af Wolff.
5. „Forblommet *Antique* (nordisk) i Fredensborgs Hauge efter Kong Friderich den Vtes af *Wiedewelt* udførte Tanke“. Malet af Jens Juel, Stukket af Fr. Bradt (Tid ubekjendt).

1761.

1. Monument over Hedevig Ida Reventlow, født Buchwald, Altenhof i Holsten. Stukket af W. A. Müller, 1762.
2. Sarkofag af ital. M. for Frederik Buchwald; Altenhof i Holsten. Stukken af W. A. Müller 1762.
3. Det Klopstockske Gravmæle, Ottensen. Stukket af W. A. Müller 1762.
4. Dronning Lovise, Buste i Gibs, (fuldført i M. 1764), Malerigalleriet paa (det afbrændte) Kristiansborg Slot. Paa Udstillingen 1769.

[De i Frederiksborg Slotshave værende ældre Billedhuggerarbejder vurderes, de sletteste udskilles, Resten ordnes og opstilles paa passende Maade]

1762 (—1764).

1. Det Moltkeske Monument. Karise Kirke.
2. Det Tormske, i (den nedbrændte) Frue Kirke i Kjøbenhavn. Stukket af W. A. Müller.

[Tanker om Smagen udi Konsterne i Almindelighed, Kbhvn., 8°, 54 Sider].

[Forklaringer over Tegninger til Kongen. Kbhvn. 8°, Dedikation og 32 Sider Text. De 37 Tegninger vare:

1. Dekoration til den øverste Plan af Terrassen (i Fredensborg):
 - a. Vinteren. b. Vase. c. Minerva. d. Apollo. e. Vase. f. Bacchus.
2. a. Flora. b. Ceres. c. Bacchus. d. Vinteren.
3. „Planen af Billedernes Følge udi disse tvende første Tegninger“.
4. Apollo og de ni Muser.
5. a. Helenas Bortførelse. b. Æneas og Ankhises.
6. a. Sokrates. b. Platon.
7. a. hvilende Venus. b. sovende Psyke.
8. Obelisk til Ballonpladsen.
9. Dekoration til den øverste Terrasse af Ballonpladsen.
10. Lysthus til Ballonpladsen.
11. Gruppe: Minervas og Neptuns Strid. Til Parterret.
12. Obelisk til Minde om den oldenborgske Stamme.
13. Grundtegning til samme Obelisk.

14. „Danmark og Norges fælles Lyksalighed under Enevoldsregjeringen“.
15. Herkulesstøtte, til at stille i Midten, hvor de fire Alléer løbe sammen.
16. Grundtegnning til samme.
17. Gratierne pryde Minervas Støtte med Roser.
18. Brystbilleder af Kong Valdemar og Dronning Margrete. (En „Suite“ heraf foreslaas til „historisk Spadseregang“).
19. „En anden Maade at forestille en Følge af Portraiter“.
20. „*Canapé Champêtre*“ omgiven med Genier.
21. Tvende Hjørnestene med Homer og Virgil.
22. Merkur, Pan og en Bacchantinde.
23. „Fire Vaser, som vise Forandringen udi Smagen fra Ægypterne til Romerne“.
24. Dekoration ved Enden af en Allé.
25. „*Kupido*“.
26. Trofæ.
27. Vinhøsten.
28. „*Monument Rustique*“.
29. „*Monument Pittoresque*“, (Oprindelsen til det korinthiske Kapitæl, efter Vitruv).
30. Filosofien.
31. Romersk Stol.
32. Bord.
33. Fontæne.
34. Anden Fontæne.
35. Kinesisk Monument.
36. Pythagoras i en Grotte.
37. Minerva-Alter.

1763.

1. Mindesmærke over Ulrike Augusta Moltke. Stege.
2. A. G. Moltkes Portraitmedaillon (1763—64). Karise Kirke. Udstillet i Gibs 1769. Stukken af Marie L. A. Boizot i Paris. (Moltkes blotte Hoved stukken i „Kridtmanér“ af Terkel Kleve).
3. Det Frankenauske Monument. Frue Kirke.

1764.

1. Det Bartholinske Monument. Frue Kirke.
2. To Marmorstene med Runeindskrift (af B. Møllmann. Skoven ved Fredensborg.

1765 (—1766)

1—12. De tolv Konger af det oldenborgske Hus, Portrætmedailloner, øverst oppe paa begge Sider af Salen. (Nogle af dem stukne i 4° af Marie L. Boizot i Paris. 13—24. Tolv til disse svarende Trofæer med tilhørende Attributer. 25—28. Fire store Trofæer paa Pyramider; Salens ene Ende. 29—32. Fire andre store Trofæer, Basreliefer paa Skjolde ophængte paa Palmetræer; Salens anden Ende. 33—40. Otte andre Trofæer i Salens Hjørner, Allegorier paa Enevælde, Landmagt, Videnskaberne, Agerdyrkning, Søfart, Handel, Kunster og Heltegjerninger. 41. Æren og Dyden staaende ved et Alter, Basrelief over den mellemste Dør paa Salens Side. 42. Det Thygesonske Monument. Matrup Kirke. 43. Pontoppidans Monument. Petri Kirkes Urtegaard. 44. Harpokrates, Statue af gullandsk Sandsten. Bernstorff. 45. Dekoration foran Raadhuset ved Frederik V.s Ligtog; stikken af J. G. Bradt 1766. 46. Dekoration for den kgl. oktrojerede Bank, i s. Anl.; stikken af J. G. Bradt 1766. 47. Dekoration foran det Thottske Palais paa Kongens Nytorv, samme Anl. 48. Dekoration foran Raadhuset i Anl. af Karoline Mathildes Indtog, stikken af J. G. Bradt 1766. 49. Dekoration for Sjø-Etaten, ud for Admiralitetet, i s. Anl.; stikken af J. G. Bradt 1766. 50. Tegning til en — ikke udført — Dekoration i s. Anl. for Sir Walter Titley; stikken af Bradt 1766. 51. Tegning til en — ikke udført — Dekoration i s. Anl. for Baron Knuth; stikken af Bradt 1766. 52. Tegning til Medaillen i Anl. af Akademiets tiaarige Bestaaen: paa Reversen Kongens Buste paa en Søjle, til højre en Genius, til venstre Mæcenas (1765); skaaren af Adzer. 53. Tegning til Medaillen i Anl. af Frederik V.s Jordefærd: Pietas, siddende foran Marmorkirken, uddeler Almisse. (1766).	<p>Ridder-
salen
paa
det
afbrændte
Kristians-
borg
Slot.</p> |
|---|--|

54. Tegning til en mindre Medaille i s. Anl.: det sørgende Danmark ved Foden af et Monument, (1766); skaaren af Wolff.
55. Tegning til Medaillen i Anl. af Kronprins Gustaf og Sofie Magdalenes Giftermaal: Hymen og Konkordia, foran et Tempel, holde Brudeparrets Billeder, (1766); skaaren af Adzer.
56. Tegning til Karoline Mathildes Formælingsmedaille: Lætitia, med en Indskrift, (1766); skaaren af Wolff.
57. Tegning i Anl. af Kristian VII.s Bryllup: „Virgines et choro puellarum quæ adventum sponsæ Regiæ celebraturæ, aras Hymenis floribus ornabant die IIX. Nov. MDCCLXVI. Rødkridt. Paa Udstillingen 1769.
58. Tegning af den Thottske Illuminationsdekoration i Anl. af Frederik V.s Jordeførd. Tusk. Paa Udstillingen 1769. (Adskillige Tegninger og „*Sujets zu Medaillen für Particuliers* sind von ihm (Wiedewelt) gemacht worden“. (Nye kgl. Sml. Mskpt. in fol. 1396 n, fol. 28).

1767.

1. Kristian VII., Portrætmedaillon, Gibs.
2. Just Wiedewelt, Portrætmedaillon; udstillet i Gibs i Salonen 1769; stukken af Røsler 1768.
3. Sarkofag for Grev Bothmar (fuldført 1769), Mecklenburg.
4. Fodstykker („*pietestaux*“), uvist hvor mange. Marielyst ved Helsingør¹).
5. Tegning til en Ramme til et Maleri af Arveprins Frederik, udført til Dronningen²).
6. Tegning til Kristian VII.s Kroningsmedaille; skaaren af Adzer.

1768.

1. Det Titleyske Monument. Petri Kirkes Kapel.
 2. Dekoration paa Frederiksborg Slot i Anl. af Juliane Maries Fødselsdag.
 3. Dekoration for Admiral, Grev Ahlefeldt Lavrvig.
 4. Herkules og de ni Muser. Tusktegning. } Udstillede i
 5. Veritas triumfans. Sortkridtstegning. } Salonen 1769.
- (Kammerherre Walmodens Gaard [Fuglsang] og Have paa Laaland forandres og dekoreres).
(Hvidkilde Have omdannes og forsynes med Dekorationer, Sfinxer, Kaskade osv. Planen er paa Univ. Bibl.).

¹) Brev fra Geh. Konf. A. Moltke til Wiedewelt i Juni 1768; i Bogh. Thaarups Eje.

²) Brev fra samme til samme, 26. Maj 1767; i Bogh. Thaarups Eje.

1769.

1. Frederik V.s Monument, Roskilde; stukket af Clemens 1783.
2. Lowsons Sarkofag, Lyngby Kirke (1769—70).
3. Hermafrodit.
4. Tegning til Aversen af Landhusholdningsselskabets mindre Prisedaille.

1770.

1. Kristian VII, Buste, (færdig i Marmor 1772¹).
2. Kristian VII, Medaillon, Marmor; Oxford.
3. Provst Axel Ursins Gravmæle, Kyndby Kirke, Horns Herred.

1771.

1. Bisp Mathias Anchersens Gravmæle. Kolding Kirke.
2. Tegning til Stemplerne til hele og halve Species Dalere, Species-Dukater og Kristiansd'orer, efter Anmodning til Akademiet af Justitsraad Struensee. (Akad. Dagebog, 1771).

1772.

1. Juliane Marie, Buste, (udført i Marmor 1774).
2. Tegninger til Peder Paars: 14 Kobbere, 9 Vignetter og Culs de lampes, stukne af Clemens.
3. „Tibi“, Tegning i Anl. af Struensees Fald, stukken af J. M. Preisler.

(Syn optages og Erklæring afgives over Billedhuggerarbejderne i Rosenborg Have).

1773.

1. Herkules, Basrelief, Herkuleslogen i Rosenborg Have.
2. Omfale, Basrelief, s. St.

[Barrattas Statuer Samson, Orfevs og Evrydike i Rosenborg Have forsynes med nye Fodstykker].

Etatsraad N. Rybergs Have i store Kongensgade omlægges, prydes med Vaser osv. og forsynes med et Marmorbad. Vaaningshusets Værelser indrettes og deres Dekoration angives].

¹) Denne blev uden al Tvivl ogsaa støbt i Gips. Asiatisk Kompagni takker i Skrivelse af 12. Novbr. 1773 Wiedewelt for en Buste i bronceret Gips af Kristian VII og sender Kunstneren Kompagniets store Sølvmedaille over Frederik V.s Rytterstatue. Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. Pakke IV, 64.

14. Tycho Brahe, islandsk Gibs. }
 15. Ole Worm, hvid paa en Grund som Jaspis. } Medailloner.
 16—25. Apollo og de ni Muser, Medailloner i Gibs.
 26—29. Fire Vaser med „de fire Elementer“, gullandsk Sten; Jægerspris Have.
 30. Marmorsøjle med Urne, s. St.
 31. To „forarbejdede Marmor Steen“, til at indmures i Buen over en Port. Rathlousdal¹⁾.
 32. Indgangen til Julianehøj paa Jægerspris Gods indfattes i Marmor, forsynes med Indskriftstavle og prydes med syv Søjler af norsk Marmor. (1776—77).
 33. Tegning til Medaillen i Anl. af Indfødsretten, skaaren af Adzer.
 34. Tegning til en mindre Medaille i s. Anl., skaaren af Adzer.
 35. Tegninger til Titelvignetterne i de af den Arne-Magnæanske Kommission udgivne Skrifter, stukne af Clemens.
 86—45. Apollo og de ni Muser, Tegninger; stukne i Kridtmanér af Terkel Kleve, Fol., 10 Blade.
 [„Plan og Tegning til Adskilligt det Borgerlige *Militaire* Skyde *Compagnie* til nytte“]²⁾.

1777

1. Baron Krag-Juel-Vinds Sarkofag, Hellested Kirke.
 2. Kristofer II. og Valdemar IV.s Gravmæler i Sorø Kirke udbedres. Mindetavle.
 3. Mindesmærke over Johan Rantzau.
 4. over Niels Juel.
 5. over Tordenskjold.
 6. over Tycho Brahe.
 7. over Holberg.
 8. over Mogens Goye. }
 9—14. Sex „Lejlighedsmonumenter“ til Statsminister Schak Rathloul; Rathlousdal. } Lunden
 15. Admiral Suhm, Portrætmedaillon, Gibs. } ved
 16. Tegning til Titelvignetten i første Tome af Schjønning's Snorro, stukken i stor fol. af Terkel Kleve. } Jægerspris.
 17. Tegning til Vignetten i Niebuhrs Rejse, stukken i 4° af Clemens.
 [Syn optages og Betænkning afgives over Kristian V.s Rytterstatue; den udbedres [?]].

1) Brev fra Schak Rathloul til W. af 15. Febr. 1776; i Bogh. Thaarups Eje.

2) Brev fra Kompagniet til W. af 28. Aug. 1776; i Bog. Thaarups Eje.

Tegninger	{	1. „<i>Psyche</i> aabner den mysteriøsiske Daase¹⁾“, Gibs
1 Al. 6 Tom. 2. Allegori paa de fire Elementer: Tvende „<i>Cornu
copiae</i>“, Jupiters Ørn med Lynild, to Delfiner.
Gruppe, Model i Gibs. Udført i Sten, to Alen
høj og opsat i Fredensborg. 3. Vildsvin fældes af en Løve. Gruppe, 14 T. høj,
24 T. bred. 4. lille Hund af brændt Ler. <ol style="list-style-type: none"> 5. Det Bartholinske Monument. 6. Det Thygesonske, 7. Det Hoppeske, 8. Det Rosenørnske, 9. Det Kjernanderske. 10—13. Fire Fredensborgske Vaser. 14. Neptuns og Minervas Strid. 15. Filosofien. 16. Pythagoras i en Hule. 17. Triumferende Amor. 18. Façade til en Fontæne. 19. Jupiter med Lynild (Sortkridt). 20. Olympiske Jupiter. 21. Minerva, Venus og Herkules (Blyant). 22. Medusahoved (Rødkridt). | } |
|-----------|---|--|---|

Vare udstillede i Salonen 1778 og hidrøre saaledes fra
tidligere Arr.

1778.

1. Dorothea Sofie Haxthausen, født Schak Rathlou,
Portrætmedaillon i Gibs. 2. Frederik Wolf Karl Reitzenstein, Buste, Gibs. 3. Det Reitzensteinske Monument, Sorø Kirke. 4. Mindestøtte over Kristian Emil Rantzau; Rastorf ved
Preetz. 5. Mindestøtte for Hans Tavsens (oplukket)
Bibel. 6. for Daniel Rantzau. 7. for Ole Worm. 8. for Hans Schack. 9. for Svane. 10. for Nansen. | } <p style="text-align: center;">med Kranse af
Egeblade.</p> | } <p style="text-align: center;">Lunden
ved
Jægerspris.</p> |
|---|--|---|

¹⁾ Akad. Expositions-katalog 1778.

11. Mindestøtte for U. F. Gyldenløve.	}	Lunden
ved
Jægerspris.
12. for Griffenfeldt.		
13. for Torfæus.		
14. for Kristen Sehested.		
15. for J. H. E. Bernstorff.		
16. for Fr. Danneskjold Samsø (rostrum
med Passer, Cirkel og Maalestok).		
17. for Snorro.		

1779.

1. Simon Paulli.	}	Portrætmedailloner i Gibs;
Botanisk Haves Bibliothek ¹⁾ .
2. Th. Bartholin d. æ.		
3. Ole Borch.		
4. Just Wiedewelts Epitaf, Marmor. Nu i Petri Kirke.		
5. Det Hauberske Gravmæle. Petri Kirkes Urtegaard.		
6. Det Møllmannske, Petri Kirkes Kapel. (1779—80).		
7. Holbergs Monument, Sorø. (1779—80). Stukket af Fr.
Bradt 1781.		
8. Frederik V, Buste, Gibs. (Det afbrændte) Sorø Akademi.		
9. Kristian VII, Medaillon, Gibs, samme Steds.		
10. Mindesmærke for Hertug Ferdinand af
Braunschweig.	}	Lunden
ved
Jægerspris.
11. for Prins Benedikt Svendsøn.		
12. for Absalon.		
13. for Saxo.		
14. for Hannibal Sehested.		
15. for Hans, Peder og Anna Colbjørn-
sen. (Forbrændt Murværk med svedne
Bjælker).		
16. for Arild Huitfeldt.		
17. for Hans Egede.		

1780.

1. Kristian VI, Portrætmedaillon, Gibs. Sorø (afbrændte) Akademi.
2. Provst Brügmanss Gravmæle. Thoreby Kirke, Laaland.
3. Etatsraadinde Müller, født Garboes Gravmæle. Helliggejsts Kirke. Stukket af F. L. Bradt.
4. Sarkofag for Kmhr. Ditlev Konrad Reventlow. (1780—81). Dennes Gods ved Celle.

¹⁾ Dette fik ogsaa Afstøbninger af Gram, Holberg, Frederik V, Bernstorff, Moltke, Tycho Brahe og Ole Worms Portrætmedailloner.

5. Mindesmærke for Peder Skram,	}	Lunden
ved
Jægerspris.
6. for Magnus Hejnesøn,		
7. for Herluf Trolle og Birgitte Goye,		
8. for Th. Kaspersøn Bartholin og Søn,
Th. Thomæsøn Bartholin,		
9. for Hans Rostgaard og Hustru Kir-
sten Pedersdatter,		
10. for Niels Lembak,		
11. for Peder Palladius,		
12. for Gabel.		

(Indskriftstavle paa (den i 1834 eller 1835 nedlagte) Spindeskole i Kjøng¹⁾.

(Indskriftstavlen paa Rundetaarn. Texten af Augustin).

(Nogle Marmorstene med Indskrift. Rathlousdal. (1780 eller 1781²⁾).

1781.

1. Det Peltske Gravmæle. Petri Kirkes Kapel.	}	Lunden
ved
Jægerspris.
2. Borgemester Jens Riis' Gravmæle. Kolding Kirke.		
3—4. Friherre Fr. Vilh. Wedel-Jarlsberg og Hustrus Sarko-
fager. Herlufmagle Kirke.		
5. Mindeurne over Gehejmeraadinde Luxdorff. Øverød.		
6. Mindeurne over Fru Wedel-Jarlsberg. Ravnstrup Have.		
7. Mindesmærke for Ansgar, Luther og
Bugenhagen, (trekantet Søjle paa
en Klippe, for oven en forgyldt Kob-
berstjerne).		
8. for Ove Gjedde,		
9. for Jesper Brockmann,		
10. for Holger Rosenkrands.		

1782.

1—3. Statsminister Schak Rathlous, Hustru og Datters Sar-
kofager. Gosmer Kirke.	}	Lunden
ved
Jægerspris.
4. Mindesmærke for Niels Ebbesen,		
5. for Iver Lykke,		
6. for Johan Friis, Niels Kaas, Kri-
stian Friis til Borreby og Kri-
stian Friis til Kragerup.		

¹⁾ Efter at Forf. af Unv. Bibl. Mskpt. Wied. Sml. V, n. 319. havde paavist denne Tavles Tilværelse, er den af Sognepræsten i Kjøng, Hr. Pastor Huus, bleven gjenfundet og fremdragen under et tykt Kalklag, hvorunder den for mange Aar siden var bleven skjult.

²⁾ Brev af 1. Nov. 1780 fra Schak Rathlou til W., i Bogh. Thaarups Eje.

7. Mindesmærke for Peder Resen, Hans Gram, Erik Pontoppidan, Jakob Langebek og Gerhard Schjønning.	} Lunden
ved
Jægerspris.
8. for Ulrik Kristian Gyldenløve (med Murkrone),	
9. for Henrik Karl Schimmelmann.
(Marmorfodstykke til Hartmann Beekens Buste af Frederik V. Botanisk Have).
(Mønt- og Medaillekabinetet paa Rosenborg indrettes (1782—84).	

1783.

1. Det Königsbergske Monument. Nikolaj Kirkes Koromgang.
 2. Dobbelt Sarkofag for Kmhr. Krog og Hustru. Frederiks tyske Kirke.
 3. Støtten paa Gjentofte Bakke. Stukken 1783 af Schule.
 4. Obelisk til Minde om Statsminister Schak Rathlous Datter. Rathlousdals Have.
 5. Indskriftstavle over de tre Schak Rathlouske Sarkofager. Gosmer Kirke.
 6. Mindesmærke for Ove Bilde, Hans Gaas og Peder Svave,
 7. for Tyge Krabbe,
 8. for Jens Lassen, Ole Stenvinkel, Loren Tuxen og Henrik Gerner,
 9. for Iver Huitfeldt,
 10. for Henrik Holk, Kort Adeler og Povl Løvenørn.
	} Lunden
ved
Jægerspris.
11. Tegning til Vignetten til Beskrivelsen over Medaille-Kabinetet; stukken af F. L. Bradt.	
[Kobberstiksamlingen paa det kgl. Bibliothek ordnes og katalogiseres. [1783—1790].	

1784.

1. Obelisk. Dronninggaards Have.
 2. Skibssøjle. Fredensborg.
 3. Generalinde Clausens Gravmæle. St. Croix.
 4. Mindesmærke for Arngrim Jonsøn, Arne Magnussøn,
 5. for Hans Løvenhjem, Vilhelm Meerheim og Schwanewedel,
 6. for Arrebo, Bording, Kingo, Tullin og Ewald.
	} Lunden
ved
Jægerspris.

1785.

1. Det Suhrske Gravmæle. Frue Kirke.
2. Det Hasteske, Reformert (fransk) Kiske.

3. Kristen Schifters, Kirkegaarden ved Helliggejsts Kirke.
4. Augustins, Assistents Kirkegaard¹⁾. Stukket af Lahde.
5. Monument over Sofie Amalie Rosenørn. Hersomgaard.
6. „Lejlighedsmonument“ for Schak Rathlou. Rathlousdal.
7. Mindesøjle over Konferensraad Rybergs Hustru. Frederiksgave, Fyn.

1786.

1. Konferensraad Johannes Anchersens Monument. Kolding Kirke.
2. Sarkofag for Grevinde Lovise Knuth. Vallø Stiftskirke. (Samling af ægyptiske og romerske Oldsager, 1ste Del, Kbhvn., 38 Sider Folio og 28 Kobbretavler (Titelkobberet medregnet), stukne af Clemens).

1787—1788.

- 1—3. Tre Marmorkister til Stiftamtmand Brockenhuus, Hustru og Svigerdatter. To af dem til Nysø, den tredje til det Scheelske Familiegravsted i Jylland.
4. En liden Ligkiste bestilt af Fru Scheel-Raben til Ulstrup²⁾. (Udkast og „project“ til en Medaille for det kgl. Land-Oekonomi- og Commerce-Kollegium (1787).

1789.

1. Det Jansonske Monument. Oldenburg.
2. Mindesmærke over Henrik Gerner. Lunden ved Jægerspris. (En Del af Mindesmærkerne paa Jægerspris ere stukne af Clemens).

790.

1. Det Morupske Gravminde. Nikolaj Kirke.
2. Det Broagerske. Assistens Kirkegaard.

1791.

1. Det Neergaardske Monument. Ringsted Kirke.
2. Det Walmodenske, Thoreby Kirke.
3. Det Rosenørnske, Aalsø Kirke.
4. Det Hendorffske, Oldenburg.
5. Mindeurne for Kmhr. Rosenørn. Hersomgaard.

¹⁾ Paa Assistens Kirkegaard var der i alt 15 Monumenter af Wiedewelt. Af disse ere sex forsvundne, nemlig Augustins, Kalls, Broagers, Heinemanns, Martensens og Madame Doblens, og formodentlig borttagne af Gravstedernes nye Ejere. Kirkegaardens Embedsmænd kunne ingen Oplysninger give om de forsvundne Mindesmærker.

²⁾ Kostede 64 Daler. Breve fra den nævnte Dame til W., fra 1788; i Bogh. Thaarups Eje.

6. Mindeobelisk for Stiftamtmand Brockenhuus over Grevinde Scheel, født Raben.
7. J. H. E. Bernstorff, Buste, Gibs, til det kongelige Landhusholdningsselskab ¹⁾).

1792.

1. Waages Gravmæle. Assistens Kirkegaard. Stukket af Lahde.
- 2—3. To Marmorkister for Kmhr. Vilhelm Huitfeldt og Hustru. Klavsholm i Jylland.
4. Mindeobelisk af gullandsk Sten over Gehejmaraadinde Sehested-Juel, født Scheel, for Stiftamtmand Brockenhuus. Nysø.

1793.

1. Det Oederske Monument. Oldenburg.
2. Generalmajor Classen, Buste i Gibs. Amaliegade 30; i Metal, Tøjhuset.
3. Samme, Gibsmedaillon, Hovedet alene med eget Haar. Indmuret over Indgangsdøren paa Arresødal ved Frederiksværk.
4. Samme, Gibsmedaillon, Brystbillede. Indmuret i Arresødals søndre Gavl.

a. Minerva, Statue, halv Størrelse, bronc. Gibs. b. Amor ved Lyren, Statue, brændt Ler. c. Kong Skjold, Gibsbuste, nat. Størrelse. d. Frode I., ligesaa. e. Benedikt Svendsøn, ligesaa. f. Balthasar, Münter, Portrætmedaillon i Gibs. g. Basrelief til Frihedsstøtten, halv Størrelse, Gibs.	}	Vare udstil-
lede i Salonen
1794 og hid-
røre saaledes
fra 1793
eller tidligere. |
|---|---|---|

1794.

1. Balthasar Münters Gravmæle. Petri Kirkes Urtegaard.
2. Madame Thomsens, Assistens Kirkegaard.
3. „Frihedsminde“ for Etatsraad Bartholin, Aastrupgaard.

1795.

1. Det Schmettauske Monument. Oldenburg.
2. Det Classenske. Vinderød Kirke.

¹⁾ Sml. foran Side 236.

3. Konferensraad Müller, Portrætmedaillon. Store kgl. Bibl. Stukket af Clemens.
4. Obelisk, 11 Alen høj. Loviselunds Have ved Slesvig.

1796.

1. Gehejmeraad Carstens' Gravmæle. Assistens Kirkegaard. Stukket af Lahde.
2. Det Heinemannske Epitaf, Assistens Kirkegaard.
3. Det Martensenske, samme Steds.

1797.

1. Troskaben, Statue. Frihedsstøtten.
2. Siddende Genius med Fasces og Vandpas, Basrelief, samme Steds.
3. Det Schmettauske Monument. Kiel.
4. Det Bodenhoffske, Assistens Kirkegaard.
5. Det Wærnske, samme Steds.

1798.

1. Det Hyllestedeske Gravmæle. Assistens Kirkegaard.
2. Det Falchske, samme Steds.
3. Konferensraad Nielsens, samme Steds. Stukket af Lahde, og af Clemens i Sortkunst.

1799.

1. Det Klevenfeldtske Gravmæle. Trinitatis Kirke. (Portrætmedaillonon raderet af Magnus Petersen).
2. Det Uldallske, Assistens Kirkegaard.
3. Sarkofag for Gjertrud Birgitte Bodenhoff tilføjet det Bodenhoffske Monument, samme Steds.
4. Det Scheelske Monument. Mollerup i Fyn.

1800.

1. Madame Doblere Gravmæle. Assistens Kirkegaard.
2. Bjørn Markusson og Hustrus. Island.
3. Justitsraad Gjões. Greve Kirkegaard.
4. Borgemester Sengbuschs. Riga.

1801.

1. Nikolaj Abraham Kalls Gravmæle. Assistens Kirkegaard. Stukket af Lahde.
2. Det Qvistgaardske, Boeslunde Kirkegaard.
3. Marmorsarkofag for Grev Holstein. Holsteinborg.
(Wiedewelt — og Lahde — komponerede Mindesmærket over de i Søslaget den 2. April 1801 faldne, paa Holmens Kirkegaard. Stukket af Lahde).

Fra forskjellige Tider:

Haandtegninger: paa Kunstakademiet en overordentlig stor Mængde, paa den kongelige Kobberstiksamling (mindre betydelige; to, som holdtes for Arbejder af Weidenhaupt, har Forf. paavist ere af Wiedewelt); paa Universitetsbibliotheket (i de Wiedeweltske Samlinger; ubetydelige).

Haandskrifter: paa det store kongelige Bibliothek, paa Universitetsbibliotheket. De i Bogh. Thaarups Eje værende, nys (Avg. 1877) fundne — eller gjenfundne — Breve o. s. v. ville blive skjænkede til Unv. Bibl.

Efter at de tre Kjendelse af dette Værk vare trykte, har Hr. Boghandler Thaarup, som derved fandt — eller gjenfundet — en Del Breve til Wiedewelt fra forskjellige Indv. det N. A. 1877. 1) af W. virkelig, som af os (S. 31) formodet i Rom har staaet i nære Forbindelse til det danske Akademi's Elver, som Guldal, Lægen, Arkitekten Mønstern og Billedmaleren Bourgeois og D. Hantzen. 2) af Lykone Harper og Bayr (se S. 31) virkelig have haft til hans fortroligste romerske Organismen. 3) af W. Elver, den af os offentligt, men iøvrigt næsten ganske ukjendte Billedhugger, Ringen, har sendt Karl Frederik Kindinger og — efter at Karl Secher i hans Brev til W. at danne — rimeligvis har været en Svener.

Tillæg 3.

Wiedewelt er afbildet:

- i Buste af Hartmann Beeken. Den var mærket med et „W“ og udstillet i Salonen 1778.
- i Maleri, af Als, Knæstykke. Kunstakademiet.
- i Maleri, ligeledes af Als, malet i Rom omtrent 1757. Dette Maleri er nu paa Rosenborg. En stentrykt Gjengivelse af det findes foran i denne Bog.
- i Miniaturmaleri af W. A. Müller (dennes Antagelsesstykke som Medlem af Akademiet).
- i Kobberstik, efter Als' Maleri paa Charlottenborg, af Johan Martin Preisler; ligeledes
- i Kobberstik, lille Format; „Lahde ad vivum del. & sc. Hafn. 1799“. — (Paa Clemens' store Stik efter Frederik V.s Gravmæle er den Figur, som holder Planen til dette, Wiedewelt, den anden Clemens selv).
- i Stentryk, forstørret efter Lahdes Stik, i Trap: Billeder af berømte danske Mænd og Kvinder, Kbh. 1867, II, 284; endelig
- i Stentryk, slet Arbejde efter Lahdes Stik, i to illustrerede Folkeblade for nogle Aar siden.

Efter at de tre Fjerdedele af dette Værk vare trykte, har Hr. Boghandler Thaarup, som berørt, fundet — eller gjenfundet — en Del Breve til Wiedewelt fra forskjellige, hvoraf det bl. a. ses:

- 1) at W. virkelig, som af os (S. 31) formodet, i Rom har staaet i nøje Bekjendtskab til det franske Akademis Elever, som Guibal, Liegeon, Arkitekten Maclorain og Emaillermalerne Bourgoin og D. Hauterue;
 - 2) at Tyskerne Harper og Bayer (se S. 31) virkelig have hørt til hans fortroligste romerske Omgangsvener;
 - 3) at W.s Elev, den af os oftere nævnte, men i øvrigt næsten ganske ukjendte Billedhugger „Kingren“ har heddet Karl Frederik Kindgren og — efter et Par Steder i hans Breve til W. at dømme — rimeligvis har været en Svensker.
-

